

โคลงรามเกียรติ์

จารึกไว้ในพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาค ๕ จนจบ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชศรัทธาชักชวนพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการให้โดยเสด็จ

พระราชนิพนธ์ ในงานฉลองพระนครครบ ๑๐๐ ปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานภาพถ่ายประกอบ

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑

โคลงรามเกียรติ์

จารึกไว้ในพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาค ๕ จนจบ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชศรัทธาชักชวนพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการให้โดยเสด็จ

พระราชนิพนธ์ ในงานฉลองพระนครครบ ๑๐๐ ปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานภาพถ่ายประกอบ

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

ประสูติ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๓๒
สิ้นพระชนม์ ๒๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑

คำปรารภ

นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ ปรารภเหตุที่จะใคร่พิมพ์หนังสือชำร่วยในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา เพื่อได้เป็นเครื่องสนองพระเดชพระคุณที่ได้ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงมาแต่อายุได้ ๓ เดือน และประทานพระอุปการนานัปประการมาโดยลำดับเป็นอย่างยิ่งยวด ได้มาหารือข้าพเจ้าให้ช่วยเลือกหาเรื่องที่เหมาะสมสำหรับพิมพ์ขึ้นในงานนี้ ได้เห็นพร้อมกันว่า หนังสือที่จะพิมพ์ขึ้นนั้น น่าจะหาเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ หรือทรงมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยในการแต่ง แต่หนังสือประเภทนี้ ข้าพเจ้าได้ทราบจากหอพระสมุดแห่งชาติว่า ได้พิมพ์เสียแล้วจนเกือบหมด ยังเหลืออยู่แต่เรื่องที่ไม่สู้จะเป็นสาธารณะประโยชน์นัก ซึ่งเป็นส่วนน้อย ในจำพวกเรื่องที่ยังเหลืออยู่นั้นมีพระราชนิพนธ์โคลงรามเกียรติ์ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงชักชวนนักปราชญ์ราชบัณฑิตให้รับไปแต่งหลายรายด้วยกัน เพื่อจาฤกลงในแผ่นศิลาประดับเสาพระระเบียงตรงกับภาพเขียนเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อเป็นอธิบายแห่งภาพเหล่านั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระราชนิพนธ์ด้วยพระองค์เองก็มาก และในจำพวกผู้ที่โดยเสด็จในการกวีนิพนธ์ใหญ่นี้ ก็มีพระบรมวงศานุวงศ์และพระญาติอื่นของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภาแต่งร่วมในการพระราชกุศลนี้

เช่น หลวง (ภายหลังเป็นพระ) มงคลรัตนราชมนตรี (ช่วง ไกรฤกษ์) ผู้เป็นบิดาของเจ้าจอมมารดาชุ่ม จึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่เหมาะแล้วด้วยเหตุผลฉะนี้

เรื่องรามเกียรติ์เป็นนิยายของอินเดียในชั้นเดิมก็จริง แต่ได้แพร่หลายเข้ามาสู่เมืองเรานานเวลามาแล้ว จนไม่มีผู้ใดรู้ว่าเมื่อใดแน่ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าในกรุงหรือตามชนบทประเทศ แม้คนไทยนอกเมืองไทย เช่นไทยลาวแห่งประเทศลาว และชนชาติที่ใกล้เคียงเช่น เขมร มอญ พม่า และญวน มลายู ชวา สุมาตรา ต่างช่ำชองในเรื่องพระรามกันทั้งนั้น ฉะนั้นนิยายพระรามนี้จึงเป็นนิยายสำคัญ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพอได้เสด็จขึ้นเสวยราชย์ไม่ทันนาน ก็ทรงพยายามรวบรวมเรื่อง ซึ่งคงจะกระจัดกระจายตกหล่นไปเสียในคราวเสียกรุงแก่พม่าให้เป็นเรื่องบริบูรณ์ขึ้น คือ เรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์รัชชกาลที่หนึ่งนั้น ต่อมาในรัชชกาลที่สองทรงพระราชนิพนธ์ใหม่ พอจะสังเกตรูปได้ว่า ทรงมุ่งหมายให้ใช้ได้สะดวกสำหรับการเล่นโขน ทั้งทรงดัดแปลงกวีโวหารให้ไพเราะหยิ่งขึ้นกว่าเดิม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ไว้เป็นบทโหมโรงสั้น ๆ บ้าง มาในรัชชกาลที่ห้า พระราชนิพนธ์โคลงชุดนี้เป็นรามเกียรติ์รัชชกาลที่ห้าได้เพราะเป็นเรื่องยาวตลอด ต่อมาในรัชชกาลที่หกยังได้ทรงพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ไว้อีก นับเป็นฉะบับรัชชกาลที่หก มีลักษณะต่างกันกับรามเกียรติ์รัชชกาลก่อน ๆ ที่ตรงแทนที่จะทรงใช้เรื่อง

ที่ได้กันไว้ในเมืองไทย ซึ่งเข้าใจว่าเป็นฉะบับที่มาจากฉะบับลูกหลานของฉะบับเดิม ซึ่งออกมาจากอินเดียแต่พุทธกาล จึงเก่ากว่าเรื่องพระรามของฤาษีวาลมิกิที่ได้ชื่อว่า "รามายณ" นั้น การพิสูจน์อายุและเรื่องเดิมของนิทานพระรามดังว่ามานี้ นักปราชญ์ที่ได้เทียบเคียงฉะบับเก่า ๆ โดยฉะเพาะจำพวกที่มีอยู่ในประเทศอินโดนีเซีย ในภาษาชะวาโบราณที่เรียกว่า "กวี" ได้ทำกันมาโดยละเอียด จนบัดนี้นักปราชญ์ทั่วโลก (เว้นแต่ในเมืองไทยเรา) ยอมรับกันหมดแล้วว่าเรื่องพระรามที่เรามีกันอยู่ทางอาเซียอาคเณย์นี้ ล้วนแต่เป็นเรื่องก่อนรามายณด้วยกันทั้งนั้น เว้นแต่ฉะบับพระราชนิพนธ์รัชชกาลที่หกซึ่งทรงขึ้นโดยอาศัยฉะบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ (ของ ร.ต. กริฟฟิท) เพื่อให้คนไทยเราได้รู้ว่า ฉะบับหลักของอินเดียที่ได้ชื่อว่า "รามายณ" นี้ รูปร่างเป็นอย่างไรเท่านั้น

ในพระราชนิพนธ์รัชชกาลที่หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า-จุฬาโลก ทรงไว้ในที่สุดของเรื่องว่า

"อันพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ ทรงเพียรตามเรื่องนิยายไสย
ใช่จะเป็นแก่นสารสิ่งใด ตั้งพระทัยสมโภชบูชา
ใครฟังอย่าได้ใหลหลง จงปลงอนิจจังสังขาร์
ซึ่งอักษรกลอนกล่าวลำดับมา โดยราชปรีดาก็บริบูรณ์"

ฉะนั้นในการที่นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ โดยเสด็จส่งเสริมวรรณคดีชั้นสำคัญของชาติดังนี้ ย่อมเป็นการ "สมโภช" พระรัตนไตรด้วย

อีกส่วนหนึ่ง เป็นวิทยาทานที่ชอบแล้วด้วยนโยบายทั้งทางโลกทางธรรม มิพึงท่านธรรมิกบุคคลจะแคะได้ว่า นำเอาดิรัจฉานกถามาเผยแพร่ให้ป่วยการเวลาของผู้แสวงหาธรรม หากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพนิภา จะทรงมีทางทราบด้วยพระญาณวิถีประการใด ก็คงจะพอพระทัยทรงอนุโมทนาและทรงยินดีที่นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ ได้หาทางส่งเสริมพระเกียรติคุณด้วยประการฉะนี้ ฯ

[กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร]
วันที่ ๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๑

สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม
นามบุตรีซึ่งชุ่มเปนมารดา ให้มีนามว่า
"พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าหญิงอาทรทิพยนิภา"
วรรคบริวารเปนอาทิจงสรรพผลเปนนิตยลักษณ
ขอจงเจริญชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาณ
คุณสารสมบัติ สรรพศิริสวัสดิ พิพัฒนมงคล
ศุภสารสมบัติบริวารสมบูรณ์ ทุกประการเทอญ

ด้วยเดชความเลื่อมใสต่อพระรัตนไตร
อันอุดมสูงสุด และความสัตย์สุจริตเมตตา
กรุณาอันมีอยู่ในใจบิดา จงเปนเครื่องตาม
ให้สรรพสุขทั่วทิศาภาย ความทุกข์ทั้ง
หลายจงอย่าได้แผ้วพาลลูกหญิงอาทรทิพย
นิภาแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย จงมีทรัพย์
ประกอบด้วยความสัตย์สุจริต กตัญญูสุจริตต่อผู้ให้
อุปการแก่ตน และกล้าต่อการที่ผิด รักษาที่
ชอบ ปกครองรักษาทรัพย์ของตน อันเปนเกียรติ
ยศชื่อเสียงของตน ให้สมควรที่ได้มาเกิด เพื่อ
ในชมพูกษัตริยตระกูลอันสูงศักดิ์ จงเปนสวัสดิทุกเมื่อเทอญ

นามนี้ได้ตั้งแต่วันที่ ๒๒ เดือนพฤษภาคม
รัตนโกสินทรศก ๑๐๘ เปนวันที่ ๗๕๓๘ ในรัชกาล
ซึ่งบิดาได้ปกครองแผ่นดินมา ฯ

พระประวัติ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับ เจ้าจอมมารดาชุ่ม (สกุลเดิม ไกรฤกษ์) ประสูติเมื่อวัน ๑๖๕ ค่ำ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๓๒ ที่ในพระบรมมหาราชวัง

ครั้น ณ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระนาม ความปรากฏอยู่ในพระราชหัตถเลขาที่ได้ถอดภาพมาลงไว้ด้านซ้ายนี้

พระพรที่พระราชทานไว้ในบัตรพระราชทานพระนามนี้ ถ้าผู้ที่ได้มีโอกาสสังเกตพระอัธยาศัยของเสด็จพระองค์อาทร ฯ จะเห็นว่าได้เป็นผลสำเร็จดั่งพระราชประสงค์ถ่องแท้ เช่นที่ทรงไว้ว่า "จงเป็นผู้ประกอบด้วยสัตยสุจริตกรตัญญูรู้คุณผู้ได้อุปการแก่ตน แลกลัวต่อการที่ผิด รักการที่ชอบ ปกครองรักษาทรัพย์ของตนให้สมควรที่ได้เกิดมาเนื่องในบรมราชตระกูลอันสูงศักดิ์..." ในพระพรนี้ถ้าจะยกมาพิจารณาเป็นข้อ ๆ ไปก็จะเห็นได้ว่า เสด็จพระองค์อาทร ฯ ทรงสมบูรณ์ยิ่งด้วยความสัตย์สุจริต ทรงดำรงพระองค์อยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรม ดั่งจะเห็นได้จากพระอัธยาศัยที่ทรงปฏิบัติสนองพระเดช

พระคุณพระชนกชนนี ตลอดถึงพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ต่อ ๆ มา ซึ่งได้ทรงรับหน้าที่เป็นกุลเชษฐแห่งราชสกุลวงศ์ ทรงพร้อมอยู่เสมอที่จะสนับสนุนพระบรมราชกฤดาภินิหารของพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ จนถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ผู้ทรงราชย์อยู่ในสมัยอวสานแห่งพระชนมชีพ ในส่วนที่พระราชทานพระพรให้ทรงกลัวผิดรักชอบก็ดี ให้ทรงปกครองรักษาทรัพย์ก็ดี ให้ทรงรักษาเกียรติยศชื่อเสียง... ให้สมควรที่ได้เสด็จอุบัติมาในพระบรมราชสกุลวงศ์อันสูงศักดิ์ก็ดี พระองค์ท่านมิได้ออกนอกทางแห่งพระพรเหล่านี้ นับว่าได้ทรงสนองพระราชประสงค์แห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถแล้ว

ส่วนพระประวัตินั้น ในสมัยเมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่ ได้ทราบจากหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ผู้ได้อยู่ใกล้ชิดพระองค์ท่านในพระบรมมหาราชวัง ว่า เจ้าจอมมารดาชุ่มนั้นเคยอยู่ในสำนักสมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูรมาแต่เยาว์ สมเด็จ ฯ พระองค์นั้นเป็นผู้ทรงอุปถัมภ์บำรุงพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาถมา ด้วย เจ้าจอมมารดาชุ่มจึงคุ้นเคยสนิทสนมกับพระวิมาดาเธอ ฯ และเจ้านายพระธิดาของพระวิมาดาเธอ ฯ ก็ทรงสนิทสนมกับเสด็จพระองค์อาทร ฯ และพระภคินีร่วมพระมารดาคือ พระองค์เจ้าสุจิตราภรณีนั้นด้วย ในสมัยที่พระธิดาของพระวิมาดาเธอ ฯ ทั้งสองพระองค์ตามเสด็จสมเด็จพระบรมชนกนาถเจ้านายที่มีพระชันษารุ่นราวคราวเดียวกัน เช่นเสด็จพระองค์อาทร ฯ ก็ตามเสด็จเข้านอกออกในด้วย ตลอดจนสมัยที่ทรงจักรยานกันก็ทรง

ที่พระที่นั่งอัมรินทรวินิจฉัย

แถวหน้า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเหมวดี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอัพภันตรีปชา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอดิสัยสุริยาภา

แถวกลาง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทิพยาลังการ สมเด็จเจ้าฟ้านิภานพดล กรมขุนอู่ทองเขตขัตยนารี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

แถวหลัง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวาปีบุษบากร สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงศิลาทรณ์โสภณ.

ตามเสด็จพระราชดำเนินออกไปแม้ถึงนอกวัง นับว่าได้ทรงมีโอกาสเห็นกว้างขวางกว่าเจ้านายในระบอบโบราณ ซึ่งถ้าเป็นฝ่ายในก็ย่อมมีโอกาสน้อยนักที่จะได้ออกมาข้างนอกวังได้อย่างนี้

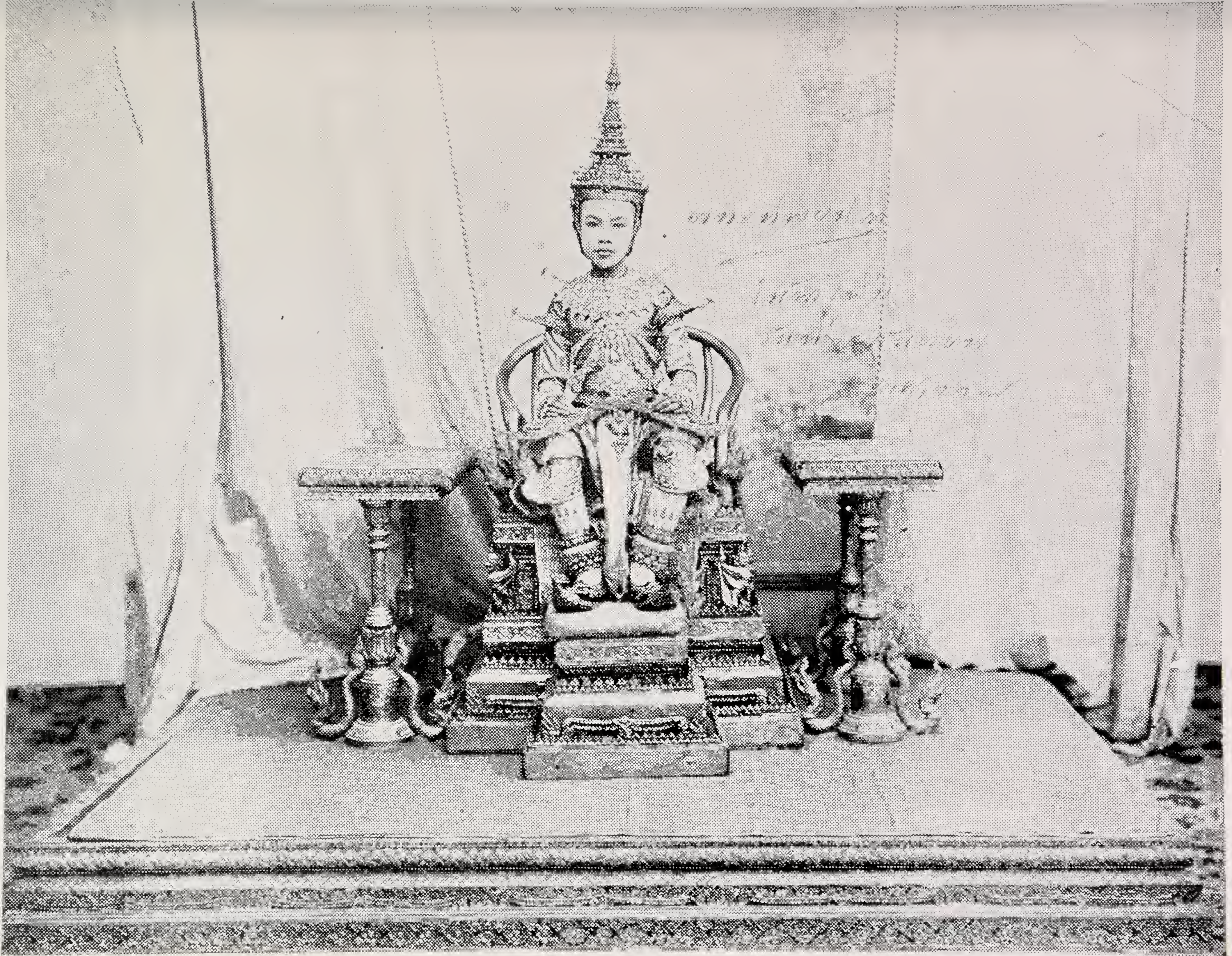
สำหรับการทรงศึกษา หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัยจดประทานมาว่า "พระองค์หญิงอาทรทิพยนิภา ทรงอักษรภาษาไทยกับพระยาอิศรพันธโสภณ (หนู อิศรางกูร) ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงเรียนภาษาอังกฤษกับครูมีและท่านอาจารย์หญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พร้อมด้วยพระขนิษฐาหลายพระองค์ ในเวลาบ่ายก็เสด็จขึ้นเฝ้าสมเด็จพระราชบิดาในเวลาเสวยทุกวัน..."

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ เสด็จเยี่ยมเยือนราชสำนักต่าง ๆ ในยุโรปเมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๐ เป็นเวลานานหลายเดือนนั้น ครั้นจวนจะถึงเวลาเสด็จคืนสู่พระนคร ฯ เจ้านายและราชบริพารฝ่ายในทรงเตรียมการรับเสด็จกลับด้วยประการต่าง ๆ สำหรับพระราชธิดาชั้นเล็กเช่นเสด็จพระองค์อาทร ฯ นี้ ครูมีฝึกฝนให้ทรงลีลาศแบบปรวิสัย แต่การลีลาศครั้งกระนั้นยังเป็นชนิดโบราณมาก ถ้าเทียบกับที่ลีลาศกันอยู่ในปัจจุบัน มีบทบาทเช่นที่เรียกกันว่า เล้อร รอเจ้อร์ เดอะคัฟเวอร์ลี เป็นต้น ได้ลีลาศถวายตัวในสวนศิวาลัยร่วมกับเจ้านายฝ่ายหน้ารุ่นเล็กเช่นเดียวกัน กับทั้งนักเรียนโรงเรียนสุนันทาลัยด้วย

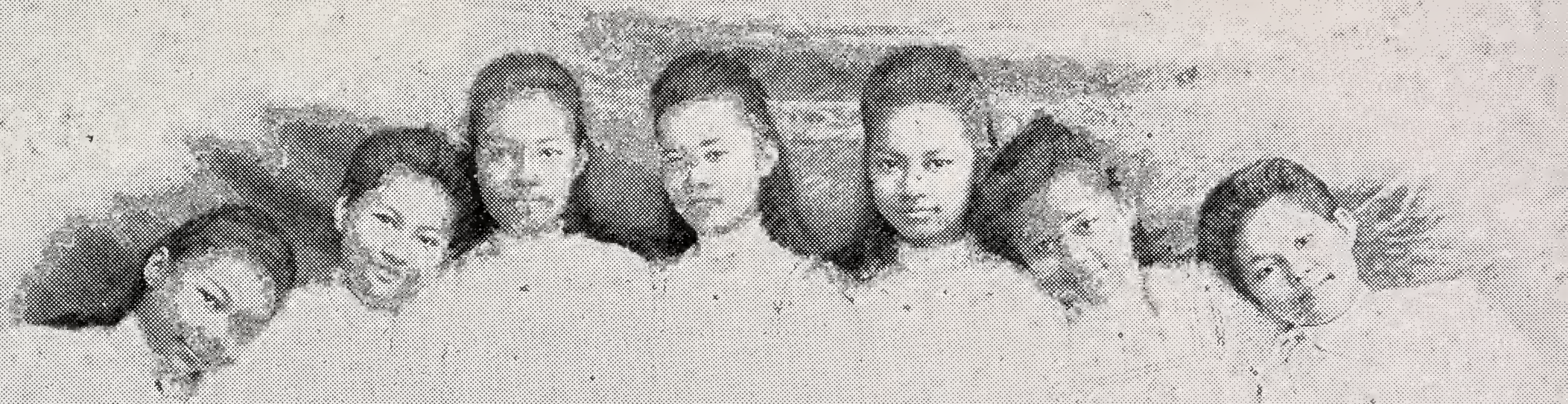
พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภาโสกันต์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ครั้นพระบาท

สมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ เสด็จสวรรคต เสด็จ ฯ จึงเสด็จเข้าไปประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง จนเสร็จงานถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้ว ก็เสด็จกลับมายังสวนภาพในพระราชวังสวนดุสิต แล้วเปลี่ยนมาประทับที่ตำหนักในสวนสุนันทา หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัยจดประทานมาว่า "กิจการที่ทรงทำเป็นประจำวัน ก็มีการเสด็จไปเยี่ยมและเสวยกันตามตำหนักต่าง ๆ และทรงมะโหรีทรงพระอักษรและทรงเลี้ยงเด็กซึ่งโดยมากเป็นพระญาติ เมื่อคุณหญิงจำเริญประเสริฐศุภกิจมีครรภ์คนที่ ๓ เสด็จได้ตรัสขอว่าถ้าเป็นผู้หญิงจะทรงรับไปเลี้ยง คุณหญิงก็ถวายตามพระประสงค์ แต่ครั้นเกิดมาเป็นผู้ชาย เสด็จ ฯ ทอดพระเนตรเห็นเมื่ออายุได้ ๓ เดือน ก็ตรัสว่า "ไม่เอาละ หน้าตายังกับหมู" แต่แล้วหน้านั้นก็ติดพระเนตรไม่ทรงลืมได้ ก็เลยรับสั่งให้มารับตัวเข้าไปเลี้ยงตั้งแต่อายุได้ ๓ เดือน และเลยเรียกกันว่า "หมู" แม้จะได้รับพระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วว่า "พูนเพิ่ม" เสด็จ ฯ ทรงเลี้ยงอย่างเด็กสมัยใหม่ คือให้เล่าเรียนเต็มที่จนถึงส่งไปยุโรปและกลับมาหางานทำ ไม่ได้อยู่เฉย ๆ ไม่ทรงบังคับให้บวชหรือแต่งงานตามพระทัย แต่หมูเกิดศรัทธาก็ทูลขออุปสมบทเอง การแต่งงานก็ถูกตามพระประสงค์ และหมูก็ได้ประพฤติตัวสมกับพระกรุณาของเสด็จ ฯ หรือจะพูดว่าเป็นกุศลหนหลังของเธอก็ได้..."

ข้าพเจ้าหวังว่า ท่านผู้อ่านจะไม่บ่นว่า ข้าพเจ้านำเอาเรื่องนอกพระประวัติของเสด็จพระองค์อาทร ฯ มาแซกแซง แต่ข้าพเจ้าคัดความ

พระรูปทรงเครื่องต้น
เมื่อโสกันต์ พ. ศ. ๒๔๔๒

ทรงฉายราว พ.ศ. ๒๔๔๖

ซ้าย—ขวา ๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุจิตราภรณี ๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอัพภันตรีปชา ๓. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา ๔. สมเด็จเจ้าฟ้ามาลินีนพดารา กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา ๕. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอดิสัยสุริยาภา ๖. สมเด็จเจ้าฟ้านิภานพดล กรมขุนอู่ทองเขตขัตติยนารี ๗. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทิพยาลังการ.

บางตอนของหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัยมาลงไว้ในที่นี้ บางแห่งก็เต็มความบางแห่งก็ย่อ ๆ เพราะเห็นว่าความทั้งนี้แม้จะเป็นเรื่องลูกเลี้ยงของท่าน มิใช่เรื่องของพระองค์ท่านเองโดยตรงก็ตาม แต่ก็ล้วนเป็นเรื่องอธิบายขยายความให้เห็นปรากฏซึ่งพระนิสสัย และพระหทัยเมตตาปรานี ทั้งพระอัธยาศัยอันกว้างขวางในการทรงเลือกวิธีอบรมเด็กสมกับคำของพระโบราณาจารย์ที่ท่านบัญญัติธรรม ๑๒ ประการของผู้ปกครอง หรือ "จักรวัติวัตร์" ที่ว่าควรประทานโอวาทแก่อันโตชนให้สถิตในกุศลสมาทาน และอุดหนุนด้วยธนสารสมบัติ ฯ ล ฯ นั้น

เจ้านายฝ่ายในแต่ละพระองค์นั้น แม้ได้ทรงรับความอบรมให้ทรงตระหนักแล้วในความรับผิดชอบของผู้เป็นใหญ่ และส่วนมากก็ทรงปฏิบัติพระองค์สมกับที่ทรงดำรงฐานะอันสูงศักดิ์แล้วก็ดี แต่สำหรับคนภายนอกยังเห็นกันอยู่ว่า พระชัณษายังไม่สูงก็ยังไม่ไว้วางใจทีเดียวเพราะเป็นห่วงพระเกียรติยศ มาในลำดับหลังเมื่อต่างพระองค์ก็ทรงพระเจริญด้วยวัยวุฒิ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๗ จึ่งพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เสด็จออกไปประทับส่วนนอกกันได้ เพื่อความสะดวกและเพื่อได้ทรงมีวังอันรโหฐานยิ่งขึ้น เสด็จพระองค์อาทร ฯ จึ่งได้เสด็จออกไปประทับที่วังถนนราชวิถี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕ และทรงสร้างตำหนักขึ้นใน ๒ ปีต่อมา และวังนี้ย่อมเป็นที่อุ่นหนาฝาคั่ง ด้วยเหตุที่ตั้งอยู่ติดกับบ้านของพระญาติ อาทิพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (นพ ไกรฤกษ์) และพระยาประเสริฐ-

ศุภกิจ (เพิ่ม ไกรฤกษ์) ซึ่งเป็นน้องของเจ้าจอมมารดาชุ่มทั้งสองคนนั้น

ต่อมา เสด็จพระองค์อาทร ฯ ทรงใช้เวลาเสด็จไปทรงสดับพระธรรมเทศนาบ่อย ๆ ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ได้เป็นโอกาสให้ทรงนิยมนับถือสมเด็จพระสังฆราชเจ้ายิ่งขึ้นโดยลำดับ จนภายในเวลาอันไม่ช้าทรงมีพระศรัทธา ทรงเป็นประธานเสมอในการช่วยเหลือกิจการของวัดที่อยู่ในหน้าที่อุปัฏฐากเช่นอุบาสกอุบาสิกา ดังจะเห็นได้จากการที่ได้ทรงช่วยเหลือนานัปปการ อาทิคือ

ทางด้านพระศาสนา —

ก. ทรงอุปสมบทพระภิกษุเป็นประจำในวันประสูติทุกปี รวมที่ได้ทรงอุปสมบทเพียงวันสิ้นพระชนม์ ๖๕ รูป มีสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ๑ (คือพระธรรมปาโมกข์ วิน ธมฺมสาโร วัดราชผาติการาม) กับชั้นสามัญ ๑ รูป (พระชินวงศ์เวที วัดราชบพิธ) ในปัจจุบันพระที่ทรงอุปสมบทมีเหลืออยู่ ๑๐ รูป

ข. ทรงอุปถัมภ์พระที่ทรงอุปสมบทด้วยนิตยภัตต์ทั้งนั้น ทรงอุปการะพระที่ขาดแคลนและอาพาธด้วย

ค. ทรงสร้างศาลาท่าน้ำที่วัดเครือวัลยวรวิหาร ศาลาที่วัดสามแก้วจังหวัดชุมพร และทรงสร้างพระประธานวัดพระงามจังหวัดลพบุรี ทรงสร้างกุฏิสงฆ์ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ถึงอาจาร

จดหมายของเธอส่งเงิน ๒๒๕๐ บาทมาให้สำหรับบำรุงโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเนื่องในการที่สุจริตาภามีอายุครบ ๒๕ ปีบริบูรณ์นั้น ฉันได้รับแล้วและได้มอบเงินให้แก่เจ้าหน้าที่แผนกโรงเรียนไปแล้ว ขออนุโมทนาในส่วนกุศลที่เธอได้บำเพ็ญแทนน้อง และถ้าแม้มีญาณวิถีทางใดที่สามารถจะทราบไปถึงสุจริตาภาได้แล้ว ก็ขอให้ช่วยอนุโมทนาในส่วนกุศลที่เธอผู้พี่ได้บำเพ็ญแทนนี้ด้วยเถิด.

การที่สุจริตาภาได้มาตายลงโดยด่วนจนฉันเองก็มิทันที่จะรู้ตัว อีกทั้งตายลงในเมื่อยังมีอายุน้อยเช่นนี้, ทำให้ฉันมีความเศร้าสลดใจจริงๆ ไม่แกล้งพูดเลย, ทั้งสงสารเธอผู้เป็นกำพร้าแล้ว มิหนำซ้ำมาเสียน้องลงอีกคน ๑ ดังนี้เป็นอันมาก. ถ้าเธอขัดข้องอะไรก็ขอให้บอกมาให้ทราบเถิด, ฉันจะช่วยอุปถัมภ์อย่างคนที่ตามที่สมควร, เพราะฉะนั้นจงคลายวิตกในข้อนี้เสียเถิด.

ราม ร.

พระที่นั่งสมุทรพิมาน

มฤคทายวัน

วันที่ ๒๐ เมษายน, พ.ศ. ๒๔๖๘

ถึงองค์อาภา

ฉันได้รับจดหมายบอกเรื่องที่จะทำบุญอายุครบ ๓ รอบนั้นแล้ว. ฉันก็เห็นใจอยู่ว่าในเวลาที่ผู้เกิดร่วมปีมาล่วงลับไปเสียก่อนทำให้รู้สึกว้าเหว่เท่าใด, เพราะข้อนี้ได้เป็นมาแก่ตัวฉันเองแล้ว. แต่อีกส่วน ๑ ก็คงรู้สึกพอใจที่ตัวเธอเองได้มีอายุยืนยาวมาโดยสวัสดิภาพถึง ๓ รอบ, เป็นข้อที่ควรยินดีสำหรับตัวเธอเองและญาติพี่น้องอีกทั้งผู้ที่มีมิตรภาพต่อเธอ.

เนื่องในการทำบุญอายุของเธอ ฉันขอส่งของขวัญมาให้, พร้อมด้วยพรของฉันผู้เป็นพี่และกุลเชษฐ์, ขอให้เธอมีอายุยืนนาน, มีวรรณะผ่องแผ้วแสดงพยานแห่งความไร้โรคาพาธ, มีความสุขปราศจากทุกข์ภัยพิบัติอุปัทวันตราย, มีพลกำลังทั้งกายและสติปัญญาอย่าลาลด, จะประสงค์สิ่งใดจงสมมโนรถปรารถนา; ด้วยอานุภาพพระศรีรตนตรัยสิ่งที่เป็นภัยทั้งปวงจงแคล้วคลาด, และขอให้เจริญยิ่งๆต่อไป.

ราม ร.

ฆ. ทรงเป็นอุปปัฏฐายิกาของวัดบวรนิเวศวิหาร โดยทรงเป็นประธานจัดการงานต่าง ๆ ของวัด เช่น มาฆบูชา วิศาขบูชา เข้าพรรษา พระกฐินหลวง วันประสูติสมเด็จพระสังฆราชเจ้า และงานอื่น ๆ ตามกาล

ทางโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์แห่งสภากาชาดไทย —

ก. ทรงเป็นสมาชิกพิเศษ

ข. ทรงสร้างตึก "อาทร" และตึก "ชุ่ม" แต่โดยลำพังพระองค์

ค. ทรงร่วมในการสร้างตึก "อัพภันตรีปชา" และทรงร่วมเป็นส่วนใหญ่ส่วนหนึ่งในการสร้างตึก "สามัคคีพยาบาร"

ฆ. ประทานเครื่องมือห้องผ่าตัด และเครื่องใช้ในการสอนนักเรียนพยาบาล

ง. ประทานที่นาประมาณ ๒๐๐ ไร่ ในจังหวัดนครนายก

ทางบ้านเมือง —

ก. ทรงบริจาคเนือง ๆ โดยเสด็จงานพระราชกุศลสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ของพระเจ้าแผ่นดิน ตามคราวตามสมัย เช่นการบำรุงโรงเรียนมหาดเล็ก และการทหาร การเสือป่า และการกุศลอื่น ๆ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา ได้ทรงรับความยกย่องตามฐานะแห่งพระอิศริยยศตลอดมาโดยลำดับ ได้ทรง

รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ มหาจักรีบรมราชวงศ์ เครื่องราชอิศริยาภรณ์จุลจอมเกล้าชั้นปฐม และเหรียญรัตนาภรณ์ทั้งห้ารัชกาล

ในอวสานแห่งพระชนมชีพ ประชวรพระวักกะพิการมาเป็นเวลานาน ครั้น ณ วันที่ ๒๓ มีนาคม ก็สิ้นพระชนม์ เวลา ๓ น. เศษ โดยพระอาการสงบ.

ธานีนิวัต

๗ มิ.ย. ๐๑

ซ้าย—ขวา ๑. เจ้าจอมมารดาชุ่ม ๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุจิตราภรณี
๓. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

คำนำ

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา กำหนดวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๑ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ ผู้เป็นทายาท ได้มาแจ้งความประสงค์แก่เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือโคลงรามเกียรติ์ ภาค ๕ เพื่อแจกในงานนี้ กรมศิลปากรยินดีอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ดังประสงค์

เรื่อง โคลงรามเกียรติ์นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงชักชวนพระบรมวงศานุวงศ์ นักปราชญ์ราชบัณฑิตตลอดจนข้าราชการที่สนใจในกวีนิพนธ์ ให้ช่วยกันแต่งอธิบายภาพรามเกียรติ์ซึ่งเขียนไว้ที่ผนังพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นโคลงรวมทั้งสิ้น ๔๙๘๔ บท ทั้งในส่วนพระองค์เองก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์ถึง ๘ ห้อง เป็นโคลง ๒๒๔ บท โคลงเหล่านี้ได้จารึกไว้ในแผ่นศิลาผังติดไว้กับเสาพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ต่อมาอาลักษณ์ได้คัดลงสมุดข่อยด้วยเส้นรง หอสมุดแห่งชาติได้ต้นฉบับสมุดข่อยมารวมทั้งหมด ๒๗ เล่ม เมื่อตรวจดูแล้วปรากฏว่าต้นฉบับที่มีอยู่นั้น ยังขาดอยู่อีก ๖ ห้อง คือตั้งแต่ห้องที่ ๑๖๙ จนถึงห้องที่ ๑๗๔ กับยังมีโคลงประจำภาพยักษ์และลิงตัวสำคัญ ๆ ในเรื่องรามเกียรติ์อีก ๕๙ บท ซึ่งยังมิได้มีต้นฉบับอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรจึงได้คัดขึ้นไว้และได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปคัดลอกสอบทานต้นฉบับที่ยังขาดอยู่อีก เพื่อรวบรวมต้นฉบับให้ครบบริบูรณ์

เมื่อพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร จะทรงเขียนเรื่องพระรามถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จไปที่หอสมุดแห่งชาติ เพื่อขอสอบโคลงเรื่องรามเกียรติ์ที่มีในหอสมุด ฯ นายตรี อมาตยกุล หัวหน้ากองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ได้จัดถวายทอดพระเนตร และได้คัดโคลงเรื่องรามเกียรติ์นี้ถวายไปเป็นตอน ๆ ทรงเลือกโคลงบางบทเพื่อพิมพ์ในหนังสือ "ภาพรามเกียรติ์" ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงถ่ายจากภาพเขียนที่พระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และโปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทรไปแล้วครั้งหนึ่ง ต่อมา พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงแนะนำให้เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศพิมพ์โคลงรามเกียรติ์ภาค ๑ แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ ท่านผู้หญิงน้อม ศรีธรรมาธิเบศ อีกครั้งหนึ่ง เริ่มตั้งแต่ตอนต้นจนจบห้องที่ ๒๕ เป็นโคลงรวม ๗๐๐ บท ต่อมาได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ภาค ๒ เนื่องในงานพระราชทานเพลิงพระศพ กรมหมื่นอดิศรอุดมศักดิ์ เริ่มตั้งแต่ห้องที่ ๒๖ จนถึงห้องที่ ๖๒ เป็นโคลงรวม ๙๘๐ บท ภาคที่ ๓ ได้อนุญาตให้พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ หม่อมกลีบ ไชยันต์ เริ่มตั้งแต่ห้องที่ ๖๓ จนถึงห้องที่ ๑๐๐ เป็นโคลงรวม ๑๐๖๔ บท ส่วนภาคที่ ๔ ได้อนุญาตให้พิมพ์แจกในงานศพ นางชลานุสสร (เชื้อ รัตนเสน) เริ่มแต่ห้องที่ ๑๐๑ ถึงห้องที่ ๑๑๕ รวมเป็นโคลง ๓๙๒ บท ยังคงเหลืออีก ๑๘๔๘ บท

ที่เมืองบันดุง ชะวา พ.ศ. ๒๔๗๘

ซ้าย—ขวา ๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเหมวดี ๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ๓. สมเด็จเจ้าฟ้านิภานพดล กรมขุนอู่ทองเขตขัตติยนารี ๔. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ๕. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

และโคลงประจำภาพรามเกียรติ์อีก ๕๙ บท ซึ่งเจ้าภาพงานพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา ยินดีรับไปจัดพิมพ์เป็นภาคที่ ๕ เป็นอันจบโคลงรามเกียรติ์บริบูรณ์

กรมศิลปากรขออนุโมทนากุศลบุญราศีทักษิณานุปทาน ซึ่งทายาทได้บำเพ็ญเพื่ออุทิศสนองพระคุณแด่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา ด้วยกตัญญูกตเวทิตาธรรม และได้ให้พิมพ์หนังสือนี้แจกเป็นวิทยาทาน ขออำนาจแห่งกุศลผลบุญที่ได้บำเพ็ญทั้งปวงนั้น จงดลบันดาลให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา ทรงประสบอิฐคุณมนุญผล เสวยทิพยสมบัติในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๓ มิถุนายน ๒๕๐๑

ภาพจากการบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานพระศพ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา

วันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

โคลงเรื่องรามเกียรติ์

จารึกอยู่ที่เสาพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ห้องที่ ๑๑๕

ขุนท่องสื่อคนเก่า แต่ง

อัศกรรฐสรราชเจ้า จอมจักร วาพเอย
ออกหมู่มาตยพรัก พรั่งเฝ้า
ไวยกาอสุรยักษ นิละ กายแฮ
ทูลว่าลงกาเจ้า ภพม้วยมารประยูร

พระพงษจัตุรภักตรเศร้า แสนครวญ
ถวิลวิโยคมิตรมวญ หมดม้วย
ทะลึ่งถุกถตาปรวน ปรบหัตถ ผางฮา
สั่งสี่เสนาด้วย เดชก้องเกณฑ์พล

สี่นายคำนับพร้อม พลันจร
เกณฑ์หกกองนิกร กาจแกล้ว
เทียมรถคชสีห์สลอน สลับแถบ ลพันแฮ
ตรวจพหลพลแล้ว เคร่าท้าประทับเกย

ปิ่นราพณ์นาบพริ้ง เพราอา ภรณ์เอย
กุมธนูเหน็บคทา คู่ด้าว
ทรงรถเร่งพลพลา กรโห่ ฮึกแฮ
ถั่นถั่นทหารห้าว เหาะข้ามชะโลธร

ถึงฝั่งฟากเกาะแก้ว กรุงลง กาเฮย
บมิพักจัตุรงค์ ร่านร้อน
ลุแดนด่านชายดง โดยเขตร์ เขาฮา
ตรัสสั่งเสนาต้อน ทัพตั้งด่านมาร

ราักษสชาวด่านอื้อ อุตลุด
ตื่นแตกแมกเมิลมุด มุ่นไม้
ขุนด่านทยานผลุด พลันสุ เมืองแฮ
แถลงพิเภกว่าไส้ เศิกเจ้าจักรวาฬ

พิเภกสดับร้อน หฤทัย
รีบสู่สวนมาไลย แหล่งเฝ้า
ทูลกฤษณว่าจอมไกร กรุงจักร วาฬเอย
หักด่านหาญฮึกเข้า เขตรได้โดยหนง

พระสั่งสุริยบุตรให้ จัดทัพ
ลิงน่าหลังยักษสับ ศาตรพร้อม
สุครีพรีบเกณฑ์ขับ ขันตรวจ เสร็จแฮ
รถเรียบเทียบเกยน้อม นอบเกล้ากราบทูล

สองสรงทรงเครื่องแล้ว ทรงอา วุธเฮย
เถลิงรถเร่งพลคลา ครั่นครื้น
ทัพจวบจักกฤษณพา ทีราพ โกรธแฮ
ยักษรบลิงไป่ลี้น โลกกลุ้มตลุมบอน

หณุมานดาลเดือดเข้า ขบพัด
กระชากฉีกขากวัด แกว่งทิ้ง
โถมถีบรถแหลกอัศ กรรฐตก รถแฮ
พลยักษสะพรักกลิ้ง กลาดพื้นสมรมรณ์

อสุรราชพิโรธล้ำ เพลิงกาล
ดุโดดเดี่ยวรำบาญ บุกปล้ำ
ขึ้นศรปล่อยประหาร แตกภาค พันเฮย
เสียงฉะฉาดสาตรจ้ำ จวบมล้างสิ่งประไลย

รามเสี่ยงพรหมมาศตั้ง สัตยา
แผลงตอบเปนพยุพา พัดแผ้ว
พลลิงรอดเพราะอา นุภาพ ศรแฮ
เลยถูกพลยักษแล้ว ล่วงล้างอัศกรรฐ

จอมมารสับสาตรกลิ้ง กลางณรงค์
กลับเกิดสองทยานยง ยุทธด้วย
รามลักษณรบตละองค์ อุตลุด
ศรราชฟาดยักษม้วย ศพกลิ้งกลางดิน

มารเกิดเปนสี่สู้ สิทธิศักดิ์
ดวงคฑาคึกคัก คาดคั้น
เข้าติต่อรามลักษณ รบรับ ณรงค์เฮย
พระพิฆาฏชาดสบั้น ราพร้ายกายกระเด็น

ตายสี่เกิดแปดย้าย ยุทธนา
ราเมศรแผลงสาตรา เกลื่อนล้าง
ยักษดับกลับศักดา ดาลรูป พันแฮ
สิบแปดมกุฎยุทธบ้าง ราพม้วยเปนทวี

ยิ่งตายยิ่งเกิดซ้ำ สองคูณ
สนเท่ห์ถามโหรทูล ถี่ถ้อย
ศิวราชประสาทภูน พรยักษ นี้นอ
ใคร่พิฆาฏชาดร้อย กลับรื้อทวีเปน

เทพยหนึ่งเนาที่เฝ้า พระศุลี
ทูลทัดพระวาที ท่านไว้
พระอวยเดชราพทวี ใครปราบ ยากนา
กลับสาบศพมารให้ ขจัดทิ้งชลปไลย

หริวงษทรงทราบน้าว ศรแผลง
ต้องยักษศักดาแสดง ดาดม้วย
เปนลมกรดกราดแรง ศพสาด ทเลเฮย
สูญชีพมารหมดด้วย เดชพ้องพรศุลี

อับศรเทเวศร์ซ้อง สาธุการ พรเฮย
โปรยทิพย์สรรพสุมาลย มาศพร้อย
พระกฤษณกลับคืนสฐาน สถิตยที่ สวนแฮ
มาตลีลาคล้อย รถขึ้นคืนสวรรค์

ตรัสสั่งพิเภกให้ หาวัน ฤกษเอย
จะกลับอยุทธยาทัน ที่พร้อง
จวนสิบสี่ปีผัน ผายสู่ อนุชนา
ผิดนัดสองพระน้อง แน่เข้าอรรคนี

โหรเอกลงเลขรู้ ฤกษชัด
รวิร่วมธาตุพฤหัศ โชคใช้
ศศิสู่มิญสวัสดิ์ เสวยศุข
แต่อสุรราหุให้ โทษด้วยเลงจันทร์

พระฤกษรุ่งพรุ่งนี้ ยาตรา พลนอ
จะสบอริเดียวมา มุ่งร้าย
ข้าพระบาทจักคลา ไคลล่ง เสดจแฮ
พระสดับสั่งเตรียมผ้าย พยุหพร้อมจัตุรงค์

สุครีพรับสั่งใส่เกล้า เกณฑ์สวา
พิเภกสุลงกา กิจพร้อง
เผ้าเมืองมอบเปาวนา สูรช่วย เกณฑ์แฮ
ห้าสมุทพลมารต้อง แต่งเข้ากระบินกระบวน

ให้จัดบุศบกทั้ง　　รถมณี
กัญญมาจันทร์วดี　　ด่วนเต้า
เบญกายกับนางตรี　　ชฎาเร่ง จรเฮย
รีบรถรับเสดจเจ้า　　ภพยังอุทธยาน

จวนรุ่งพลเคร่าครื้น　　สามสรง เสรจเอย
ทรงเครื่องทิพย์อลง　　กฎแก้ว
มาสถิตยบุศบกองค์　　อรรคราช ร่วมแฮ
พระลักษณทัพน่าแกล้ว　　เคลื่อนพร้อมพลจร

โยธาอุโฆสห้าว　　หาญคนอง
เดินวิถีโดยจอง　　เศิกสร้าง
ลุฝั่งพิเภกสนอง　　ถนนโปรด หลายแฮ
พลายวาตพระแผลงล้าง　　แหลกสิ้นสายสถล

รอนแรมพยุหดั้น　　เดือนดง
ลุล่วงเหมติรันทรง　　สั่งยั้ง
ให้บุตรพระสุริยง　　ยลถิ่น ประทับเฮย
สุครีพรีบเกณฑ์ทั้ง　　อสุรพร้องพานร

ทำค่ายตำหนักพร้อม　　พลับพลา
เสรจกิจทูลพระรา　　เมศร์เจ้า
พระกฤษณ์กับสีดา　　พระลักษณ เสดจเอย
ขึ้นสถิตยสฐานเข้า　　ประทับเบื้องบรรฐรณ์

จบห้องที่ ๑๑๕

(ภาพพระราชทาน)

นนทุกข์ถูกพระนารายณ์ปราบ (อยู่ตรงประตูศรีรัตน)

ห้องที่ ๑๑๖

ขุนท่องสื่อคนเก่า แต่ง

—

บัดไลยกัลป์มหิทธิเหี้ยม เหิมทนง
ตั้งแต่ห้าขวบอง อาจร้าย
เปนโอรสเจ้าลง กาเกียรติ์ เลิศแฮ
กาลอรรคฝ่ายซ้าย นาฎนั้นมารดา

ไอยกาขอราพไวย บาดาล
เจริญศุขเนานาคนาน นับช้า
เจดปี่เจดเดือนชาญ ชุบแช่ ยาเอย
กายมลื่นยื่นยงกล้า กาจเกรี้ยวเดียวคนอง

ขุนมารหาญฮึกห้าว เหิมอง อาจเอย
เถลิงสุวรรณปรางค์อลง กฎแก้ว
สนมนาคอนงค์ นางขับ กล่อมแฮ
ไสยาศน์เหนืออาศน์แผ้ว ผ่องพื้นอำไพ

คราวเหตุอาเภทร้าย ดางฝั้น เหนเฮย
เทพยเทิดธพายขรรค์ ชูก้อง
สี่กรจับกุมภัณฑ์ พับหัก สอนา
แขวะควักดวงจิตรจ้อง เจียดได้เสดจจร

ผวาตื่นอุระเต้น สดกดวง แดเอย
ชุกคิดนิมิตรทรวง สะดุ้ง
เหตุสองเกิดเกษปวง ญาติมิตร ไฉนนอ
ภออุไทยเรื่อรุ้ง รุ่งเร้ารังษี

พลันทรงสรงภักตรแล้ว จรจรร
สู่สนานธารสุคันธ์ รศเร้า
ทรงเครื่องนพรัตน์อัน โอ่อ่า องค์เอย
นางนาคพนักงานเข้า พัดแผ้วกระพือลม

ราพจรจากห้องรัตน์ เรืองรจิตร
เฝ้าพระไอยกาชิด แท่นแก้ว
นบลาเยี่ยมชนนิศร ชนกนารถ ณ กรุงแฮ
แต่จากสองพระแคล้ว คลาศหน้ามานาน

กาลนาคบื่นพ้นภพ พาสุกรี
สดับอสุรวาที ถ่องถ้อย
ทรงอนุญาตลี ลารีบ กลับพ่อ
แม้ว่าช้าตาละห้อย ห่วงล้ำหลานขวัญ

ตาหวังราชกิจด้าว บาดาล มอบเอย
ให้ช่วยพิทักษการ กอบรู้
จึ่งจะอภิเศกหลาน เถลิงภพ นาคนอ
ตาใคร่ทรงศิลกู้ ก่อเกือพรหมจรรย์

บัลไลยกัลปรับถ้อย ทูลขยาย
กำหนดลับตวารหมาย ไม่ช้า
บัดลากลับรีบผาย ผันสู่ ปรางค์แฮ
ตรัสสั่งสนมสนิทหน้า นิ่มเนื้อนวลถนอม

สั่งเสรจอสุรเช้า สรงชล
ชำระสระสกนธ์ เกษเกล้า
โดยเวทวิเศศมนต์ มาประ สิทธิ์นา
ทรงพระสุคนธ์เคล้า เครื่องพุ้งจรุงใจ

เสรจสรงทรงสนับช้อย เชิงงอน
ภูษิตฉลององค์อร เอี่ยมพริ้ง
เกราะนวมสอดทองกร ประวิช สรวมเฮย
ตาบทิศทับทรวงส้อง อีกสร้อยชฎาทรง

ออกจากปราสาทแก้ว สุรกาญจน์
แผลงฤทธิวิทยากาล เดชห้าว
ปถวยแยกเยี่ยงทวาร ไวว่าง เบิดเฮย
รีบรัดลัดลุด้าว ด่านแคว้นลงกา

ถึงเมืองภอมืดสิ้น แสงไถง
เดินสดับสรรพเสียงใด เซียบซ้อง
พลเมืองห่อนเหนไคล คลาเช่น ก่อนฮา
สงัดเงียบพิณพาทย์ฆ้อง หลากล้ำเหลือฉงน

วิปริตคิดเช่นร้าย เร้าฝัน ไฉนนอ
อสุรเหนอัศจรรย จิตรว้า
จำลอบส่อบสารสรรพ สืบพระ แม่เฮย
คงประจักษไป่ช้า คิดแล้วเรวจร

ถึงวังเข้าซุ่มซุ้ม พระทวาร
ยอหัตถ์นมัสการ กิ่งเกล้า
ร่ายเวทเดชพรหมมาน สมัคมุ่ง จิตรแฮ
ตระบัดก็หายกลายเข้า สู่ห้องมาตุรงค์

ราพคลายพระเวทให้ เหนองค์
ยุรยาตรมาตหมายตรง แท่นแก้ว
ฝ่ายกาลอรรคคือนงค์ เนาอาศน์ นางนา
เหนพระโอรสแล้ว วิ่งว้ามาประคอง

จุงกรตรงขึ้นแท่น ทองพราย
ทรงโศกกันแสงสยาย เกษเกล้า
เอารสตะลึงกาย กลเกลี้ยง จิตรแฮ
ถามพระชนิศร์เศร้า โศกด้วยใดไฉน

นางทรงพิลาปรื้อ รำพรรณ
มนุษย์ลักษณรามอัน อาจกล้า
คุมกระบี่พลขันธ์ ศึกพิ ฆาฏเฮย
พ่อพี่ลุงอาวอ้า วุ่นม้วยมวญสหาย

แต่พิเภกคิดร้าย ฤษยา
เปนพวกมนุษยรามา มอบด้าว
มณโฑทิพย์โสภา เศกคู่ ครองแฮ
รามพึ่งยกพยุห์ห้าว กลับได้ตรีวาร

สดับสารอสุรเศร้า เสียวทรวง
กอดบาทชนนีตวง เทวศให้
พระฉัตรเพชรเสดจสรวง สุรโลกย์ แล้วเอย
หวังพระเกียรติจักได้ ปกเกล้ากระหม่อมนาน

สงสารบิตุเรศโอ้ อีกพระ ลุงเอย
กุมภกรรฐอินทระ ชิตรม้วย
สิ้นญาติขาดวงษอะ สุรศักดิ์ เสื่อมแฮ
อัประยศทศทิศด้วย ดั่งนี้ดีไฉน

ลูกก็ชายชาติเชื้อ ชาญเวท พรหมเอย
ควรคิดคุณบิตุเรศร์ ร่วมเศร้า
แสงสาตรพระทรงเดช ใดอยู่ ขอนา
จักตอบต่อณรงค์เร้า รีบม้างลักษณราม

นางสดับโอรสพร้อง พถางปราม ลูกเอย
สองมนุษย์ลิงราม ฤทธิห้าว
ทั่วทิศคิดเขดขาม ขยาดเดช เขานอ
พ่ออย่าไปต่อท้าว แม่ท้วงจงฟัง

เสี้ยวโสตรพิโรธร้อ แรงกาจ
เสียงสนั่นปราสาท สะท้าน
เปนชายชาติอสุรอาจ ออกฤทธิ ใครฤๅ
ใดจักขัดคัดค้าน แต่ข้าคงประจญ

สดับลูกหวาดหวั่นว้า หวามจิตร หวิวนอ
สุดจักปลอบปรามคิด ขัดข้อง
นางทรงหยิบศรสิทธิ์ สุรเชฐ ส่งแฮ
พรประสาทอาจบ้อง บั่นเสี้ยนเศิกไกษย์

ราพรับเคารพแล้ว ลาจร
แสดงเดชเดินอำพร ผาดฟ้า
ข้ามโขดเขตรสาคร สุฝั่ง ลงเอย
ถึงวิถีใหญ่ว้า วุ่นค้นยลรอย

เหนพนัศถนัดแท้ ทิวพฤกษ ยับนอ
เดี่ยวโดดพิโรธคฤก ครั่นครื้น
โดยอิทธิมหิทธิ์ฮึก เหิมเดช แสดงแฮ
เสียงสนั่นลั่นพื้น พ่างหล้าแหลกสลาย

จบห้องที่ ๑๑๖

ห้องที่ ๑๑๗

ขุนท่องสื่อคนเก่า แต่ง

—

พระสฤษดิรักษล้ำ ฤทธิรงค์
สถิตย์ราชพลับพลาทรง แท่นแก้ว
ส่ำหมู่อสุรพงษ พานเรศร์ เฝ้าแฮ
สดับศรัพพันถกแล้ว หลากท้าวถามโหร

โหราไวเวทเชื้อ วิศุญาณ ตรวจนอ
ตรีเนตรยามอัษฐการ กอบด้วย
กำหนดดิถีวาร วรโชค
อริจวบชีพม้วย แม่นแล้วทูลฉลอง

อันซึ่งศรัทส่ำอื้อ อารัญ
คือราพบัลไลยกัลป์ กาจกล้า
เอารสทศเศียรครรภ์ นางอรรค คือเอย
กาลนาคขอไว้หล้า แหล่งเบื้องบาดาล

มารทราบบิตุเรศม้วย มาตาม ตอบแฮ
เชื่อฤทธิพยายาม อาบหว้าน
ผู้เดียวด่วนโดยความ พิโรธ แรงฮา
ชอบบุตรพระพายต้าน ต่อม้างกลางหน

ทรงสดับรับสั่งใช้ หนุมาน
กระบี่รับโองการ นอบน้อม
แสดงเดชเหาะเหินทยาน ถึงล่วง โยชน์เฮย
ลงแทบขอบบึ้งด้อม ดอดร้าณรงครอญ

ลูกลมร่ายเวทเปลื้อง แปลงตน
เปนกระบือบัดดล ด่วนเต้า
ลงบึงทอดกายกล ติดหล่ม อยู่แฮ
หวังจักลวงยักษเข้า แบกรู้พะลังมาร

บัดไลยกัลป์อสุรร้าย เรวจร
ถึงที่บึงกาษร สถิตย์ร้อง
ถามถึงพวกพานร มนุษย์ลักษณ์ รามเอย
เดินทัพทางนี้พ้อง พบบ้างฤๅไฉน

มหิงษแปลงแต่งเล่ห์เอื้อน เอาที
ตูก็ติดหล่มทวี เทวศร้อน
ท่านถามท่านจักดี ลาศกิจ ท่านนา
ผิว่าช่วยผดุงช้อน ฉุดขึ้นควรแถลง

มารหลงบรู้เล่ห์ รับคำ ศึกแฮ
คาดขมวดเขมงกำยำ หยักรั้ง
โดดดลแบกดันล่ำ แดงเดช ฉุดแฮ
เตมอ่อนหลายคาบยั้ง อยุดท้อถอนใจ

มหิงษว่าท่านฤทธิแกล้ว กลับแสยง นึกนอ
จรเหนื่อยมาลงแปลง ปลักปล้ำ
แม้อยุดผ่อนภักแรง เริงรื่น ลองแฮ
ราพชอบรื่บสู่น้ำ ลูบไล้สบายทรวง

หายเหนื่อยเข้าแบกอุ้ม อุตลุด
มหิงษหย่อนผ่อนผละผลุด หล่มพ้น
ยักษถามทัพลิงมนุษย์ ยกยาตร ไฉนนา
ขุนกระบี่เล่ห์ล้น พ่อล้อเลลิงเชิง

อสุรสิงหนาทก้อง ตโกนถาม
มหิงษบอกนรายน์ราม ฤทธิแกล้ว
อาศน์นาคแบ่งภาคตาม เปนพระ ลักษณแฮ
มาปราบอสุรแล้ว ราพรู้เรวหนี

กุมภัณฑ์พิโรธจ้วง โจมจับ
ขุนกระบี่สบัดรับ เลี่ยวจ้ำ
ยักษโลดเหยียบหลังกลับ ตีตอบ ตบึงเฮย
มหิงษแก่แพ้ท่าปล้ำ สลัดเปลื้องปละหนี

กาษรหลบลับแล้ว แปลงตน
เปนเพศสวาเสวตรขน ผ่องผู้
ราพโกรธไล่ตามผจญ ควายเจอะ ลิงแฮ
ยักษอยุดถามสวารู้ แหล่งเร้นมหิงษไฉน

ลิงถามนามพวกพ้อง กุมภัณฑ์
บอกชื่อบัลไลยกัลป์ บุตรไท้
ทศเศียรซึ่งโรมรัน รามยก กลับนอ
ตามทัพพบมหิงษให้ ช่วยพ้นหล่มหนี

วานรหัวเราะเย้ย หยาบหยาม ยักษเอย
สูอย่ามาตหมายตาม ต่อท้าว
มาเดียวเที่ยวเซอะถาม จักบอก จริงนอ
เราและทหารห้าว แห่งเบื้องบาทนรายน์

อสุเรศรพิโรธเคี้ยว ขบฟั้น
สองเนตรดุจเพลิงกัลป์ โลดคว้า
ลิงรับกลับกลายผัน เปนหนุ มานแฮ
รนรุกคลุกคลี้ร้า เล่หล้ำจักรผัน

มารแผลงศรสาตรห้าว หาญฤทธิ
ลูกกระจายจรประชิต ไล่ล้อม
ลูกลมรวบรอบทิศ ทบหัก เย้ยแฮ
ร้องว่าเหวยมารค้อม สาตรไว้ไป่แผลง

กุมภัณฑ์ผันเผ่นเงือ คทาตี
วายุบุตรชักตรี ปั๊ดป้อง
กระโจมจับอสุรี เลือกลื่น หลุดเฮย
รบรับสัปประยุทธก้อง กึกหล้าแหลกไศล

บัดบุตรมารุตร้อน ฤๅไทย
ถวิลพิเภกทูลไข ข่าวต้อง
ขุนราพฤทธิเกรียงไกร การอาบ หว้านเอย
จักประหารมารข้อง ขัดแก้กลไฉน

พลางนิมิตรรูปไว้ แทนตน
ให้อยู่รอต่อรณ ราพแกล้ว
ลูกลมเหาะมาดล มรกฎ เขาแฮ
นบพระทิศไกยแล้ว เล่าซื้อถามอุบาย

พระนักสิทธิสดับเอื้อน อื้ออึง
กิจใช่กิจกูฤๅ ร่ำร้าย
พลางหยิบฝุ่นทรายถือ ทำเล่น โรยฮา
กระบิดเบี่ยงย้าย แยบรู้ลาจร

หนุมานคลุกฝุ่นฟุ้ง ฟูมกาย
เหาะรีบดุบิงหมาย มุ่งปล้ำ
เปลี่ยนแปลงวับเดียวหาย เหนรูป เดิมเฮย
โจมจับกลับเกลือกซ้ำ สาดด้วยธุลีทราย

บัดไถยกัลป์หวั่นเศร้า เสียวทรวง
ต้องฝุ่นชะโลมลวง พ่อล้อ
ประหนึ่งแหวะควักดวง ชีพเดจ เจียวแฮ
ฤทธิอาบหว้านยาท้อ ที่ซ่นสิ้นหาย

มาถึงลงแทบท้าย พลับพลา
ภอพระกฤษณอนุชา ออกพร้อม
มวญหมู่อสุรพา นรนบ เผ้าเฮย
กระบื่ถวายเคียรน้อม นอบเกล้ากราบทูล

พระเหนเคี่ยรลูกท้าว ทศภักตร
ชมกระบี่จงรักษ ร่วมร้อน
บำเหนจท่านถึงจัก มอบมิ่ง เมืองแฮ
ไป่เท่าความชอบช้อน เชิดใช้ในณรงค์

จบห้องที่ ๑๑๗

ห้องที่ ๑๑๘

กุเรเตอร์ทัด แต่ง

ปางบรมนเรศรเจ้า จักรภุช
ชมชอบบุตรมารุต เสรจแล้ว
ตรัสสั่งสุริยบุตร เตรียมพวก พหลเฮย
การด่วนเราจักแคล้ว บัดนี้อย่านาน

สุครีพรับสั่งคล้อย คลานคลา
รุดรีบบอรอรา เร่งเร้า
เทียบรถเทียบโยธา ทุกหมวด หมู่เอย
พลยักษพลลิงเข้า ที่วรวังคอย

จัดเสรจกลับนบไท้ ทูลพลัน
พระสดับมธุระผัน ภักตรเยื้อน
ชวนลักษณอัคเรศจรัญ จากพลับ พลานา
ทรงรถพจนาทเอื้อน สั่งให้ขบวนจร

ลำแสนพยุห์ก้อง โกลา หลเฮย
เสียงโห่เพียงเสียงอา กาศครื้น
วายุพัดกระพือพา ธุลีมืด มนแฮ
ดังจักซุดแผ่นพื้น ภพด้วยพลเดิน

ฝูงสัตวจัตุบาทเต้า แตกหนี
ฉมั่งกระจงจามรี แรดร้าย
กาษรสุกรหมี หมุนวิ่ง กระเจิดฮา
ทุกสัตวทุกสิ่งย้าย แยกพ้องแอบพง

อัณฑนาเนกร้อง รนเสียง
พังสุโนคเสนาะเพียง ขับไม้
พระยถวิหคเรียง รายจับ พฤกษนา
พลางชื่นชี้ชวนให้ อนุชน้องนางชม

สุคันธมาทน์แล้ว ตรัสพลาง
แรกพี่ตามอนุชนาง นาคเยื้อง
มาแรมอยู่ยังกลาง ไพรเถื่อน นี้นา
แสนโศกบสร่างเปลื้อง ปลดร้อนลำเคญ

จึ่งองค์ยมเรศร์ใช้ เทพนำ
เครื่องทิพย์อาภรณ์ลำ เรจพร้อม
ให้พี่พี่จึ่งอำ ลาผนวช ออกนา
สุครีพชมภูน้อม เนื่องพ้องพลทหาร

เรียมจึ่งตรีพยุหเต้า ตามสมร
เผดจดัษกรรอญ ราบได้
ตรัสเสรจรีบพลจร จากที่ นั้นแฮ
ถึงด่านขีดขินให้ เร่งเร้าจตุรงค์

บัดกระบินทรนิลพัทผู้ ชาญสมร
ทราบว่าพระสังขกร เกือบใกล้
จึ่งพาหมู่พานร ไคลสู่ พระนา
ถึงประนตประนมไหว้ ธเรศรไท้ทั้งสาม

สุครีพน้อมเกล้ากราบ ทูลสาร
ขอพระจอมจักรพาฬ แผ่นหล้า
เสดจประทับสำราญ ในนัค เรศเฮย
พอผ่อนพลเลื่อยล้า ก่อนแล้วจึ่งผาย

พระสดับมธุรศเอื้อน โองการ
ให้เคลื่อนพยุหหาญ รีบแคล้ว
ตระบัดจุยังสฐาน นครขีด ขินฮา
อยุดประทับรถแก้ว พรั่งพร้อมจตุรงค์

ดารายุพเรศรู้ เหตุพลัน
พร้อมหมู่พระกำนัล แวดล้อม
ไปเฝ้าพระทรงสุบรรณ ยังฝ่าย น่าแฮ
ถึงรถประนตน้อม นบนิ้วอภิวันท์

มลักดูภูวนารถเจ้า จักรฤษณ์
งามวิลาศผาดพิศ เพริศพร้อม
เทวราชภพดุสิต สุดเทียบ ถึงเอย
เปนที่เจริญใจน้อม เสน่ห์เย้ายวนเฉลิม

งามองค์อัคเรศร์ล้ำ　สาวสวรรค์
ผิวภักตรผ่องเพียงจันทร์　แจ่มฟ้า
ควรเปนปิ่นกำนัล　สนมนาฎ นาแม่
สมศักดิ์คู่เจ้าหล้า　โลกย์อื้อระบือโฉม

องค์ลักษณดังเทพแกล้ง　เลขา
ผ่องผุดดุจทองทา　ทาบไว้
สามราชเลิศลักขณา　ควรพิศ วงเอย
ดาเรศปวงอนงค์ได้　พิศแล้วใหลหลง

เบื้องปิ่นอิศเรศรไท้　รามา
เหลือบเนตรยลดารา　หมอบเฝ้า
จึ่งมีมธุระสา　พจนไต่ ถามแฮ
สนมนาฎแลตัวเจ้า　สวัสดิ์พร้อมฤๅไฉน

ดารากัมเกษน้อม　เจียมคัล
ทูลพระทรงสุพรรณ　ผ่านเกล้า
ข้าบาทเหล่าสาวสรร　แสนศุข พระเอย
ด้วยเดชพระปกเผ้า　แผ่คุ้มลำเคญ

ตรัสด้วยดาเรศแล้ว　บรรหาร
สั่งบุตรพระกาพชาญ　ฤทธิแกล้ว
ท่านจงอยู่รั้งสฐาน　สถิตยซึ่ด ขินฮา
สุครีพกลับมาแล้ว　จึ่งแคล้วคืนเมือง

นิลพัทรับสั่งก้ม เศียรกราน กราบเอย
บัดสุครีพทูลสาร ท่านไท้
เชิญเสดจอยุทยาน ประพาษพฤก ษาแฮ
พระเชษฐาข้าได้ สฤดิสร้างแสนเกษม

ยินรศพจนาดถ์น้อง พาถี
บานกระมลปรีดี ใช่น้อย
คลาคลาศยาตรโยธี รีบเร่ง เจียวเฮย
สุครีพนำเสดจคล้อย เคลื่อนพื้นพลไกร

กับถึงอยุดรถแก้ว แกมนิล
เทียบเรียบเกยโกมิน มาศย้อม
ตรัสชวนอรยุพิน กับพระ อนุชนา
จากรถบทจรพร้อม พระขื้ชมสวน

คันทรงส่งกลิ่นฟุ้ง ฟูดวง มาลยเฮย
กุหลาบกาหลงพวง พุดซ้อน
นางแย้มเหล่านมยวง พยอมยี่ สุ่นเอย
ชำมุนาดต้นนางพ้อน ฝ่ายพ้อนใบรำ

ภุชพงษทรงเด็ดก้าน กาหลง
ยื่นประทานโฉมยง ยอดส้อย
สามกระษัตริย์แสนทรง สวัสดิ์ศุข ฤๅไทยเอย
เชิญนาฎชวนอนุชน้อย พักห้างหอคำ

อลวลพลกระบี่ทั้ง พลมาร
ต่างสนุกนิสนานบาน เบิกหน้า
เที่ยวชมรุกขตระการ ชิงเก็บ ผลเอย
ลิงแย่งเหล่ายักษคว้า ไขว่คว้าชุลมุน

บางพวกบิดเนตรเร้น หากัน
เลี้ยวพ่อไล่พัลวัน วิ่งแต้
เยนรอนอ่อนสุริยัน จวบค่ำ คลุ้มเฮย
นายหมวดตรวจพลแส้ ศัพท์ฆ้องกระแตต์

รัตตินบื่นธเรศรไท้ ชวนสี ดาเอย
เถลิงอาศนกาญจน์รูจี ก่ำแก้ว
ผธมหลับล่วงราตรี จวบรุ่ง รางแฮ
ยินศัพท์ประโคมแจ้ว ธเรศรท้าวตื่นผธม

ธก็ชวนอรนุชน้อย สนานชล
ทรงเครื่องเสร็จโสภณ เพริศแพร้ว
สุครีพรีบจัดพหล เตรียมรับ เสดจเฮย
ตรีราชทรงรถแล้ว เร่งให้เดินขบวน

จบห้องที่ ๑๑๘

ห้องที่ ๑๑๙
พระพิบุลย์ไอสวรรย แต่ง

—

ยาตรย้ายพยุหพ้น พลหาญ
จากขึดขินเขนขาน โห่เร้า
สามกระษัตริย์แสนสำราญ บนบุษ บกเฮย
ทัพน่าธงนำเข้า เขตรแคว้นแดนดง

เดินกระบวนทัพส์ท้าน ธรณิน
เสียงสนั่นแตรสังขพิณ พาทยฆ้อง
ขนัดรถคชวรินทร์ อัศวราช ครื้นเฮ
ฮึกกระหึ่มโห่ร้อง เร่งรี้วพลจรัล

เสียงลั่นพิภุกล้ำ ลุดง รังเฮย
พระตรัสเรืองอรองค์ นุชน้อง
เมื่อตามพระเอกองค์ สกุณาออก ความนา
คาบพระธำมรงค์ก้อย สุโนคท้าวทูลถวาย

สดายุสุดสิ้น ชนมาน
พี่พนมศพสการ เสร็จแล้ว
เที่ยวตามอัคเรศราญ รอนราพ เรียบนา
เสร็จศึกจึ่งรับแก้ว เกษส์ร้อยสู่เมือง

ตรัสพลางทางเร่งเร้า รีบพลา กรเฮย
ถึงฟากฝั่งโคธา ประทับร้อน
สามกระษัตริย์สรงวา รินรื่น ฤๅไทยแฮ
ชมอุบลบานซ้อน สลับล้วนหลายศรี

สินธุใสในวากเวิ้ง หว่างอุบล
มัจฉะว่ายแหวกวน แวดเคล้า
ว่ายดำผุดพ่นชล ชิงเหยื่อ กันนา
บ้างแอบกอบัวเข้า กัดก้านกินไคล

พระสรงเสรจเสดจขึ้น ทรงประทับ
บุษบกแก้วระยับ ยาตรพ้ำ
โสรมนัศตรัสกับ สองกระษัตริย์ เกษมเฮย
พระสุริยส่องแสงกล้า พักร้อนรอพล

พิเภกสุครีพทั้ง หณุมาน
นิลนนท์พลทหาร แซ่ซ้อง
ลงเล่นกระสินธุสนาน แสนสนุกนี้ สนั่นฮา
จนบดบ่ายนายร้อง เรียกขึ้นคอยเตรียม

หยุดร่มมารุดริ้ว รอเยน
ภอบ่ายสามโมงเหน เหือดร้อน
ขบวนแห่จัดเปน พยุหะ บาตรแฮ
แห่กระบี่สี่สายซ้อน เสรจเยื้องยาตรา

เดินทัพคัพคั่งเข้า　　เขตรไพร วันแฮ
แลสลับล้วนไศล　　หลากล้ำ
ชมสัตวจตุบาทใน　　อรัญนัก เอนกนา
มัจฉะโลดเล่นน้ำ　　หลั่งล้นลำธาร

เยนชื่นรื่นร่มไม้　　มีพรรณ ต่างเฮย
ระดะดอกออกอนันต์　　นับร้อย
หอมรินเรี่ยทางจรัล　　เจริญราช ฤไทยแฮ
บ้างห่อกลิ่นกลีบช้อย　　พระชี้นางชม

ดำเนินพลพ้นพระ　　ฤาษี
สรภังค์ภารทวาชชี　　ใช่ไกล้
ข้ามฝั่งสะโตงดี　　ลาศล่วง ทางฮา
ถึงพระวสิฐให้　　หยุดพื้นพลากร

คณะนักสิทธิ์สดุ้ง　　โดดกระฎี
ต่างตื่นว่าไพรี　　รีบเร้น
หอบบริกขารหนี　　เนารก
เคยเชดกากนาเว้น　　แต่เจ้าคุณครู

ฝ่ายสองนักสิทธิ์ซ้อม　　สวดมนต์ เยนเฮย
ยินแซ่โสตรเสียงพล　　ลั่นพื้น
พระอยุดเงียบคิดฉงน　　ผงกแอบ มองแฮ
เหนพยุหโห่ครื้น　　คิดคร้ามใครไฉน

ผิดสังเกตจับไม้ ธานกร
จากกุฎีรีบบทจร จดจ้อง
เหนองค์พระทรงศร เกษกระษัตริย์
เรียกศิศย์เสียงอึงก้อง อย่าช้าไปเชิญ

ปางพระบรมนารถเจ้า จักรกฤษณ์
ชวนอนุชพระขนิฐ แน่งน้อย
เสรจสู่สิทธาสถิตย์ ประทับ ที่เฮย
น้อมศิระเรียบร้อย แทบเท้าชฎิลดง

พระครูผู้เถ้าทัก ถามไท ท่านเฮย
เดิมประพฤดิเนาไพร พรตพร้อม
ลาผนวชเมื่อปางใด ได้พวก พหลเฮย
พลทหารห้อมล้อม มากล้วนมารสิง

พระเล่าเรื่องแต่ต้น ตามมูล เหตุเฮย
จนฆ่าทศเศียรสูญ ชีพม้วย
เศกพิเภกครองประยูร ยาตรพยุห์ ส่งนา
ครบสัตยเสรจศึกด้วย กลับเข้าอยุทธยา

เสวะนะพระพรอกพร้อง สองสิท ธาแฮ
โสรมนัศในจิตร แจ่มหน้า
อสุรปัจจามิตร มารหมู่ หมดฤๅ
สองพระทรงญาณกล้า กล่าวถ้อยถวายไชย

ฝ่ายกุขันอยู่ด้าว ปลายแดน
พฤกษร่วงสิบสี่คะแนน เหนบไว้
ครบตามรับสั่งแสน โสรมนัศ นักนา
จำจะถามชฎิลได้ เรื่องรู้ร้ายดี

ตริเสรจระเหจขึ้น บนพฤกษ์
เป่าหลอดเรียกพลคึก คักพร้อม
ต่างถือธนูฮึก หาญโห่ โหมฮา
เกณฑ์กระบวนบ่าวล้อม ลัดเลี้ยวลงทาง

มาถึงที่ท่าข้าม คิดฉงน
เหนร่องรอยรถพล พักช้าง
ติณะชาติชายชล รอยย่ำ ยักษแฮ
ไม้ไล่แหลกคชล้าง ลู่ล้มแลตลุย

จะเปนจอมกระษัตริยเจ้า ใดดล แดนเอ่ย
เสรจประภาศพาพล ผ่านด้าว
ยุรยาตรพยุหยล ยศยิ่ง ใหญ่นอ
สังเกตรอยก่ายก้าว พ่างพื้นปถพี

กุขันสนเท่ห์แท้ มาไกล
เหนจะพักอยู่ใน บ่านี้
ยลรอยยิ่งสงไสย สาวบาท
บอกบ่าวพวกเราชี้ ลาศเต้าตามถาม

มาถึงนิวาศน์เจ้า จอมอา จารีเฮย
พวกยักษ์ลิงวิ่งฮ่า ฮึกห้าม
พระยลกุขันมา ตรัสเรียก
พรานนึกใจจิตรคร้าม ยอบยั้งบังคม

พระถามถึงมาตุรทั้ง สุริวงษ
องค์อนุชสององค์ ร่วมไร้
พรานทูลว่าวรพงษ ผอมซูบ สลดแฮ
ผ่องพิโยคจิตรไข้ คับแค้นขุ่นทรวง

พระทราบโศกสั่งให้ วายุบุตร
กับกุขันรีบรุด เร่งเผ้า
สามพระนาฎสองอนุช ในนิเวศน์
ทูลว่าเรารอเข้า หยุดยั้งเยียนครู

สองนายรับสั่งแล้ว ทูลลา
สมเดจพระจักรา รีบร้น
มาตามเขตรมรรคา ข้ามโขด เขาแฮ
พรานกุขันนำด้น ดัดด้นดงหลวง

จบห้องที่ ๑๑๙

(ภาพพระราชทาน)

นางสีดาลุยเพลิงถวายสัตย์ต่อพระราม (ห้อง ๑๑๑)

ห้องที่ ๑๒๐

พระมหาคำ เปรียญ แต่ง

ถึงปีสิบสี่ถ้วน กำหนด สัญญาเฮย
พระสัตรุศพระพรต พราพร้อง
เหตุใดพระทรงยศ ไม่กลับ มานา
ครบสัตย์สัญญาน้อง จักต้องลาญชนม์

อยู่ใยอัประยศถ้วน เทวัญ
เสียชีพรักษสัตย์ธรรม์ ชอบไว้
คิดเสร็จเสด็จจรผัน สู่พระแม่ สามเฮย
ประนตลานาฏไท้ จักเข้ากองกูณฑ์

ทั้งสามพึงลูกท้าว ทูลลา
ดาลโศกปรามลูกยา อย่าม้วย
รอคอยสักสามวา ระก่อน นะพ่อ
อย่าเพ่อด่วนตายด้วย สัตย์ยังพึงคำ

โอรสประนตน้อม ทูลสนอง
ชีพไม่รักรักษครอง สัตย์ไว้
ประทานโทษข้าสอง พลั้งผิด แลนา
ฝากพระวงษ์ข้าไต้ บาทด้วยช่วยผดุง

มารดากอดลูกท้าว สลบลง
โอรสโศกเจียนปลง ชีพม้วย
สนมนาฎแลพระวงษ แก้กลับ ฟื้นนา
ต่างโศกต่อโศกด้วย จักต้องจำตาย

โอรสว่าสัตยตั้ง เปนประธาน
เหลกเพชรเจาะผาจาน จรดอ้าง
ไม่เลือนลบลายปาน ความสัตย แลนา
วายชีพลูกไม่ล้าง สัตย์แล้วขอลา

สองรีบเสดจสู่ท้อง สนามพลัน
สั่งแก่สุมันตัน อย่าช้า
ทวารวังเร่งบีดกัน พระแม่ ไว้นา
แล้วรีบกองกูณฑ์ข้า จักเข้าถวายชนม์

สุมันตันหวั่นจิตรว้า ทูลผัด วันเฮย
สองราชกล่าวคำตัด ตอบโต้
งาช้างงอกออกชัด ใครฉุด คืนฤๅ
ฝ่ายสุมันตันโอ้ โอดแล้วกองกูณฑ์

เหล่าเสนาใหญ่น้อย หญิงชาย
รักราชโศกเสียดาย ทั่วด้าว
สองขัดติยจึ่งภิปราย ปรามสั่ง ทั่วนา
ขอฝากสามนาฎท้าว อีกทั้งประยุรวงษ

เสร็จสั่งกรจับเกื้อ　　จูงกัน
หวังจักโจมเพลิงพลัน　　จ่อจ้อง
ภอวายุบุตรกุขัน　　ถึงพระลานแฮ
ดูเกลื่อนคนโศกก้อง　　รีบใกล้เหนองค์

กุขันเข้ากอดไท้　　สัตรุศ
พระพรตวายุบุตร　　ยึดไว้
สองราชว่าใครฉุด　　เหลือบเนตร มานา
สบภักตรสองจึ่งได้　　หยุดค้างพลางถาม

กุขันวายุบุตรน้อม　　ทูลสาร
ว่าพระอวะตารยก　　กลับด้าว
หยุดพักพวกทวยหาญ　　สำนักนิ์ วะสิฐนา
ตรัสสั่งข้าทูลท้าว　　เพื่อพ้นปฏิญาณ

สองขัตติยราชแจ้ง　　ปรีดิ์
เราจักทูลชนนี　　ร่มเกล้า
ท่านจงอยู่อย่าลี　　ลาศก่อน เลยนา
พลางรีบเสดจขึ้นเฝ้า　　ท่านไท้มาตุรงค์

ทูลว่าพระพี่เจ้า　　จรลี ถึงเฮย
สำนักนิ์พระมุนี　　ตรัสใช้
หณุมานกุขันปรี　　ชารีบ บอกแฮ
สามมาตุหมดโศกให้　　เร่งเร้ารบัดไนย

โอรสประณตแล้ว มาพลัน
สั่งแก่สุมันตัน รีบเต้า
เกณฑ์จัดพวกพลขันธ์ สี่หมู่
จักรับพระพี่เจ้า เสด็จเข้าคืนเวียง

สุมันตันรับสั่งแล้ว เกณฑ์พล
ม้ารถคชอนนต์ อเนกหล้า
สรรพาวุธครบตน กบวนแต่ง ต่างนา
เตรียมตรวจรับเสด็จถ้า ครบถ้วนกระบวนพล

สามมารดากับทั้ง กำนัล ตามเอย
โอรสร่วมชีวัน พรั่งพร้อม
สนานเสด็จประดับสรรพ์ ภูษิตร เสร็จนา
ทรงรถพลแหนห้อม แห่ห้วเร่งกระบวน

กุขันวายุบุตรได้ นำพล จรเฮย
รีบเร่งถึงบัดดล ที่ใกล้
เหนลิงยักษสรรพล้น จึงอยุด พลแฮ
ห้าขัดติยราชไท้ เสด็จเข้าบริเวณ

พระรามพระลักษณทั้ง สีดา
ต้อนรับห้าขัดติยา พรั่งพร้อม
นบประณตเทพบาทา มาตุเรศ สามเฮย
ต่างต่างปราโมชน้อม เนื่องหน้าปราไส

นางเกาสุริยสร้อย　　สมญา
พลางกอดพระรามา　　ลูบไล้
โฉมสมุขรับสีดา　　โลมลูบ
พระลักษณไกยเกษีได้　　โอบอุ้มรับขวัญ

เกาสุริยานาฏเอื้อน　　โอฐถาม
พระลูกแรมวะนาราม　　แต่ต้น
เปนดาบศทั้งสาม　　ทรงพรต
เกิดเหตุใดจึ่งด้น　　เขตรข้ามลงกา

พระรามประนตแจ้ง　　กิจจา
ลูกสถิตย์โคธาวา　　เรศรั้ง
ทศภักตรลักสีดา　　ดวงจิตร ไปแฮ
ลูกจึ่งลาพรตตั้ง　　ติดเต้าตามผลาญ

ความลำบากยากแค้น　　ในดง
ซ้ำต่อยุทธณรงค์　　รบสู้
ข้ากับอนุชแทบปลง　　ปลดชีพ แลนา
ราญรบอสุรผู้　　เผ่าร้ายวายปราณ

สามมาตุเรศไท้　　ทรงฟัง
ความวิโยคโศกประดัง　　ละห้อย
สุดกลั้นโศกประทัง　　ค่อยสร่าง แลนา
ตรัสแก่สีดาสร้อย　　กอบเกื้อภักดี

สี่ดาประนตน้อม ทูลสนอง
ยามวิโยคล่ามี่หมอง หม่นไหม้
นับวันแต่จักหอง ดับชีพ ลงนา
ความทุกขใครนับได้ เท่าข้าฤๅมี

ลามมารดาตรัสเล้า โลมใจ
เนื้อนพคุณตกใด ห่อนคล้ำ
แล้วจึ่งตรัสปราไส พระลักษณ แลนา
พระลักษณทูลทุกขปล้ำ ศึกเปลื้องเคืองเชญ

พระพรตสัตตรุฅน้อม ทูลคดี สัตยเฮย
จักรกฤษณขอบคุณมี มากแล้ว
นางไกยะเกษี สรวมโทษ แล้วนา
เชิญพระทรงจักรแก้ว กลับเข้าคืนนคร

ทรงศรอ่อนเกษเกล้า อภิวันท์
ทูลไป่ถือโทษทัณฑ์ ก่อนกี้
แปดกระษัตริยเกษมสันต์ ใส่ส่าง โศกนา
ปราโมทยกรมลชี้ ชื่นด้วยสมาคม

จบห้องที่ ๑๒๐

ห้องที่ ๑๒๑
พระมหาคำ เปรียญ แต่ง

ปางแปดขัตติยราชพร้อง เสร็จสาร
นบหัตถาทรงญาณ ยาตรเยื้อง
ทรงสถิตยบุษบกกาญจน์ พลพรั่ง พร้อมเฮย
เสด็จสู่อยุทธยเปลื้อง ปลิดร้อนราษฎรเกษม

พันปีสามสถิตยพร้อม ปฤกษา
การภิเศกรามา ธิราชเจ้า
เถลิงถวัลยบันประชา ชาวอยุทธ เยศเอย
เรียงพระวงษสืบเค้า กฤษณเชื้อปางประฐม

เสาวนีดำรัสให้ พระพรต
จัดกะการกำหนด โชคใช้
ขุนโหรประชุมหมด สวนสอบ กันเฮย
ศุกรบักษตรีจันทรได้ ฤกษล้ำทูลสนอง

ตรัสสั่งพิเภกให้ สอบสวน
ขุนยักษคิดใคร่ครวญ นอบน้อม
ทูลแถลงว่าฤกษควร ภิเศกสุด อุดมเอย
พันเนตรจักมาพร้อม เทพยท้าวสาวสวรรค์

ทรงสดับตรัสสั่งซ้ำ สุมัน ตันเฮย
เร่งจัดการจงทัน อย่าช้า
สุมันตันรับลาผัน ออกสั่ง หมายเฮย
ทุกหมู่ทุกกรมว้า วุ่นพร้อมจัดการ

ภอเสร็จภอจวบได้ วันดี
เชิญหมู่พระมุนี นับร้อย
สู่ปรางค์ราชพิธี พร้อมพระ วงษนา
มวญมาตยพราหมณ์ใหญ่น้อย พรักพร้อมสมาคม

ฝ่ายสหัศเนตรเจ้า จอมสวรรค์
เสดจจากไพชยันต์ เทพยห้อม
เชิญทิพยกุกกุภัณฑ์ ภูษิต มานา
เสดจสู่ปรางค์มาศพร้อม พฤฒิเชื้อบรรพพงษ

จวนฤกษมาตุราชให้ รามา สนานเอย
ชำระพระศีรา พยพแล้ว
ทรงทิพยรัตนา ภรณ์เพริศ พรายแฮ
หัตถชทายชรรคแก้ว ยาตรขึ้นยานสุวรรณ

ชนัดแห่แห่หกริ้ว สี่สาย ยาวนา
ในมหาดองครักษผาย นอกห้อม
แตรกลองเครื่องสูงราย หว่างเหล่า พระแสงเอย
สิบแปดมกุฎเคียงพร้อม นอกล้อมอินทรพรหม

พระกฤดพัดโบกทั้ง บังแสง สูรยแฮ
เบื้องปฤษฎางค์ถแมง สินาดเต้า
เครื่องราชูประโภคแซรง ขนัดเครื่อง สูงนา
สาตรสิบสี่หมวดเข้า ไย่ย้ายปลายขบวน

ถึงเกอยล์ลาศขึ้น พลับพลา
เปลื้องเครื่องสุทธภูษาทรง ยาตรเยื้อง
ยังมณฑปพระกยา สนานสถิตย แท่นเอย
บาทเหยียบใบขนุนเบื้อง ภักตรตั้งต่อบูรพ

พนักงานไชท่อทุ้ง ชลขัง ไว้นา
อำมเรศเบ่าสังข์โหร ฆาฏฆ้อง
พิณพาทย์ประโคมดัง แตรแซร่ สนั่นเฮย
สายอุทกตกพราวต้อง แต่เบื้องสุดบน

พระวสิฐสวามิตรทั้ง สองดา บศแฮ
ต่างหลั่งบัญจคงคา โสรจซ้อง
เบญจครรภรัตนอาภา สังขพิพิธ ห้าเฮย
พราหมณ์จับอ่านเวทจ้อง หลั่งน้ำลงถวาย

เสรจสรงทรงเครื่องพร้อม ตามวัน จันทรนา
ทรงทัดใบอ้ออัน ศิริแล้ว
ใบบีบปริวารสรร ทรงหัดถ์ ขวาแฮ
เสดจสู่ปรางค์มาศแพร้ว พรั่งพร้อมการประชุม

สถิตยแท่นอัฐทิศกั้ง สัปตเสวตร ฉัตรเอย
บูรพทิศพราหมณ์ถวายเวท หลั่งน้ำ
ทรงรับลูบพระเกษ เสวยน่อย หนึ่งนา
เบือนปรัศเวียนห่อนซ้ำ ทั่วทั้งแปดสฐาน

พราหมณ์สองเชิญเสดจขึ้น ภัทรบิฐ
หนังราชสีห์เรืองฤทธิ ลาดไว้
บักเสวตรฉัตรวิจิตร นับเจด ชั้นนา
พราหมณ์อ่านศิวเวทให้ สิทธิ์ขึ้นเถลิงถวัลย์

โกสีย์ถวายเครื่องต้น กกุภัณฑ์
นพเสวตรฉัตรแสงขรรค์ เดชแกล้ว
อัษฎาวุธพนักงานสรร ถวายต่อ หัตถ์เฮย
ทรงรับทุกสิ่งแล้ว ส่งให้มหาดเชิญ

บัดเผยพจน์เอื้อนราช โองการ ประฐมเอย
ติณชาติชลดินดาล อีกไม้
จงเปนสัพสาธารณ์ ตามแต่ ประโยชน์นา
สมณพราหมณ์ได้ใช้ ทั่วทั้งมณฑล

ราชครูพฤฒิพรตน้อม คำนับ กล่าวแฮ
ข้าพระพุทธเจ้าขอรับ ใส่เกล้า
พิกุลมาศบ่รักกับ หิรัญหว่าน แจกนา
พาทยประโคมโรมเร้า หลั่งน้ำษิโณธาร

นายกถวายอัศวทั้ง มาตงค์ เหนือแฮ
เครื่องยุทธเรือรงค์ทรง ฝ่ายใต้
เวียงวังรัตนบรรยงค์ ย่านเขตร นครนา
คลังกับนาถวายไท้ โภชน์ทั้งคลังสฐาน

ท้าวฉลองพระโอฐอ้าง วรจันทร
ถวายหมื่นหกพันนาง ฝ่ายเฝ้า
ดอกหมากสุวรรณสรร ประยูรวุฒิ ถวายนา
ท้าวพระคลังก้มเกล้า นบน้อมกุญแจถวาย

บ่ายชายชุมพร้อมแวด เวียนเทียน
รายรอบที่นั่งเนียร นาฑก้อง
โกลี่ยสั่งระบำเวียน สมโภช ภิเศกนา
การเสร็จเทพยคืนห้อง แห่งชั้นสรวงสฐาน

สมเดจภูวนารถเจ้า จักกรี
เปรมกระมลปรีดิ์ โปรดให้
ขุนวายุบุตรมี ความชอบ ใหญ่นา
เปนพระยาอนุชิดได้ ผ่านด้าวอยุทธยา

สุครีพเถลิงยศท้าว ไวยวง ษาเฮย
ครองขีดขินนครคง ดั่งกี้
อินทรนุภาพคืออง คตเปลี่ยน นามนา
เปนฝ่ายหน้าอาวชี้ กิจด้าวกึ่งแดน

ชมพูพานผ่านแคว้น ปางตาล
อัศกรรณสุรการ มอบให้
นิตราชครอบสฐาน แดนอัษ ฎงค์เฮย
กระบิ่นถขันธได้ อยู่รั้งโรมคัน

พระลักษณเปนฝ่ายหน้า ในศรี อยุทธเฮย
ส่องอนุชคงธานี ก่อนรั้ง
กุขันผ่านบุรี รำนัค เรศนา
เปนพระยายศตั้ง แต่งไว้ไพรพนม

ตรัสสั่งพิเภกเจ้า ลงกา
จักเยี่ยมด้วยศรา วุธใช้
กำหนดวิกละครา คอยตอบ ข่าวเฮย
แล้วเรียกพนักงานให้ จัดพร้อมของประทาน

โปรดปูนบำเหนจถ้วน ทั้งหมด
แจกเครื่องลำดับยศ ทั่วหน้า
ต่างรับต่างประนต ลาบาท พระเฮย
ย้ายแยกยังเขตรหล้า แหล่งด้าวแดนตน

จบห้องที่ ๑๒๑

ห้องที่ ๑๒๒

พระมหาคำ เปรียญ แต่ง

ปางพระยาอนุชิดได้ ครองศรี อยุทธแอ
ร้อนจิตรคืออัคคี ลวกไหม้
ถวายคืนรัชภูมิ ตรัสสั่ง กระบี่นา
พรหมมาศตกใดใช้ จักสร้างเวียงประทาน

ทรงแผลงศรสิทธิด้วย เดชา
อนุชิดตามศรคลา รีบเร้า
ศรตกนพภูผา เก้ายอด ราบฤๅ
ลิงกวาดกำแพงเค้า นิเวศน์พื้นภูมิเวียง

เสร็จกิจรีบกลับเฝ้า ทูลสาร
ว่าพระแสงสุริการ ตกต้อง
เข้าเก้ายอดแหลกปาน เทพปราบ ลงนา
ข้ากวาดกำแพงบ้อง เขตรแล้วมาฉลอง

ปางไท้ราเมศแจ้ง อรรถไข
ตรัสว่ากระบี่เออไฉน สู่รู้
สั่งว่าสาตรตกใด จักสฤษดิ์ เมืองเฮย
ไยจึ่งทำเกินผู้ สั่งถ้อยเสียที

วายุบุตรยินตรัสเศร้า　เสียใจ
เจียนสลบเหงื่อไหล　หยาดย้อย
ยิ่งตริยิ่งกรมใน　ทรวงแน่น โศกนา
อายหมู่มาตยใหญ่น้อย　มิดหน้าหนาวขวัญ

ทรงยลวายุบุตรเศร้า　ปราไสย
อย่าโศกอย่าเสียใจ　วุ่นว้า
จักเชิญเทพบุตรไป　รังสฤษดิ์ เมืองเฮย
ให้ทัดเทียมเมืองฟ้า　แด่เจ้าเนาครอง

บัดไท้เทวราชร้อน　อาศน์พลัน
พลางส่องทิพยญาณทัน　เหตุรู้
จึ่งสั่งพิศณุกรรม์　เรวเร่ง ไปเฮย
ช่วยคิดราเมศร์ผู้　ผ่านด้าวอยุทธยา

วิศุกรรมรับสั่งแล้ว　รเหจคลา
บรรลุปรางค์รัตนา　สู่เฝ้า
อมเรศร์ตรัสใช้มา　แหนบาท พระเอย
ขอพระจักรกฤษณเจ้า　ทราบเบื้องบทมาลย์

นารายน์ยินถ้องถ้อย　เทวัญ
ปราโมทย์กระมลผัน　ภักตรพร้อง
เชิญท่านช่วยรังสรรค์　นัคเรศ แลนา
ที่นพคีรีต้อง　แต่งให้หณุมาน

วิศุกรรมรับสั่งแล้ว รีบคลา
เหินเหจขึ้นเวหา กว่างคว้าง
วายุบุตรเหาะตามมา สุเขตร เขาเฮย
นามนพคีรีอ้าง อ่อนคล้อยลอยลง

บุตรพระพายจึ่งเอื้อน อวยการ
แก่พระวิศุกรรมชาญ ฤทธิแกล้ว
ว่าเชิญท่านบันดาล บุเรศ เทอญนา
ให้สิทธิโสภาคย์แผ้ว ผ่องพื้นมณฑล

วิศุกรรมเทเวศร์ผู้ ชาญฤทธิ
กระบัดจึ่งนฤมิตร เสร็จพร้อม
พรรฦกอธิกจิตร เจียนเทพย์ สุทัศนเฮย
ปราสาทสามงามล้อม ปรัศท้องพระโรงสนาม

เสร็จการนฤมิตรแล้ว เทวัญ
เหินเหจสู่สรวงสวรรค์ ฟากฟ้า
วายุบุตรเกษมสันต์ สุดชื่น ชมเฮย
พิศบ่พริบตาอ้า โอฐยิ้มอิ่มใจ

สามปรางค์สามยอดเพื้อย เวหน
มุขเดจน่าบันบน พร่างพร้อย
สุวรรณรัตนวิมล แวววาบ ตาเฮย
ดุจทิพยพิมานคล้อย เคลื่อนฟ้ามาดิน

ท้องพระโรงปรัศทั้ง คลังแสง
ทิมดาบทิมคดแซง เซิดชุ้ม
สระสวนสนุกนี้สนามแจง สนนจวบ จรเฮย
ป้อมเขตรปราการคุ้ม เขตรแคว้นแดนเวียง

กระบินทร์ชมบุเรศแล้ว รเหจมา
ถึงที่อยุทธยา สู่เฝ้า
แถลงกิจว่านัครา สำเรจ พร้อมเฮย
ขอพระจักรกฤษณเจ้า ทราบเบื้องบทศรี

พระสดับวายุบุตรแล้ว ขนานนาม เมืองเฮย
ชื่อนพบุรีตาม ต่อเค้า
ท่านไปสถิตยโดยความ ผาศุก เทอญพ่อ
สั่งสุมันตันเร้า เร่งให้แบ่งพล

สุมันตันรับสั่งแล้ว ถอยคลาน ออกเฮย
หมายสั่งทุกพนักงาน ถี่ถ้วน
ม้ารถคชคฤงฆาร พลกึ่ง เมืองเฮย
จัดเสรจบาญชีม้วน มอบให้หณุมาน

กระบินทร์รับสมบัติแล้ว ทูลลา ไปเฮย
สนานอุทกธารา ผ่องแผ้ว
ประดับเครื่องสรรพา ภรณเพริศ พรายแฮ
มงกุฎห้ายอดแก้ว ประวิชเก้าสรวมทรง

เสร็จสรงทรงเครื่องพร้อม แสงขรรค์
ยุรยาตรยังหิรัญ รถแก้ว
ขึ้นสถิตยบุษบกบัล ลังก์เลิศ ฉายแฮ
ให้เลิกโยธาแคล้ว เคลื่อนเต้ากระบวนตาม

พระยาอนุชิดผู้ ชาญณรงค์
รีบเร่งมาในดง ทุ่งกว้าง
ถึงเมืองประทับตรง เกยสู่ ปรางค์แฮ
นางนักสนมล้วนส้าง แวดล้อมจอมกระบินทร์

ประชาชนพลพวกทั้ง หญิงชาย
สร้างปลูกเรือนโรงราย รอบแคว้น
มีทรัพย์ศุขเกษมสบาย เรือนตึก ตั้งแฮ
แน่นเนื่องเขตรเมืองแม้น กับด้วยอยุทธยา

พระยาอนุชิดครั้น เนาใน
ปราสาทสามอำไพ ผ่องแผ้ว
เจดวันกลับเผ้าไทย เปนนิจ เนืองนา
ครองราษฎรห่อนคลาศแคล้ว เคลื่อนเยือนยุติธรรม

ราตรีวายบุตรขึ้น บรรจฐรณ
หอมกลิ่นบุษบากร ชื่นชื่น
ประทีปประภัศศร แสงอร่าม เรืองเอย
สมบัติสมบูรณครั้น ครึกครื้นรื่นรมย

แสนศุขแสนสวัสดิ์ล้ำ เลอกระมล
เดือนดาษดาวอำพน ผ่องฟ้า
นางงานอยู่งานดน ตรีขับ กล่อมแฮ
แสนเสนาะลำเนียงจ้า แจ่มร้องพระทองถวาย

นางบำเรอขับร้อง หวนโหย
โทนทับกรับฉิ่งโรย เรื่อยก้อง
พิณพาทย์จับปี่โดย เพลงขับ แสนา
ฉ่ำเฉื่อยเรื่อยหริ่งร้อง รับเอื้อนอลเวง

ยวนยั่วสิเนหตั้ง ใจดู
เนตรสบเนตรพธู แน่งน้อย
เพลินจิตรยิ่งชื่นชู ใจชอบ เชิงนา
ดึกสงัดเดือนดาวคล้อย เคลื่อนฟ้าไสยากร

พระยาอนุชิตได้ ผ่านนพ บุรีเอย
ไกรเกริกเกียรติภาลบ ทั่วหล้า
ประชาชื่นชมจบ จังหวัด เวียงแฮ
เมืองสนุกนิ์ดังเมืองฟ้า เพื่องฟุ้งเดชขจร

จบห้องที่ ๑๒๒

ห้องที่ ๑๒๓

หลวงอินทรอาวุธ แต่ง

ปางจอมพิภพเจ้า จักรวาฬ
ทรงพระนามมหาบาล แกว่นแกล้ว
มณฑวรมิ่งเยาวมาลย์ อัคเรศ พระเอย
ถวัลย์ราชสราญแผ้ว ผ่องพ้นไพรี

ระลึกถึงทศภักตรไท้ พรหมพงษ
เสดจออกพระโรงทรง สั่งให้
เสนีเทียบจัตุรงค์ โดยเสดจ
ประเวศเยี่ยมลงกาไท้ พรุ่งแจ้งจักจร

นนทสูรรับสั่งแล้ว เกณฑ์นิกร
เตรียมรถราพเคยจร ยุทธ์ย้าย
เทียมสีหสีพันสลอน สลับเครื่อง สูงเอย
จัดแทตย์โลทันร้าย กาจพร้อมจวบอรุณ

จอมยักษทรงเครื่องพร้อม พลันคลา
กรกระลึงศรคทา จักรแก้ว
เถลิงรถสั่งเสนา คลายคลี่ พลเฮย
สุเขตรลงกาแล้ว หยุดยั้งโยธี

ให้หาขุนด่านเผ้า บรรหาร ถามแฮ
เวียงศุขฤๅไภยพาล รบร้า
ขุนด่านกราบทูลสาร เศิกสู่ นครเฮย
สองมนุษยพานรกล้า กลั่นห้าวโหมประจญ
องค์อุปราชทั้ง อินทรชิต
ออกศึกเสี่ยชีพิตร เพลี่ยงพล้ำ
จอมเมืองคับแค้นจิตร ยกออก ณรงค์เอย
พ่ายศึกพระองค์ซ้ำ สุดสิ้นสูญชนม์
รามเศกพิเภกให้ ธำรง ภพแฮ
นามยศทศคิรีวงษ เชิดชี้
สองมนุษยกลับคืนคง อยุทธเยศ เดิมเอย
ศึกสงบบ่เนิ่นกี้ ก่อนไท้เสดจถึง
จอมยักษทราบมิตรม้วย กลางสมร
พระสลดหฤไทยถอน โศกกลั้น
ตรัสเหวยภัทจักรจร หาพิเภก มานา
ภัทจักรรับสั่งซั้น เสริดเข้าเวียงไชย
ถึงแถลงเสนิศรน้อม นำทูล
พิเภกทราบเทพาสูร สู่ด้าว
หวาดศึกนึกอาดูร ถวิลหวั่น กระมลนอ
หวนหักหฤไทยท้าว ตรัสแกล้งแสดงหาญ

เราเผ่าสุระเชษฐ์เชื้อ ชาญณรงค์
ฤๅจักคบพาลพงษ ต่ำใต้
ภัทจักรบัดยินทรง ตรัสกลับ มาแฮ
ทูลราพเทพาได้ สดับแล้วโกรธา
สั่งคลี่พยุหย้าย โยธี
คึกรึกเพียงบัถพี ลั่นร้าว
ตั้งคอยทศคีรี วงษยก มาเฮย
ทุกหมวดทุกกองห้าว หึ่นร้าเริงผจญ
พิเภกหวาดหวั่นด้วย ดัษกร
ภัทจักรจากนคร กลับแล้ว
สอบดวงพระเคราะห์จร ในจักร ปทีปแฮ
กาละร่วมตะนุบแคล้ว ฆาฏทั้งลักษณจันทร์
เสาร์เสริดทับโสระร้าย เรือนมิน
เกาะนวางค์ลักษณฉินท ฤกษร้อน
แต่พฤหัศสิบเอจกิน กอบโชค ไชยนา
เหนจักมีผู้ช้อน ช่วยพ้นไภยเขญ
หรรักษจักเยี่ยมด้วย ศรทรง
ศึกติดพระนครคง ทราบชั้น
พลันสั่งมาตยาจง ไตรตรวจ พลเฮย
คูค่ายปราการกั้น ปิดป้องทวารเวียง

ปางพระราเมศเจ้า อยุทธยา
เนาราชมณเฑียรปรา สาทไท้
พร้อมองค์อรรคชายา สถิตย ผธมเอย
จวบประจุสไสมยใกล้ รุ่งแล้วทรงสุบิน
แสงอรุณอร่ามแผ้ว นภา
ฟื้นจากศิริไสยา ยาตรเต้า
เสรจสรงพระทรงอา ภรณ์ออก พระโรงเอย
สองฝ่ายเสนี่เฝ้า ประนตน้อมบาทบงษุ
ตรัสเล่าลักษณเนื้อ นิมิตร
อากาศเกิดธุมทิศ ออกใต้
มีชายแกว่งตรีมหิทธิ์ หารสู่ เราเฮย
แหวะอุระกระจายไส้ จรดล้อมจักรพาฬ
พลันเสดจระเหจข้าม นัที
เมฆหม่นโล่งระพี แผดแผ้ว
โหรพิเคราะห์จักร้ายดี เหตุแห่ง สุบินเฮย
โหรคิดคำนวนแล้ว แน่น้อมทูลทาย
นิมิตรวิปริตพื้น อัมพร
ศึกจักติดพระนคร เขตรไท้
ไส้พระกระจายจร จวบจักร วาฬฮา
เพื่อเดชพระจักได้ ปกหล้าสากล

ทรงสดับหวั่นท้าวทศ คิรี วงษนา
ผ่านภพลงกามี้ ฤทธิ์น้อย
หากเศิกรบราวี้ จักวอด วายแฮ
จำจักแผลงศรคล้อย เยี่ยมแคว้นแดนมาร
ตริเสรจพระหัตถ์คว้า พาลจันทร์ ศรแฮ
เสดจสู่พระลานพลัน เหนี่ยวน้าว
ศรระเหจเวหาศคัล ไลยลิบ ไปนา
บรรลุลงกาด้าว พิเภกได้ทฤษดี
สมคิดขุนราพแล้ว เรวจร
ตั้งเครื่องสักการกร กราบไหว้
ชูพานรัตนรับศร ลิขิตผูก ถวายเฮย
ศรกลับคืนสู่ไท้ ท่านท้าวผธมสินธุ์
จักกฤษณพิศสาศนสั้น สารา
ทราบศึกติดลงกา กาจแกล้ว
ดำรัสสั่งให้วา ยุบุตรช่วย พิเภกเฮย
วายุบุตรรับสั่งแล้ว มุ่งเมือนครมาร
บรรลุนัคเรศเข้า โรงคัล
ราพเพ่งพานรผัน ผาดใกล้
กุมกรกระบี่จรัญ จรดร่วม อาศน์เอย
วายุบุตรยกหัตถ์ไหว้ พิเภกแล้วแสดงความ

ทรงพระวิตกด้วย ท่านนัก
ด้วยบ่เคยหาญหัก ศึกกล้า
เกรงจะเพลี่ยงปรปักษ เสียท่วง ทีเฮย
จึ่งโปรดสั่งให้ข้า ช่วยเกื้อการณรงค์
แต่เราเป็นข้าบาท อวตาร มานา
ยังบ่เคยออกราญ รบสู้
ศึกนี้จักขอหาญ ออกหัก ก่อนพ่อ
เหนเพลี่ยงท่านคอยกู้ ปลดร้ายภายหลัง
ตรัสกับวายุบุตรแล้ว บัญชา
สั่งแทตยนามเปาวนา อยู่นั้น
สูจงตรวจไตรตรา พลผูก คะเชนทรเฮย
อำมาตยรับสั่งขั้น จัดพร้อมพลากร
จอมราพทรงเครื่องแล้ว กุมศร
เถลิงคชสั่งนิกร ยาตรย้าย
เครื่องสูงส่ำสลอน ธุชเทิด ทายแฮ
วายุบุตรระเหจผ้าย เผ่นพื้นโพยมตาม

จบห้องที่ ๑๒๓

ห้องที่ ๑๒๔

หลวงอินทรอาวุธ แต่ง

ปางบึ้นอสุรราชไท้ เทพา สูรแฮ
สถิตยท่ามกลางโยธา แวดล้อม
ยลพิเภกยกแสนยา พยุหบาตร มาเฮย
พิโรธเร่งนายไพร่พร้อม ไล่ล้างพลณรงค์

นนทสูรรับสั่งเข้า ยุทธนา
ประทะกับทัพลงกา ต่างแกล้ว
บัดพลพวกเทพา สุรแหลก มลายแฮ
จวบรถสุระการแก้ว ท่านท้าวมหาบาล

เทพาพิโรธพ้อน ธนูทรง
เร่งรถไล่พลณรงค์ แหลกลี้
เจอะหน้าคชาองค์ พิเภกออก ยุทธนา
โกรธตรัสพระหัตถ์ชี้ ภักตรน้องทศเศียร

เหวยเหวยพิเภกอ้าย ทรชน
ไป่คิดคุณเชษฐตน ร่วมไส้
โลภเหลือประมาณจน ญาติมิตร มลายนา
บอนบอกอุบายให้ มนุษยล้างรอญมาร

พิเภกพิโรธพร้อง พาที
ใช่กิจการอสุรี สู่รู้
มึงหาญจักฉาญชี วิตรวอด พลันนา
พลางขับคเชนทร์สู้ เศิกเร้าตลุมบร
สารทรงตรงกรากกลุ้ม เฉวียนฉวัด
เท้าทุ่มแทงรถรัตน แหลกสิ้น
ขุนยักษจักรวาฬพลัด ตกสู่ พื้นแฮ
สีหราชโลทันดิ้น ดาษม้วยกลางสมร
เทพาเผ่นขึ้นเหยียบ งาคช
กรแกว่งธนูจรด ฟาดคว้า
หมอควาญอนุชทศ ภักตรตก พร้อมแฮ
วายุบุตรยลศึกกล้า พิเภกพล้ำไพรินทร์
เผ่นลงตรงภักตร์ไท้ เทพา สูรแฮ
กรแกว่งตรีเพชรถลา พ่อเลี้ยว
ราพยถกระบี่สา มารถฮึก พิโรธเฮย
แผดพระสุระเสียงเกรี้ยว ตรัสอ้ายเดรฉาน
กูสหายท่านท้าวยี่ สิบกร
ครองจักรวาฬนคร เขตรกว้าง
มึงอยู่ทิศใดจร สวาชื่อ ใดเฮย
จึ่งอาจทรนงอ้าง ออกสู้กูจะผลาญ

วายุบุตรสดับโต้ ตอบมาร
กูยอดทหารชาญ เชี่ยวแกล้ว
รองบาทพระอวตาร อนุชิต
ผ่านนพบุรีแคล้ว คลาศเมื่อเยียนอสูร
เหนเองบังอาจปล้น ลงกา
กูจักปราบจงสา หัศม้วย
ราพสดับกลับโกรธา ตรัสสั่ง อสูรเฮย
รุมจับสวาด้วย พิฆาฏฆ้างกลางสนาม
พลอสูรรับสั่งเข้า ประจัญกร
วายุบุตรผู้เดียวรอญ ฤทธิล้ำ
ผลาญพลราพกำธร มลายแหลก หลายแฮ
ขุนยักษยลไพร่พล้ำ เพลี่ยงท้าวโกรธา
กระทืบบาทผังเผ่งเข้า รณรงค์
กวัดแกว่งคันธนูทรง ยุทธย้าย
วายุบุตรเผ่นเหยียบชงฆ์ ยักษแย่ง ศรเฮย
ถีบถูกขุนราพร้าย พลาดแล้วยืนหยาน
เทพากรเหนี่ยวน้าว ธนูพลัน
วายุบุตรรวบศรทัน หักทิ้ง
โผนจับบาทกุมภัณฑ์ ฉีกพ่าด ไคลแฮ
ปาป่ายกายอสูรกลิ้ง เกลื่อนพื้นบัถพี

ขุนยักษไป่สุดสิ้น	ชีวัน
กายกลับติดต่อพลัน	เผ่นคว้าง
ไป่มีสาตรประจัญ	จนจิตร มารแล
ฉวยฉุดต้นตาลง้าง	ง่าเงื้อตีลิง

วายุบุตรยุทธแย่งได้	กระบองตาล
ตีถูกจอมจักรวาฬ	แด่วดิ้น
เผ่นเหยียบอุระมาร	ถามพิเภก
ไฉนราพเทพาสิ้น	ชีพแล้วคืนเปน

พิเภกตอบขุนราพแกล้ว	การณรงค์
เพราะพระอิศวรทรง	ประสิทธิไว้
จักฆ่าอะสุระจง	ผ่าอก ออกเอย
บีบหะไทยให้	แหลกแล้วจึ่งผลาญ

วายุบุตรสดับพร้อง	ยินดี
เงือดง่าอาวุธตรี	แกว่งคว้าง
ผ่าอุระอะสุรี	แขวะควัก กระมลแฮ
บีบเลอียดล้าง	ราพสิ้นสูญชนม์

บัดกองรากษสข้าง	ลงกา
เหนหมู่พวกประจา	มิตรแพ้
ไล่สกัดจับพลมหา	บาลมัด มานอ
นายไพร่มั่วสุมแล้	ขับต้อนตีเตือน

ปางเทพยสถิตยพื้น ไพชยนต์
โปรยทิพมาลาดล ดาษด้าว
สรเสริญกระบี่ผจญ มารมอด ชีพเฮย
ควรคู่ทหารห้าว ท่านไท้ทรงสุบรรณ

พิเภกเสรจศึกเข้า คืนนคร
ชวนกระบินร่วมกุญชร คลาศแคล้ว
ถึงพระโรงสั่งพานร พักเหนื่อย นาพ่อ
เชิญสถิตยปราสาทแก้ว กับด้วยเบญกาย

ขุนกระบี่ลีลาศขึ้น ปรางค์สุวรรณ
นั่งแนบเบญกายพลัน พจนพร้อง
นานพบสบกระสัน สองสถิตย์ ผธมเฮย
ร่วมรศสังวาศน้อง เนิ่นแล้วคืนสม

รุ่งรางกระจ่างแจ้ง สุริยง
กระบี่คัดนิทรทรง เครื่องพร้อม
คลาสู่ทศคีรีวงษ เคานับ แล้วนา
พิเภกเพ่งพานรน้อม เกษแล้วสุดกระเษม

ชวนกระบี่กลับเฝ้าพระ ทรงครุธ
ต่างระเหจเวหาศรุต เหาะเร้า
ฉับฉิวลิ่วดุอยุท ธเยศยาตร ลงนา
สองสู่พระโรงเข้า ประนตเพียมพึ่งกระแส

ปางพระหริรักษ์เจ้า อโยทธยา
เสด็จออกสู่รเสนา แซ่ซ้อง
ยลพิเภกกับบุตรมา รุตสู่ พระโรงเฮย
เอื้อนโอษฐ์ประพาศพร้อง พิเภกเจ้าจอมอสูร

ทราบศึกเราสั่งให้ หนุมาน
ไปช่วยเชิงยุทธการ เผือพลั้ง
พิเภกทูลธิบายผลาญ อริราช มลายนา
เวียงมอบเปาวนารั้ง พิทักษ์แคว้นจักรวาฬ

ทรงสดับเสร็จศึกสิ้น ไพรี
โสมนัศหทัยปรี่ โปร่งแผ้ว
ดำรัสสั่งเสนี จัดเครื่อง ทรงเฮย
ประวิชสังวาลย์แก้ว โปรดให้บำนาน

กระบี่พิเภกได้ รางวัล
ภักตรผ่องบังคมคัล นอบน้อม
สองสาระเหจผัน ผายสู่ นครเฮย
ผดุงราษฎร์สราญพร้อม ไพร่แคว้นแดนสอง

จบห้องที่ ๑๒๔

ห้องที่ ๑๒๕

นายโต เปรียญ แต่ง

ปางองค์อรรคเรศร์อ้าง นามมณ โฑเฮย
ทรงลักษณวิไลยยล เฉิดหล้า
งามกรก่อนกายกล หนึ่งกลั่น สรรแฮ
คู่สนิทเสนอหน้า พิเภกไท้อสุรี

แต่ปางทศภักตรเจ้า ลงกา
ยังสืบพระชนม์ปรา กฎด้าว
มณโฑคู่เสนหา ทรงพระ ครรภ์เอย
คิดขวบอุทรท้าว นาฎได้หนึ่งเดือน

ราพร้ายมลายชีพแล้ว ไป่นาน
พิเภกครองศฤงฆาร เขตรครัน
จำเนียรพระนางขาน ไขเหตุ ครรภ์เฮย
แด่พระผู้ผ่านพื้น ราพด้าวแดนสฐาน

จอมมารชื่อท้าวทศ คีรี วงษเฮย
ทราบเหตุแห่งเทพี พร่ำพร้อง
เร่งคิดเร่งยินดี โดยสวาสดิ์
กลหนึ่งประจวบพ้อง ฤาภแม้นแมนสรวง

กำหนดทศมาศถ้วน นางทรง ครรภ์เฮย
ประสูตรพระกุมารยง ยศล้ำ
ทรงศิริวิไลยองค์ ลออเอี่ยม
ควรคู่นครค้ำ เขตรด้าวแดนมาร

ทันใดสังข์ศับท์ซ้อง แตรผสาน
สังคีตประโคมขาน กึกก้อง
พิณพาทยประดังการ เกรียวเกริก
โดยขนบธรรมเนียมต้อง ถ่องเบื้องแบบบรรพ์

ดวงภักตรผิวผ่องแม้น เพญแข
ทรงลักษณวิไลยแล เลิศผู้
คืออินทรชิตแปร เปนรูป คืนฤๅ
มาปราบสัตรูกู้ ศึกแก้ไพรี

จอมราพพิเภกผู้ เพญยศ
หลงคิดว่าโอรส สืบไส้
แช่มชื่นกระมลมท มัวโม่ห์
เพียงหนึ่งท้าวเธอได้ ผ่านด้าวดุสิตสวรรค์

รักปานชีพท้าวทศ ศรี วงษเฮย
รังเกียจฤๅจักมี สักน้อย
หมายมอบบุรีศรี เสวตรฉัตร
เฉลิมยศโอรสช้อย เชิดค้ำไผทสฐาน

ประทานนามตามจิตรท้าว จำนง
แด่พระกุมารยง ยิ่งแกล้ว
ไพนาสุริย์วงษ เฉลิมเกียรติ
ภูลสวัสดิพิพัฒน์แผ้ว ผ่องพ้นอันตราย

เปรมใจจอมราชเจ้า ถงกา
ทรงเลือกเหล่าสนมนา เรศได้
เว้นโทษหกสฐานปรา กฎยศ ยิ่งเฮย
เปนพระนมหน่อไท้ ท่านท้าวอสูร

จัดอนงค์ทรงยศเนื้อ นวนศรี
โฉมเฉิดเลิศนารี เรียบร้อย
เปนพระพี่เลี้ยงมี ยศศักดิ์
เฉลิมเกียรติพระหน่อน้อย ไม่เผ้าบริบาล

มารหนึ่งผ่ายน่าอ้าง วรณี สูรเฮย
วงษญาติทศศรี ผ่านเผ้า
เปนพระพี่เลี้ยงปรี ชาฉลาด
เฉลิมยศพระลูกเจ้า จักให้บำรุงถนอม

บุตรีพิเภกเจ้า จอมมาร
เบญกายนงพาล ผ่องหน้า
ร่วมเล่นหกระบินทร์กาล เพรงเนิ่น โน้นนอ
ครรภ์ประดิฐตั้งช้า จวบเข้าประสูตรไส้มย

นางมารมานะกลั้น　　ใจทน
ป่วนปวดทุกขุมขน　　ขุ่นไข้
จวนรุ่งไก่การน　　ขันเร่ง ยามเฮย
ประสูตรบุตรเฉภาะได้　　ฤกษพ้นยามสาม

โฉมเลิศเหลืองเรื่อเนื้อ　　นวนฉวี
ถออเอี่ยมพระอินทรีย์　　ผ่องหน้า
กายกรลักษณยักษี　　ภักตรเล่ห์ ลิงเฮย
แผกเพศมารทั่วหล้า　　แหล่งพื้นอสุรพงษ

ปางไส้มยท่านท้าวทศ　　คีรี วงษเฮย
เหนบุตรพระบุตรี　　แช่มช้อย
โอบองค์นัดดาปรี　　เปรมสวาสดิ์
วางตักกอดยักษน้อย　　แนบเนื้อถนอมขวัญ

ทันใดธก็เอื้อน　　โองการ
รังสฤษดิ์สมญามาร　　มอบให้
ชื่ออสุรผัดหลาน　　เธอยศ เล่นอนา
สมศักดิ์สมวงษไท้　　ธิราชท้าวบำนาญ

จัดหาพี่เลี้ยงเหล่า　　นางนม
ฝ่ายน่าฝ่ายในกรม　　ทั่วถ้วน
ทรงลักษณ์ภักตรผ่องสม　　ยศสอาด รูปเฮย
เวรแผ่พระหลานล้วน　　เลือกไว้บำรุงขวัญ

ท้าวจัดพัศดุพร้อม ศฤงฆาร
ทุกสิ่งอลังการ ก่องแก้ว
แด่องค์พระกุมาร หลานรัก เสรจเฮย
จอมยักษยิ่งผ่องแผ้ว เพื่อด้วยดุษฎี

อสุรีหลานราพทั้ง โอรส
เยาวลักษณเฉลิมยศ ยิ่งหล้า
เสดจใดคู่เสดจบท จรร่วม กันเอย
เช้าค่ำบขาดหน้า ไม่เพี้ยมเคียมคัล

สองนั้นไม่คิดข้อ เคลือบแคลง
หนึ่งรักษหนึ่งสำแดง รักบ้าง
ร่วมเสวยร่วมสรงแสวง ศุขสู่ กันนา
พร้อมพรักยักษคู่อ้าง พ่างพ้องชนนี

อสุรีสองฝึกซ้อม การสง ครามเฮย
เพลงรบดุรงค์คัยง ยิ่งแกล้ว
ต่างขับประชันอง อาจอวด หาญแฮ
เปนศุขทุกขร้อนแล้ว ผ่องพ้นไภยพาล

กลสารหาญหักรู้ เชิงสาร
กลศึกผึกรำบาน แบบตั้ง
กลโถมทัพทยาน ในยุทธ์
กลล่าผ่กล่ายั้ง อยู่รั้งพังกล

การรณเรียนรอบรู้ หลายกระบวน
เพลงหอกเพลงง้าวทวน ท่าดั้ง
ตีคลีประชันชวน ชอบเล่น
ศรสาตรประลองตั้ง ฝึกซ้อมทวยหาญ

สบไส้มยหลานลูกเจ้า ลงกา
ด่วน ๆ เสดจปรา สาทไท้
โดยกิจกุมารคลา เคียมราช
เปนขนบธรรมเนียมได้ ดังนี้นิจรันดร์

กุมภัณฑ์พิเภกเจ้า ธานี
เหนบุตรนัดดาดี ลาศเผ้า
โอบองค์ตระกองศรี ศุภลักษณ สองแฮ
ถนอมลูบจูบเกษเกล้า ยั่วเย้าบุตรหลาน

จอมมารจัดบุตรพ้น มนตรี
อายุศม์สิบขวบปี นับได้
พันหนึ่งประมาณมี ยศศักดิ์
องค์ละห้าร้อยให้ ลูกไท้หลานเธอ

จบห้องที่ ๑๒๕

ห้องที่ ๑๒๖

นายโต เปรียญ แต่ง

ปางองค์อนุชิตไท้ นฤบาล
ครองนครเขตรสฐาน ถิ่นกว้าง
นามนพศรีขาน เมืองเอก
ทวยราษฎร์ขาดเขญอ้าง ออกอื้ออวยไชย

พานรินทรบิ่นภพผู้ ฤทธิรงค์
ครองสัตยสุจริตทรง เสาะสร้าง
ทศธรรมอีกการสง เคราะห์ราษฎร์ สิเฮย
เผดจดัดหฤไทยกระด้าง แผกเบื้องเขบจบรรพ์

วันหนึ่งอนุชิตเจ้า จอมนรา ราษฎรเฮย
ออกพระโรงเสนา แน่นเฝ้า
ทรงวินิจกิตยา นุกิจ เสรจเฮย
จึ่งพระผู้ผ่านเผ้า จักเต้าสวนขวัญ

ทันใดธก็เอื้อน พจมาน
ตรัสสั่งเสนาชาญ เชี่ยวใช้
เรว ๆ จัดทวยหาญ แหนแห่
อำมาตยประนตไท้ รีบร้อนเกณฑ์พล

จัดพลอย่างพยุหเยื้อง เปนกระบวน
เหล่าหนึ่งกระลึงทวน ดาบดั้ง
บางพวกเทิดปืนชนวน นกสับ
บางก็กุมหอกตั้ง ท่าจ้องจักผจญ

ขุนรถจัดรถเจ้า จอมธา นินเฮย
อีกรถเหล่าอรรคนา เรศร์ถ้วน
คอยรับพระจอมพา รินทร์คั่ง คับเฮย
ทูลทราบทุกสิ่งล้วน เสร็จพร้อมพลพฤนท์

จอมกระบินทร์ฟังเหตุให้ เหิมปรี ดีเฮย
บานเบิกกระมลมี ใช่น้อย
รีบสนานพระอินทรีย์ ทรงเครื่อง ต้นเฮย
จึ่งเสดจทรงรถคล้อย เคลื่อนพร้อมโยธี

เอกองค์โอภาษแม้น เดือนเพญ
พลเพียบคือดาวเปน เครื่องล้อม
จอมราชผ่อนราษฎร์เยน ยามเคลื่อน พลเฮย
ดังว่าเดือนดาวห้อม ค่อยคล้อยโดยโพยม

ถึงสวนดำรัสให้ สงบพล
เกณฑ์กระบวนรายตน รบล้อม
เสดจจากรถมน ตรีหมอบ เรียบเฮย
ประพาศพฤกษ์สพฤบพร้อม พร้งด้วยนางสนม

ชมพรรณหมู่ไม้ดอก ดกหลาย
สารภีพิกุลส่าย อยุด.เย้ม
ซ่อนกลิ่น ๆ บหาย หอมล่ำ เล่าเฮย
พุทธชาติดาษดวงแฉล้ม เลิศด้วยกลิ่นศรี

กรรณิกาการเกษแก้ว กาหลง
พุดจีบปีบประยงหรง กลิ่นกล้ำ
เลือกเกบประทานองค์ วรนาฎ
เกษมศุขทุกทั่วหน้า นาฎไท้ทรงธรรม์

บันดานคิดเคลิบเคลิ้ม สกนธตน
คงจริตอย่างลิงลน เลศนั้น
ถอดมกุฎภิมณฑ์ มอบพนัก งานเฮย
ปีนป่ายอัมพพฤกษต้น โดดเต้นโดยคนอง

เมิลมองมะม่วงไม้ ปลิดผล
โยนประทานสนมกล เกี่ยงเย้า
หยาดยางหยดเตมบน เศียรกระ บี่นา
มือแกะบ่หลุดเท้า แกะซ้ำเกาพลาง

สนมนางนับยิ่งร้อย นางยล
พระบาทเกาเศียรลน ลุมบ้อย
แผกเพศกระษัตริย์ซน เสียสง่า
บ้างกยิ้มเนตรชม้อย บอกบุ้ยโอฐเบือน

พระยาอนุชิตได้ ยลสบ
สนมนาฏสรวลประจบ เกื้อบเกื้อ
อดสูหมู่นางหลบ ลับพฤกษ
เยี่ยมเยี่ยมมองมองชะเง้อ ง่ายน้ำใจตน

กูซนจนต้องรับ รองอาย
จักอยู่บสบาย บ่อนนี้
ควรคิดหลบหลีกกาย สันโดฐ เดียวเฮย
เอาเพศดาบศลี้ ลับหน้านางจร

พานรดำริหแล้ว แผลงฤทธิ์
อากาศเกิดหมอกมิด มืดหล้า
บ่ายภักตรฉเภาะทิศ อยุทธเยศ
ระเหจเหาะเถาะเลียบฟ้า ใฝ่เฝ้าหริวงษ

ปางอนงค์องค์เอกทั้ง โยธี
ไป่สบกระบี่ตี อกดิ้น
คือใครบั่นเศียรศรี สมรขาด เกล้าเฮย
ย้ายแยกกันด้นดิ้นสิ้น สุดรู้ทางจร

พานรระเหจห้อง เวหน รวดแฮ
ตระบัดอยุทธยาดล ด่วนเฝ้า
ทูลคืนบุรีตน ลาบวช
สรวมเดชพระผ่านเผ้า โปรดเกล้าหณุมาน

พั้งสารดาลจิตรเจ้า จักรกรี
ข่อน ๆ พระไทยทวี เทวศว้า
อาไลยกระบี่ศรี แสนเสนห์
เคยสบพบเนตรหน้า แต่นี้นานเหน

จำใจจำตรัสเอื้อน อวยพร
แก่พระยาพานร แกว่นแกล้ว
เปนศุขสถาวร เทอญพ่อ
ทุกข์โศกโรคไภยแคล้ว คลาศพ้นอันตราย

ฝ่ายพานเรศร์น้อม อภิวันท์
รับพระพรทรงธรรม์ ท่านให้
ลาองค์อาศนสุบรรณ อีกพระ ลักษณเฮย
ออกจากพระโรงไท้ รีบร้อนระเหจเหิน

มาดลมณฑปอ้าง นามคี รีเฮย
เหนอรัญกุฎี เด่นตั้ง
ลงจากนภางคลี ลาสู่ กุฎิเฮย
นบบาทดาบศยั้ง อยู่พร้องสนองสาร

กาลนี้ข้าน้อยนึก ศรัทธา
หวังเพิ่มผนวชดา บศบ้าง
ขอจงพระจอมอา จาริยโปรด ข้าเฮย
ยอมรับให้อยู่สร้าง พรตด้วยดุษฎี

พระมุนีมิชื่ออ้าง พิศไพ
ตอบพจนพานรไข เงื่อนเค้า
สูเอยรูปจนใจ เองสัตว
บวชไม่ได้ดอกเจ้า เพศเตียเดียรฉาน

ใคร ๆ จักอาจแสร้ง เอาทรง
เปนเพศบุรุษยง เยี่ยงข้อย
กูจึ่งจะยอมสง เคราะห์บวช ได้นา
แถจะแนะกิจน้อย ใหญ่ให้องกูณฑ์

ขุนกระบินทรยินเดศน้อม นักธรรม์
ร่ายเวทแปรเพศผัน แผกกี้
ทรงโฉมเฉกเช่นฉัน ชายหนุ่ม
จอมนารถนักสิทธิ์ชี้ กิจให้บรรพชา

ครองนุ่งหนังพยัคฆพร้อง บริกขาร
ห่อเกษชฎาธาร เสร็จแล้ว
ลาองค์พระอาจาริย สู่ยอด ไศลเฮย
ชี้ชี่อมรฎปแก้ว อยู่สร้างกิจกูณฑ์

จบห้องที่ ๑๒๖

ห้องที่ ๑๒๗

พระปลัดสิงห์ แต่ง

ไพนาสูรบุตรเจ้า จอมยักษ
อายุสิบสามศักดิ์ สุดแกล้ว
วันหนึ่งคิดใคร่จัก ประพาศ สวนเฮย
ทูลพระบิตุเรศแล้ว รีบผ้ายสรงชล

สรงเสรจทรงเครื่องพริ้ง เพราองค์
เถออาศนราชดุรงค์ เพริศพร้อม
ขุนยักษพี่เลี้ยง ใจภักดิ์ เคียงนา
ขบวนแห่สองสายห้อม ล่วงเข้าสวนขวัญ

ถึงปทับเกยมาศแล้ว ลีลา
ชมล้ำผลผกา ช่อช้อย
จวบบ่ายพระเสดจคลา ยังพลับ พลาเอย
เถลองอาศนวิเชียรพร้อย พรั่งพร้อมกุมารแหน

พี่เลี้ยงเคียงแท่นแก้ว ลำยอง
พลางตริความหลังตรอง หม่นไหม้
ไพนาเล่นคนอง ไป่ทราบ ชนกนา
กูจะทำเลศให้ พระน้องฉงนถาม

อสุรินทรคิดแล้วหลั่ง อสุชล
ทำเล่ห์เสสรวญปน โศรกเศร้า
หน่อนารถเหลือบเนตรยล ฉงนจิตร ถามเอย
ดูก่อนพระพี่เจ้า โศรกแล้วไยสรวล

พี่เลี้ยงฟังมิใคร่เอื้อน วัจนา
ทำท่วงทีกิริยา ขุ่นข้อง
เหลียวภักตร์เหลือบซ้ายขวา โดยเล่ห์ ทูลเฮย
สุดจิตรสุดจักพร้อง แพร่ถ้อยทูลถวาย

เธอฟังเธอยิ่งซ้ำ สงไสย
งำเงื่อนความลับใด แม่นแท้
จูงพี่สู่ห้องใน ทรงกซิบ ถามเฮย
เชิญพี่เผยพจนแก้ เงื่อนให้หายฉงน

พี่เลี้ยงอ่อนศีรโรตม์น้อม ทูลพลัน
ข้าโศกด้วยทศกรรฐ แก่นหล้า
รามลักษณยกกระบี่รัน รอญชีพ มลายแฮ
เพราะพิเภกชั่วช้า ส่อเสี้ยนศึกหาญ

อันซึ่งพิเภกนี้ เปนอา
มิใช่พระชนะกา ผ่านเผ้า
องค์ปิตุเรศรหน่อนรา นามทศ กรรฐแฮ
แม้มิเชื่อทูลเกล้า สอบถ้อยมารดร

พระกุมารสดับถ้อย วรณี สูรเอย
เจบจิตรดังศรศรี้ เสียบไส้
แสนขุ่นพระไทยทวี้ ภูลเทวศ
ดาลเดือดมิเหือดให้ กลับเข้าคืนวัง

ถึงเผ้าพิเภกแล้ว ทูลดา
เสดจสู่ปรางค์มารดา สุดสห้อย
มณโฑอรรคชายา ยลบุตร พิไรเอย
กรกระกองลูกน้อย พร่ำถ้อยวอนถาม

อ้าพ่อ ๆ ผู้ร่วม ชีวงค์
ไยพ่อจึ่งมาทรง โศรกเศร้า
กริ้วกราดสิ่งใดจง บอกแม่ หน่อยเอย
เงยภักตรเถิดทูลเกล้า อย่าเผ้ากรรแสง

สดับเสาวนิตแล้ว ทูลถาม
โอ้พระแม่อำความ ลับไว้
จอมภพขัตียทรงนาม ทศภักตร แลนา
ไฉนเหตุพระจึ่งได้ สุดสิ้นชีวัน

นางสดับวับหวั่นว้า หฤไทย
พลางปลอบวรดะในย เกลื่อนถ้อย
องค์พิเภกนะยาใจ จงฝาก องค์เอย
พึ่งแม่เถิดหน่อน้อย อย่าได้สงไสย

พังตรัสยิ่งอัดอั้น พระอุรา
สองเนตรหลั่งชลนา ร่ำไห้
นางนาฏกอดลูกยา แสนเทวศ ทวีเอย
มิอาจจะอำความไว้ ปลอบแล้วไขสาร

นางทรงเล่าแต่ต้น จนหมด ความเอย
พิเภกน้องคิดคด ต่อไท้
พระรามโปรดเติมยศ เสริมสืบ วงษนา
จึ่งประทานแม่ไว้ ฝ่ายซ้ายมเหษี

ห่อนรู้ว่าแม่นี้ มีครรภ์
หมายว่าพ่อจอมขวัญ บุตรท้าว
อ้าแม่ซึ่งพงษพันธุ์ ของบิตุ เรศรนา
ล้วนแต่ทรงเดชห้าว หมดแล้วฤๅหลอ

เหลือแต่จักรวรรดิเจ้า มลิวัน นาพ่อ
แปดหัตถ์เดชมหันต์ สี่หน้า
ฉะนั้นลูกจักผัน ผายพึ่ง ท่านเฮย
เชอญยกพยุหกล้นกล้า ฆ่าอ้ายอาธรรม์

อย่าพ่อ ๆ อย่าเหี้ยม ฮึกหาญ
ราเมศร์คืออวตาร แก่นไท้
ปวงกระบินทรฤทธิ์ไชยชาญ เทพยจุ ตินา
พังแม่พ่ออย่าได้ หมิ่นท้าวสี่กร

ลูกก็ชายชาติเชื้อ อาชา ไนยเฮย
ห่อนจักเกรงรามา เท่าก้อย
อย่าพ่อแต่บิดา อาพี่ แลแฮ
สหายญาติมาตยใหญ่น้อย วินาศด้วยศรทรง

พึงตรัสขัดรุ่นข้อง หมองศรี
จำจิตรรับเสาวนี ยาตรเต้า
ถึงพี่ร่วมชีวี ทรงปฤก ษาเอย
น้องคิดจักไปเฝ้า อสุรท้าวมลิวัน

พระดำริห์ชอบแล้ว ทรงยศ
แต่ด่านน้ำไฟกรด ก็ดนั้น
เหนแต่พระดาบศ กาลนัก ธรรมนา
อาจดับเพลิงน้ำนั้น เหือดแห้งประสงค์

หนึ่งจอกที่ท้าวร่วม ไชยบาน
จงลักไปเปนพยาน หน่อน้อย
แม้พระจักทูลสาร เหนไม่ แคลงนา
สองต่างปฤกษาถ้อย ห่อนให้ใครยิน

ยามเฝ้าขึ้นจิตรเฝ้า กุมภัณฑ์
ได้ช่องบังคมคัน ท่านไท้
ขอลาพระทรงธรรม์ เรียนศิลป ศาตรเฮย
ยังพระดาบศได้ โปรดเกล้าเกษ

พิเภกสดับโอรสน้อม ทูลลา
ท้าวมิได้สงกา เคลื่อนใคล้
เชอญเถิดนะลูกยา จงเปรื่อง เดชเฮย
รู้รอบจักมอบให้ สืบเชื้อพงษมาร

หน่อนารถอ่อนศิโรตม์น้อม รับพร
ลาราพสู่มารดร ด่วนเผ้า
ลูกรักจักลาจร เรียนวิท ยาเฮย
ยังพระดาบศเจ้า เขตรด้าวไพรสณฑ์

นางนาฎสดับพจนเอื้อน อวยไชย
จงสฤษดิดังมโนใน หน่อน้อย
วโรรสชื่นหฤไทย สมคิด ลาเฮย
เม้มเนาวรัตน์คล้อย จากห้องปรางค์ศรี

ครั้นถึงกระซิบถ้อย ริมกรรณ พี่เฮย
จอกซึ่งอันสำคัญ หนึ่งได้
แล้วชวนพี่จรจรัล ออกจาก นครแฮ
เดินตัดลัดหมู่ไม้ เถื่อนห้องไพรสณฑ์

จบห้องที่ ๑๒๗

ห้องที่ ๑๒๘

พระปลัดสิงห์ แต่ง

วโรรสทศภักตร์ผู้ เรืองศรี
กับพี่เลี้ยงวรรณี สุรแกล้ว
ถึงเขตรพระกุฎี กาลนัก ธรรมเฮย
แสนสุดยินดีแผ้ว ผ่องน้อมนมัสการ

ดาบศบงบุตรเจ้า ลงกา
กับวรณีสูรมา นบเกล้า
จึ่งมีพจนาปรา ไสทัก กุมารเอย
หลานรักมาไยเจ้า เร่งแจ้งกิจจา

บิตุรงค์ทรงตรัสใช้ จรจรัล
เฝ้าพระจอมมลิวัน สื่อถ้อย
น้ำกรดด่านเพลิงกัลป์ สุดจัก จรนา
ขอพระโปรดหลานน้อย บอกแจ้งมนต์ขลัง

นักสิทธิพึ้งถ้อยห่อน สงไสย
เธอจึ่งบอกซึ่งไตร เวทล้ำ
อุปเทเล่ห์หลักใน โสพศ จบแฮ
กอบกิจแก้เพลิงน้ำ กรดทั้งลองหน

หน่อนารถอยู่ด้วยพระ สิทธา
เรียนจบวิทยาลา คลาศคล้อย
รีบรัดตัดมรรคา จวบด่าน ไฟแฮ
ยลอสุรใหญ่น้อย ก่อตั้งพิธิกรรม

เปนเพลิงโพลงพลุ่งร้อน เปลวตลบ
ปานประหนึ่งไตรภพ จักไหม้
อัดจิตรอ่านมนต์จบ สามคาบ เป่าฮา
เพลิงกรดกลับเยนได้ เป่าซ้ำกายหาย

รีบรัดตัดเข้าเขตร รัฐยา
ถึงด่านในยักษา เพิ่ยบพื้น
บริกรรมเรียกนาคา ผุดพ่น พิศม์เฮย
น้ำกรดไหลครั่นครื้น ภูกกว้างสุดแล

สกดใจร่ายเวทแล้ว กำทราย
ปรายปราดลงตองสาย อุทกแห้ง
ชวนพี่เร่งผันผาย จวนจวบ ค่ำเฮย
รวิลับจันทรแจ่มแจ้ง หยุดยั้งแรมทาง

ปางจอมจักรวรรดิเจ้า มลิวัน
เสวยรัชมไหสวรรย์ ผ่องแผ้ว
มวญมาตยเชี่ยวชาญฉกรรจ เชิงยุทธ นาฮา
สามโลกย์ภาฤทธิแกล้ว ทั่วท้าวสยองหยอน

พระผธมเหนืออาศนแก้ว ฉายฉัน
นิมิตรว่าสุริยัน แจ่มจ้า
ตกลงพระสุธาพลัน ดับรัศ มิเฮย
ดวงหนึ่งศรีเหลืองฟ้า แข่งขึ้นถอยโพยม

มีพรานผู้หนึ่งน้อม บุศบงค์ ถวายเอย
ท้าวรับทรงทัดทรง ชื่นช้อย
จนผการ่วงโรยลง ผวาตื่น ผธมเฮย
สรงเสร็จทรงเครื่องคล้อย สู่ท้องพระโรงคัล

ประทับเหนือแท่นแล้ว บรรหาร
ดูก่อนโหราจาริย สี่เจ้า
คืนนี้เทพยบันดาล ฝันปลาด เจียวนา
ดำรัสตามข้อเค้า จบสิ้นฝันแถลง

ขุนโหรลงเลขแจ้ง พลันทูล
ซึ่งสุริยแสงจรูญ จรัสฟ้า
ตกลงดับแสงสูญ คือพระ สหายเฮย
อันเปรื่องเรืองฤทธิกล้า สุดสิ้นชีวัน

ดวงเหลืองได้แก่เจ้า ธานี ใหม่นา
ห่อนจักมีฤทธิ์ กอบเกือ
พรานนำบุษปมาลี นอบนบ ถวายเอย
พระจักได้หน่อเนื้อ ชาติเชื้อครไลหงษ

ทรงสดับวับจิตรว้า หฤทัย
เอะพระสหายองค์ใด ซื่พม้วย
ยิ่งนึกยิ่งหนักใน ทรวงรุ่ม ร้อนแฮ
สี่ภักตรสลดด้วย ไม่รู้เหตุการณ์

ฝ่ายไพนาสุรทั้ง วรณ์ สูรเฮย
ครั้นพระสุริยศรี ส่องหล้า
ชวนกันรีบจรลี เข้าสู่ นครแฮ
สองยักษห่อนรอช้า รีบขึ้นศาลเวร

ลดองค์ลงแจ้งแก่ เสนา มารเอย
ว่าพระจอมลงกา ตรัสใช้
จำทูลราชกิจจา จอมมลิ วันแฮ
โดยชนบพันธุมิตรไท้ ท่านได้นำทูล

เสนาพาสู่เฝ้า ทูลสาร
ว่าพระพงษพรหมมาน ธิเบศรเจ้า
ใช้สองอสุรไชยชาญ แหนบาท พระนา
ขอพระผู้ร่มเกล้า ทราบเบื้องบาทบงษุ์

จอมพงษทรงสดับเอื้อน โองการ ถามเฮย
สหายรักยังสำราญ ผ่องแผ้ว
ฤๅมีหมู่อรินหาญ เหิมย่ำ ยีนา
ใช้ท่านสองคลาศแคล้ว เพื่อด้วยกิจไฉน

หน่อนารถถวายจอกแล้ว พจนา ทูลเอย
ว่าพระจอมนัครา ร่มเกล้า
สูญสิ้นพระชนมา ยุเพราะ อรินเอย
สหายญาติหลายทบเท้า มอดด้วยศรราม

ข้าบุตรทศภักตรผู้ ทรงธรรม์
เมื่อพระสิ้นอาสัญ สู่ฟ้า
ข้าบาทอยู่ในครรภ์ มาตุเรศร
ต่อค่อยเจริญใหญ่กล้า จึ่งแจ้งเหตุผล

บัดนี้พิเภกได้ สวรรยา
ปวงมาตย์ราษฎร์โยธา สุดร้อน
ขาบาทจึ่งหนีมา หวังพึ่ง พระเฮย
ทูลพร่ำร่ำชอ้อน อ่อนเกล้ากรรแสง

ทรงฟั้งคั่งแค้นดุจ เพลิงผลาญ
เหม่ ๆ พิเภกหาญ โหดไร้
กูจะบั่นหั่นประจาน เปนท่อน ท่อนฮา
สาจิตรมันส่อไส้ ศึกให้ผลาญวงษ

พลางปลอบโอรสแล้ว บัญชา
เหวยอสุรจงกรีธา ทัพแกล้ว
กูจะไปเหยียบลงกา จับพิเภก ผลาญแฮ
สั่งเสรจชวนลูกแคล้ว เสดจขึ้นปรางค์ศรี

ครั้นอรุณรุ่งแล้ว สรงสนาน
ทรงเครื่องอลังการ สุกย้อย
แปดหัตถ์จับสาตรหาญ ดุจเวศ สุวรรณเฮย
ชวนหน่อนารถคลาศคล้อย เสด็จขึ้นรถทรง

ได้ฤกษเลิกทัพแกล้ว จรลี
ข้ามโขดคิรีศรี หมู่ไม้
เสียงรถคชโยธี เหิมฮึก สนั่นเฮย
ดลด่านลงกาให้ หยุดยั้งพลขันธ์

ฝ่ายไพนาสุรน้อม เกษา ทูลเอย
ลูกจักคืนลงกา สู่เผ้า
อย่าให้พระมารดา ทราบเหตุ นั้นนอ
ว่าลูกนำเสด็จเต้า พรั่งพรอมจตุรงค์

เชิญเถิดนะพ่อผู้ ปรีชา
จักยกพลตามคลา เคลื่อนแคล้ว
หน่อนารถนบบาทลา เสด็จจาก รถเอย
ชวนพี่ผู้ใจแกล้ว รีบเข้าลงกา

จบห้องที่ ๑๒๘

ห้องที่ ๑๒๙

พระปลัดสิงห์ แต่ง

ฝ่ายไพนาสุรผู้ ฤทธิ์
ถึงพิเภกชวนพิศ ลาศเผ้า
ท่ามกลางหมู่เสนี ดาดาษ พระโรงเอย
ชื่นจิตรอ่อนศิรเกล้า นบน้้วบังคม

พิเภกยลโอรสท้าว เกษมสันต์
เยื้อนขยับเข้ารับขวัญ พร่ำถ้อย
เจ้าไปอยู่ไพรวัน เรียนเวท จบฤๅ
พ่อสุดแสนจะลห้อย ห่อนเว้นวันถึง

ข้าบาทเรียนจบแจ้ง วิทยา แล้วเฮย
องค์พระกาลสิทธา บอกให้
คิดถึงพระบิดา ลูกกลับ เผ้าแฮ
ทูลเสรจแล้วลาไท้ สู่ห้องชนนี

เบื้ององค์จักรวรรดิเจ้า มลิวัน
รีบเร่งพลกุมภัณฑ์ รุดเร้า
ล่วงด่านสุเขตรขันธ์ หยุดทัพ พลันแฮ
เร่งปลูกพลับพลาเข้า พักรั้งแรมพล

เสรจสั่งวิศณุราชทั้ง นนทการ เรวแฮ
บอกพิเภกว่าจอมมาร ธิเบศรไท้
ทรงนามจักรวรรดิหาญ เหิมเดช
พระเสดจมาหวังได้ เยี่ยมท้าวผู้สหาย

มาถึงจึ่งรู้ว่า ปลดปลง
พิเภกได้ดำรง สิบซร้อง
ให้มานบบาทบงษุ์ กูพี่ สหายฮา
แม้มาดชินขัดข้อง จักล้างชีวัน

สองมารคลานคล้อยรับ รเหจคถา
ถึงนิเวศนบอกเสนา ใหญ่น้อย
มโหทรทราบกิจจา นำสู่ เผ้าเฮย
สองทูตกราบทูลถ้อย เสรจสิ้นบรรหาร

พิเภกสดับหวั่นว้า คนึงคิด
ฉิฉะปัจจามิตร หมิ่นได้
ลูกหลานอ่อนหย่อนฤทธิ จักพึ่ง ใครนา
สุดจิตรสุดจักให้ ต่อต้านสงคราม

จำจิตรจำออกสู้ ไพรี
ตรีเสรจสั่งเสนี ทูตแกล้ว
อันองค์พระจักกรี ทรงโปรด ยศเฮย
ถอมั่นมิพานแผ้ว เผ่าร้ายไป่สมาน

ส่องทูตประนตน้อม เคียมคัล
ออกจากพระโรงผัน คลาศคล้อย
รเหจสุพลับพลาพลัน ถึงที่ เผ้าเฮย
หมอบราบกราบทูลถ้อย ท่านท้าวเสรจสาร

ทรงฟังดังฟ้าฟาด ทรวงลง
เหม่เหม่พิเภกอง อาจกล้า
แปดหัดถ์กวัดสาตรตรง เร่งรถ มณีเฮย
สี่โอฐสั่งกองหน้า รีบให้เดินขบวน

ฝ่ายพิเภกทูตกลับแล้ว โองการ สั่งเอย
ให้จัดโยธาชาญ เดชห้าว
มโหทรรับบรรหาร รีบจัด พลแฮ
ม้ารถคชเดินท้าว เสรจแล้วทูลเสนอ

พิเภกสดับเสดจเข้า สนานองค์
ทรงเครื่องยุทธยง ผ่องแผ้ว
พระหัดถ์จับศรทรง เสดจสู่ รถเฮย
ได้ฤกษ์เลิกทัพแกล้ว โห่ก้องสนั่นไหว

เสียงรถเสียงคชดั้ง แซงกัน
เสียงแสะเสียงกุมภัณฑ์ กึกก้อง
พอพบทัพมลิวัน กลางรัฐ ยาฮา
ต่างทัพต่างจวบจ้อง จักเข้ารณรงค์

จักรวรรดิยืนรถแก้ว กลางพล
เหนพิเภกคุมพหล กลาดกล้า
มุ่งขเม่นเข่นขบทนต์ กทึบบาท
ตรัสสั่งให้กองหน้า เร่งเข้าโจมตี

นนทการเร่งทัพหน้า ขันแขง
ขุนคชขับคชแทง ไล่ล้าง
ขุนม้าขับม้าแผลง ธนูพิศม์
ขุนรถขุนพลง้าง น่าไม้ปืนยิง

ชาวลงกาต่างเข้า ตีประดา
ขุนคชขับรับงา ฮึกห้าว
พลม้าขับม้าถลา ซัดหอก ซัดเฮย
พลรถพลท้าวเก้า สกัดกั้นธนูแผลง

ต่างตนต่างดุดื้อ ทนคง
ทรหดอุกอาจตรง ไล่ด้น
นนทการเร่งจัตุรงค์ รุกแล่น หลวงแฮ
กองทัพลงการ้น ย่นท้อเสียขบวน

มโหทรพิโรธเงื้อ ตบองรัน
โดดไล่พลมลิวัน กลั่นแกล้ว
จักรวรรดิเร่งรถถลัน พ้นผ่า มาแฮ
ถึงน่ารถพิเภกแล้ว จึ่งเอื้อนบรรหาร

เหวย ๆ พิเภกผู้ พาลา
ไยทรยศเชษฐา ร่วมไส้
ไปคบกับรามา ผลาญญาติ แหลกแฮ
ใครจะนับว่าดีได้ ชาติอ้ายทรชน

เอะไฉนจักรวรรดิเจ้า มลิวัน
แปดโสตเองสำคัญ ผิดถ้อย
ทิ้งนเพราะทศกรรฐ โมหมึด มนแฮ
ไปลักอรรคยอดสร้อย ธเรศรไท้สีกร

เราทูลทัดให้ส่ง สีดา คืนเอย
ยังกลับมาโกรธา ขับได้
ขึ้นดื้อต่อยุทธนา พาญาติ มรณ์แฮ
เราซื่อพระจึ่งไว้ ชีพให้ครองเวียง

ฉะพิเภกหน้าไม่ มีอาย
ยกมนุษย์ขึ้นเปนนาย ปกเกล้า
เศียรมึ่งจักจากกาย เพราะจักร ภูนา
ยิ่งพิโรธเร่งรถเข้า มุ่งล้างชีวัน

พิเภกชาญหาญรบด้วย ศิลป์ทรง
ฉาดฉับกลับเบี่ยงยงค์ เปลี่ยนเปลื้อง
ต่างว่องต่างฤทธิรงค์ สองฟาด ฟันฮา
จักรวรรดิได้ทีเยื้อง ฟาดด้วยคันศร

พิเภกผันหันห่างน้าว ศิลป์ไชย
นบเดชตรีภูวไนย กอบเกื้อ
ปล่อยศาตรเปรื่องปราดไป ถูกจักร วรรดิแฮ
เกราะขาดศาตรฉะเนื้อ ปวดปั้มวายชนม์

จักรวรรดิอ่านเวทล้าง ศรหลุด แล้วเฮย
แผลงนาคศราวุธ ว่องคล้อง
รัดพิเภกเซซุด ตกจาก รถแฮ
สี่ภักตรสั่งยักษ์จ้อง จับรั้งเรวมา

ลูกทศภักตรรู้ กิติศัพท์
รีบออกจากเมืองกับ พี่เลี้ยง
กรุงมารบอกพ่อจับ พิเภกจัก ฆ่านา
บุตรว่าเธอได้เกลี้ยง กล่อมข้าขอทัณฑ์

จักรวรรดิยกโทษแล้ว สั่งราช มันเฮย
นำพิเภกจำตราด ตรุไว้
ชวนบุตรจะกลับยาตร ยังนิ เวศน์นา
สั่งพวกพหลให้ เลิกเข้าลงกา

จบห้องที่ ๑๒๙

ห้องที่ ๑๓๐

พระพหลพลพยุหเสนา แต่ง

ปางองค์จักรวรรดิเจ้า จอมมาร
ทรงรถมุกดาหาร อึกห้าว
ยกพยุหล้วนชาญ เชิงศึก
บรรลุลงกาด้าว อยุดยั้งจตุรงค์

ประทับเกยมาศแล้ว ยาตรา
จากพิไชยรัถา ย่างเยื้อง
เสดจขึ้นสู่ปรางค์ปรา สาทมาศ
สราญราชหฤไทยเปลื้อง ปลดร้อนอารมณ์

ฝ่ายมณโฑอรรคไท้ เทวี
ทราบว่าโอรสลี้ ลาศเต้า
เชิญจักรวรรดิอสุรี มาสู่ เมืองฮย
จับพิเภกส่งเข้า ตรุตรึงตรึงขัง

เกรงเดชพระจักรแก้ว อธิปไตย
ร้อนเร่าหฤไทย กลัดกลุ้ม
จะนิ่งอยู่เกรงภัย อสุเรศร์
ชวนพระสนมแห่หุ้ม ยาตรเฝ้าพระยามาร

จักรวรรดิทัศนแก้ว กานดา
ประภาศทักกัลยา เสน่ห์ถ้อย
มลิวันกับลงกา ทองแผ่น เดียวเอย
เกิดศึกไขยอดสร้อย บ่ใช่มาตยแถลง

พระสหายมอดม้วย ชีพิตร
พันธุญาติอักนิฐ พินาศสิ้น
หากโอรสบอกกิจ ศึกจึ่ง รู้นา
ร้อนจิตรแทบแดดิ้น ด่วนเร้าเรวมา

เยาวมณโฑสดับถ้อย โศรกศัลย์
น้อมสิโรตม์ตอบพลัน ไป่ช้า
ญาติมิตรทุกเขตรขันธ์ บอกข่าว ทั่วแฮ
ยกนิกรช่วยร้า มอดม้วยมลายชนม์

แต่พระมิ่งมกุฏเกล้า มลิวัน
บังเหตุหากกรรมกัน บีดบ้อง
มิได้สื่อศึกอัน มาติด เมืองนา
โอรสข้าบาทพร้อง ฝากเบื้องบาทบงชุ์

จักรวรรดิเริงรับถ้อย มณโฑ แล้วแฮ
พิศเพ่งไพนาไอ รสไท้
ทรงลักษณพิสุทธิใส ภณผ่อง ผิวแฮ
ควรจะเศกผดุงให้ ผ่านเผ้าเหล่ามาร

สั่งโหรหาฤกษทั้ง พนักงาน
จัดราชพิธีการ ดั่งกี้
โหรถวายมหุติวาร ฤกษรุ่ง เช้านา
อำมาตยจัดเสรจลี้ ลาศเฝ้าทูลสนอง

อรุณรีบให้บุตร สรงธาร
เสรจอ่าองค์ทรงยาน มาศเต้า
มณโฑนักสนมขนาน หนุนแน่น มานอ
บรรลุปรางค์เสดจเข้า สู่พื้นไพชยนต์

ให้กุมารขึ้นสถิตย แทนสรง สนานแฮ
โหรพฤฒิพระญาติวงษ แวดล้อม
ถวายสังขทึกกุมภ์มง คลภิ เษกเอย
โหรอ่านเวทเสรจพร้อม เบิกทั้งบายศรี

แตรสังข์สนั่นลั่นฆ้อง เครงครัน
เวียนแว่นเจดรอบพลัน ดับไซ้
โหรถวายอรรคจุณจันทน์ เจิมภักตร
ต่าง ๆ ถวายพรให้ ผ่องพ้นอรินทรไภย

ราพมอบสมบัติแล้ว ผดัดนาม
ว่าทศพิณผันตาม เผ่าไท้
ปไลยจักรธนูราม ปราบศึก มอบนา
สอนกิจผดุงภพให้ ถี่ถ้วนทุกอัน

ฝ่ายทศพิณผู้ขึ้น ภพดง กาเฮย
รับนุสาศนศรทรง ท่านไท้
ประนมหัดถ์ทูลองค์ อสุเรศร์
ขอพระเดชปกไว้ ตราบท้าวมลายชนม์

ปางจักรวรรดิราพร้าย ใจหาญ
เสร็จมอบภพศฤงฆาร เขตรด้าว
ปรีเปรมกระมลบาน บรมศุข สุดแฮ
การเสร็จสมเดจท้าว ยักษเข้าไพชยนต์

พิเภกติดตรุตรึ้ง กรากครัน
เลยล่วงสิบห้าวัน โศรกเศร้า
หลงเลี้ยงลูกอาธรรม์ ทรยศ
เรารอบรู้ล้นเกล้า บ่คุ้มไภยเบียน

ใครจักนำข่าวนี้ สนองสาร พระฤๅ
ทราบจักเสดจราญ รุกร้า
ล้างเหล่าอรินทรพาล ปทุษฐแก่ กูเอย
คิดยิ่งหวาดหวั่นว้า เหว่แล้วกำสรวญ

อสุรผัดกลัดกลุ้ม โศรกศัลย ถึงแฮ
ไอยกาต้องทัณฑ์ ทุกข์แท้
จักหาทศพิณพัน ธุผ่าน ภพนา
ขอโทษไอยกาแก้ หลุดพ้นพันธนา

เฉียวฉุนหมุนมุ่งเข้า พโรงคัล
นั่งบึ่งไม่อภิวันท์ ราพร้าย
จักรวรรดิตรัสถามพลัน ถึงเพศ พงษเฮย
เดกรูปยักษภักตรย้าย กระบิ่แท้ดลฉงน

ทศพิณทูลแจ้งเผ่า อสุรผัด
ท้าวลี่ภักตรเคืองขัด โกรธล้น
กูจักฆ่าเดกชัด ชนติ ฉินเฮย
ไล่เกษออกไปพ้น จากท้องพโรงเรว

อสุรผัดขัดแค้น เคืองคิด
ใคร่ต่อกรรอนฤทธิ ราพร้าย
เกรงไภยจักตามติด ไอยะ กาแฮ
จนจิตรจำใจผ้าย จากท้องพโรงคัล

ทูลไอยก็กับทั้ง มาตุรงค์
ถามไถ่ถึงนามพงษ ชนกไท้
ชนนีบอกนามตรง หาววรวิ จันทร์นา
ลองทัดว่างดให้ ราพลีจิ้งจร

จักรวรรดิจักกลับด้าว แดนนิวัต เวียงเฮย
สั่งสุพิณสรรจัด ทัพไว้
เสนีรับสั่งตรัส เตรียมทุก หมู่นา
เทียบรถกับเกยได้ เสร็จแล้วทูลสนอง

พระสดับเสด็จเข้า　　สรงชล
สรรพเสร็จทรงเครื่องรณ　　ยุทธพร้อม
เสด็จยังพระโรงยล　　มาตยเกลื่อน แหนนา
โอรสมณโฑน้อม　　ประนตท้าวพนาสูร

จักรวรรดิตรัสสั่งอื้อ　　อรไทย
โอรสยังเยาวไป่　　รอบรู้
ถงกาภพมไห　　สวรรยมอบ แม่นา
เฉินฉุกจงใช้ผู้　　หนึ่งให้ถึงเรา

สั่งเสร็จเสด็จยาตรเยื้อง　　กรายกร
ทรงรถเทียบไกรสร　　ด่วนเต้า
เดินพลบ่แรมรอน　　รุดเร่ง ไปเฮย
ดลเขตรมลิวันเช้า　　อยุดยั้งไพชยนต์

หลานพระพายผ่านเผ้า　　รุมอุรา
เมื่อจักรวรรดิคลา　　คลาศแล้ว
ได้เหตุแห่งบิดา　　โดยเลอียด แล้วเฮย
ถาพระไอยกแคล้ว　　คลาศคล้อยลอยโพยม

จบห้องที่ ๑๓๐

ห้องที่ ๑๓๑

พระพหลพลพยุหเสนา แต่ง

—

ดุเนินมรกฎแก้ว　　บรรพต
ถามพิศไพยดาบศ　　บอกแจ้ง
พบชนกทรงพรต　　เพศมนุษย์ แหนงแฮ
นักสิทธิซึ่งเศกแสร้ง　　ตอบถ้อยทวนถาม

อสุรผัดเผยพจนข้อ　　สำคัญ
ชนกเพศพานรพรรณ　　เผือกแผ้ว
กุณฑลเพชรโลมทันต์　　รัตนครบ ถ้วนนา
หาวเด่นดาวเดือนแพร้ว　　รพิศพร้อมพรูตาม

หณุมานฟังเล่าแล้ว　　สรวลสันต์
แปรเพศเปนสวาพรรณ　　เผือกกล้า
แปดหัตถ์สี่ภักตรผัน　　ผายเหาะ หาวแฮ
ดาวตวันจันทรจ้า　　แจ่มฟ้นอัมพร

บุตรกระบี่รี่เข้า　　กราบบาท พ่อเอย
แจ้งกิจบิตุราช　　ร่ำให้
ทศพิณพี่เลี้ยงอาจ　　พาพวก มาแฮ
รบจับไอยกาได้　　ส่งเข้าตรุขัง

หนุมานดาลเดือดแค้น ทศพิณ
ปลอบลูกอย่าถวิล โศรกเศร้า
จักพาสู่ภูมินทร์ ทูลเหตุ พระนา
อีกสุครีพปู่เจ้า จักได้ดับเขญ

ขุนกระบินทรพาบุตรขึ้น อัมพร
ลุขีดขินนคร รีบเข้า
สู่บุตรพระทินกร ทูลประจักษ แจ้งแฮ
สุครีพสั่งให้เฝ้า บาทเบื้องหริวงษ์

ไวยวงษองค์เอกเจ้า ขีดขิน
สั่งเหล่าลิงโยธิน แยกย้าย
ข่าวศึกบอกกระบินทร์ ทุกนัค เรศนา
ให้รีบยกพลผ้าย ประนตไท้ภุชพงษ

ราตรีจักรกฤษณเข้า ที่ผธม ฝันเอย
ว่าเมฆกลบสุริยกลม กลัดไว้
เทพชูมณีชม ฉายสว่าง ถวายนา
แขวะหลักล่ามไส้ ตวัดเบื้องบาดาล

อุไทยไขแข่งเร้า รังษี
ดัดผธมสรงวารี รีบเต้า
ออกมาตยหมู่มนตรี เคียมคั่ง เฝ้าเฮย
ตรัสสุบินตามเค้า สุดสิ้นแก่โหร

ปโรหิตพินิจแจ้ง พยากรณ์ ทูลเฮย
ว่าจักเสียนคร เขตรไท้
มีชายชาติพานร นำบุตร ถวายนา
เขตรใหม่เติมเดิมได้ กลับด้วยบารมี

พังทายพระแจ่มแจ้ง ประจักษชัด
ตลึงนิ่งบ่ได้ตรัส ตริกซ้ำ
พานเรศทั่วทุกรัฐ เยศเลื่อง ฦๅนา
แต่พิเภกปลูกปล้ำ เดชะปลี้ยเชิงณรงค์

บุตรพายุพักร้อน แรมวัน หนึ่งนา
พอรุ่งพาบุตรผัน นบน้ำ
ถาเสรจพ่อลูกหัน เหาะมุ่ง กรุงเฮย
ดลอยุทธย์บ่ช้ำ สู่เฝ้าอวตาร

โองการตรัสทักท้าว ความหลัง
ท่านหลีกสร้างพรตยัง ป่ากว้าง
เยียใดท่านจึ่งผัง ละพรต มานา
เด็กนี้บุตรใครอ้าง ออกเชื้อนามวงษ

เด็กนี้บุตรข้าบาท บุตรเบญ กายนา
นำข่าวถงกาเชญ บอกข้า
ข้าจึ่งเลิกบำเพญ พรตรีบ มาเอย
ชวนบุตรผู้หาญกล้า นบเบื้องบาทบงษุ

บุตรเลี้ยงพิเภกร้าย ฤษยา
สนสื่อจักรวรรดิมา สู่ด้าว
จับพิเภกตรึงตรา ตรุมั่น แล้วแฮ
ครองภพผลัดชื่อท้าว ท่านไท้ทศพิณ

พระสดับแดเดือดพุ้ง ไฟกาล เทียบฤๅ
ดูดุ่มันอาจหาญ หักได้
สมกับสุบินดาล ดลเหตุ เราเฮย
ไปบอกสุครีพให้ ทั่วทั้งพานรินทร์

ทูลว่าสุครีพแจ้ง ธริยุทธ แล้วนอ
ถ้าทัพพร้อมจักรุด รีบเผ้า
ตรัสสั่งมาตยเชิญอนุช ไกยเกษ มาเฮย
อำมาตยขับอัศวเต้า สู่ไท้ทูลสาร

น้องนรายนสดับถ้อย มาตย์แถลง
ไป่เกี่ยงฤไทยแคลง รีบเผ้า
ไอยกาธิราชแดง กิจราช ร้อนเอย
ท้าวประสิทธิพรเร้า เร่งให้บทจร

เสรจสรงทรงเครื่องทั้ง ศรสาตร เสดจเฮย
ทรงรถเทียมอัศวราช ด่วนแผ้ว
ขับพลนิกรกลาด มรรคมุ่ง มาเอย
ลัดพนัศนิคมแคล้ว สู่แคว้นอโยทธยา

พานเรศใหญ่น้อยทุก จังหวัด
ยกพลากรรัด รีบเร้า
ชมภูสั่งนิลพัท คุมทัพ มาเฮย
ประสบพระอนุชเข้า นบน้องภุชพงษ

สองพระอนุชไท้ ทัศนา
ชวนพรรคพานรมา สู่เฝ้า
สมเดจพระจักรา ตรัสสั่ง พลันเฮย
ศึกติดลงกาเจ้า จุ่งผ้ายผลาญอรินทร์

สองอนุชประนตน้อม จอมนารถ
ข้าคิดขอรองบาท ตราบม้วย
บัดบุตรพระกาพกาจ กราบบาท ทูลนา
ขอรุกรบอริด้วย เพื่อแก้ผิดเพรง

หริรักษภักตรแผ้วตรัส บัญชา โหรเอย
หาฤกษยกยาตรา ทัพแคล้ว
โหรรับขับตำรา สอบเสรจ ทูลแฮ
มัฆวานฤกษแผ้ว รุ่งย้ายยาตรพล

ผันพระภักตรสั่งพ้อง บุตรรพิศ
น้องบรู้เล่หฤทธิ์ ราพร้าย
เหล่ากระบี่รู้กิจ ศึกอย่า เผลอเอย
สุครีพจงเร่งผ้าย จัดพ้องพลลิง

บุตรอาทิตยชลิตน้อม ทรงภุช
จัดกระบี่เริงรุด ฤทธิแกล้ว
สิงเจดสิบเจดสมุท จัดจ่าย สินนา
เทียมรถกับเกยแล้ว ยาตรเฝ้าทูลสนอง

สองอนุชรวิแผ้ว สรงชล
ทรงเครื่องสำหรับรณ ยุทธเยื้อง
สาบาทมาตุสามยล ภูลเพิ่ม พรนา
เดชฤทธิประสิทธิเปลื้อง ปลิดร้ายอรินพาล

รับพรชนนี่ศรแล้ว ยาตรา
เฝ้าบาทพระจักรา ธิราชไท้
สัตรุศนบเชฐา พระลักษณ แล้วแฮ
ศรเกราะต่างองค์ให้ โอฐอ้ออวยพร

รับพรศรเกราะแล้ว บทจร
ทรงรถเทียมอัศดร ด่วนเต้า
พระสัตรุนั่งประนมกร มาน่า รถแฮ
ให้ยกพลรีบเข้า เถื่อนท้องทางพนม

จบห้องที่ ๑๓๑

ห้องที่ ๑๓๒

พระราชครูพิเชต แต่ง

พระเสด็จเดินทัพเร้า รีบพหล
ข้ามสะโตงกระแสชล ลุแล้ว
ล่วงทางหว่างสถล ถึงสัต กุฏแฮ
จึ่งประพาศคถาศแคล้ว ประทับยั้งโคธา
สุครีพทูลแจ้งว่า ตำหนัก นี้ฤๅ
สามกระษัตริยสำนักนี้ ถิ่นนี้
ราพทศกรรฐ์ลัก อรรคเรศ ไปนา
คำนับยกกรชี้ ถิ่นท้ายอาศรม
พระพรตประทับยั้ง แรมรา ตรีนา
แล้วยกพยุหแสนยา ยาตรย้าย
ออกจากถิ่นโคธา รีบรุด เรวเฮย
เอิกเกริกโยธาผ้าย สนั่นพื้นพนมวัน
ถึงเขาคันธมาทน์ไม้ มีคัน ธรศนา
หอมรื่นบอกนามบรร พตอ้าง
ถัดประเทศเขตรขันธ์ คันธมาทน์ ไปแฮ
ลุตลิ่งทเลกว้าง ภุกชังพึงแสยง

เขตรเฉนียรเขาหนึ่งนั้น มหิมา
นามแน่คันธกาลา เลื่องอ้าง
ที่สังเกตลงกา ตรงฝั่ง ข้ามนอ
พระภักพลแรมค้าง อยู่เวิ้งเพิงผา

บุตราทิตยเทพน้อม เกษสนอง
พระพิศณุพลผอง ภาคนี้
ใช้ลิงเพิกเขาประลอง ฤทธิ์เรียบ ถนนนอ
ข้าบาทเปนผู้ชี้ กิจให้การกระทำ

พระยกพลละคึกข้าม คงคา
สู่ฝั่งฟากลงกา เกาะโน้น
ปราบศึกเสรจกลับมา ประทับที่ นี้แล
พระจึ่งแผลงศรโข้น เลิกพื้นพังถนน

พระประสงค์จงเจตให้ มรรคา
แถวถั่งหลังชลา ล่งแผ้ว
สำเภาเหล่าพวกพา นิชล่อง สดวกแฮ
พระจึ่งเลิกพลแกล้ว กลับเข้ากรุงศรี

พระพรตพจนพร้อง ปฤกษา
การจักถมสมุทพา ทัพข้าม
พานเรศแข่งกันอา ษาล่ง พระแฮ
ลางจักทดสมุทห้าม อุทกแห้งทางรหง

บ้างรับจะจับง้าง หักมหา
เมรุมาศลงมา ทอดข้าม
บ้างรับจะรวบพลา กรใส่ กรแฮ
แม้มากไม่ยากคร้าม ส่งสิ้นเสร็จประสงค์

นิลพัทกรกราบเกล้า ทูลคดี
อันสำสุรเสนี ทั่วหน้า
อาษาออกศึกมี ความชอบ แล้วนอ
ยังแต่ความชอบข้า บาทนั้นไป่มี

จะละยศหมดแม้ สกนธ์ตน
ลงทอดคว่ำขวางบน สมุทนี้
เชิญเสดจพระพาพล พาหนะ ไปเทอญ
ขอแต่ชอบเชิดชี้ เกียรติไว้เปนเฉลิม

พระพรตภูวนารถเอื้อน พจมาน
ทวยท่านคิดทำการ ใหญ่แท้
คงสฤษดิเพราะฤทธิหาญ เหนมหัศ จรรย์ฤๅ
ยากแต่ยอมตนแปล้ ปลักน้ำหาไหน

อนึ่งเดิมนิลพัทได้ อาษา
สมเดจพระเชษฐา ร่มเกล้า
ควรมอบเพื่อนรับภา รธุระ นี้นอ
เพื่อนก็เปนข้าเผ้า อย่าให้หมองกระมล

นิลพัทรับสั่งน้อง สิ่งกร
โสมนัศดำเนินจร จากเผ้า
ถึงท่าชโลธร ทางใหญ่
เมิลที่เหมาะแมะเข้า อยุดยั้งยืนชึ่ง

หัดถ์ประนมภักตรนิ้งบ่น บริกรรม
ไสยเวทวิเสศล้ำ เหนียกไว้
จิตรแน่หนึ่งจึ่งนำ ใจนึก ผันนา
โดยเดชพระเวทได้ เชี่ยวใช้ชำนาญ

บันดาลกายกระหง่านเงื้อม สูงถงรร
ยิ่งกว่ายอดสุเมรุบรร พตโพ้น
ทอดขวางนทียัน สองฝั่ง ตลอดนา
แลเลี่ยนเปนลานโล้น เลิดล้ำผองผลู

พระภูธรทัศนแจ้ง อัศจรรย์
โสมนัศเกษมสันต์ สาธุซร้อง
ยกพยุหพลขันธ์ ขับรถ ข้ามแฮ
เสียงสคึกสคึกก้อง กระฉ่อนท้องชลธิ์

ถับถึงฟากภาคโพ้น ลงกา
จึ่งอยุดพลโยธา พรักพร้อม
นิลพัทยอบกายา พยพอย่าง เดิมแฮ
จรสู่กระบวนล้อม พิทักษไท้ทางเคย

พระพรตพจนพร้อง อภิปราย
ถามบุตรพระสุริยฉาย ฉลาดรู้
ปางเพรงพระนารายน์ มารบ มารเฮย
สรรค์พลับพลาแรมสู้ ราพนั้นราวไหน

สุครีพทูลถี่ถ้วน ทุกประการ
เมื่อพระมาปราบมาร ยุคนั้น
พิเภกนำพระภูบาล บรรลุ
เขามรกฎถกลกั้น ที่นั้นพลับพลา

พระบรรหารให้เคลื่อน รถไคล คลาเฮย
ยกพยุหพลไกร เกรอกเกรี้ยว
เสดจผ่านด่านแดนไพร พฤกษชัฏ
ถุมรกฎไศลเลี้ยว อยุดยั้งโยธี

ตระบัดตรัสสั่งให้ บุตรอา ทิตยเฮย
เร่งแหล่งภูมิมหา ชยะแผ้ว
ตั้งพิไชยพลับพลา ในที่ นั้นเทอญ
พานเรศรับสั่งแล้ว เลื่อนคล้อยคลาไคล

กะสฐานการแต่งตั้ง พลับพลา
ริมที่พักพระจักรา แต่กี้
กะเกณฑ์ทหารอา ษาใหญ่ น้อยเฮย
สารวัดนายหมวดชี้ ช่องให้รดมทำ

โยธาทุกเหล่าล้วน　　แข็งขัน
ต่างก็วิ่งพันถวัน　　วุ่นว้า
จับการเริ่มตัดฟัน　　ขนลาก ถากแฮ
เกลากล่อมเลาไม้คว้า　　เครื่องไม้ปรับปรุง

กระบัดจัดแต่งตั้ง　　พลับพลา
สองมุขสองทิศา　　คู่ด้าน
พระโรงและศาลา　　ทิมดาบ
ฉานน่าพระลานส้อาน　　อีกทั้งเกยโถง

มานค่ายสามชั้นรอบ　　ขอบคัน
รายสินาศอนันต์บั้น　　แน่นล้อม
โรงไหยรถเรียงรัน　　รายเรียบ
เขื่อนเพชรเขื่อนขันบ้อม　　ปีกบ้องกองราย

สรรค์เสร็จสุครีพเข้า　　ทูลสนอง
พระอนุชนารายน์สอง　　ทราบแล้ว
ยุรยาตรจากรถทอง　　มาพลับ พลาแฮ
เถลิงอาศน์บัลลังก์แพร้ว　　พรั่งพร้อมทวยหาญ

จบห้องที่ ๑๓๒

ห้องที่ ๑๓๓

พระราชครูพิเชต แต่ง

พระพรตพจนเอื้อน อภิปราย
แก่อสุรเสนานาย นั่งพร้อม
เราจะยกพลราย โรมรบ
ลำบุกตระบึงล้อม ไล่ล้างมารกระลี

วรณีสูรกับท้าว ทศพิณ
พิฆาฏสับเปนสิน อย่าไว้
ลำแดงเดชกระบินทร ระบือภพ
ใครจักเหนไฉนให้ กล่าวชี้เชิงณรงค์

สุครีพรับนบไท้ ทูลสนอง
อันจะยกพลกอง ทัพปล้น
ถงกาจักหม่นหมอง โซรมซรุด
ยักษประชาเปนต้น จักต้องพลอยตาย

อนึ่งวิเชียรพรหมเมศนั้น ในมือ มารนา
ผิวทศพิณจะกระพือ พิโรธเร้า
พาลพิฆาฏเสียคือ ตายเปล่า
จะเสื่อมเสียพระเกียรติเจ้า หลักหล้าภพไตร

เราผองคงจักต้อง ดำริห์
พระอวตารจะติ โทษได้
บงกระบี่ที่ชาญพิ ไชยยุทธ์
ถือรับสั่งแต่ไต้ บาทให้หาตัว

เยียงมันยิ่งแม้นไม่ ยอมมา
ลิงยกพลโถมถา รบเร้า
ธจึ่งตรัสปฤกษา สืบต่อ ไปเฮย
กระบี่ใดควรเข้า ต่อถ้อยทศพิณ

สุครีพทูลแนะไท้ นฤบาล
เหนแต่ชมภูพาน แก่นรู้
ยงยุทธว่องไวหาร หากซื่อ ตรงนา
ควรจักวางกระมลกู้ กิจให้สื่อสาสน

พระดำรัสสั่งใช้ ชมภู พานเฮย
จงสื่อนครลองดู สักครั้ง
เขาจะอ่อนน้อมดนู ฤๅขัด แขงนา
ท่านอย่าเผลอพลันพลั้ง พลาดต้องบัดสี

พานรินทร์รับสั่งแล้ว รเหจทยาน
บรรลุลงกาสฐาน ไป่ช้า
ลอยอยู่ณคัคณานต์ ตรงช่อง แกลแฮ
สิงหนาทตวาดท้า แทตยท้าวทศพิณ

เองส้มคบพี่เลี้ยง	เปนขบถ
เย่อหยิ่งชิงศิริยศ	พิภพได้
กูรือสั่งพระพรต	อนุชพระ กฤษณนา
มานราชบัญชาใช้	เฉภาะให้หาเอง
เรวรีบไปเฝ้าพระ	ทรงยศ
ที่หว่างเขามรกฎ	ใหญ่กว้าง
จะทรงศักคดีขบถ	โดยชื่น เนตรนา
เองหากขึ้งคัดง้าง	แม่นม้วยมือทหาร
ทศพิณพิโรธร้อง	เหวยลิง
ทรลักษณหยามหยิ่งจริง	จาบจ้วง
เองเปนบ่าวพึ่งพิง	บุญมนุษย์
ไยจึ่งหยาบลาบล้วง	หลู่เชื้อพงษพรหม
มาเคารพนบเบื้อง	บาทา กูเฮย
พูดแต่สุภาพภา	ลิตน้อม
จึ่งสมแก่ทูตา	นุทูต แขกแฮ
กลับโอ่อวดอ้อมค้อม	ขู่ให้ใครขาม
พานเรศพิโรธแค้น	คือไฟ
เหม่ลูกเลกจัญไร	อวดรู้
ไปฤๅจักบไป	มึงว่า มาเทอญ
มึงขัดมึงขึ่งสู้	จักสิ้นอาสัญ

ลิงยักษต่างออกอ้าง อวดหาญ
ต่างโกรธกลเพลิงกาล จ่อจี้
ทศพิณสั่งพลมาร จับกระบี่ ฆ่าเวย
ยักษยั้นลิงเลี่ยงลี้ ไบ่ล้อมโรมรัน

พานรินทร์รีบเลื่อนล้า ลงไป
ประดิษฐานภูมไผท เผ่นคว้าง
โถมถีบถูกอุรไพ นาสุร วงษแฮ
ตกแท่นจับจิกง้าง เกษเกล้ากุมภัณฑ์

ตบต่อยถูกเนตรหน้า โปกปั๊บ
โนโหนกแตกตัวยับ เลือดย้อย
เหยียบอกด่าลำทับ ยักษถ่อย
กูหากคิดอยู่น้อย หนึ่งไว้ชีวา

เกรงเกินรับสั่งไท้ จุธาภพ
หาไม่จะพ้นประจบ จวบม้วย
ภาแผลที่ต่อยตบ ฝากมาตุ มึงนา
ขุนกระบี่แกว่งขรรค์ด้วย เดชห้าวอวดหาญ

รเหจทยานไปเฝ้าพระ ภูวไนย
ที่พลับพลาเนินไศล เลิศแล้ว
ทูลคดีซึ่งมีไชย เชิงพูด
พระสดับภักตรแผ้ว ตรัสซ้องสรเสริญ

ทศพิณมานะน้อย ฤๅไทยนัก
เสียยศอสุรศักดิ์ เผ่าผู้
ชลเนตรน่านนองภักตร ผิวเผือด
เปนสุดฤทธิ์สุดรู้ รีบเฝ้าชนนี
มณโฑยลหน่อไท้ รันทด
ค่อยประคองโอรส ลูบไล้
ทราบการเร่งกำสรด แสนเทวศ
นางร่ำพิไรให้ ตรัสห้ามโหยหวล
ทศพิณพิโรธเกรี้ยว กระทืบบาท
ธไป่ลามาตุราช รีบร้อน
มามณฑิรมณีมาศ ประทับแท่น ทองแฮ
สั่งพี่เลี้ยงเกณฑ์ต้อน เตรียมรี้พลขันธ์
ฝ่ายกุมภัณฑ์พี่น้อง สองกุ มารแฮ
ยามลิวันกันยุ เวกนี้
ทราบว่าทศพิณมุ เตรียมหมู่ มารนา
เกรงจักพลอยบ่นบี้ เพราะเบื้อนปนพาล
ภากันไปเฝ้าพระ มารดา ทลเฮย
นางทราบโสมนัศา สั่งซ้ำ
พ่อลอบออกไปหา พระยานุ ชิตเฮย
จักช่วยจักชูค้ำ พ่อให้ไภยไกษย

สองรับโอวาทแล้ว ลาจร
ลอยลิ่วปลิวอำพร ภาคฟ้า
ถึงมรกฎสิงขร ลงบอก ยุบลเฮย
แก่กระบี่นายกองกล้า เดชก้องยามทวาร

กระบี่พาสองยักษ์เยื้อง ยาตรา
พบอนุชิตสองรา บอกแจ้ง
ขุนกระบี่ก็พามา ถวายพระ พรตแฮ
สองรับอาษาแว้ง จับท้าวทศพิณ

ภูบาลบานเบิกบลื้ม หฤทัย
ตรัสภิปรายปราไส้ย เพราะพร้อง
ชอบจิตรที่จองใจ จงรัก เรานา
รีบกลับไปปกป้อง พิเภกไว้จงดี

สองอสูรรับสั่งไท้ ภูธร
ถวายอภิวาทจร จากเฝ้า
โผนทยานยาตรอำพร เตมพัก
บรรลุลงกาเช้า สู่ห้องปรางค์เหม

จบห้องที่ ๑๓๓

ห้องที่ ๑๓๔

พระราชครูพิเชต แต่ง

—

ปางองค์อสุเรศรเจ้า ลงกา
ผชมแท่นทองเถขา ขุ่นแค้น
จำจะยกโยธา ยาตรทัพ รบเฮย
ฤๅถดถอยถึงแม้น ชีพม้วยเกียรติคง

ทรงดำริห์เร่งเร่าร้อน หฤทัย
จนจวบอุทัยไข ปลั่งเปลื้อง
สรงสินธุ์กระแสใส เสร็จประดับ องค์แฮ
ทรงพระขรรค์ศรเยื้อง ยาตรขึ้นเกยกาญจน์

สองกุมารชาญฉลาดล้ำ ทูลสนอง
อันมนุษย์ฆ่าโคตรผอง เผ่าสิ้น
เผือเจ็บจิตรคิดจอง เวรจัด
อย่าวิตกแดดิ้น ศึกนี้ภารเผือ

จะอาษาออกสู้ สงคราม
บคิดขยาดความ มอดม้วย
อสุรินทรฮึกเหิมตาม เฉาโฉด
หลงเล่ห์ยินดีด้วย ยักษ์ผู้สองหลาน

ขเถลิงวรรถแก้ว　　แกมกาญจน์
ยกพยุหทวยหาญ　　โห่เร้า
รีบเมื่อจากเมืองมาร　　เสียงมี่ สนั่นแฮ
สองอสุรอาษาเข้า　　รับร้าปี่กลอง

ถับถึงจังหวัดเวิ้ง　　สนามยุทธ
พระยายักษสั่งพลอยุท　　ทัพยั้ง
ถกลกลกระบวนครุธ　　กางปีก
รายร่ายโยธิตั้ง　　ต่อต้านไพริน

ปางองค์ภูวนารถน้อง　　นารายน์
เสด็จออกพลับพลาพราย　　เพริศแพร้ว
อำมาตยกระบินทร์หลาย　　หมอบกลาด
ทรงสดับอสุรแกล้ว　　โห่ก้องกุลาหล

ทรงทราบว่าทัพท้าว　　ทศพิณ
เสียงสะเทือนธรณิน　　ทั่วพื้น
บ่มิหวั่นหวาดยิน　　มลากต่อ ยุทธเฮย
เหมพระกระมลชื่น　　เหตุห้าวณรงค์หาญ

จึ่งสั่งสุครีพให้　　เตรียมพล
เรืองฤทธิราญรณ　　สุรกร้าว
อสุรผัดคุมพหล　　ทัพหน้า
กองถัดนิลพัทห้าว　　ถัดนั้นฤทธิหาญ

(ภาพพระราชทาน)

ปางทศกรรฐคืนพระอุมาต่อพระอิศวร รับนางมณโฑไป (อยู่ตรงข้ามห้อง ๑๓๔)

สองององค์ทรงรถเร้า รุกพล
รีบเร่งพยุห์พหล ทัพหน้า
ธุลีพัดพิโดรบน บังบด
ดลสมรภูมิผ่านฟ้า สั่งให้อยุดพล

พระบรรหารเร่งให้ อสุรผัด
ขับพิริยพลรีบรัด รบร้า
หลานถมสุดโสรมนัศ รับสั่ง พระเอย
เร่งรุกพลแกว่นกล้า กล่อนเข้ารณรงค์

อวดฤทธิ์กำเริบอ้าง อวดหาญ
ชีวิตจักมลายลาญ ไม่ช้า
เยียวมึงรักชนมาน มละพยศ เสียเทอญ
มานบบาทเจ้าหล้า จึ่งพ้นไภยผอง

ทศพิณพิโรธร้อง ผรุศไข
เหม่ลูกลิงสาไถย ถ่อยถ้อย
ยกมนุษย์เท่าแมงไย ใครจัก ยั่นเฮย
กูใช่แทตย์ต่ำต้อย เผ่าพื้นพงศ์พรหม

เปนจรรโลงภพพื้น กุมภัณฑ์
มารมหิทธิมหันต์ เดชกล้า
บ่เคยจักเคียมคัล นรเทพ ใดเลย
มึงคึกมึงขันท้า เที่ยงแท้ถึงตาย

สองเถียงเสียงถี่ถ้อย ทารุณ
อสุเรศโมโหหุน เหิมช้ำ
สั่งพลากะระเนืองหนุน ขนาบขนำ มันเฮย
จับอสุรผัดมัดห้ำ หั่นให้เปนจุณ

พลยักษ์เคยย่อท้อ ฤทธา ลิงนอ
เหนอสุรผัดใช่พา นเรศแท้
ต่างมนัสหรรษา สมคิด แล้วพ่อ
แกว่งสาตราเต็มแล้ เล่ห์ต้านต่อณรงค์

ตระบัดลัดหลีกเข้า พนาลี
วิ่งแยกแตกตื่นหนี วุ่นว้า
อสุรผัดตบหัตถ์ที สรวลเยาะ เย้ยฮา
ขานเคาะเหวยพลร้า หลบหน้าหนีไฉน

อสุรินทร์ยินเย้ยยิ่ง โกรธา
เหวยลูกลิงเลวมา หมิ่นได้
เองจะดับชีวา ศราวุธ นี้เวย
ธกวัดแกว่งศรไส้ หน่วงน้าวแผลงผลง

แสนศรร่อนคคว้าง กลางหน
อเนกแน่นนาทคำรน เกริกฟ้า
รุมไล่อสุรผัดจน เจียนรอบ ตนนา
อสุรผัดโผนเผ่นคว้า รวบไว้ไวเหลือ

รวบศรรวบรับไว้ ในกำ หัตถ์แฮ
เริงร่าลำรวญลำ รากเย้ย
หักศรยับระยำ โยนเยาะ ให้ฮา
นี่ล่าตราใครเอ้ย เดชล้ำดีหลาย

อสุรผัดโผนขึ้นรถ กุมภัณฑ์
ถีบอสุรโลทันต์ ถูกหน้า
รถทรงหักลงพลัน พลิกคว่ำ
เหนทศพิณถลำล้า ร่าเข้าโรมรอญ

อสุรินทรร่าร้า โรมรัน
ต่างจับต่างตีกัน กึกก้อง
ต่างหนีต่างไล่พัน ลวันว่อง ไวแฮ
อสุรผัดโผนโจนจ้อง จับคว้าคันศิลป์

ยื้อยุดฉุดแย่งได้ รันโรม
ถูกทศพิณท้าวโครม คว่ำคว้าง
บุตรอินทรชิตสองโสรม มนัศลับ ช่องฮา
โจนจับแขนคนละข้าง ฉุดรั้งรุนเชิญ

อสุรผัดโจนจับได้ วรณี สูรนา
จับจิกเกศอสุรี คร่าไว้
สามอสูรจับยักษี สองโสด มาแฮ
พาประเวศถวายไท้ ที่ยั้งยุทธภูมิ

พระพรตภักตร์ผ่องแผ้ว ภูลปรา โมทย์แฮ
ตรัสเรียกสุครีพมา สั่งซ้ำ
ท่านกับบุตรสุริยา เดชยิ่ง
จงอย่าเผลอพลาดพล้ำ พ่ายรู้ไพริน
จำมั่นจงมั่นไว้ ทั้งสอง
จะได้ถามเอาผอง เพื่อนด้วย
บรรดาคิดขบถปอง สมบัติ พิเภกนา
พิฆาฏเสียจงม้วย หมดพื้นมารพาล
แต่อสุรผัดกับทั้ง บุตรา
อินทรชิตสองรา รีบร้อน
ไปนัคเรศลงกา ถอดพิเภก มาเทอญ
สั่งเสร็จเลิกพลย้อน ยาตรยั้งพลับพลา

จบห้องที่ ๑๓๔

ห้องที่ ๑๓๕

ขุนพินิจจัย แต่ง

อสุรผัดมหิทธิล้ำ กุมภัณฑ์
ยามลิวันกัน ยุเวกแกล้ว
รับสั่งพระทรงธรรม์ นำทัพ กลับเฮย
สุนิเวศน์ลงกาแผ้ว ผ่องน้ำใจเกษม

นัดดามารุตเร้า รีบคลา
ดลตรุยลไอยกา หม่นไหม้
ซบภักตร์แทบบาทา เทวศโศก ศัลย์เฮย
สร่างโศกแล้วจึ่งได้ กล่าวแจ้งแถลงการ

หลานรีบเฝ้าบาทไท้ ทูลทรง ครุฑเอย
ตรัสสั่งสองอนุชอง อาจมล้าง
เสร็จศึกสั่งข้าตรง มาถอด ตาแฮ
ทูลจบจับโซ่ง้าง งัดเปลื้องพันธนา

พิเภกคลายโศกสร้วม กอดหลาน ครวญเอย
ดวงเนตรดวงจิตชาญ เชี่ยวผู้
ตาทุกขแทบวายปราณ ปราศจาก ยศแฮ
หากนัดดาก่อกู้ จึ่งพ้นภัยเชิญ

ปางเพรงเกิดเศอกครั้ง คราวมหา บาลเอย
พ่อพ่อชาญเดชา ช่วยเปลื้อง
คาบนั้นดามา ปลดทุกข์ ได้แฮ
ตรัสเสร็จท้าวรีบเยื้อง ยาตรขึ้นปรางค์สุวรรณ

สู่สนานทรงเครื่องพื้น พรรณราย เสด็จเอย
ออกพระโรงเสวกหลาย รีบเฝ้า
ทรงทักทั่วทุกนาย เนาที่ นั้นนา
ต่างประนมก้มเกล้า นอบน้อมบทมาลย์

บื่นราพอสุรผัดเร้า รีบจร
พร้อมมาตยานิกร ยาตรเยื้อง
สู่มรกฎสิงขร สุพลับ พลานอ
พิเภกประนตเบื้อง บาทน้องนารายน์

พระพรตปราโมทย์แย้ม ยินดี
ตรัสว่าโหรคัมภีร์ รอบรู้
ดังหนึ่งทิพยญาณปรี ชาชัด นักนอ
โหรอื่นฤๅจักสู้ สุดหล้าหาไหน

ไฉนจึ่งเลี้ยงลูกอ้าย อสุรพิศม์
ชีพท่านเจียนจะปลิด ปลดม้วย
หากองค์พระจักรฤษณ์ ทราบสั่ง เรานา
กับอนุชด้วย ดับร้อนระงับเข็ญ

ท่านจึ่งได้รอดพ้น ภัยพาล
เดิมท่านบวิจารณ์ จิตรไว้
บำรุงอริผลาญ ชนม์ชีพ ตนนา
เหตุอื่นอาจรู้ได้ บ่รู้ระวังตน
พิเภกทูลน้องพระ หริรักษ์
อันทศพิณาารลักษณ์ แย่งด้าว
เพราะข้าบาทหลงพัก ฟูมว่า บุตรนอ
จนขุ่นเบืองบาทท้าว โทษข้าควรประหาร
หากโปรดจึ่งรอดม้วย ชนม์คง
พระเดชพระคุณยง ยิ่งฟ้า
มั่นจิตรภักดีจำนง สนองบาท พระนา
จวบสุดสูญชีพข้า สืบเค้าบุตรหลาน
พระพรตทรงสดับถ้อย ขุนมาร
ตรัสว่าองค์อวตาร เลิศด้าว
ให้เรายกทวยหาญ โหมหัก ศึกแฮ
โดยเยี่ยงไวยกูลท้าว เที่ยงมล้างอาธรรม์
เราโสมนัสดุจได้ วิเชียรจักร มาเฮย
เพราะพระสฤษดิรักษ์ โปรดใช้
บคิดแก่เบาหนัก เหนจเหนื่อย ยากแฮ
หวังจะสืบเกียรติไว้ เกริกล้นกัลปา

ตรัสเสร็จสั่งให้บุตร สุริยฉัน
ชำระโทษสองกุมภัณฑ์ แผกร้าย
ฟอกเอาเพื่อนพวกมัน มวลหมู่ ขบถนา
สุครีพรับสั่งย้าย ยาตรย้ำยังพลาน

บังคับตำรวจทั้ง ทำมรง
กับพวกราชมันอง อาจห้าว
ผูกสองนักโทษทนง กับหลัก คาเอย
ติดเครื่องไม้กระหมับคร้าว กราดนิ้วกระทบเตือน

ขันชะเนาะเคาะเร่งด้วย ถวดหนัง
เฆี่ยนขับยับแตกหลัง ไหล่ช้ำ
สองยักษ์หย่อนกำลัง ลงละเหี่ย โหยแฮ
มีกระทู้ถามซ้ำ ซักเค้าคดีเดิม

เหวยทศพิณเพศอ้าย อสุรพาล
ประเทศลงกาสฐาน ทั่วด้าว
พระจักรกฤษณ์โปรดประทาน พิเภก ครองนา
โดยศักดิ์สืบขัตติยท้าว แทตย์เชื้อพรหมมาน

เองยังอุบัติเบื้อง กรุงลง กาเอย
ภอปฏิสนธิเจริญยง ใหญ่กล้า
พิเภกใช่บิตุรงค์ ราพล่วง รู้แฮ
เจ้ามลิวันสี่หน้า มิตรไท้ทศกรรฐ์

เลศนี้ใครแจ้งชัก ชวนคดา ไคดเอย
นำทัพจักรวรรดิมา นิเวศน์แล้ว
จับพิเภกพันธนา ขังตรุ ตรากแฮ
เองอหังการแกล้ว กลับขึ้นเถลิงเวียง

ปางสองอนุชเจ้า อวตาร
รับสั่งหาเองหาญ ขัดได้
คบเพื่อนร่วมกิจพาล พวกเท่า ใดแฮ
อย่าบิดบี่ดปกไว้ จุ่งแจ้งไขจริง

ทศพิณเจ็บปวดเร้า ระบมกาย
สารภาพตามเหตุถวาย สัตย์ไท้
ข้ากับพี่เลี้ยงผาย ผันเที่ยว สวนนา
วรณีสูรร้องไห้ โศกแล้วกลับสรวล

ข้าจึ่งถามพี่เลี้ยง เลศประจักษ์
บิตุเรศนามทศภักตร์ ผ่านด้าว
พิเภกทรนงศักดิ์ นำศึก สู่แฮ
ฆ่าทศเศียรญาติท้าว แทตยได้ครองนคร

ทราบเหตุข้าเคียดแค้น คิดอาย นักนอ
ชวนวรณีผันผาย ลอบลี้
ถุพึ่งจักรวรรดิสหาย พระบิตุ รงค์นา
คิดร่วมสองเท่านี้ แน่ล้นสัตยา

สวาเสมียนเขียนสอบถ้อย ถามวระ ณเอย
เจ้าชัดมิ่งมูละ ก่อเค้า
ราชมันบิบศีร์ษะ ซบบอบ ระบมแฮ
ขู่เคาะเราะเตือนเร้า เร่งแจ้งโดยจริง
พี่เลี้ยงปวดขมับบึ้ม ปานดับ ชีพนอ
คอตกพาดคาทับ นิ่งถ้อย
ทำมรงเร่งไม้ขมับ มึนซบ ลงนา
เปนสัตย์รับเรียบร้อย ร่วมถ้อยทศพิณ
สุครีพเรียงคัดข้อ คำยักษ ทูลเอย
ตรัสว่ายังบังพรรค พวกพ้อง
แต่หากจะถามซัก ฟอกไล่ ละเอียดนา
คงพาดมณโฑต้อง เกี่ยวเข้าระคนความ
ข้อนี้ยกให้พี่ เภกอง คตเอย
อันนักโทษสองทนง ศักดิ์นั้น
รีบพาสู่นครลง กาตระ เวนแฮ
แล้วตัดเศียรเสร็จชั้น เสียบไว้ริมทวาร

จบห้องที่ ๑๓๕

ห้องที่ ๑๓๖

ขุนพินิจจัย แต่ง

สุครีพพิเภกน้อม อนุชจักร กฤษณ์เฮย
รับสั่งมาที่พัก รีบพร้อง
พานรราพคุมนัก โทษสู่ นครแฮ
ลงโทษตามสั่งน้อง นารถไท้ไวยกูล

ตำรวจจองครักษ์ทั้ง จักรนา รายน์ฤๅ
ต่างรับคำนายมา เร่งเร้า
จัดโซ่ขื่อมือคา จำครบ มารแฮ
นำนักโทษสองเข้า เขตแคว้นลงกา

นายชมองตีฆ้องกระ แตนำ หน้าเอย
อสุรโศกตรากตรำ หม่นไหม้
ยอกเจบทั่วกายล้ำ บาทยาตร เยื้องนา
บ้างเคาะบ้างเตือนให้ ราพร้องผจานตัว

ทศพิณกับพี่เลี้ยง สุดทน เจ็บนอ
ร้องร่ำผจานตน แพร่หล้า
ตามแถวถิ่นถนน รอบนัค เรศเฮย
ใครอย่าดูเยี่ยงข้า ขบถท้าวอวตาร

นำทัพจักรวรรดิเจ้า มลิวัน มานา
รุกรบลงกาพลัน พ่ายแล้ว
จับพิเภกจำพัน ธนาตรุ ขังแฮ
ข้าทนงศักดิ์แกล้ว กลับขึ้นเถลิงเวียง

ชายหญิงยักษทั่วพื้น ธานี
ยลตระเวนกรูกรี เกริกใกล้
ต่างรีบสับสนลี้ ลาศแน่น ถนนแฮ
ที่รักเลงห่อนได้ เหตุด้วยสงสาร

ที่ชังยิ่งทับถ้อย แถมถม
สาแก่ใจมันสม คบร้าย
จะภาพวกเราจม เจียนมอด หมดนา
หากอนุชนรายน้าย จึ่งพ้นมรณา

ทศพิณลำบากช้ำ อินทรีย์
กองตระเวนเตือนลี ลาศเร้า
บงปราสาทชนนี ราพสุด ถวิลนา
พลางทอดหฤทัยเศร้า นบแล้วรำพรรณ

ชนนีศรบังเกิดเกล้า ลูกยา
ผดุงลูกแต่เยาว์มา ใหญ่แล้ว
ไป่ทุกข์ไป่อนา ทรลัก น่อยนอ
มีแต่สุขสวัสดิแผ้ว ผ่องพ้นราคี

พระคุณพระยิ่งพ้น ธาตรี
ยิ่งสุเมรุคีรี ยิ่งฟ้า
บ่แทนทดบทศรี สนองพระ คุณเอย
จรจากบาทจากหล้า อนาถแล้วมารดร

อยู่หลังจะร่ำไห้ โหยหา
แสนทุกข์ทับอุรา เร่าร้อน
จักเทวศถวิลอา ลัยลูก นักนอ
จะโศกระทมสท้อน ทุกแท้ทิวาวัน

บุญน้อยมิได้อยู่ ฉลองบาท แล้วเอย
ชีพิตรลูกจักขาด บ่ช้า
เดือนดับลับเมรุมาศ เหมือนลูก ลับฤๅ
ไหนลูกจักเหนหน้า แม่ผู้เกิดเศียร

ถึงกระไรได้พบ ชนนี
ภอนบบาทบทศรี ลักน้อย
จะตายก็ตามที สุดแต่ เวรนา
พลางร่ำโศกละห้อย ทุเรศเต้ารัถยางค์

ตระเวนรอบด้าวรี้ นำยักษ สองเอย
สู่ที่มัดกับหลัก แหล่งแล้ว
เพชฌฆาฏย่างพ้นนัก โทษขาด เศียรแฮ
จึ่งเลียบประจานแพ้ว อยู่ข้างทวารเวียง

มณโฑทราบบุตรม้วย ชีวา แล้วเอย
รันทดหฤทัยอา ดูรดิ้น
แสนสลดดั่งชลนา นองภักตร์ พธุนอ
กำสรดเพียงจักสิ้น ชีพให้โหยหวญ

ทศพิณโอรสผู้ เฉลิมขวัญ แม่เอย
ยอดรักมาอาสัญ ขาดเกล้า
แม่อุตส่าห์ประคองครรภ์ ผดุงลูก ใหญ่นอ
ถนอมแนบสวาทเจ้า ชื่นหน้าชนนี

ทอดทิ้งแต่แม่ไว้ เดียวดาย
พูลพิโยคยังแต่กาย เปลี่ยวร้าง
แสนโศกยิ่งถวิลสาย สวาทแม่ นักแม่
แท้ว่ากรรมก่อนสร้าง ซัดให้ทันเหน

เดศนแม่พร่ำห้าม บ่ฟัง คำแม่
หนงศักดิ์โดยโอหัง ฮึกห้าว
เชื่ออ้ายพิเลยงรัง กลก่อ ศึกแฮ
เศียรจึงตกดินด้าว เสียบไม้ปักประจาน

เสียแรงกำเนิดเชื้อ พรหมมาน
สรวงเทพย์สถิตย์สฐาน ทั่วซร้อง
อีกเทพย์ทุกจักรพาฬ เกรงเดช หนักนอ
ลูกดับดังใช่พ้อง เพศพื้นพรหมประยูร

อินทรชิตเชษฐเจ้า ยุทธนา
ชีพปลดมีผู้มา รับเกล้า
บ่ตกจากเวหา เหนประ จักษ์แฮ
เศียรเสียบอุจาดเจ้า เช่นเชื้อจัณฑาล

แม่หวังฝากชีพเจ้า เผาผี
กลับดับชีพิตรหนี แม่ได้
พลางร่ำคร่ำครวญทวี ถวิลโศก ศัลย์นา
สองหัดถ์ข้อนทรวงไห้ แทบสิ้นปราณมลาย

ฝ่ายพระอนุชนารถเจ้า อโยทธยา
เสดจออกยังพลับพลา มาตยพร้อม
เหล่ากระบี่อสุรา เรียบแน่น เฝ้าแฮ
ต่างศิโรตม์นอบน้อม บาทเจ้าจอมพล

ตรัสสั่งพิเภกผู้ เรืองไสย สาตรแฮ
เราจักตรีพลไกร พยุหเต้า
ปราบจักรวรรดิ์ใน ภพมลิ วันฮา
ให้ปราบเสี้ยนศึกเค้า ขาดสิ้นศัตรู

จงหาศุภฤกษ์ชั้น ไชยจร ทัพเอย
โดยสาตรพยากรณ์ อย่าพลั้ง
พิเภกรับสุนทร พจนาดถ์ ท่านนา
หยิบกระดานชนวนตั้ง เลขเค้าคูณหาร

บวกลบขับไล่แล้ว ลงตรา เศษเอย
ดวงพระเคราะห์ชันษา สอบซ้ำ
มงคลประเสริฐมหา ฤกษ์จัตุ รงค์นอ
ลีลาศพลไกรล้ำ เลื่องมล้างเศอกไกษย

ขุนราพนบน้องพระ หริรักษ์
ทูลว่าไตรทิวาจัก โชติแผ้ว
จันทร์จรทับลักษณหัก หาญเศิก สดวกแฮ
เสาร์ภักมังกรแกล้ว กลั้นด้วยเกษตรภูมิ

ยายีมิตระบะเหี้ยม ฮึกชาญ ณรงค์เอย
เดชดุจเดชพระกาล กาจห้าว
เชิญเสดจยกพลหาญ หักดัษ กรแฮ
พระจักไชยชำนะท้าว แทตยหล้ามลิวัน

พระทรงสดับถ้อย โหรทูล
ตรัสสั่งสุครีพยูร ยาตรผ้าย
จัดกระบี่กับอสูร สมทบ ทัพนา
เตรียมเสรจสองกษัตริย์ย้าย ยกพื้นพหลหาญ

จบห้องที่ ๑๓๖

ห้องที่ ๑๓๗

หม่อมเจ้าพระพุทธุปบาทบีลันท์ แต่ง

พระพรตเดินทัพเต้า ตามวิถี
ตัดทุ่งทางพนาลี ลัดอ้อม
ใกล้เขตรด่านอสุรี อยู่รัก ษาเฮย
ท้าวทศคิริวงษ์น้อม นบแล้วทูลฉลอง

เขตรนี้เกือบใกล้ด่าน มลิวัน
สองยักษ์มีฤทธิ์มหันต์ ฮึกห้าว
ทำน้ำกรดเพลิงกัลป์ บีดช่อง ทางนอ
เชิญพักคิดหักด้าว ด่านแล้วจึงจร

ทรงสดับสั่งให้หยุด โยธา พักเฮย
สุครีพเร่งทำพลับพลา เสรจแล้ว
เชิญสองกระษัตรา เสดจประ ทับแฮ
สองสถิตย์หฤทัยแผ้ว พักใกล้เชิงเขา

ปางท้าวจักรวรรดิเจ้า มลิวัน
พร้อมหมู่สนมอนันต์ เอนกเผ้า
ประทมมิหลับรัน ทดทอด องค์เอย
จนจะจวนรุ่งเร้า จึ่งเคลิ้มนิทรา

ฝั้นว่าลูกม้าหนึ่ง ในนคร
เพลิงติดหางอัศดร โดดดิ้น
วิ่งพกวกเวียนจร จนทั่ว เมืองนา
ลามติดเสวตรฉัตรสิ้น ติดต้ององค์มาร

บริวารมิตรญาติต้อง อัคคี ทั่วนา
อีกว่าสองเทพยมี ฤทธิ์แกล้ว
ทรงครุธเลื่อนลอยลี ลาศแต่ อิสาณแฮ
เด็ดเกศอสุเรศร์แล้ว โลดขึ้นไปประจิม

ภอสุริโยภาษแจ้ง เวหน
ขุนยักษหวาดพลึกตน ตื่นแล้ว
เสโทซาบดุจลน อายอัค คีนา
สรงเสรจเสดจแคล้ว คลาศท้องพระโรงคัล

ประทับรัตนอาศน์ใต้ เสวตรฉัตร
เสวกยักษบรรสัช สงบเฝ้า
ให้หาหมู่โหรตรัส บอกเรื่อง ฝันนา
แด่พระโหราเฒ่า ถี่ถ้วนทุกประการ

ขุนโหรโอนศิรน้อม อัญชลี
พิเคราะห์ตามคัมภีร์ สาตรรู้
ทราบเหตุว่าจะมี ศึกใหญ่ แลนา
เหลือฤทธิ์จะคิดกู้ เกียจกั้นกันภัย

ซึ่งนิมิตรว่าม้า สินธพ
เพลิงติดหางเวียนตลบ วิ่งร้อง
เสวตรฉัตรสิรราพยพ ยับย่อย นั้นนอ
อันตรายมากต้อง ทั่วสินธานี

มูลเหตุแต่เด็กได้ อาศัย พระนา
ซึ่งว่าสองเทพย์มไห มหิทธิ์พร้อม
ทรงครุธนั้นคือไพ ริฤทธิ์ เลิศแฮ
จักยกจตุรงค์ล้อม พิภพให้อันตราย

บ่างท้าวจักรวรรดิเจ้า จอมอสูร
ทรงสดับโหราทูล เหตุรู้
แดเดือดพรั่นอาดูร คิดคาด เค้าแฮ
ภัยแต่ทศพิณผู้ ผ่านพื้นลงกา

ตริเสร็จจึ่งเอื้อนราช บรรหาร
สั่งสุพิณสันมาร มหิทธิแกล้ว
เองรีบสู่เชิงสฐาน ไกรลาศ
บอกปรเมศดาบศแคล้ว คลาศเข้ามาวัง

สุพิณรับแล้วรีบ เหาะจรัญ
บรรลุพระนักธรรม์ พรตกล้า
เข้านบอภิวันท์ แถลงเหตุ ท่านเฮย
ขอพระคุณอย่าช้า ราชรั้งรอคอย

พระฤๅษีปรเมศได้ ฟังคำ
ลุกจากสฐานคลำ ห่อผ้า
ครองหนังพยัคฆลำ ดับห่อ ชฎาเฮย
ลูกปะคำหายคว้า ไขว่ค้นวนเดิน
หาปะคำไป่ได้ อุตลุด
บริกขารในกุฎิ เกลื่อนค้น
เสนายักษเห็นหยุด นานนัก เตือนนา
ฉวยพัชพายักษรั้น รุดคล้อยลอยโพยม
ถึงนิเวศท่านไท้ นฤบาล
ลงจากเวหาศสฐาน ที่ใกล้
ขึ้นปราสาทพิมาน มุขมาศ พลันแฮ
สถิตย์อาศน์ลาดไว้ แทบเจ้ากรุงมาร
ท้าวจักรวรรดินมัศน้อม ฤๅษี
เล่านิมิตรโดยคดี มากถ้วน
โหรทายว่าจักมี ศึกใหญ่
ท่านก็ปรีชาล้วน เลิศแจ้งจงไข
ฤๅษีตรึกแล้วทราบ ตลอดกิจ
แจ้งเสรจในนิมิตร แม่นพร้อง
ถูกตามเคราะห์โหรพิธ ทูลเหตุ ผันนา
ดวงพระชาตาต้อง ฆาฏด้วยลักษณจันทร์

บาปเคราะห์อริใหญ่เข้า แทรกเรือน ลักษณเฮย
แม้เทพยคงลดเลื่อน ตกใต้
จึ่งถวายพระพรเหมือน โหรคาด เคราะห์นา
ทรงฤทธิ์คิดอย่าได้ เดือดร้อนหฤทัย
อันในสุบินนี้ที่ ทำนาย ศึกแฮ
จะเกิดอยุทธมากหลาย เล่หล้ำ
กำลังศึกจะวาย เพราะแผ่ รักนา
เอาเมตตาจุนค้ำ คิดให้ภัยหาย
จักช่วยเสดาะเคราะห์ด้วย พระมนต์
เศกยอดคาถาจน ครบแล้ว
พันคาบรดสกนธ์ ขุนยักษ นั้นแฮ
อวยศิริฏาแคล้ว คลาศยั้งกุฎิดง
ปางพระพรตขัตติยเจ้า จอมพล
ประทับพลับพลาบน แท่นไท้
ไสยาศยิ่งพะวน พวักกิจ ศึกแฮ
ที่จะปราบยักษให้ มอดสิ้นเผ่าพันธุ์
บัจฉิมยามล่วงสิ้น แสงจันทร์
เสียงสกุณกาไก่ขัน แจ่มแจ้ว
ปวงบุษบ์อุบลบัญจ์ บานเบิก กลิ่นนา
สรงเสร็จทรงเครื่องแล้ว เสดจเบื้องพลับพลา

อสุรพลกระบิ่ทั้ง สามนคร
หมอบเกลื่อนประนมกร กลาดเฝ้า
ดำรัสว่าจักรอญ สองด่าน ไฉนนา
ใครจะอาษาเข้า หักล้างด่านมาร

พระยาอนุชิตน้อม ศิรอา ษาเฮย
ข้าบาทจักทูลลา รีบเต้า
ทำลายด่านยักษา ให้เพิก พังแฮ
ด้วยเดชกำลังเกล้า กหม่อมผู้เดียวดาย

สองอนุชจอมภพไท้ สั่งกร
สดับพระยาพานร ฤทธิ์ล้ำ
รับหักด่านนคร ควรยก ชอบนอ
อวยศิริเยศซ้ำ สั่งให้รีบจรัล

บุตรพระพายอ่อนเกล้า รับพร ลาเอย
สรวมเดชพระทรงศร ปกเกลา
ให้ปรามปราบดัษกร พังพ่าย ฤทธิ์แฮ
ทูลเสรจลูกลมเร้า รีบร้อนจรจรัล

จบห้องที่ ๑๓๗

ห้องที่ ๑๓๘

นายเริก (หมื่นพากยโวหาร) แต่ง

ลูกลมมาลับแล้ว แปลงตน
โตเท่าพรหมสกนธ์ เก่งกร้าว
สี่ภักตรแปดแขนขน ขาวผ่อง
แสดงเดชเหาะดลด้าว ด่านท้าวมัฆวาร
เห็นมารหลับเนตรตั้ง พิธี
เปนประกายอัคนี รุ่งเร้า
แต่พลพวกยักษี สามารถ
ระวังด่านชาญฉกรรจเก้า โกฏิเข้มกวดขัน
หณุมานทยานเข้ารบ พลรอญ รับแฮ
ยักษแย่งแทงฟันศร ศาตรทิ้ง
วายุบุตรฉุดชิงถอน โถมถีบ
ปากกัดฟัดยักษกลิ้ง เกลื่อนเกล้ากลางสนาม
มัฆวารลืมเนตรพ้อง ลิงประไพ เผือกนา
มาฆ่ามารบันไลย แหลกสิ้น
แกว่งคทาผ่าเปนไฟ กรดกระหวาด
ตากระหลอกกลอกลิ้น ทลึ่งท้าถลาโถม

โจมตีกระบี่ร้า รบรับ
รวบรัดมัดมารจับ ลากเงื้อ
ฟาดลงบั๊ถพี่กับ ถึงชาด ใจเอย
เพลิงกรดมอดหมดเชื้อ ดับสิ้นสายสูญ

หณุมานเหาะเข้าด่าน ในทฤษฎี มารเฮย
มีชื่อกาพสูรมหิทธิ์ หอกเพ้อย
ใจหาญอ่านมนต์สิทธิ์ ไส่ยเวท
เรียกนาคหลายหลากเลื้อย เลิกพังพานโผน

พ่นพิศม์เปนพิศม์น้ำ กรดกาฬ
ไหลลั่นดันดินดาน เดือดล้น
พลสิบแปดโกฏิทหาร แหนรอบ
ขุนกระบี่ตระบัดปล้น ด่านด้านกาพสูร

ร่ายเวทแปลงเพศเพี้ยน กายา
เปนสุบรรณบินถลา ไล่จ้ำ
จิกฉาบคาบนาคมา เหมือนเหยื่อ
ลางหลบลางตายน้ำ กรดแห้งเหือดหาย

กลายเพศจากครุฑแล้ว เปนลิง เผือกนา
ภักตรสี่แปดกรสิง หนาทเกรี้ยว
กาพสูรเดือดโดดชิง ไชยกระบี่
ขับพวกพหลพลเลี้ยว ไล่ล้อมลิงขาว

พลมารรุมรบล้อม อุตลุด
ลิงชกชิงอาวุธ เหวี่ยงแว้ง
จับยักษหักแขนฉุด ขาฉีก ตายนา
ตลุยไล่เลยไปแย้ง ยุทธด้วยกาพสูร

กาพสูรกุมหอกสู้ สอึกแทง
ลิงปัดยักษวัดแวง เหวี่ยงไว้
หันเหียนเปลี่ยนเพลงแผลง พลิกท่า
ลิงหลอกชิงหอกได้ โดดห้ำหักโหม

โถมถีบถูกแทตยล้ม เลยผลุน
รวบรัดบาทมารหมุน คว่างคว้าง
ตกถึงที่ขอบขุน เขาจักร วาฬแฮ
หักด่านทำการมล้าง เหล่าร้ายตายเปลือง

หณุมานเหาะกลับเข้า พลับพลา
กราบบาททูลกิจจา จบถ้วน
น้องพระนรายน์สา ทรชื่น ชมเอย
ยอยกวายุบุตรล้วน ภูกล้ำเลิศทหาร

จึ่งพระพรตพร้อมพระ สัตรุศ
ทรงเครื่องพิไชยยุทธ รยับพร้อย
เสดจเหนือรถรัตบุษ บกมาศ
ให้ยกพยุหบาตรคล้อย เคลื่อนท้องทางสถล

ข้ามแถวแนวทุ่งทั้ง ทิวพนัศ
ข้ามด่านดงพงชัฎ ชะอื้อ
ลิงมารทหารผลัด กันโห่
พระก็ชมดงชื้อ ช่อไม้ไพรระหง

แสนสนุกนิรุกขชาติล้วน แถเดียร ดาษนา
ไม้กับเขาราวกับเจียน ฉากโค้ง
เขาสูงก็สูงเจียน จอมเมฆ
เปนชะแง่ชะโงกโง้ง ชะง่อนเงื้อมงำหาว

ริมทางชมพฤกษ์ส้าง แลระหง
เย็นร่มลมพัดผง แพ่วพื้น
สาขาลัดดาดง พันพุ่ม
เหมอุทกตกชื้น ชุ่มน้ำใจพหล

ไม้หอม ๆ รื่นเร้า แรงรมย์
เหมือนจะชักชวนดม ดับร้อน
พฤกษผลผลิผลระงม งอมห่าม
ลิงยักษหักปลิดปล้อน เปลือกปลิ้นกินพลาง

สี่หลางกวางแรดเนื้อ เสือสิงห์
เหนพวกพลยักษลิง หลีกเร้น
โคถึกกะทิงมหิงษ์ หายลับ
รอกกระต่ายกระแตเต้น ตื่นลี้ลับแฝง

เงียบสงัดจัตุบาทพื้น พนมไพร
ฟังแต่เสียงเรไร หริ่งร้อง
ตามแถวที่แนวไกล กลางเถื่อน
เสียงค่างบ่างชะนีก้อง กู่ไห้โหยหวน

เสียงสัตว์ทวิบาทพร้อง เพรียกเพราะ
ดังกระเวนไพรเราะ เรื่อยร้อง
ค้อนทองจับทองเกาะ กังเช่น ค้อนแฮ
พอพวกพหลโห่ร้อง ว่อนว้าหวาดหนี

เสียงสุโนคเสนาะนั้น นานา
ดุเหว่าสาลิกา ไก่แก้ว
พระคนึงนึกถึงมหา วังนิเวศน์
เคยศัพท์ประโคมแจ้ว แจ่มเจื้อยจับทรวง

ชมพลางพระพรตท้าว หัศไนย
ยลยอดศิลาไศล ลิ่วฟ้า
ดังแสงนพรัตน์ใส ดำรัส ถามเอย
เออพิเภกเขาหน้า โน่นนั้นนามใด

พิเภกพิศถ่องแท้ ทูลความ
เขาเรียกมยุรานาม ถิ่นนั้น
ศิลาเลื่อมแลวาม แววมยุ เรศเอย
รุกขชาติเปนชั้นชั้น ช่อค้อมหอมหวาน

ชลพุไหลทลุท้น ธารา
ลงสู่คนธคงคา เขตรโพ้น
หลักเมืองมลิวันมา นานเนิ่น
เชิญประทับที่โน้น ข่มทั้งนามเมือง

ทรงฟังจึ่งเสด็จยั้ง จตุรงค์
ตรัสสั่งสุครีพจง จัดตั้ง
ที่ประทับพลับพลาลง เขามยุ ราเอย
เกณฑ์พวกพลลิงทั้ง แทตยด้วยโดยเรว

สุครีพรับสั่งเจ้า วงษ์จักร
รีบระดมลิงยักษ แยกย้าย
ทุกหมวดทุกกองนัก การกวด ขันแฮ่
ตั้งจัดสารวัตรร้าย เร่งร้อนเรวทำ

เกณฑ์กันปั้นด้านทุก พนักงาน
ทำพลับพลาปราการ ค่ายป้อม
เปนจักรพยุหโขลนทวาร คูเขื่อน ขันธ์แฮ
เสือป่าแมวเซาด้อม ดอดสุ้มเสร็จสรรพ์

จบห้องที่ ๑๓๘

ห้องที่ ๑๓๙

นายเริก (หมื่นพากยโวหาร) แต่ง

พระพรตชวนพระน้อง จรลี ลงเอย
สรงสระธารวารี รื่นเร้า
ชมทรายกรวดพรายสี แสงเพชร พลอยแฮ
ชมประทุมเทิดเต้า เต่งตั้งตูมงาม

สรงเสร็จเสดจเข้าพลับ พลาทรง สถิตย์นา
พลพวกยักษลิงลง เล่นบั้วน
ท้าวทศคิริวงษ์ องคต
สุครีพหณุมานล้วน เล่นน้ำสำราญ

ฝ่ายมารชาวด่านลี้ เหลือตาย มาแฮ
ถึงนครหานาย สิ่นนั้น
ต่างแถลงว่าลิงกาย เผือกผ่อง มานา
หักด่านผลาญยักษชั้น นอกม้วยในมรณ์

สองมนุษย์นายทัพทั้ง โยธา มากแฮ
ตั้งค่ายเขามยุรา ฤทธิ์ห้าว
เสนีสี่สดับอา ดูรด่วน
รีบสู่วังทูลท้าว แทตยถ้วนทุกประการ

บ่างจอมจักรวรรดิเจ้า มลิวัน
สดับเหตุเหนขับขัน ทุกข้อ
โหรทายเมื่อกูฝัน เหนสบ สมเอย
แต่ชาติชายจะท้อ เทพยเจ้าจะหยัน

ตรัสเหวยขุนราพร้าย เรวพลัน
เกณฑ์รักษาทวารขันธ์ เขื่อนบ้อม
เสนีรับรีบผัน ผายเร่ง กันนา
เกณฑ์พวกพลมารล้อม รอบชั้นเชิงเทิน

ราษฎรภาข่าวด้วย อาดูร
เพราะเพื่อไพนาสูร แส่เสี้ยน
จึ่งหลานอัชบาลยูร เหยียบย่ำ ยักษนา
เมืองมลิวันจะเพี้ยน แผกบึ้มเปนพง

ยามงายพระพรตไท้ เสดจคลา
ออกพระโรงเสนา แน่นเฝ้า
จึ่งดำรัสปฤกษา ทหารเอก ทั่วเอย
เราจะรบฤๅจะเร้า จะรั้งพึ่งไฉน

ไวยวงษทูลว่าให้ ทูตถึง ก่อนรา
แม้มิยอมจริงจึ่ง จะปล้น
ตรัสถามว่าใครพึ่ง เปนทูต ดีนา
ทูลว่านิลนนท์ล้น ภุกล้ำฉลาดแหลม

ตรัสสั่งอาลักษณ์ให้ เขียนสาส์น
เสร็จสั่งนิลนนท์หาญ ระเหจฟ้า
ถึงเมืองมลิวันทยาน หยุดเลื่อน ลอยเฮย
ตรงช่องบัญชรหน้า นารถเจ้าจัตุเศียร

ร้องเหวยจักรวรรดิน้อม เศียรฟัง
สาส์นกนิฐพระทรงสังข์ สั่งใช้
กูเปนทูตมาหวัง ชูชีพ เองแฮ
ท้าวจักรวรรดิเหนลิงไว้ สง่ากริ้วตวาดเสียง

เหวยลิงมาหยิ่งข้อน เคืองหู
ไยมิลงนบกู ก่อนนี้
อวดเปนทูตไฉนสู บ่ทราบ กิจนา
แต่ชื่อบบอกชี้ ชาติเชื้อเดียรฉาน

เหวยมารกูนี้ชื่อ นิลนนท์
เองบ่อลำนักตน แต่กรี้ว
กูทหารนรายน์รณ เรืองเดช
ยังบ่เคยนบนิ้ว นอบน้อมยอมใคร

ว่าพลาง ๆ น้อมอ่าน สาส์นทรง
นามพระพรตฤทธิรงค์ เลิศแล้ว
อนุชาพระหริวงษ์ สวัสดิ์แบ่ง ภาคนา
มาปราบอสุรราบแผ้ว ผ่องให้ภพเกษม

ท่านผิดคิดด้วยเด็ก เดียงสา
จับพิเภกตริงตรา ตรุไว้
ยังกลับยกไพนา สูรผ่าน เมืองเอย
ทำบ่เกรงเดชไท้ ท่านท้าวอวตาร

จึ่งพระหริรักษ์ให้ เรามา
เราก็ยังกรุณา อยู่บ้าง
ท่านคิดผิดมาสา ระภาพผิด เสียเอย
ตั้งสัตย์ต่อมล้าง โทษพ้นชนม์มลาย

จักรวรรดิสดับเดือดเยื้อง ทยานยัก ท่าแฮ
กูเพื่อนทศภักตรหลัก โลกส์ท้าน
พิเภกดุจกนิฐรัก กูเรียก หานา
ยังกลับยกออกต้าน ต่อต้องจองจำ

มันบคิดเจ้าพี่ มีคุณ มันนา
กลับบอกอุบายหนุน มนุษย์ด้วย
มันหวังจะชิงบุญ สมบัติ พี่นา
จนทศภักตรญาติม้วย หมดนี้ดีไฉน

นิลนนท์ตอบโต้เสร็จ สารพัน
ขุนยักษ์ยังดึงดัน เดือดคลุ้ม
พานรชักขรรค์ แสดงฤทธิ์ เรืองแฮ
กวัดแกว่งเปนควันกลุ้ม กลบทั้งเมืองมาร

ชาวเมืองแตกตื่นทั้ง หญิงชาย
ว่าเกิดไฟเวยวาย วิ่งก้ม
บ้างจูงลูกหลานยาย ตาเก็บ ของนา
วิ่งปะทะกันล้ม ทับขว้ำถลำหงาย

ลางจูงเมียรักรั้ง รูปสวย
หนุ่ม ๆ รุมกันฉวย ฉุดคว้า
ผัวมุว่ามึงมวย ดีต่อย กันฤๅ
พลางจดหมัดครูท้า ท่าทิ้งทอดแห

สุรางค์นางนาฏท้าว อสุรี
วางกระจกจับหวี วิ่งเร้น
พนักงานเครื่องดีดสี เซ็งแซ่ อยู่นา
โขลนจ่าพากันเต้น ตื่นล้นสมฤดี

ลิงโถมโจมเข้าหัก ยอดปรา สาทแฮ
คืบกลับพลับพลาถวาย บาทไท้
ทูลเสรจพระอนุชา ชมชอบ ลิงเอย
เรืองเดชหาไหนได้ ดุจนี้ดีขยัน

ขุนยักษยลชั้นยอด ปรางค์หัก
อัประยศนึกรยักษ ยิ่งเศร้า
ใช้มารชื่อฤทธิจักร จรรีบ ไปเอย
ทูลราชโอรสเจ้า ว่าท้าวแทตย์เชิญ

สุริยาภพรู้ รีบคลา มาเอย
นบบาทพระบิดา บอกแจ้ง
ลิงทหารมนุษย์มา ดูหมิ่น
จงพ่อไปยุทธแย้ง มนุษย์ให้ประไลยลาญ

โอรสรับพจน์น้อม คำนับ ทูลนา
มิยากใจไปจับ มนุษย์นั้น
พระชนกชื่นชมรับ ขวัญประสิทธิ พรเฮย
ลูกรับกลับวังซั้น สั่งให้เตรียมพล

เสนีรับสั่งแจ้ง จัดพล
ยักษพยุหพหล ฮึกกล้า
ไหยรถคชเคยชน ชนะศึก มากแฮ
รถเทียบเกยทองถ้า ลูกท้าวธจะจร

สุริยาภพเข้า โสรดสรง เสรจแฮ
ทรงเครื่องยุทธงามยง ย่างย้าย
จับหอกเมฆพัททรง สถิตยรถ รัตนเอย
ให้เคลื่อนพลพยุหผ้าย หยุดพ้นสมรภูมิ

จบห้องที่ ๑๓๕

ห้องที่ ๑๔๐

ขุนพิสณฑ์สังฆกิจ แต่ง

พระพรตสรงแล้วออก ยังสฐาน พลับพลา
ยินยักษ์พลโห่ขาน แซ่ซ้อง
ถามพิเภกทูลสาร ว่าสุริ ยาภพแฮ
บุตรจักรวรรดิยกพ้อง พยุหร้าราญเรา

กุมเทพสาตรศิวะเอื้อน อวยสรร ประสิทธิแฮ
ควรพระสัตรุศโรมรัน รบเร้า
พระพรตสดับเหตุพลัน สั่งพระ สัตรุศเฮย
พ่อรีบยกพหลเต้า ต่อร้าราญมาร

พระสัตรุศคำนับน้อม เศียรอา ษาเฮย
พระพรตเรียกสุครีพหา สั่งให้
ตรีทัพทศโยธา นับสมุทร
พระสัตรุศจักได้ เสดจต้านต่อณรงค์

สุครีพรับสั่งแล้ว รีบรัด
จัดกระบี่สรรค์สมรรถ ล่ำล้วน
กองหน้าทัพขันธ์จัด กายเกียก หนุนแฮ
ยุกรบัตรกองหลวงถ้วน พยุหล้วนพานร

ทัพรังพลรบพื้น กุมภัณฑ์ ลงกานอ
ล้วนแต่ร้ายเริงรัน ฤทธิแกล้ว
พระสัตรุฅเสดจครร ไลยโสรด เสรจแฮ
ทรงยุทธาภรณ์แพร้ว ส่อดพร้อมศรขรรค์

เสดจเถลิงรถแก้ว แกมกาญจน์
เทียมสี่สินธพทยาน ร่าร้อง
ครบเสรจเครื่องสูงชาน โห่ฆาฏ ฆ้องแฮ
พลันเคลื่อนรถพหลพ้อง เพียบพื้นดินเดิน

ทัพถึงที่รบรั้ง รอพหล
ราพสุริยาภพยล ทักท้า
เหม่มนุษย์ควบคุมพล ลิงยักษ์
หักด่านหาญฮึกกล้า เหยียบด้าวนามใด

พระสัตรุฅขานชื่อพร้อง เรานาม สัตรุฅนา
กับพี่ชื่อพรราม นเรศไซ้
มาปราบจักรวรรดิตาม โทษผิด
เจ้าชื่อใดจึ่งได้ กล่าวข้อคำหยาม

ราพขุนขานชื่อพร้อง ฤๅนาน
เราสุริยาภพชาญ ชื่ออ้าง
เอารสจักรวรรดิมาร จอมมลิ วันแฮ
เจ้ากับพลเราจะล้าง ห่อนให้หลอเหลือ

ว่าพลางราพคบเขี้ยว คุกคาม
ขับพวกพลมารหลาม ไล่ล้าง
พื้นลิงหลบบ่ขาม ยุดแย่ง ศาตรแฮ
กวัดแกว่งศาตรฟาดคว้าง ยักษล้มหนีซอน

ตลิกันแทตยทัพหน้า เหนทหาร
ลิงไล่หนีลนลาน หลบแพ้
กวัดแกว่งคทาทยาน ยุทธ์ฟาด ลิงเฮย
นิลพัทจับตรีแต้ ต่อสู้ตลิกัน

ต่างรบรับขับเขี้ยว ฤๅหนี ถ่านา
ยักษฟาดกระบี่ตรี แกว่งร้า
ตลิกันรบเสียที แพลงพลาด
กระบี่รวบสองเท้าคว้า ฟาดม้วยมลายชนม์

สุริยาภพเขม้นมุ่ง ตลิกัน
กระบี่ฟาดดิ้นตายยัน เหยียดเท้า
ขบเขี้ยวเคียดเคืองคัน หัตถ์แกว่ง หวดแฮ
ขับพวกพลมารเข้า ไล่ล้างลิงพล

พระสัตรุศเล็งยักษมล้าง ลิงประไลย
พลันขับราชรถไชย ยุทธ์ป้อง
จนรถต่อรถไป งอนปะทะ กันแฮ
พระจับศาตรศรจ้อง จิตรน้าวคะเนยิง

วางสาตรพลาดราพต้อง รถหัก
ขุนแทตยตกรถอัก อกขว้ำ
โถทันอีกพลยักษ ตายย่อย ยับแฮ
สีหราชมอดม้วยซ้ำ พินาศสิ้นและสาร

ขุนราพลุกแล้วตริ์ก การพลัน
มนุษย์มีสาตรสำคัญ เชิดชี้
อุบายคิดฆ่ามัน เหนยาก จริงพ่อ
เว้นแต่เมฆพัทนี้ พุ่งต้องคงตาย

ตริเสรจราพซ้ำสั่ง กำธร
จงนิมิตรขุนศิขร โขดห้อม
แวดเรากับพลากร จงมิด หมดนา
เราจักนบศุลีน้อม เศกให้หอกหาญ

เมฆสูรรับสั่งแล้ว นฤมิตร
กายกลับเปนโขดชิด ชัฎล้อม
รอบหมดหมู่พลบีด สุริยาภพ ด้วยแฮ
ขุนยักษจับสาตรน้อม มนัสหมั้นศกมนต์

พระสัตรุศยลบ่พ้อง ทัพยักษ
ถามพิเภกใคร่ตระหนัก เหตุแจ้ง
พิเภกทูลอนุชจักร กฤษณทราบ
ว่ายักษเศกโขดแสร้ง บีดล้อมพลากร

ขยินคำพิเภกท้าว ศรสรัพ ทรงเฮย
พาดแล่งเนตรมุ่งจับ โชดจ้อง
แผลงบรรพตล้อมกลับ เปนเมฆ สูรแฮ
เศียรขาดสาตรศรต้อง มอดม้วยมลายชนม์

สุริยาภพหลับเนตรน้อม จิตรสาตร เศกนา
ยินอุโฆษเปรี้ยงปราด เปรื่องก้อง
ลืมเนตรพิศเขากลาด ล้อมกลับ หายเฮย
เหนเมฆสูรสาตรต้อง พินาศสิ้นเสียชนม์

กระทึบบาทกราดกริ้ว หอกธทูน แบกเอย
กลอกภักตรกวักหัตถ์ยูร ยาตรเต้น
พิเภกประนตบาทมูล พระสัตรุศ แถลงแฮ
ขุนยักษจับหอกเขม้น มุ่งร้ายระวังองค์

ขุนราพเหยียบรถร้า รำบาน
สัตรุศต่อกรราญ รบป้อง
ราพตกรถเธอประหาร ราพราพ เซแฮ
จับสาตรผาดแผลงต้อง บุตรเจ้ามลิวัน

โปร่งปรุทลุทั่วทั้ง วรกาย มารเอย
ราพเบ่าเวทผสานหาย ปรร้าว
จับเมฆพักหมาย มุ่งพุ่ง พลันแฮ
ถูกพระทรวงสัตรุศท้าว สลบกลิ้งกลางสมร

พิเภกวายุบุตรเข้า โอบองค์
หมายชัดชี่พลัตรุศปลง โศกเศร้า
นิลพัทเผ่นทยานยง ยุทธยักษ
กันรบมิให้เข้า สู่ซ้ำสัตรุศองค์

ขุนราพนิกสัตรุศนั้น คงตาย แน่นอ
เราชับเคี่ยวแต่งาย อ่อนแล้ว
สู้รบกับลิงนาย พลศักดิ์ เลื่อมพ่อ
จวนค่ำเคลื่อนทัพแคล้ว คลาศเมือเมืองมาร

พิเภกจึ่งสั่งให้ นิลราช
นำเหตุสัตรุศสาตร ราพต้อง
ทูลพระพรตภูวนารถ ในค่ำ ทราบแฮ
นิลราชรับคำพร้อง รีบร้อนเรวไป

ทัพถึงจึ่งเฝ้าพระ พรตพลัน
ทูลเหตุเชญสำคัญ ข่าวร้อน
ว่าสัตรุศรบราพมัน หอกพุ่ง สลบแฮ
พระพรตพึ่งกรข้อน อุระเร้ารัญจวน

จบห้องที่ ๑๔๐

ห้องที่ ๑๔๑

ขุนพิสณฑ์สังฆกิจ แต่ง

พระพรตรีบร้อนจาก พลับพลา พลันแฮ
นิตราชนำมรรคา สู่น้อง
สุครีพกับโยธา โดยเสดจ ถึงแฮ
พระเหลือบเหนสัตรุศต้อง สาตรล้มสลบนอน

นิ่งแน่กลางภาคพื้น ดินดอน
พิเภกวายุบุตรกร กอดไว้
พระเพ่งอนุชนอน นิ่งอนาถ
ลดพระองค์แอบใกล้ สัตรุศแล้วกันแสง

ยกหัตถ์ยุดหอกต้อง เหนติ่ง แน่นนา
ชักฉุดบ่หลุดตริง กราดหมั้น
ยิ่งพิศยิ่งลาญตลึง ทรวงสละ
วางสาตรซบภักตรอั้น อุระร้อนพิไรครวญ

อ้าพ่ออนุชผู้ร่วม ชีวา พี่เอย
จักรกฤษณเชษฐบัญชา กิจพร้อง
พ่อกับพี่สองรา รอญราพ
พ่ออาจองค์จึ่งต้อง สาตรซ้ำเสียชนม์

ผิวเหตุสาตรต้องพ่อ ภาชา
ข่าวทราบแซ่อโยทธยา เพรียกพร้อง
สามพระแม่จักทา รุณพิ โรธแฮ
ราเมศร์แลลักษณน้อง จักเศร้าทรวงศัลย์

จักติว่าพี่นี้ ชี่พตน สงวนเฮย
ใช้พระน้องเดียวรณ ราพร้า
ยักษจึ่งพิฆาฏชนม์ อนุชวอด วายแฮ
เปนเหตุฉะนี้จักหน้า พี่ไว้ไฉนวาง

ตายเกิดเกิดใหม่พ้น คนหยัน
อยู่จักสรวลแซ่สรร เสกพร้อง
ยิ่งคิดยิ่งทรงกรร แสลงสลด
เอนพระองค์แอบน้อง พิลาปซ้ำสลบลง

พายุพงษพิเภกทั้ง สองนาย
กับสิบแปดมกุฎวาย วุ่นพร้อง
เรียกพนักงานถวาย วิโบก
โปรยประสุคนธ์ต้อง พรตพื้นคืนชนม์

ช้อนเกษอนุชแก้ว เกยเพลา
พิศภักตรสัตรุศเยา วราชน้อง
สาตรเสียบสลบเนา อนาถแน่ นอนเฮย
พลันเรียกพิเภกพร้อง แก่ท้าวถามพลัน

ดูก่อนพิเภกเจ้า ลงกา นครเฮย
เราสิมอบท่านมา กับน้อง
การศึกทุกสิ่งสา ระพัดทราบ เสร็จพ่อ
ไยจึ่งละน้องต้อง ศาตรนี้ควรไฉน

จึ่งพิเภกนบท้าว แถลงสาร
เมื่อพระน้องรอนราญ ราพร้า
เสียทีเพราะเยาว์การ กลศึก
จึ่งยักษพุ่งหอกกล้า ถูกได้โดยเผลอ

หอกนั้นองค์ศิวะเจ้า จอมไกร ลาศเอย
เธอเสกสรรประสิทธิไชย เยศแก้ว
อวยสุริยาภพไน จักรวรรดิ
โอสถสำหรับแผ้ว พิศม์นั้นยังมี

จันทน์แดงเลิศล้ำอยู่ อโยทธะ ยาเอย
มูลอุศุภอาศน์ศิวะ เทพท้าว
อยู่อินทกาละ ไกรลาศ ถ้ำแฮ
หินบดอยู่พรหมด้าว ที่ท้าวธาดา

ถูกหินอยู่ถิ่นท้อง บาดาล
นาคราชเนานานกาล เกบไว้
แม้โปรดสั่งกระบี่ชาญ ฤทธิรุต
นำสิ่งพัศดุได้ หอกนั้นพลันถอน

พระพรตฟังพิเภกพร้อง ความทูล
พลันเรียกนิลพัทยูร สู่เฝ้า
สั่งความเยี่ยงเค้ามูล พิเภกนบ ถวายแฮ
อย่านิ่งนอนใจเจ้า รีบร้อนเร็วไป

นิลพัทรับสั่งแล้ว เหิรทยาน
ถึงจักรกฤษณนบขาน ข่าวไข้
ว่าองค์สัตรุศราญ ราพหอก ต้องแฮ
ขอประจันทน์แดงได้ ประกอบแก้แผลหาย

ทูลเริ่มพรตสัตรุศเจ้า พลากร ยกเอย
ไปปราบลงกานคร ชุ่นข้น
ฆ่าราพทศพิณรอญ ชี่พพี่ เลี้ยงแฮ
นามวรณีสูรต้น เหตุเสี้ยมเสริมการ

แล้วยกยาตรพยุหพ้อง พลชาญ คึกเฮย
ไปปราบจักรวรรดิมาร ร่วมรู้
สุริยาภพฮึกหาญ บุตรจักร วรรดิแฮ
ยกทัพราพราญสู้ สัตรุศท้าวเชอผจญ

ยุทธยักษพลาดเพลี่ยงถ้า มันโถม
ทุ่มสาตรถูกทรวงโซม เลือดไล้
จักรกฤษณทราบเหตุโทม นัศนึก อนาถนา
ทรงหยิบจันทน์แดงให้ ขับให้ไปพลัน

ลิงระเหจเผ่นภพเบื้อง ขอหิน บดเฮย
เชิญข่าวท้าวพรหมมินทร์ ทราบให้
เร็วกลับภพนาคินทร์ ขอลูก ศิลาเฮย
นาคส่งลิงรับได้ รีบดั้นดินจร

ถึงอินทกาลถ้ำเกบ โคมูล
ได้เสดจระเหจยูร สู่ไท้
นบบาทพระพรตทูล ถวายสรรพ ยาแฮ
พระพรตรับสั่งให้ พิเภกนั้นบดถวาย

พิเภกตั้งจิตรน้อม ดำรง
คิดพระคุณศุลองค์ เอกล้ำ
สามคาบเศกจบลง มือบด
บดเสรจสามคาบซ้ำ เศกแล้วทาถวาย

พาดทายาซาบต้อง รอยอา วุธเอย
ด้วยเวทศิวะคุณยา ยิ่งล้น
ซับพิศม์เทพสาตรซา เสื่อมหมด
หอกเมฆพัทหลุดพ้น สัตรุศพื้นคืนชนม์

รอยบาดบ่พาดพ้อง อินทรีย์
พระวรองค์ฉวีศรี สดช้อย
เหลือบพบพระพี่ปรี ดารื่น รมย์แฮ
ลดเคลื่อนพระเศียรคล้อย คลาศพ้นเพลาพลัน

ทูลว่าข้ารบร้า　　ราญมาร
ขุนราพมันทุ่มประหาร　　หอกต้อง
หากพระเสดจทันการ　　แก้รอด
คุณพระพี่นั้นน้อง　　ยกไว้ห่างเศียร

พระสดับอนุชพร้อง　　รำพรรณ
ชื่นชอบหฤทัยพลัน　　เรียกน้อง
ขึ้นสู่รถสุวรรณคัล　　ไลยกลับ
พหลโห่ฆาฎฆ้องซ้อง　　แซ่เต้าตามผลู

เสียงพิลึกครึกครื้น　　พลหาญ
เริงร่ายาตรยูรทยาน　　ย่างย้าย
เกรียวกรูเอิกเกริกสฐาน　　ทิวพนัศ
ไปเนิ่นถึงแทบท้าย　　ถิ่นตั้งพลับพลา

ถึงเทียบรถแก้วกับ　　เกยทอง
พระหน่อนารถกระษัตริย์สอง　　เสดจเข้า
ประทับพลับพลาตรอง　　การยุทธ์
พระพรตสัตรุศเจ้า　　สถิตย์ยังระวังการ

จบห้องที่ ๑๔๑

ห้องที่ ๑๔๒

ขุนวิสูตรเสนี แต่ง

คอยเหตุเหนมนุษย์พื้น ชีวา
เร่งรีบทูลกิจจา แด่ไท้
จักรวรรดิวาบจิตรปรา รมย์นิ่ง ตลึงแฮ
ให้เรียกบุตรมาใกล้ อาศน์ชี้แจงแถลง

สุริยาภพทราบเหตุซ้ำ อาษา
อันมนุษย์คืนชีวา รอดได้
ยังมีจักรศรคทา วุธคู่ หัตถ์แฮ
ขอสนองพระคุณไท้ ธิราชร้ารอนเข็ญ

พญามารโสมนัสด้วย ใจหนง
นึกแต่จักสมประสงค์ สว่างแค้น
ตรัสสั่งสุพิณจง จัดพวก พลแฮ
ขุนราพเทียบพลแม้น ทัพท้าวจอมอสูร

พลคช ๆ เลือกล้วน เมามัน
พลอัศว์ ๆ แพนผัน ย่างน้อย
พลรถ ๆ แขงขัน เคยศึก
พลบทจรศึกร้อย อาจโต้ตนเดียว

เลือกล้วนพิริยเชี่ยวอ้าง อาชา
สรรพเครื่องสุรสรรพา ยุทธพร้อม
กองหน้าปีกซ้ายขวา หนุนแล่น แซงแฮ
จัดเสร็จกลับมาน้อม นารถเจ้าจอมณรงค์

เสร็จสรงทรงเครื่องพร้อม พิไชย ยุทธแฮ
กุมสาตรเสร็จครรไลย ห่อนยั้ง
เสดจสู่ราชรถไพ ฑูริย์ประดับ
ได้มหาเพชรฤกษตั้ง โห่ให้เดินพล

เสียงพลเสียงพาทย์ก้อง กาหล
ถึงที่ยุทธหยุดพล ยักษยั้ง
เมฆพยับพโยมบน บดมืด มัวแฮ
นายหมวดเตือนไพร่ตั้ง โห่ให้ศึกแสยง

ปางองค์พระพรตเจ้า ใจหาญ
สดับหมู่มารชาน โห่ครื้น
ไป่ท้อหทัยประมาณ หมายชนะ เดียวแฮ
ถามพิเภกว่าพื้น พยุหนี้ใครไฉน

พิเภกรู้ถ่องแท้ ทางยาม
นอบประนตทูลตาม ฤกษรู้
มาเตือนต่อสงคราม ฤๅใช่ อื่นเอย
คือสุริยาภพผู้ บุตรเจ้ามลิวัน

พระพรตโสมนัสด้วย จักรณ ยุทธแฮ
สั่งบุตรพระสุริยน อย่ายั้ง
จงเร่งตรวจเตรียมพล พานเรศ เรืองแฮ
สุครีพรีบมาตั้ง พยุหไว้วางขบวน

จัดพลพยุหได้ โดยกำ หนดแฮ
เสนะพยุหตำ หรับตั้ง
วานรไพร่นายประจำ ประจุเรียบ ริ้วแฮ
ดุจเหยี่ยวเยืองปีกยั้ง โฉบคว้ามัจฉบิน

บุตรพายุเทพยไว้ เศียรสกุณ
คอนกนิลขันหนุน เนื่องตั้ง
สุรเสนสุรการขุน กระบี่บาท สองแฮ
นิลราชนิลนนท์ทั้ง คู่ไว้ตาสอง

พัทวิกันนั้นจัดป้อง ปีกขวา
ซ้ายกระบี่วิสันตรา วิตั้ง
ปากนกแต่งนิลปา นันแม่ กองแฮ
หางที่ชมภูรั้ง ต่อท้ายพลหลวง

พระพรตสัตรุศทั้ง สองกระษัตริย์
ประดับเครื่องสุวรรณรัตน์ อร่ามแพร้ว
กุมศรคู่พระหัตถ์ สู่ราช รถแฮ
ชอบพิไชยโชคแล้ว ถั่นฆ้องโห่ขาน

ได้ฤกษเคลื่อนรถพร้อม พลพา นรแฮ
เพ็ญเพียบพสุธา เถื่อนกว้าง
ประดุจคลื่นในมหา มหรรณพ เนื่องแฮ
บ้างขี่สิ่งห์เสือช้าง แรดร้ายคำรณ

เร่งพลพานเรศแกล้ว กลางณรงค์
ถึงสนามยุทธยง ห่อนท้อ
หยุดทัพท่วงที่อง อาจสง่า นักแฮ
ยลยักษเหล่าลิงล้อ เลิกคิ้วเกาคาง

ปางบุตรจักรวรรดิเจ้า จอมมาร
สั่งสุรเสรไวยกาล กาจกล้า
สองราพรับบรรหาร เตือนเร่ง พลแฮ
พลยักษแผลงฤทธิร้า รบต้อนตีลิง

อุตลุดสองฝ่ายโต้ ตลุมบอน
ลิงแย่งอาวุธฟอน ฟาดล้าง
บั่นเกศขาดแขนทอน ตัวตัด ขาฮา
พลยักษตายกลาดบ้าง แตกท้อถอยหนี

กาพวุทธกาพจักรแค้น เคืองทวี
แกว่งคทาธรตี แตกฝ้าย
เหล่าลิงเพลี่ยงเสียที ถอยรับ
สองยักษกำเริบร้าย ไล่ต้อนตามผจญ

นิลนนท์นิลพัทล้วน ใจทมิฬ
ตีต่อสองยักษ์ผิน ผาดสู้
สองสวาแกว่งตรีฉิน ฉวะชาด คอแฮ
พลพวกลิงเลวหลู้ ไล่ล้างพลมาร

กุมภัณฑ์พินาศม้วย ศพดา ดาษแฮ
ฤๅจักรอฤทธิ์พา นเรศร้าย
โลหิตท่วมพสุธา ไหลถั่ง
เทียมชเลเลือดคล้าย ถั่นท้องธารไหล

สุริยาภพแค้น ขบฟั้น
หัดถ์จับศรแผลงพลัน ห่อนช้า
ลูกศรเนื่องอนันต์ นับหมื่น
ต้องหมู่วานรกล้า กลาดกลิ้งกลางดิน

พระจับพลายวาตน้าว แผลงผลาญ
ล้างลูกศรพลมาร แหลกม้วย
เกิดวายุพัดพาน พานเรศ
กลับรอดคืนชีพด้วย เดชต้องลมศร

สุริยาภพแค้น เคืองมนุษย์
ฉวยจักรเรืองฤทธิรุท เหวี่ยงคว้าง
จักรเพชรทิพพาวุธ เวียนรอบ รถแฮ
ฤๅจักรอาจไล่ม้าง ท่านไท้ทั้งสอง

พระจับศรชื่ออ้าง จันทวา ทิตยเฮย
พิฆาฏจักรอสุรา แหลกล้น
เลยกระทั่งฎูกรถา ยักษหัก ยับแฮ
อสูรตกกระเด็นดิ้น โดดเงือคทาธร

แกว่งคว้างวางวิ่งเข้า โรมรอญ
สองหัตถ์โจนจับงอน รถง้าง
พระพิฆาฏด้วยคันศร ยักษเพลี่ยง เซแฮ
พระพรตโดดไล่ล้าง ยักษท้อถอยหนี

พระจับพรหมมาศเยื้อง แผลงไป
สนั่นทั่วภพไตรย โลกก้อง
ทุกอสูรปลิวประไลย ยังจักร วาพแฮ
ทุกเทพยสาธุแซ่ซ้อง สดุดีปล้มโปรยมาลย์

เสรจผลาญมารมอดม้วย ชีวัน
สองกระษัตริย์เกษมสันต์ ล่างแค้น
เลิกเลื่อนเหล่าพลขันธ์ คืนเขตร
ประทับราชพลับพลาแคว้น มยุรเวิ้งวงเขา

จบห้องที่ ๑๔๒

ห้องที่ ๑๔๓

นายสิงโตมหาดเล็ก แต่ง

บัดราพคอยเหตุรู้ เร็วพลัน ทูลเฮย
จักรวรรดิทราบจิตรฉัน อุระเศร้า
ส่างโศกสั่งเรียกบัด ไลยจักร เร็วนา
มาตยรับทูลบุตรเจ้า บัดแจ้งจรัลถึง

ภูเบนทรบงบุตรแล้ว แถลงสาร
อริฆ่าพี่เจ้าลาญ แหลกม้วย
เจ้าจงช่วยชีการ กอบทด แทนนอ
บุตรสดับรับพจนด้วย ดุจท้าวเธอแถลง

จอมมารพึ่งบุตรชื้น ชูกระมล
อวดประสิทธิศุภผล เพิ่มให้
เอารสรีบสั่งพล เตรียมเสรจ
จวนฤกษย่ำรุ่งใกล้ เสดจเข้าโสรดสรง

สรงเสรจทรงเครื่องต้น ตามวัน
กุมสาตรเหราจรัล รีบเร้า
ทรงรถเร่งพลขันธ์ ขานโห่ เดินแฮ
บรรลุไชยภูมิเช้า เขตรตั้งตามกระบวน

พระพรตสัตรุศไท้ ไสยา
จวนรุ่งเสียงอสุรา โห่เร้า
สรงภักตรสอดเครื่องอา ภรณ์ออก มาตยเฮย
ถามพิเภกทูลเค้า ศึกสิ้นเสรจสาร

พระสั่งสุครีพให้ เตรียมพล
สองเสรจสนานชล ชุ่มชื้น
ทรงเครื่องพิไชยรณ ยุทธเสดจ พลันเฮย
เถลิงรถ.รุ่งพลครื้น ครึกตั้งต่อมาร

ขุนยักษยลกล่าวถ้อย ถามหยาม หยาบฮา
พระตอบเปนทางความ เกี่ยวเย้ย
แทตยโกรธกริ้วขบกราม ตรัสสั่ง พลแฮ
เรวเร่งจับมนุษย์เฮ้ย ฆ่าให้มลายชนม์

พลมารหาญฮึกเข้า โจมตี
ยักษต่อลิงแตกหนี นาศม้วย
อสุรผัดรบราวี นนทะ สูรนา
นิลพัทรบรับด้วย แทตยผู้นนทะการ

สองหาญเดชฮึกห้าว กำแหง
สองยักษต่อยุทธแยง บ่ยั้ง
สองนายไม่พลาดแพลง กับร.พ สองนา
สองแทตยเสียทีพลั้ง พลาดต้องสาตรมลาย

บัดไลยจักรโกรธมุ่งน้าว ศรผลาญ
ปล่อยสาตรต้องสิงซาน ซบดิ้น
น้องหริจับศรทยาน ยิงตอบ ไปแฮ
ถูกรถถูกพลสิ้น ชีพทั้งสารถี

ขุนแทตย์ตกรถกลิ้ง กลับผัน
สู่รถพระพรตพัน ฟาดต้อง
ราพพลัดบัดทรงธรรม์ แผลงสาตร ซ้ำเฮย
ศรติดเต็มกายข้อง ขัดขึ้มชนม์ประไลย

อสุราเศกเวทแล้ว ลูบกาย
ศรหลุดแผลติดหาย สนิทได้
พอจวนพระสุริยฉาย จักย่ำ เย็นนอ
ขุนแทตย์สั่งพลให้ เลิกเข้าเมืองมาร

บัดสองนางนาฏเจ้า จอมนรา ธิราชเอย
ยลแทตยยักษโยธา คลาศแคล้ว
พระก็เร่งพลคลา ไคลกลับ หลังแฮ
ถึงประทับเกยแก้ว เสดจขึ้นพลับพลา

บัดไลยจักรรีบเผ้า บิตุรงค์
จักรวรรดิบงบุตรทรง ไต่ถ้อย
ไพร่ชีพมันปลง ปลดหมด ฤๅพ่อ
สายจิตรจึงคลับคล้อย ค่ำคลุ้มอนธการ

บุตรท้าวทูลเรื่อง ดัษกร
สองมนุษย์มั่นเรืองศร สุดสู้
ลูกจักกราบลาจร ชุบสาตร ก่อนแฮ
จงพระตรัสใช้ผู้ หนึ่งตั้งขัดณรงค์

จอมมารเห็นชอบด้วย ดุจพจน์
เอารสมาทรงรถ รีบแคล้ว
ถั่นถั่นสุบรรพต นามจักร วาฬนา
สั่งมาตย์ปลูกโรงแล้ว แทตยตั้งพิธีการ

เบื้ององค์จักรวรรดิใช้ มารกระบิล
คุมทัพขัดไพริน มั่นไว้
แทตยรับจัดพลสิน ลาศสู้ สนามแฮ
ตั้งทัพสั่งไพร่ให้ โห่เร้าระงมเสียง

ปางสองอนุชไท้ จัตุรกร
นิทรตื่นแต่งองค์จร จากห้อง
ออกหมู่มาตย์สลอน สลับหมอบ แหนแฮ
ทรงสดับเสียงโห่ก้อง กึกท้าวถามโหร

บัดพิเภกลงเลขรู้ ทูลรินทร์
ศึกมาตย์คือมารกระบิล ออกรั้ง
หมายขัดถ่วงไพริน วันเนิ่น ไว้นา
เคร่าบุตรจักรวรรดิตั้ง กิจพ้องพิธี

ข้าบาทเหนขอบใช้ นิลพัท ไปเฮย
คงพิฆาฏอาสัตย์ ศึกแพ้
องคตอสุรผัด อีกพวก หนึ่งนอ
ไปสู่จักรวาพแก้ กิจล้างพิธีการ

พระสดับรับสั่งใช้ สามทหาร
ต่างรับโองการคลาน จากเฝ้า
สองนายรีบเหาะทยาน ยังจักร วาพแฮ
นิลพัทกรีพลเต้า ออกตั้งกลางสมร

ขุนยักษยลกระบี่แล้ว พลันถาม
ขุนกระบี่ตอบคำหยาม หยาบท้า
ต่างตนขับพลหลาม ตลบรบ เรวเฮย
ยักษยลเหล่าลิงร้า รุ่งล้างมลายเปลือง

นายยักษชักหอกเข้า แทงสวา
นิลพัทโผนชิงอา วุธไว้
ชักตรีตัดเกษา ยักษขาด กระเดนแฮ
เสรจรับสั่งพลให้ ยกพ้นสมรภูมิ

หลานลมองคตครั้น ถึงจักร วาพแฮ
เพ่งพบพิธียักษ ใหญ่ง้ำ
มีหมู่อสุรรัก ษารอบ โรงแฮ
สองพิโรธชักสาตรจ้ำ จู่ล้างพลมาร

บัดบงบุตรท่านท้าว อัฐกร
ร่ายเวทปลุกฤทธิศร อยู่นั้น
สองทหารถึบราพกระดอน จากแท่น
อสูรลุกโลดกระชั้น ชิดเข้ารณรงค์

หลานอินทรรบบุตรเจ้า มลิวัน
ลูกหณุตบหัดถ์หยัน ยั่วเย้ย
เหวยราพหลานทรงธรรม์ อนุชจัก ราฤๅ
จึ่งเลี่ยงมาเร้นเว้ย คาดพ้นไภยไฉน

เยาะพลางทางเหาะขึ้น เมฆา
ลับราพลุพลับพลา สู่เผ้า
นิลพัทก็พอมา ทันเหมาะ กันแฮ
สามประนตเสนอเค้า ฆ่าล้างพิธีมาร

สององค์ทรงสดับแล้ว แถลงชม
สามท่านมิเดชสม ศักดิ์เจ้า
ควรฉลองบาทบรม นเรศร์ เจียวนอ
ตรัสเสร็จพระเสดจเข้า สู่ห้องพลับพลา

จบห้องที่ ๑๔๓

ห้องที่ ๑๔๔

นายประภาษมณเฑียรปลัดวังขวา แต่ง

บัดไลยจักรเคียดแค้น ขุนกระบินทร์
เสียกิจศักดาศิลป์ สุดเศร้า
เลิกพลกลับธานิน ถึงกราบ ทูลแฮ
คอยเหตุกลับมาเฝ้า นบแจ้งนายปไลย

ปางจักรวรรดิเจ้า จอมสฐาน
ทราบเหตุกระบิลมาร มอดม้วย
พิธีสาตรจักรวาฬ วายวุ่น เสียแฮ
เพราะพิเภกคิดด้วย คอดรู้รอนผลาญ

โอรสลากลับแล้ว สนานกาย
ทรงเครื่องศึกพรรณราย ผ่องแผ้ว
เหราพตสภาย เมฆพัท ทรงเฮย
เสดจรถพร้อมทแกล้ว รีบยั้งสมรภูมิ

พระพรตสัตรุศล้ำ ภูชาญ
เสดจออกกระบี่คลาน กราบเกล้า
ปรึกษาหมู่ทหาร ปรามเหล่า อสูรเฮย
พอแว่วพลโห่เร้า ตรัสเอื้อนถามโหร

พิเภกพงษเทพไท้ วิศสุญาณ
ทราบเหตุไตรยเพทชาญ เชี่ยวรู้
บัลไลยจักรฮึกหาญ จอมทัพ
อาวุธเหราสู้ ศึกนี้ระวังองค์

พระพรตสั่งให้บุตร สุริยน
จัดทัพโยธีคน คั่งพร้อม
กองหลวงยักษลิงปน อสุรผัด นำเอย
องคตนิลพัทล้อม สุดท้ายชมภูพาล

สองกระษัตริย์เสดจขึ้น สนานชล
ทรงลูบไล้เสาวคนธ์ กลิ่นกล้า
ต่างทรงเครื่องยุทธผจญ หัดถ์จับ ศิลป์เฮย
ขึ้นรถรีบไม่ช้า ลุเข้าชิงไชย

นิลพัทนิลเอกทั้ง นิลนนท์
เข้าต่อยุทธนาพล ยักษดิ้น
อสุรผัดล้างพหล หักรถ
พิฆาฎราชสีห์สิ้น มอดม้วยสองพัน

เอารสสี่ภักตรเจ้า เมืองมาร
ตกรถซวนเซซาน โกรธกล้า
จับศรเผ่นยืนทยาน แผลงมุ่ง หมายแฮ
เปนอัคนีพร่างพ้า ฟาบพุ้งผลาญลิง

พระสัตรุศวุฒิแกล้ว ยื่นยล
เพลิงพลุ่งลวกลาญพล วุ่นว้า
แผลงศรไล่รอญผจญ ปวงแทตย พินาศแฮ
เปนพิรุณล่องฟ้า ดับเชื้อเพลิงสูญ
ลูกท้าวสี่ภักตรแค้น กมลดาล เดือดนอ
เหนอสุรชี้พลาญ กลาดกลื้ง
ชักไตรภพแผลงผลาญ อาวุธ ตกเอย
ศิลป์ราพณ์ดุจเทพทิ้ง สาตรต้องลิงปไลย
พระพรตยืนรถแก้ว กลางทัพ
เหนพระน้องประจัญกับ แทตยท้าว
บัดไลยจักรแผลงสับฏร์ พิฆาฏ ลิงเฮย
พระพรตทรงศรน้าว หน่วงล้างรถพล
ขุนยักษสิ้นหมดทั้ง รถพหล
แกว่งจักรเมฆสุรรณ คว่างคว้าง
เปนหมอกมืดสุริยน ระยับอับ แสงเฮย
ราพชักศรมุ่งมล้าง ปล่อยเปรี้ยงเสียงครื้น
เปนเหราแล่นเลื้อย พันเศียร
ขยั้นพรหมมาศเวียน แวะเว้น
รวบรัดสัตรุศเนียน หนีลิ่ว ลอยเฮย
พารีบลุเมฆเร้น รัดไว้เวหน

ขุนยักษยลมัดหัว เหินเหาะ
ทรงพระสรวลหยันเยาะ ยั่วเย้า
ผ้าโพกเศกพยนต์เหมาะ มารสั่ง รบเฮย
ฝ่ายราพระเหินเร้า รีบร้อนจรตาม

เรียกราหูมอบให้ รักษา
แม้นมนุษย์หนีอาญา ศึกล้าง
ตัดเศียรทั่วโยธา ทั้งโกฏิ มารเฮย
สั่งเสรจเหาะกลับคว้าง สุเผ้าบิตุรงค์

จักรวรรดิอสูรไท้ เทียมพรหม
ประทับแท่นทองถม แว่นฟ้า
อำมาตย์หมอบบังคม เคียมบาท
ประภาสสุรเสียงจ้า ศึกเสี้ยนเปนไฉน

บัลไลยจักรนบไท้ ทรงธรรม์
ทูลจับมนุษย์จรัล ตรากไว้
ราหูลูกสั่งพลัน มอบรัก ษาเฮย
วันพรุ่งจับพี่ได้ เผดจเกล้าคราวเดียว

ปางจักรวรรดิเจ้า จอมวัง
สี่โอษฐ์พระสรวลดัง ลั่นก้อง
แปดหัดถ์ตบหัดถ์ประนัง ตรัสสระ เสริญแฮ
พระลูบปฤษฎางค์พร้อง พักให้สำราญ

ผ้าพยนต์ขี่มิ่งม้า แทนองค์
แกว่งหอกเขม่นตรง มุ่งล้าง
แทงลิงเกลื่อนกลิ้งดง ดาดื่น บังเฮย
ทำเดชศักดาคว้าง กลับกล้ายหายตัว

พระพรตเหนมืดคลุ้ม สงสัย
ถามพิเภกเหตุใด มืดต้อ
โหรากราบทูลไทย เพราะจักร บังเอย
ซ้ำพูดเหรายื้อ อนุชไว้เมฆิน

น้องนารายน์ทราบเสร็จแล้ว แผลงศร
ต้องจักรกระจายรอญ หักร้าว
กลับเปนอัคนีฟอน พยนต์ยักษ สูญแฮ
สว่างบ่เหนน้องท้าว ท่านไท้ทิ้งศร

อนุชาหริรักษ์กลั้น กรรแสง
สั่งสุครีพฤทธิแรง อาจกล้า
พญานุชิตคำแหง องคต
นิลพัทตามทางฟ้า เสาะน้องเราคืน

สี่นายรับใส่เกล้า เหาะติด ตามนา
ตลอดทั่วอัฐทิศ เสาะค้น
เหนน้องพระจักรกฤษณ์ บังกลีบ เมฆแฮ
แสนเทวศลำบากพ้น มัดตั๋วติ้งองค์

ลูกลมแปลงเพศเพี้ยน   นกอิน ทรีย์เฮย
จิกกระชากเหราศิลป์   สลัดทิ้ง
สุครีพมุ่งภักตรผิน   รับพระ ไว้เฮย
นิลพัทตียักษกลิ้ง   เกลือกม้วยพลมาร

ราหูพิโรธเลี้ยว   ชิงสวา
สุครีพมือเดียวภา   พระอุ้ม
องคตกับปักษา   นิลพัท ช่วยแฮ
ต่างต่อตีทิ่มกลุ้ม   ราพต้องตกดิน

นกหายคงเพศน้อม   รับสัตรุศ ระเหจเฮย
สามกระบี่ตามรุด   ลุแล้ว
วางองค์บิดวายุบุตร   ทูลเสร็จ ฮึกฮา
สมพระทัยภักตรแผ้ว   พระพร้องชมกบินทร์

พระพรตสวมกอดแก้ว   อนุชา
พ่อไม่ระวังเหรา   รัดหัว
กราบทูลพระเชษฐา   เพราะมืด มัวเฮย
จอมทัพสั่งเดินริ้ว   เลิกเข้าพลับพลา

จบห้องที่ ๑๔๔

ห้องที่ ๑๔๕

นายประภาษมณเฑียร แต่ง

ราหูเจ็บทั่วทั้ง สกนธ์
ต้องสาตรตกเวหน บอบช้ำ
แขงจิตรรีบจรดน เผ้าลูก เธอเอย
ทูลรับสารภาพซ้ำ ซบเกล้าเกลือกวอน

บัลไลยจักรโกรธกริ้ว ราหู
กระทืบบาทดูดู่ ถ่อยแท้
มึงประมาทริปู ควรฆ่า มึงเฮย
มาแต่งกลกันแก้ ตรัสให้คุมตัว

เสดจทูลบิตุรไท้ว่า ราหู
ลูกสั่งคุมคอยดู เขตรฟ้า
ประปล่อยพวกสัตรู ชิงแย่ง มนุษย์เนอ
หนีหลบไม่รบร้า ชั่วแท้เสียที

จอมมารดาลกริ้วสั่ง สังหาร
เพชฌฆาฏรับโองการ ธิราชเจ้า
จับอสุระราหูมาร พารีบ เร็วแฮ
ถึงที่มัดตัดเกล้า เสียบไว้กลางเมือง

จักรวรรดิขุ่นแค้น เคืองคิด
เช่นฆ่าปัจจามิตร ห่อนได้
โอรสรับต่อฤทธิ์ วันพรุ่ง นี้เฮย
นบบาททูลลาไท้ สั่งพร้อมจัตุรงค์

โอรสธิราชท้าว แปดหัตถ์
ไสยาศฤทัยกลัด ตรึกเศร้า
มานะวิตกตัด เตรียมแต่ง องค์แฮ
พอรุ่งยกพลเร้า ประชิดใกล้ดัษกร

พระพรตประภาสเอื้อน บัญชา
เสียงกึกก้องมยุรา ใครรู้
พิเภกสอบวาตา คมบาท ทูลแฮ
โอรสจักรวรรดิสู้ คาบนี้มันตาย

พระทรงสดับถ้อย โหรทูล
เปรมพระทัยไดปูน เปรียบได้
สรงเสร็จเสด็จจยูร ยาตรยก พยุหเฮย
พร้อมกระบินชิดใช้ เร่งเร้าถึงสนาม

นิลพัทเหนทัพรั้ง รอหยุด
พวกกระบี่ถอยซุด ย่นย้ง
พิโรธแกว่งตรีรุด แทงหวด ยักษแฮ
ตายแตกบ่ต่อตั้ง ตื่นเต้นเร้นหนี

(ภาพพระราชทาน)

ประไลยจักรออกรบกับพระพรต พระพรตฆ่าตาย (ห้อง ๑๕๕)

บัดไลยจักรโกรธกริ้ว วานร
ขว้างจักรไปราญรอน ไล่ล้าง
พระพรตลั่นลำศรศร หมายพิฆาฏ มารแฮ
ถูกจักรกระจายคว้าง พินาศม้วยรถพล

ขุนยักษรถหักสิ้น เสียนิกาย
แผลงสาตรเปนไฟพราย ไล่ล้าง
พระพรตลั่นศรมลาย พิรุณดับ เพลิงแฮ
อสุเรศไล่ตีคว้าง พี่น้องสององค์

สององค์ตีบุตรเจ้า มลิวัน
ถูกกระเดนเผ่นผัน ฟาดซ้ำ
แผลงศรเสียบดินยัน ติดทั่ว ตัวแฮ
ยักษอ่านเวทหายซ้ำ เหาะขึ้นเมฆา

แดเหนกลีบเมฆซ้อน สมหวัง
รีบซ่อนกายกำบัง มิดเมี้ยน
หนงจิตรโอหัง ลับลิ่ว ลิบแฮ
สุดเนตรข้าศึกเสี้ยน ห่อนรู้ฤๅหนี

พระพรตฤทธิล้ำ แผลงศร
ต้องยักษยับกายฟอน หลบลี้
ถามโหรว่าดัษกร มันอยู่ ไหนนา
พิเภกกราบทูลชี้ ฟ่ากฟ้ามารแฝง

น้องนารายน์ทราบสิ้น ทรงศิลป์
งามดุจพระรามินทร เพริศพริ้ง
แผลงพรหมมาศเสทือนดิน รอญชีพ มารแฮ
ดินเมฆตัดเศียรกลิ้ง ตกพื้นพสุธา

อับศรเทเวศร้อื้อ คำขาน
เอิกเกริกทั่วพิมาน แซ่ซ้อง
บันไลยจักรวายปราณ เย็นโลก ฤๅเฮย
ตบหัตถ์สนั่นก้อง ดอกไม้โปรยถวาย

สององค์ทรงเสร็จล้าง กุมภัณฑ์
เสียงแซ่ชาวสวรรค์ เยี่ยมยิ้ม
โปรยทิพย์บุบผาพรรณ พระเลือก ชมเอย
ลิงเก็บชมดมลิ้ม เลิกเช้าพลับพลา

อสูรคอยเหตุแจ้ง ใจสยอง
อกสั่นทึกขนพอง รีบเผ้า
สองนายกราบทูลฉลอง ศึกพ่าย
โอรสพระผ่านเกล้า สุดสิ้นพระชนม์

พระยามารทราบโศกเศร้า เสียใจ
คนึงนึกหวนหฤทัย เนตรช้ำ
ฤๅพ่อพิราไลย ลาญชีพ
หมายยึดพระยศค้ำ คู่ด้าวแดนมาร

สี่โอษฐ์ออกโอษฐ์โอ้ อนิจา
แปดเนตรนองธารา พรากพร้อย
แปดพระหัตถ์ซ้ายขวา ซบภักตร พระเอย
นาสิกสี่ยาดย้อย ขัดข้องลมฌาน

จักรวรรดิล่างเศร้า โศกศัลย์
ตรัสสั่งสุพินพลัน อย่าช้า
อสูรจัดพลขันธ์ เสร็จกราบ ทูลเอย
รถรัตนจัดเตรียมม้า พรั่งพร้อมพลขบวน

จอมยักษ์กวักเรียกเจ้า วัชนี สูรเอย
ทรงรถทรงโศก รีบร้อน
เสด็จทางวนาศรี สว่างแจ่ม จันทร์เอย
ถึงศพกอดลูกช้อน เกศอุ้มโอดครวญ

วัชนีกำสรดเศร้า กรรแสง
ดวงพระเนตรดามแดง ดั่งย้อย
สิ้นเสียงพระสุญแรง ถวัดวาบ หวิวเฮย
ยังแต่หทัยน้อย ระริกริ้วริ่งทรวง

จอมวังตั้งแต่เศร้า โศกศัลย์
จวนเยี่ยมระพิพรรณ ผ่องฟ้า
ค่อยคลายที่ทรงกรร แสงโศก สั่งเฮย
ศพใส่รถเร่งม้า มุ่งเมื้อมลิวัน

ถึงวังสั่งหีบแก้ว	ใส่ศพ
ตั้งเครื่องตามขนบ	แว่นฟ้า
พอบ่ายพระจอมภพ	เสดจจุด เพลิงเอย
พระญาติสการพร้อมหน้า	แซ่ซ้องเสียงประโคม
พอพระสุริเยศเยื้อง	อัศฎงค์
ชวนวัชนีอนงค์	นาฎน้อง
ทั้งพระประยุรวงศ์	สนมแน่น พร้อมนา
เถ้าแก่ชะแม่ซ้อง	เสดจขึ้นสู่ปรางค์
จอมยักษ์หนักอกโอ้	อาทวา
ไสยาสก่ายภักตรา	ตรึกช้ำ
ลูกสองต่อศักดา	ดับชีพ
มารกระบิลพลอยซ้ำ	มอดม้วยหมดมือ
ท้าวแสนเทวศว้า	อาดูร
จนจวบแสงสุริย์จรูญ	จรัสฟ้า
สรงเสรจเสดจยูร	ยาตรออก พระโรงเฮย
ตรัสสั่งเทียบพลกล้า	จัดไว้ตามขบวน

จบห้องที่ ๑๔๕

ห้องที่ ๑๔๖

หลวงบรรหารอัตถคดี แต่ง

—

เอกองค์จักรวรรดิเจ้า มลิวัน
ออกอาศน์มาตย์อนันต์ แน่นเฝ้า
ตรัสสั่งสุพินสัน เกณฑ์พยุห์ พลเฮย
จักรีบไปบั่นเกล้า มนุษย์ทั้งพลผอง

สุพินสันศิระน้อม รีบลี ลานา
จัดพยุหโยธี กลั่นกล้า
บางขี่สัตว์ครวี อาวุธ ปลองแฮ
สีหราชเทียมรถล้า เรียบพร้อมพลหาญ

อสุรสรงทรงเครื่องแล้ว ลีลา
แปดหัตถ์กุมเทพอา วุธแกล้ว
เถลิงรถเคลื่อนโยธา เหิมโห่ สนั่นแฮ
พลรถคชอัศว์แคล้ว เคลื่อนตั้งสมรภูมิ

ปางพระพรตกับทั้ง พระอนุช
เนาราชพลับพลาผุด ผ่องพริ้ม
ออกหมู่มาตย์ดูดุจ เดือนแจ่ม จรัสนา
ทรงสดับพฤนท์ให้ปิ้ม ป่าไม้ไหวสะเทือน

ตรัสถามพิเภกผู้ โหรา เชี่ยวแฮ
พิเภกพิศยามตรา ตรวจได้
ทูลว่าทัพเจ้าธา นีมลี วันนอ
ทรงทราบตรัสสั่งให้ จัดรี้พลหาญ

บุตรสุริยสดับแจ้ง จิตรพลัน
รีบเทียบทัพรูปสุบรรณ ใหญ่ร้าย
สองสุโนคนิลขันธ์ นิลพัท เศียรนอ
อสุรผัดเปนหางผ้าย แผ่ต้อนเติมแรง

ทวิพัทกับด้วยวิ สันตรา วิเฮย
เปนปีกครุธซ้ายขวา ไขว่ตั้ง
ทัพหลวงอาตมครุธา ขนเด็บ พลนา
วายุบุตรพิเภกทั้ง สู่รี้พเข้ากองหลวง

สองสรงทรงเครื่องพร้อม เสร็จพลัน
เถลิงรถร่วมอนุชผัน ภักตรน้อม
เสียงพิณพาทย์พลขันธ์ ศึกลั่น โลกนา
สิงยักษ์ฮักฮือห้อม โห่เร้ารีบจรัล

จักรวรรดิยืนรถยั้ง กลางพลา กรแฮ
เห็นทัพมนุษย์มา มากถ้ำ
กระทืบบาทขับโยธา ออกสกัด ตีเฮย
พวกกระบี่โถมห้ำ แทตย์ท้อถอยหลัง

จัตุรโอษฐ์ตวาดก้อง　　กาจถาม
เฮ้ยมนุษย์ไฉนหยาม　　หยาบฉะนี้
คบอ้ายพิเภกตาม　　รุกรบ เราแฮ
ยังไป่รู้จักบี้　　บ่นม้วยเปนจุณ

น้องนารายน์ตอบถ้อย　　ทางหาญ
เธอคบเด็กอันธพาล　　พวกร้าย
เรามีอักษรสมาน　　หมายยก โทษแฮ
กลับอวดฤทธิ์เดชผ้าย　　เผ่าพ้องมาณรงค์

สี่ภักตรสี่โอษฐ์โต้　　ตัดกล ความนา
พี่ที่ชื่อรามคน　　นั่นนั้น
ปล้นสมบัติเบียพชน　　เชิดชอบ ไฉนฤๅ
ชมก็แต่ชาติชั้น　　ชะนิดเชื้อเดียรฉาน

พงษ์จักรพรรดิ์ตรัสชั้น　　เชิงขยาย
พระพี่นารายน์　　ฤทธิ์ล้ำ
สมบัติไป่คิดหมาย　　ชักช่วง ชิงแฮ
เธอล่วงเกินจักห้ำ　　หั่นให้สูญปราณ

อสุรราชพิโรธน้าว　　ศิลปสิทธิ์
ต้องกระบี่เลวจิตร　　จ่อมม้วย
พระทรงลั่นศรฤทธิ์　　พลายวาต ไปนา
ยักษ์วอดถึงรอดด้วย　　เดชได้อายศิลป์

แทตย์ขว้างจักรล้อมรถ เปนอัค คีเฮย
พระพรตทรงศรศักดิ์ เสี่ยงน้าว
เปนอุทกดับจักร เพลิงวอด ไวนา
ศรสิทธิ์ต้องแทตย์ท้าว ตกพื้นไผทสะเทือน

แปดหัตถ์กระชากรั้ง รถอนุช นรายน์เอย
สองขัตติยฤทธิรุดม์ รีบร้า
จากรถจับอาวุธ หันหวด ราพแฮ
ต่างรุกรบรับคว้า ไขว่คว้างกลางสนาม

พระพรตเหยียบเบื้อง สดำจักร วรรดิแฮ
สัตรุศเหยียบสะเอวยักษ์ ส่วนซ้าย
แปดกรบั่ดทรงศักดิ์ ศรฟาด
ถูกราพเซถลาผ้าย ผ่อนสู้ชิงไชย

พระพรตทรงหน่วงน้าว ศรนรายน์ แผลงเอย
ต้องจักรวรรดิขี่พหมาย หมดเชื้อ
อสุรินทร์เบ่ามนต์คลาย ศรเคลื่อน หลุดแฮ
ท้อจิตรถอยทัพเมื้อ มุ่งเข้านครมาร

สององค์บงราพลี้ แลลับ
พระเสด็จพลันประทับ รถแก้ว
ให้เลิกจัตุรงค์กลับ ยังพลับ พลาเฮย
รถประทับกับเกยแล้ว เสด็จขึ้นพลับพลา

บ่างนนยุภักตรน้อง บันไลย จักรแฮ
เนาเขตรมารันโศล ต่อตั้ง
พิธีประสงค์สาตรไตรย โลกนารถ
แก่สิบขวบบยั้ง จวบร้อยปี่ปลาย

คราวจักเกิดเหตุร้าย ลางมี ปลาดนอ
โลหิตจากเมฆี หยดย้อย
นึกพระชนกชนนี เหตุวิบัติ ใดนอ
จำจะละกิจคลอย รีบเผ้าพังการ

จากมารันโชดขึ้น เมฆิน
ดุนิเวศน์ลงลิน ลาศเผ้า
นางวัชชะนีผิน ภักตรพบ บุตรนา
เลื่อนจากแท่นทองเข้า โอบอุ้มบุตรถนอม

พระนางทรงโศกสอื้น รำพรรณ พ่อเอย
เศิกมนุษย์ชาญฉกรรจ์ กาจกล้า
พิฆาฏพี่เจ้าบัน ไลยหมด แล้วพ่อ
บิตุเรศไปรบร้า ห่อนได้ไชยัน

บุตรราพทราบจิตรเศร้า ทูลลา พลันเอย
เผ้าบิตุเรศอสุรา ร่ำไห้
จักรวรรดิกอดบุตรา พลางปลอบ ถามแฮ
การพรตอดยากไร้ เริกร้างแรมไฉน

นนยุภักตรนบน้อม ทูลบรร ยายเฮย
ฉางหากมหัศจรรย์ จิตรข้า
จึ่งละพิธีกรรม์ มากราบ บาทนา
พระแม่เล่าเรื่องว้า วุ่นร้อนการณรงค์

เชษฐ์สองออกต่อสู้ มรณา แล้วฤๅ
ลูกจักออกอาษา รบเร้า
บั่นเกศมนุษย์สวา ถวายบิดุ รงนอ
พระอย่าวิตกเศร้า เศิกนั้นพลันโทรม

สี่ภักตร ๆ ผ่องแม้น สุริยฉาย
สี่โอษฐ์สำรวลผาย พจน์จ้า
แปดกรกอดรัดกาย ลูกพ่อ รักพ่อ
จงศิริสวัสดิ์ร้า รบได้ไชยเฉลิม

ตรัสสั่งเสวกให้ จัดทัพ พลันเฮย
วรไกรสูรรับ ใส่เกล้า
มาเกณฑ์อสูรนับ โกฏิฉกาจ ฉกรรจ์ฮา
ขี่สัตว์กุมสาตรเร้า เรียบริ้วรอคอย

จบห้องที่ ๑๔๖

ห้องที่ ๑๔๗

หลวงบรรหารอัตถคดี แต่ง

นนยุภักตรอสุรร้าย แรงหาญ
สรงอุทกสุคนธาร ลูบไล้
ทรงเครื่องรบสุรการ กรจับ ศรแฮ
เสดจสู่รถทรงให้ ยกตั้งสมรภูมิ

บัดองค์พระพรตไท้ อธิบดินทร์
เนาพลับพลาเสียงพฤนท์ กึกก้อง
ตรัสถามอสุรินท์ ข้าศึก
ทูลว่าบุตรสุดท้อง แทตย์ท้าวมลิวัน

พระจึ่งตรัสสั่งให้ พระอนุช
เปนทัพเอกออกยุทธ ยักษ์ร้าย
บุตรอาทิตย์ฤทธิรุท รีบจัด พลนอ
พร้อมกระบินท์กระบวนคล้าย ทัพท้าวมัฆวาฬ

อนุชสรงทรงเครื่องแม้น อมรสรรค์ เสรจเอย
พระรีบมาเคียมคัล เชษฐ์ไท้
พระพี่เพิ่มพรพลัน พรหมมาศ มอบนา
รับเสรจเสดจรถให้ ลั่นฆ้องโบกธง

แตรสังข์พิณพาทย์แจ้ว สำเนียง
กระบี่กระบวนเสียง สนั่นก้อง
เดินพลเพียงพนัศเพียง พังพิ นาศนา
ล่วงโชดลุเขตรท้อง ทุ่งใกล้ทัพมาร

โลทันทูลอสุรไท้ นนยุ ภักตรเฮย
โน่นสัตรุศเอกอุ กฤษฐ์แกล้ว
ขุนมารพิโรธมุ ประมาท องค์นา
รีบขับราชรถแก้ว ตวาดก้องกาจหยัน

พระสัตรุศตรัสเย้ย หยามยักษ์
อย่าอวดเก่งเองจัก จ่อมม้วย
แทตย์กระทืบบาทคัก คึกขู่
พลันสั่งทหารฮึกด้วย เดชกล้าดาประจัน

ลิงตลบฟาดยักษ์ดิ้น ดาษดา
ราพณ์ดั้นศิลปเสียบสวา วิ่งร้อง
พระแผลงสาตรจักรา ถูกรถ ราพแฮ
หักบ่นนนยุภักตรต้อง โดดล้มโลดถลัน

ราพโรมรันกระบี่ท้อ ถอยรุด
ถึงรถพระสัตรุศ กาจกล้า
ลงจากรถสัปยุทธ์ ขุนยักษ์
องค์ต่อองค์อาจคว้า ไขว่ต้านทานประจญ

ได้ทีพระขึ้นบ่า บุตรจักร วรรดินอ
หัดถ์หนึ่งยึดมกุฎยักษ์ ศิรง้ำ
หัดถ์หนึ่งแกว่งศรศักดิ์ หวดแทตย์ ถลาแฮ
พรหมมาศทรงแผลงซ้ำ ราพล้มมลายชนม์

เทพโปรยมาเลศเอื้อน อำนวย พรเอย
หอมกลิ่นบุบผชาติรวย ระรื่นไท้
ขึ้นสถิตย์รถเลิกทวย หาญกลับ ค่ายเฮย
ถึงกราบทูลเชษฐ์ให้ ทราบสิ้นการประจญ

ยักษ์กองคอยเหตุด้อม ดูณรงค์
เห็นบุตรจอมมารปลง ชีพแล้ว
ต่างด่วนรีบทูลองค์ จักรวรรดิ์
ทรงสดับดุจจักรแก้ว พัดเกล้าขาดกระเด็น

จัตุภักตร ๆ เผือดก้ม กำสรวญ
ถวิลบุตรเทวศครวญ คร่ำล้อน
ขุ่นแค้นขาติกหวน หักโศก
ตรัสสั่งเกณฑ์พลพื้น เผ่าร้ายแรงณรงค์

สุพินรับสั่งน้อม ลาพลัน
เกณฑ์พยุหพลฉกรรจ์ แก่นเกรี้ยว
สรวมเสื้อหมวกลงยันต์ กรแกว่ง คธาฮา
บ้างขี่สัตว์ขบเขี้ยว คึกห้าวคนองหาญ

พระยายักษ์ไส้ยาศเศร้า เสียดาย
โอรสสามองค์วาย วอดเชื้อ
สลดจิตรคิดห้าวหาย โทมนัศ
กลับอึกนึกเพ่งเมื้อ มุ่งมล้างไพรินทร์

พอสาง ๆ สู่ห้อง สรงสนาน
ทรงเครื่องรบสุริการ กอบพร้อม
อาวุธครบหัตถ์หาญ เหิมจิตร จรนา
ทรงรถพหลห้อม โห่ตั้งยุทธภูมิ

พระพรตสดับศัพท์ส้าน ธรเนนทร์
ตรัสซักพิเภกเจน จิตรรู้
ทูลว่าทัพอสุเรนท์ องค์จักร วรรดินา
แม้รีบไปรบสู้ จักได้ไชยเฉลิม

พระจึ่งตรัสสั่งให้ เตรียมทหาร
สุครีพรับวโรงการ ใส่เกล้า
จัดกระบี่บริพาร พงศ์เทพ
ล้วนมหิทธิฤทธิเร้า เรียบร้วรอคอย

สองกระษัตริย์สู่ห้อง อุทกสระ สรงเสย
ทรงเครื่องเสร็จสองพระ พี่น้อง
กุมศรสถิตย์รถกระ บินนอบ น้อมนา
พลโห่พิณพาทย์ก้อง กึกด้าวเดินกระบวน

พระยายักษ์ยลทัพน้อง อวตาร
มาประชิดทัพมาร โกรธเกรี้ยว
ขับพลออกรำบาญ บุกบั่น
ลิงโลดหลอกล่าเลี้ยว ตลบล้างพลมาร
สี่ขุนยักษ์ออกต้าน ตีสวา
ขุนกระบี่ถลา ทลึ่งจ้ำ
ต่างตีต่างแทงส่า หัศมหิทธิ
ฉุกลหุกคลุกคลีปล้ำ เปลี่ยนสู้ชุลมุน
อสุรผัดเหนี่ยวเกล้า มหากาฬ
มหาเมฆนิลพัทราญ ร่าร้า
นิลนนท์จักรสู่รมาร หมายมุ่ง กันนอ
นนทยักษ์นิลเอกกล้า ต่อสู้ตนละคน
แทตย์สี่เสียท่าล้ม ลิงถีบ ซ้ำแฮ
จับฟาดยักษ์สิ้นชีพ ฉะเกล้า
ขุนกระบี่บาทคีบ เศียรยักษ์ โยนเฮย
อสุรผัดปรบมือเย้า กล่าวเย้ยอสุรินทร์
สี่โอษฐ์ขบเขี้ยวขับ รถพลัน
ไล่พิฆาฏลิงถลัน พ่อล้อ
พระเลื่อนรถรุกรัน ราพรับ
ลิงฆ่าพลมารท้อ ท่าท้าถอยหลัง

แทตย์แปดกรโก่งน้าว ศิลปสิทธิ
ถูกเกราะอนุชจักรกฤษณ์ ไป่สิ้น
ศรถอยไล่เลี่ยบติด ลิงโดด ดิ้นเฮย
พระลั่นศรสนั่นครื้น ครั่นฟ้าดินสะเทือน

ศรตกติดทั่วทั้ง กายมาร
เป่าบั๊ดพิศม์ศรมลาญ หล่นได้
ราพจับจักรปาตาล เพลิงพลุ่ง
จวบราชรถท่านไท้ เหนี่ยวน้าวศรแผลง

ศรไชยไปไล่ล้าง จักรกรด
สิ้นพิศม์เพลิงมอดหมด ไม่ช้า
ศรสิทธิฤทธิแรงจรด เลียบอุระ ราพแฮ
ล้มคว่ำแปดหัตถ์คว้า รถไว้ฤาไทยหวิว

ตั้งสติเศกเป่าซ้ำ สามครา
ศรหลุดยักษ์ระอา อ่อนเศร้า
ชิงเลิกทัพกลับภา รารึบ เร็วนอ
พระพรตเลิกกลับเข้า สถิตย์ยังมยุรา

จบห้องที่ ๑๔๗

ห้องที่ ๑๔๘

ขุนภักดีอาษา แต่ง

ปางจักรวรรดิแต่งให้ สุพินมาร
นำสาส์นสู่บาดาล สุด้าว
แถลงเหตุมาตย์พนักงาน กรุงกุรุ ทราบเอย
สองรีบเฝ้าทูลท้าว กุรุแล้วอ่านสาส์น

ว่ามีมนุษย์หน่อไท้ ทธรฐ
นามสัตรุศพระพรต พี่น้อง
เนื่องขัติยยงยศ อยุทธเยศ กรุงเอย
พยุหทัพเทียบพลพ้อง พวกพื้นพานรินทร์

หักด่านผลาญยักษ์แม้น เพลิงเผา นาพ่อ
ตั้งอยู่มยุราเขา เขตรแคว้น
มล้างสามปิยบุตรเรา ราญชีพ แล้วแฮ
เชิญพระสหายแก้แค้น ขจัดเสี้ยนศึกเข็ญ

กุรุราชทราบสาส์นกริ้ว สั่งพัท จักรเฮย
เรียกพยุหสี่เหล่าขนัด แน่นหล้า
คชสีห์สี่พันจัด เทียมรถ ทรงแฮ
ขุนรถคุมธนูร้า ท่าจ้องจักผจญ

เสร็จสรงทรงเครื่องต้อง ตามวาร ฤกษ์นา
จับจักรคธาตาล ถาศเต้า
เถลิงรถเร่งพลมาร พยุห คลาเฮย
ผุดแผ่นดินรีบเข้า เขตรแคว้นมลิวัน

สุพลานมารเสด็จขึ้น มณฑิรา ไลยแฮ
จักรวรรดิทัศนาปรา โมชแท้
เชิญสถิตย์แท่นท้าวพา ที่เรือง ศึกเอย
เจ้ากุรุรับจักแก้ จักกู้การณรงค์

อสุรีสี่ภักตรใช้ ชาวงาน
จัดเครื่องโภชนตระการ แต่งตั้ง
สองเสวยร่วมไชยบาน บานเบิก กระมลนา
แซ่ศัพท์ขับรำทั้ง พาทย์ซ้องดีดสี

อำมาตย์กุรุราชทั้ง พลพฤนทร์
บ้างรับสุราผิน ภักตรแย้ม
พลไกรไพร่ทมิฬกิน เกินขนาด
เกรี้ยวกราดอาจเต็มแต้ม ต่างอ้างอวดหาญ

จักรวรรดิกุรุราชเจ้า บาดาล
โสมนัศทัศนาการ ผ่ายพ้อน
จนล่วงรตีกาลมาร เสร็จร่วม ผธมเอย
พอรุ่งกุรุราชสท้อน จิตรเร้ารอญเชญ

ตรีศึกเสร็จท้าวสั่ง พระสหาย แล้วนา
พลันเสดจพลับพลาราย ราพล้อม
บัณฑูรทั่วมาตย์นาย หมวดตรวจ พหลเฮย
พักจักรจัดขบวนพร้อม รถม้ามารสาร

มหุระดิฤทธิ์กุรุราชเจ้า จอมบา ดาลเอย
เถลิงรถยาตรพหลพา หนะห้อม
ลุสนามรบสุรา ธิราชอยุทธ ทัพแฮ
ชุมพยุหพลพร้อม โห่เร้าเตือนณรงค์

ปางนราธิราชน้อง หริวงษ์
ผทมตื่นเสร็จสรงทรง เครื่องต้น
ออกอาศนมาตย์มวลพงศ์ พานเรศ เฝ้าเอย
เสียงศึกกึกก้องลั่น หลากท้าวถามโหร

พิเภกไสยสาตรแจ้ง จบชาญ เชี่ยวแฮ
ตริทราบกราบทูลสาร แด่ไท้
ว่าศึกยักษ์ไวยตาล สหายจักร วรรดินา
เรื่องจักรคธาได้ ผ่านด้าวบาดาล

ทรงทราบตรัสสั่งน้อง พาลี
จัดพยุหกากกมี ชื่อตั้ง
ถ้วนขุนกระบินทรพี ริยภาพ
พลไพร่ยักษ์ลิงรั้ง สลับริ้วโดยขบวน

พระพรตชวนกนิฐไท้ สรงสนาน
องค์อ่าอาภรณ์กาญจน์ ก่องแก้ว
ทรงศรกฤษณ์เคยราญ อรินราช
ศุภฤกษ์พร้อมพยุหแกล้ว เกลื่อนพ้นพานร

ทรงรถที่นั่งแม้น รวิจันทร แลฤๅ
พระอนุชเสดจเคียมคัล นั่งหน้า
พรรฦกเหล่าพลขันธ์ นับสมุท
ขุนรถขับพระยาม้า รีบเมื้อสมรภูมิ

ไวยตาลยืนรถยั้ง ยังสมร ภูมิเอย
ทอดพระเนตรเห็นพานร ไม่น้อย
อสุเรศร์เลื่อนรถจร จวบพระ พรตนา
สองกระษัตริย์ต่างถ้อย ปะทะท้าราวี

อสุรีเร่งไพร่พร้อม สัปรยุทธ
พลกระบี่ตรุกรุด ยักษ์ร้าย
ลิงหลวงอุตลุดผลุด ผลาญราพ มลายแฮ
รณภพรณพาณผ้าย เผ่นล้างพลกระบินทร์

นิลพัทขัดศึกสู้ รณภพ มารแฮ
อสุรผัดรณพาณรบ กลอกกลิ้ง
สองทหารจักรกฤษณ์ตลบ ล้างแทตย์ โทเอย
พัดฟาดขาดเศียรทิ้ง แทบท้าวไวยตาล

พระยามารขับรถเข้า ตลุมบอน
สองทหารราญรอน ราพท้าว
หลานลมแล่นล้างนิกร มารมอด ม้วยนา
บุตรพระกาลกาจกร้าว ชิดกระชั้นชิงไชย

ฉุดกระชากงอนรถเจ้า อสุรี
กวัดแกว่งแผลงฤทธิ์ เรี่ยวล้ำ
ฟาดลงกับปัถพี เพียงพินาศ ลงฤๅ
สิงหราชรถแหลกซ้ำ ละเอียดทั้งโลทัน

กุมภัณฑ์กุรุราชล้ม เจียนราญ ชีพแฮ
คว้าจักรคธาทยาน รุกเร้า
สบสองอริราชราญ พลพ่าย พังเฮย
ราพวิโรธรีบรุดเข้า เคี่ยวคั้นขุนกบินทร์

น้องรามหมายราพแล้ว ทรงศร แผลงเอย
เสียงสนั่นครั่นดินดอน ทั่วด้าว
ศรสำตรกลาดเกลื่อนรอน ราญราพ
ติดทั่วปรองค์ท้าว กรุแม้นเจียนมรณ์

ราพร้ายร่ายเวทแล้ว ลูบสกนธ์
ศรหลุดขว้างจักรผจญ ไล่ล้าง
เหล่าพวกไพร่ลิงพล พินาศกลาด เกลื่อนนา
มืดมิดบิดโลกกว้าง เล่ห์กลุ้มโลกันต์

องค์อนุชหริรักษ์น้าว จันทวา ทิตย์เฮย
แผลงจักรแหลกสว่างพา นเรศพื้น
ซ้ำต้องอกอสุรา ปลิวตก ดงแฮ
แทตย์โลดถลันห่อนถื้น แล่นล้างพานร

นิลพัทโผนจับได้ ไวยตาล
ฟาดกับพสุธามาร แทบม้วย
ยักษ์ขยาดยุทธการ ตรีพิ ธิ์เอย
เร่งเลิกทัพกลับด้วย พยุหเข้าเมืองมาร

พระอนุชพิศณุทั้ง พหลหาญ
ล้างเหล่าพลมารลาญ ชีพแล้ว
พอพระสุริยฉาน ลับเหลี่ยม เมรุฤๅ
เสดจกลับพลับพลาแผ้ว ผ่องพร้อมพานรินทร์

ไวยตาลมารสู่ท้าว มลิวัน
แถลงศึกทั้งพิธีพลัน สั่งไว้
ให้เร่งขัดทัพขัน วันว่าง สามนา
ลาจักรวรรดิเสร็จไท้ สู่ด้าวบาดาล

จบห้องที่ ๑๔๘

ห้องที่ ๑๔๙

ขุนภักดีอาษา แต่ง

—

ปางจอมกุรุราชท้าว ถึงวัง
เวียงนิเวศน์นาคถัง นอบไท้
ตรัสใช้มาตย์มารรัง โรงพิ ธีเฮย
ยักษ์วุฒิกาสูรได้ จัดซี้เกณฑ์ระดม

ทำการมารมากถ้วน ตามพนัก งานเฮย
มวญหมู่วัฒกียักษ์ ไป่ยั้ง
ขุดลากถากพื้นปัก ปั้นน่า ที่นา
ปรุงปรับเสร็จยกตั้ง แทบพื้นพลานหลวง

สามสิบสามห้องลด เฉลียงราย
ราชวัตฉัตรปักภาย นอกล้อม
ชาวดาษพิดานพราย พวงมาศ ห้อยเฮย
พื้นลาดอาศน์สการพร้อม สิ่งทั้งพลีกรรม์

จวนฤกษ์กุรุราชท้าว โสรจสรง
โชมพัตรภูษิตรทรง สภักแพร้ว
รัตโกปี้นำวง เฉวียงสอด ธุหร่ำเอย
ชฎามุ่นกลมกุฎแก้ว เสร็จคล้องปรคำสรวม

จับตะบองตาลยาตรเข้า	พิธี
ปักคธาพลันพลี	กิจพร้อม
โหมกุณฑ์เสร็จอสุรี	สถิตย์ยอด คธาเฮย
พนมหัตถ์หลับเนตรน้อม	มนัศหมั้นบริกรรม์

พระยายักษ์จักรวรรดิเจ้า	อสุรา
ปางพระสหายคลา	เขตรแล้ว
โองการมอบอาญา	ศักสิทธิ ขาดเอย
ให้อสุรเพตราแกล้ว	ออกสู้สู่ณรงค์

เพตรามาจัดได้	พลผจญ
หกเหล่าทรหดทน	ทั่วหน้า
ได้ฤกษ์ราพแต่งตน	ตามยศ
ขึ่คชขัดคธากล้า	กาจแม้นไกรสร

เพี้ยบพหลจลโจษซ้อง	และสาร
จากนิเวศน์มลิวันทหาร	โห่ร้อง
ถึงสนามยุทธการมาร	หยุดทัพ
สถิตย์ที่ไชยภูมิต้อง	พยุหตั้งตามนาม

พระอนุชบรมนารถเจ้า	อยุทธยา
ออกอาสน์กลาดเสวกา	มาตย์เฝ้า
ดำรัสราชกิจจา	นุกิจปราบ เสี้ยนเอย
สดับศึกทรงโปรดเกล้า	ซักน้องทศกรรฐ์

คิริวงษ์ญาณเวทล้ำ เลิศพิศม์ ยาเอย
เจนจบนพเคราะห์สถิตย์ จักรแจ้ง
เลงเหตุเลศตลอดทิศ จักษุทิพย์ เทียมฤๅ
ดุจเทพยรังสฤษดิ์แสร้ง ตริแล้วทูลฉลอง

ไวยตาลคืนเขตรตั้ง ตระบะฌาน
ชุมกิจตรีสุถิการ แต่กี้
ผิล่วงตติยวารปหาร มารห่อน ปไลยเอย
มีพิศม์ฤทธิตบองชี้ วอดต้นปลายเปน

จักรวรรดิ์ตรัสแต่งให้ เพตรา
ขัดทัพออกยุทธนา คาบนี้
ควรโปรดบุตรพระยากา กาจขจัด เสี้ยนเอย
ลูกพระกาลควรลี้ ลอบล้างตระบะมาร

แม้นกบินทร์นิลพัทเข้า ณรงค์รอญ
ยุทธแย่งได้คธาธร แทตย์ท้าว
พระยามารจักพลันมรณ หมดชีพ
เพราะบุตรพระกาลก้าว สกัดสิ้นศักอสูร

พระโปรดนิลพัททั้ง องคต
โดยดุจถ้อยน้องทศ ภักตรแล้ว
นิลพัทนบหัดถประนต ทูลบาท พระเอย
ขออสุรผัดช่วยแผ้ว เผดจเสี้ยนเศิกมาร

ราชานุญาตแล้ว สามนาย
ถาบาทรีบผันผาย จากเฝ้า
สามทหารตกแต่งกาย ออกศึก สง่าเอย
อินทรนุภาพพร้อมพลเต้า ต่างผ้ายผจญมาร

หลานอินทรรีบร้อนสู่ สนามรบ
สั่งไพร่รี้พลสงบ ทัพไว้
แม่ทัพฝ่ายอสูรสบ สวาพวก อรินา
เร่งขับคชาธารใกล้ กะบิ่แล้วซักถาม

อสุราวานเรศถ้อย ผรุสพา ที่เอย
ขุนราพเปล่งพจนา แผดร้อง
เร่งทัพศัพท์โกลา หลหัก ศึกแฮ
พลยักษ์ต่างสาตรจ้อง จู่สู้ศึกสวา

ยักษ์ลิงหลายโกฏิร้อย ราวี
ชรอ่ำอับผงคลี มืดคลุ้ม
พลสวารุกระดมตี ชิงสาตร มารแฮ
เข้าฆ่ามารมลายกลุ้ม เกลื่อนพื้นสมรภูมิ

เพตราไสคชจ้อง โจมผจญ ลิงเอย
ลุยแล่นแทงอลวน ไล่ล้าง
อุปราชขี่ดขินรณ รงค์ต่อ ยุทธนา
หัดถ์กระชากหักคอช้าง ขาดสิ้นชนม์สาร

อมาตย์มารตกณพื้น บั้ถพี
สุกรบลูกพาลี ชิดกระชั้น
หลานอินทรว่องไวรี ริยภาพ
ขรรค์พิฆาฏเพตราสบั้น ชีพม้วยกลางสมร
ขุนกระบี่ซ้ำตัดเกล้า อสุรา
เสร็จสั่งเลิกพลสวา โห่เร้า
นำเศียรราพรีบคลา คืนกลับ ทัพเอย
หมายมุ่งพลับพลาเฝ้า บาทน้องหริวงษ์
อสุรผัดนิลพัทดั้น ดำดิน
สุกรุราชฐนัครินทร์ ราพร้าย
สองนายร่ายมนต์จิน ดาล่อง หนแฮ
เงาและกายหายผ้าย ล่องเข้าถึงพลาน
สองทหารทราบเหตุสิ้น เสร็จสรรพ์
บงราพกุรุราชผัน เพศไท้
ดุจองค์เทพย์นักธรรม์ ทำกิจ พิธีนา
ขึ้นสถิตย์ปลายตะบองไม้ โตนดตั้งกลางกุณฑ์
นิลพัทบัดกล่าวถ้อย กับหลาน ลมเฮย
ซึ่งพระอนุชอวตาร ตรัสใช้
สองเราร่วมล้างการ กิจตระบะ มารนา
คิดพิฆาฏสัตวบาปให้ เสร็จได้โดยประสงค์

แม้นผลาญมารมอดม้วย　　ในเมือง มารเอย
เกียรติยศฤๅจักเรือง　　รุ่งหล้า
ควรล้างตระบะเปลือง　　เสร็จปลาศ ดวงแฮ
ขนสู่ทางคอยถ้า　　ชอบมล้างกลางหน

พลางแสดงแผลงฤทธิ์ร้อง　　เรามัจ จุราชนา
มาเพื่อประหารสัตว์　　หยาบช้า
หลานพยุยกเท้าประหัต　　แทตยตก คราแฮ
บุตรพระกาลกาจกล้า　　กวดกลุ้มรุมโบย

เจ้ากุรุเจ็บบอบทั้ง　　เสียกรรม กิจนา
สองอริสาหัสทำ　　โทษแท้
ฉุกละหุกลุกทลึ่งลำ　　แดงฤทธิ ราพเฮย
ฉุดชักตะบองตาลแล้　　สู่สู้ศึกลิง

สองทหารต้านต่างเย้ย　　ยุทธยาน
แล้วหลีกจากบาดาล　　แหล่งหล้า
รีบสู่แทบทางสฐาน　　มารยาตร์ พลเอย
เข้าแอบไศลคอยร้า　　ศึกท้าวไวยตาล

จบห้องที่ ๑๔๙

ห้องที่ ๑๕๐

ขุนภักดีอาษา แต่ง

ปางองค์กุรุราชเจ้า　เสียกิจ พิธีนา
ถวิลเหตุปัจจามิตร　ถอบล้ำ
เฉกกาลกิณีติด　ตามโทษ ทวีเอย
เสียเดชเวทมนต์ซ้ำ　ศิริสินทรามสูญ

อาดูรพูลเพิ่มท้าว　เดือดดาล
ตรัสสั่งเวรำมาร　มาตย์ใช้
จัดพลจักตามผลาญ　อริราช
กำหนดตามฤกษ์ไท้　สั่งแล้วสู่ปรางค์

เสนีจัดทัพล้วน　ฝีมือ เชี่ยวนา
สี่เหล่าพรรฦกฦๅ　ล่มด้าว
สบสาตรสรรพยุทธถือ　ครบหัตถ์ ทหารแฮ
จัดรถที่นั่งท้าว　เทียบไว้ริมเกย

ไวยตาลสรงสุหร่ายแล้ว　ประดับองค์
โดยริตราชรณรงค์　ราพร้าย
ทรงตะบองเสร็จสถิตย์ทรง　รถเร่ง พลเฮย
ชำแรกสุธาผ้าย　พยุหดั้นเดินพนานต์

ฝ่ายหลานมารุตทั้ง กบินทร์นิล พักเฮย
แอบแทบเชิงศิขริน ป่ากว้าง
ยลยักษ์ยาตรพลพฤนทร์ จวนจวบ ถึงนา
สองปฤกษาเลศล้าง ศึกพร้อมใจถวิล

นิลพัทบัดตระบะตั้ง ตนสวา หายเฮย
กลายรูปเปนชรา ราพไข้
โทรมซูบทั่วอังคา พยพหอบ บอบแฮ
แสร้งโศกเศร้าใส่ไคล้ ซบข้างทางจร

บุตรวายุบุตรน้อม มนนบ หัตถ์แฮ
ร่ายเวทบังสกนธ์หลบ ลับลี้
ปางเจ้าสุริยพบ ชราพาธ แปลงนา
กุรุราชหยุดรถชี้ หัตถ์แล้วตรัสถาม

นามใดไพร่ราพนี้ โยธา ใครฤๅ
บุตรพระกาลมารยา กล่าวพร้อง
เปนพวกไพร่ลงกา นัคเรศ
พิเภกเกณฑ์ศึกต้อง ตกเข้าการณรงค์

สมทบกองทัพด้วย พานร
ใช้บอบช้ำกรรมกร กาจกล้า
ฝ่ายพะพิงภูธร จงทราบ บาทเอย
การลับพลับพลาข้า ทราบเกล้าทุกประการ

จอมมารหมายแม่นถ้อย สัตย์ธรรม์
สุดคิดข้อสำคัญ เลศล้ำ
ตรัสชวนราพชราผัน จับมนุษย์ ลิงนา
นิลพัทบอกบอบช้ำ ติดเต้าทันไฉน

ทันใดกุรุเรียกร้อง มหัลกา พาธเอย
เรวจุ่งขึ้นรัถา จักผ้าย
ลิงแปลงใส่กลคถา คลานลุก ล้มแฮ
พยุงอัตภาพขึ้นท้าย รถท้าวไวยตาล

กุรุราชเร่งรถให้ เดินพนา สณฑ์เอย
ผลูล่วงมรรคา ถึงแล้ว
นิลพัทร่ายวิทยา เปนรูป กบี่แฮ
แปดหัดถ์จัตุรภักตรแกล้ว เล่ห์แม้นพรหมมาน

ร้องตวาดบริภาศก้อง ไพรพนม
แสดงเดชพานโรดม กาจกล้า
โถมถีบอสุเรศจม รถแยก แหลกเอย
เจ้ากุรุล้มถลาคว่า ล่าตรได้โลดถลัน

กุมภัณฑ์พิโรธร้อง เรียกพหล
เร่งทัพขับอสุรรณ รอบล้อม
หลานลมรีบทันผจญ ตีขนาบ ยักษ์นา
ล่มทบนิลพัทห้อม หั่นเกล้าพลมาร

เจ้านครกุรุราชเข้า ประยุทธ์สอง ทหารเอย
หลายคาบหลายคราประลอง เรี่ยวถ้ำ
ขุนกบินทร์ฉุดได้ตะบอง ตาลราพ
อสุรผัดเงือคธาจ้ำ หวดเจ้าบาดาล

ขุนราพไร้ศาตรสู้ บั้จจา มิตรเอย
โหมหักเชิงคธาสา มารถห้าว
สองนายต่อยุทธพระยา ยักษ์เพลี่ยง ศึกแฮ
ขุนกระบี่ตีต้องท้าว แทตย์ล้มเจียนลาญ

หลานพยุเหยียบอกเจ้า บาดาล ไว้นา
กวัดแกว่งคธาธาร ถี่จ้ำ
นิลพัทเหวี่ยงตะบองตาล ฟาดหัก แล้วแฮ
พลันชักจริแทงซ้ำ กุรุท้าวหลายขันธ์

บั่นได้เศียรแทตย์แล้ว สองคลา กลับเฮย
บรรลุเขามยุรา ค่ายไท้
องคตเลิกยุทธนา มาพบ พร้อมเอย
สามต่างมิ่ไชยได้ อริเสี้ยนสองมาร

นฤบาลออกอาศน์แล้ว สามนาย
เฝ้าบาทพระนรายน์ ธิราชเจ้า
น้อมเกล้ากราบทูลถวาย เศียรราพ ร้ายแฮ
ในท่ามกลางอมาตย์เฝ้า สดับไท้บัณฑูร

นเรนทร์สุริยทรงฤทธิเจ้า ไผทไกย เกษเอย
ทราบเหตุสามทหารไชย ชนะแล้ว
บัณฑูรธดำรัสไข สีหนาท
ชูชอบสามทหารแกล้ว กาจล้ำเลอสรวง

ปวงทหารจักรกฤษณ์เจ้า ปางสมัย นี้นา
สามารถกาจเกรียงไกร เก่งกร้าว
มหันตเดชประดุจไฟ ปะไลยโลก มลายฤๅ
อาจหักภพพลิกด้าว เผดจได้ดังประสงค์

ควรคงข้าบาทเบื้อง อวตาร
เฉลิมพระยศยืนนาน ผ่านหล้า
ผดุงเกียรติตราบอวสาน สุรโลก สูญฤๅ
ทรงประสาสน์พรไป่ช้า เสดจขึ้นหลับพลาใน

ฝ่ายพลกุรุไท้ซึ่ง ชีพยัง เหลือเอย
รีบสู่มลิวันวัง ราพท้าว
พอคอยเหตุกองพัง การยุทธ ถึงนา
สองฝ่ายเผ้าบื่นด้าว ต่างแจ้งข่าวประไลย

จักรวรรดิได้สดับข้อ ศึกปรา ไชยแฮ
สหายรักยักษ์มาตยา มอดแล้ว
ถวิลสามราชบุตรอา สัญล่วง ลับนา
ธเสดจสู่แท่นแก้ว แทตย์ท้าวแสนศัลย์

กุมภัณฑ์คิดคั่งแค้น อนุชราม รบฤๅ
จนล่วงปัจฉิมยาม รุ่งเร้า
ตริศึกจักสงคราม เสร็จเสด็จ สรงเอย
ออกพระโรงราพเผ้า ทั่วผู้พนักงาน

จอมมารตรัสให้สุ พินสัน
เร่งรีบพลขันธ์ขยัน ศึกสู้
เลือกล้วนเหล่าพื้นฉกรรจ์ ขจัดดัษ กรเอย
ชาญยุทธวุฒิฤทธิรู้ ร่วมรู้เชิงณรงค์

ปางองค์จัตุภักตรท้าว สนานธา ราเอย
เรืองราพบีลันทนา เลิศล้วน
สี่เศียรอสุรทรงมหา มกุฎรัตน เรืองฤๅ
สรรพสาตราวุธถ้วน หัตถ์ท้าวแปดกร

บทจรเถลิงรถแล้ว เถกพลา กรเอย
โดยทิศยุทธยาตรา ห่อนยั้ง
ม้ารถคชพลพา หนะนับ โกฏิแฮ
เสียงอุโฆษตราบสฐานตั้ง ที่หมั้นสมรภูมิ

จบห้องที่ ๑๕๐

ห้องที่ ๑๕๑

ขุนวิสูตรเสนี แต่ง

—

ปางบั้นอนุชเจ้า จักรกฤษณ์
เนาราชพลับพลาสถิตย์ แท่นท้าว
สนั่นหมู่อสุรมาตด เตือนต่อ ยุทธแฮ
ถามพิเภกพลมารห้าว โห่ครื้นใครไฉน

พิเภกประจักษ์ด้วย วิศณุญาณ
ฤๅห่อนคูณเลขหาร หากรู้
ทูลน้องพระอวตาร ตามทราบ สรรพแฮ
ทัพที่ยกมาสู้ ศึกเจ้ามลิวัน

พระพรตสดับถ้อย ทูลไข คดีนา
ปองปราบอสุรไกษย เศิกแผ้ว
สั่งบุตรสุริโยไทย เตรียมทัพ เทอญเฮย
สุครีพรับเกณฑ์ทแกล้ว กลั้นล้วนลิงหาญ

แต่งเปนพยุหแม้น ปักษี
เล่ห์สกุณนนทรี เติบตั้ง
อสุรผัดเศียรสกุณี นิลพัท หงอนแฮ
นิลเอกนิลจันทั้ง ทวิไว้ตาสอง

บึ่งคลาปากสุโนคตั้ง เปนกอง น่าแฮ
องคตนิลราชส่อง ปีกไว้
สุรเสนสุรการปอง เปนบาท นกนา
คอที่ชมภูวใช้ ช่วยเกือกองหนุน

กองน้องหริรักษ์เจ้า เปนตน วิหคแฮ
หางนกเกณฑ์นิลนนท์ แต่งตั้ง
พลกระบี่เลวปน เปนสลาบ สลับแฮ
จัดเสรจฤๅห่อนยั้ง สู่ให้ทูลแถลง

พระพรตยลไพร่พร้อม พลขันธ์
สรงเสรจทรงเครื่องสรรพ์ ยุทธแพร้ว
ชวนพระอนุชาจรัล เสดจร่วม รถแฮ
ชอบโชคพิไชยฤกษ์แล้ว คลี่พ้องพลกระบินทร์

ทรงรถเทียมอัศวเชื้อ ชาญผจญ
เผ่นพิโรธคำรน ร่าร้อง
โลมเหลืองเลื่องแลกล กลีบกมุท มาลย์แฮ
สาระถีถือทวนจ้อง ท่าจ้วงโจมแทง

เนืองเอนกพลอนุชเจ้า จักรฤๅษณ์
ตนละตนเติบฤทธิ เก่งร้าย
ผลคลี่ชรอุ่มบิด สุริย์อับ แสงเอย
ด้วยฤทธิพานรผ้าย ผาดแกล้วกลางหน

ภพแผ่นภูมิภาคพื้น เพียงภินท์ พินาศแฮ
คะเยือนยอดศิขรินท์ รากร้าว
อนุภาพพวกพลกระบินทร์ แสดงเดช
ธงน่านำเพ่งด้าว ภาคพื้นสมรภูมิ

ทัพถึงทีรบตั้ง ตามทิศ ชอบแฮ
พานเรศแผลงอิทธิฤทธิ์ ร่านเร้า
เห็นหมู่ประจามิตร ลิงขบ เขี้ยวแฮ
หัดถ์กวักชักตรีเย้า ยั่วท้าทีคนอง

ปางจักรวรรดิเจ้า จอมพล
ยืนรถอยู่กลางพหล มหาดห้อม
กำเริบจักรณยล มนุษย์เหล่า ลิงแฮ
สั่งเหล่าอสุรแล่นล้อม ไล่ล้างพลลิง

กุมภิณกองน่าต้อน พลพรู พร้อมแฮ
สองปีกซ้ายขวาดู ดาษล้อม
นิลพัทแยกพลกรู เกรียวต่อ ยักษ์แฮ
พลพวกลิงเลวอ้อม โอบโต้ตีตะแบง

พอลิงใดท่าต้อน ตีตลุม บอนแฮ
ฆ่าอสุรตายสุม ศพซ้อน
กุมภิณแม่กองคุม พลต่อ ตีแฮ
ลิงแย่งอาวุธข้อน ฆ่าฎล้างตายหลาย

กุมภิณพิโรธแค้น ครวี ล่าตรแฮ
เงือดกระบองโต้ตี แตกผ้าย
นิลพัทแกว่งตรีมี มหิทธิ์ หาญแฮ
โจมประจัญยักษ์ร้าย รบโต้ตัวละตัว

ลิงปองขยับยั้ง ยักษ์ตี ลิงแฮ
นิลพัทหัดถ์กุมตรี จวกจ้ำ
กุมภิณเพลี่ยงเลี่ยที ลิงรวบ ขาฮา
จับฟาดพสุธาซ้ำ ราพร้ายวายชนม์

จักรวรรดิทัศนพ้อง พลชิง ไชยแฮ
เห็นอสุรเสี่ยทีลิง ไล่ล้าง
ขับรถเร่งแผดสิง หนาท ทลวงแฮ
แกว่งทิพพาวุธคว้าง คู่ล้างเพลิงกัลป์

นิลพัทโผนเผ่นเข้า กุมงอน รถแฮ
จับฟาดกับดินดอน แหลกม้วย
สิทธิราชโถทันมรณ์ หมดชีพ
งอนรถหักหมดด้วย หน่อท้าวมฤตยู

พระยายักษ์อัปยศอั้น อัดอู้ ราเฮย
จับศรผาดแผลงดู สู้ดิ้น
แผลงเปรื่องลูกศรพรู พรั่งนับ พันพ่อ
ต้องส่วาตายกลาดพื้น แผ่นหล้าแลหลาย

พระพรตจับหน่วงน้าว ศรพลาย วาตแฮ
ล้างลูกศรมารทลาย แหลกม้วย
กระทั่งถูกรถาทลาย ยักษ์ตก รถแฮ
พระพรตพระสัตรุศด้วย โดดซ้ำเติมตี

จักรวรรดิมานะโต้ แต่ตน เดียวพ่อ
พระสัตรุศตีเซจน จักล้ม
ฝ่ายเชษฐ์ช่วยตีประดน โดดเหนี่ยว เศียรแฮ
จักรวรรดิสดับก้ม หลุดได้โดดหนี

พระจับพลายวาตเอี้ยว องค์แผลง
ทิพยสาตรสุรแสดง เดชกล้า
พลยักษ์จักรอแรง ศรสาตร ไฉนเนอ
ตายศพดื่นดาดหล้า เลือกล้นถึงเปน

จักรวรรดิจับจักรขว้าง ปองประหาร
บัดมืดโพยมมาน หมอกคลุ้ม
ทศทิศเกิดอันธการ กัมปนาท
เมฆเกลื่อนเปนกลุ่มกลุ้ม ราพเร้นสกนธ์หาย

พระพรตเมิลเมฆกลุ้ม หมอกมิด มืดแฮ
จึ่งจับจันทวาทิตย์ เสี่ยงซ้ำ
ศรสัตรุศแสดงฤทธิ์ รอญจักร วิรุพแฮ
ถูกแทตย์หลายเล่มล้ำ สพรั่งต้องเต็มองค์

พระยายักษ์เจ็บปวดแท้ เหลือทน
มานะอ่านพรหมมนต์ เป่าแก้
ศรเลื่อนหลุดจากสกนธ์ กายราพ ยับแฮ
สิ้นสาตรหมดพลแพ้ นึกท้อหทัยถวิล

ตัวเราเจ็บป่วยปิ้ม มรณา
ฤๅจักคงชีวา แม่นม้วย
จำจักสั่งนครา ประยูรญาติ วงศ์แฮ
พลางเหาะประลาศด้วย พละเมื่อเมืองมาร

พระพรตเลงอสุรร้าย ฤๅเห็น ตนแฮ
แคลงราพจักตายเปน ไป่แจ้ง
ถามพิเภกว่ามารเชญ ใดหาก หายแฮ
ทูลว่ามารกลัวแกล้ง ประลาศแล้วอย่าฉงน

พระสดับทราบเหตุซ้ำ เสียดาย นักนอ
ยังไป่เสรจสมหมาย มุ่งแคว้น
สั่งเลิกเลื่อนพลขยาย ยังพลับ พลาพ่อ
เนาวเขตร์มยุรแคว้น ค่ายตั้งตามเดิม

จบห้องที่ ๑๕๑

ห้องที่ ๑๕๒

ขุนวิสูตรเสนี แต่ง

จักรวรรดิเจ็บปวดบึ้ม ประไลย ชีพแฮ
เหาะรีบราพเคืองใจ เจ็บร้อน
เสียแรงแปดกรไกร เกริกเกียรติ เรานา
ภาลั่นโลกย์สท้อน ทั่วฟ้าดินแสยง

ฤๅแพ้มนุษย์น้อย สองหัตถ์ เท่าแฮ
มิตรหมดราชบุตรวิบัติ ชีพร้าง
เสียรถคชพลขจัด สรรพสาตร สิ้นแฮ
แข็งพระทัยเหาะคว้าง สู่ห้องปรางค์พลัน

ปางองค์อรรคราชท้าว วัชนี สูรแฮ
กับพระราชบุตรี แน่งน้อย
ปวงนางพิศพระฉวี กระษัตริย์เสื่อม สิ้นแฮ
ตนแต่โลหิตย้อย ต่างตั้งตาตลึง

มเหษีสาวสวัสดิทั้ง ปวงประคอง องค์เอย
ประทับเหนือแท่นทอง ก่องแก้ว
ถางนางช่วยปลดฉลอง พระองค์ลูบ สุคนธแฮ
บ้างถวายอยู่งานแล้ว โศกซ้องกรรแสง

ท้าวยอดอรรคเรศทั้ง บุตรี ท่านนา
ปวงสนมนารี โอษฐ์อ้อน
จอมมารสุดโศกมี กมลห่วง แหนแฮ
เร่งระทดหทัยสท้อน แทตย์ท้าวเธอตลึง

พิศภักตรอรรคเรศท้อ ถอนใจ ใหญ่แล
ตรัสกล่าวคดีไข ข่าวร้าย
เสียรถคชพลไกร กายสบ ศาตรแฮ
จำจักเปลี่ยนภพย้าย โลกแล้วลาสมร

ฉันใดจะรอดม้วย ฤๅมี
มาจักสั่งสารศรี สวาศเจ้า
เวรก่อนเก่ากำม์ทวี โซมล่ำ สนองเนอ
จงแม่อยู่อย่าเศร้า ส่างร้ายโรคัน

ปางยอดชาเยศทั้ง ธิดา
สดับวับจิตรอาทวา หวั่นเศร้า
เทียมทิพย์สับฏรา วุธตัด เศียรแฮ
เศียรซบกับบาทเจ้า พิภพแล้วครวญทูล

สองเผือจักพึ่งผู้ ใดไฉน พระเอย
ยามพระอยู่เย็นใจ จากร้อน
ขอพระผ่อนพระทัยไป สมานมิตร มนุษย์เทอญ
โอษฐ์ตรัสสองหัตถ์ช้อน อุระซ้ำแสนศัลย์

ทรงโศกซบศิรเกล้า　　เกลือกตน นางนอ
เสียงสำส่องนฤมล　　ร่ำไห้
โอ้พระร่มเกษกถ　　พฤกษ์โพธิ์ เพียงพ่อ
จักมาละข้าบาทไว้　　เทวศเช้าเย็นเขญ

ก่นกินชลเนตรต้อง　　ต่างธาร เทียวนอ
เหตุพระมิ่งเมืองมาร　　จักม้วย
แม้เสดจทุรกันดาร　　แดนภพ ใดพ่อ
เผือจักโดยเสดจด้วย　　ไป่ร้างบำเรอ

แปดโสตรสดับถ้อย　　เทพินทร์
แปดเนตรอสุรชลริน　　ร่วงพร้อย
โอบองค์ยุพินผิน　　ภักตรปลอบ บุตรเอย
ออกโอษฐ์ว่านิ่งน้อย　　หนึ่งเน้อจักแถลง

ตัวเราสูรเชษฐ์เชื้อ　　ชายหาญ
ชีวิตบรรไลยลาญ　　บ่เอื้อ
ไป่ควรจักสมาน　　มิตรฆ่า ศึกเลย
เสียชีพส่งวนนามเชื้อ　　ชั่วฟ้าดินชม

นัททีสี่สมุทรทั้ง　　แผ่นไผท ทวีปฤๅ
ยังพิบัติเพลิงปรไลย　　โลกล้าง
กำเนิดเนื่องในไตร　　ภพโลก แลแม่
ใดจักเร้นไป่ร้าง　　ชีพพ้นอย่าแหนง

อยู่ดีดวงสวาศสร้อย ศรีสมร แม่เอย
ฝากธิดาองค์อร โอบอ้อม
บุตรเดียวช่วยเตือนสอน ถนอมนาฎ ณ แม่
นึกว่าร่วมทุกข์พร้อม เพื่อนไร้ยามเขญ

สี่โอษฐ์ธร่ำซ้ำ สั่งสาร สนมนา
ปวงนาฎแน่งนางมาร โศกสั้อน
จนรุ่งพระสุริยกาล จำออก พระโรงเอย
สั่งสุพินจัดพื้น พยุหตั้งตามประสงค์

สุพินเร่งจัดพ้อง พลยง ยุทธแฮ
สี่เหล่าโดยจตุรงค์ บาทตั้ง
จัดรถทิพย์เคยทรง เคยศึก เสร็จแฮ
พลน่าขวาซ้ายทั้ง แล่นซ้ำแซงหนุน

หกสิบสมุทรถ้วน พลรณ รบแฮ
ได้หนึ่งหมื่นสองตน แต่กรั้ว
นายหมวดตรวจเตรียมพหล ขาดเหี้ยน คุมแฮ
กลแต่จัดเพลงพลิ้ว ไพล่สั้หลบตน

ปางจักรวรรดิเจ้า จอมณรงค์
สรงเสร็จแต่งองค์อง อาจแกล้ว
เศียรสี่เทริดสรวมมง กุฎประดับ เพชรแฮ
ขัดคทาทิพย์แพร้ว หัตถ์ซ้ำทรงศร

ยลองค์ชาเยศทั้ง　　สาวสุรางค์
ท้าวธหักหทัยพลาง　　โศกพร้อง
คราวเคราะห์ถึงที่ปาง　　พรหมลิ ขิตแม่
เกิดกับบ่วยม้วยต้อง　　ติดแท้สกนธ์ทน

พลางปลอบบี่ยบุตรเจ้า　　จงทรง สวัสดิแม่
ขวัญอย่าตามบิตุรงค์　　เร่ร้าง
ขวัญเอยประจำองค์　　อรนาฎ แม่นา
ตรัสเท่านั้นอ้นอกค้าง　　โอษฐ์อึ้งอาดูร

มเหษีเสาวภาคย์ทั้ง　　กำนัล
สองหัตถ์ทุ่มอุระรัน　　ทดให้
กรุงกระษัตริย์สั่งสารศัลย์　　โศกสลด ทรวงนา
แขงจิตรสู่รถไท้　　สั่งผ้ายพลจร

เหลียวดูปราสาทแพร้ว　　พรายพรัน
เทียมอมรแมนสรรค์　　เศกสร้าง
แสงแก้วจับระพี่พรร　　ณรายรุ่ง เรืองแฮ
โอ้แต่จักแรมร้าง　　นิราศแก้วปรางค์ศรี

เคยเนาวนิทร์แท่นแท้　　ทองบำ เทิงแฮ
ปวงนาฎบำเรอรำ　　เรื่อยร้อง
ประสานศัพท์ดุริยางค์ล้ำ　　เนียงยั่ว ยินแฮ
นับจักเลือมจำเรียงต้อง　　แต่ให้โหยถวิล

อาลัยชาเยศเจ้า จักกรม กรอมเอย
เคยนิทรเทียมผธม แท่นแก้ว
ปรานีนาฏนางสนม นับหมื่น มากนา
จักม่ายหมดหมื่นแคล้ว คลาศเคล้าคลายเกษม

พลนับสมุทรล้วน งุมงิ่ม ง่วงแฮ
กลแต่ปรับทุกข์พิม พูดแพ้
สีหราชเทียมรถทริม สยองจิตร ท่านนา
พลทัพต่างท้อแท้ ท่าห้าวฤๅเห็น

จรัลรถเร่งพยุหพ้อง พลนิกาย
บัดหมู่แร้งกาทลาย โฉบไขว้
อภิรุมประชุมสาย อุบัติพลุ่ง เพลิงแฮ
กาลบาตตกกลิ้งใกล้ รถท้าวเธอจรัล

ท้าวเถิงลางหลากซ้ำ เสียวสยอง ใจนา
หว่าวาบหฤทัยหมอง หม่นเศร้า
ชลเนตรจักคลอคลอง กลื่นกลับ กลื่นแฮ
ฝืนจิตรจนรถเข้า เขตรตั้งสมรภูมิ

จบห้องที่ ๑๕๒

ห้องที่ ๑๕๓

พระยาสุนทรนุรักษ์ แต่ง

ปางองค์จักรวรรดิเจ้า จอมมาร
หยุดจัตุรงค์ทวยหาญ โห่ครื้น
ตั้งนามครุธยุทธชนาน รับทัพ มนุษย์แฮ
เสียงสนั่นลั่นเพียบพื้น แผ่นด้าวดินไหว

พระพรตจากนิทรเยื้อง ยาตรา สรงเอย
ทรงเครื่องออกพลับพลา แท่นแก้ว
ยินโห่ตรัสถามพระยา พิเภก พลันนอ
โหรสดับจับยามแล้ว ศิระก้มประนมแถลง

ศึกองค์อสุรเจ้า จักรวรรดิ
เกณฑ์ตกชาตาตัด ขาดแล้ว
พระสั่งสุครีพจัด กองทัพ เตรียมแฮ
สรรทียงยุทธแกล้ว กลั่นเข้าณรงค์มาร

สุครีพอภิวาทไท้ ถอยจร
จัดจัตุรงคนิกร ตรวจพร้อม
ยักษ์ลิงมนุษย์สลอน นับสมุทร
ครบทัพสามเมืองน้อม นอบเกล้าทูลฉลอง

สององค์สรงเสร็จไส้ ลาศสุคันธ์
ทรงเครื่องพิไชยยันต์ เกราะแก้ว
กรายกรจับศรขรรค์ เสด็จสู่ รถเอย
พลฮึกโห่เคลื่อนแคล้ว สู่พื้นสมรภูมิ

พระเหนทัพยักษ์ตั้ง เต็มอัด
ให้หยุดรถสองกษัตริย์ กล่าวเย้ย
สี่โยธรู้พิโรธตรัส หาญต่อ ฤทธิฤๅ
เธอบ่คงชีพเฮ้ย มนุษย์น้อยถึงพาล

สี่ปากแผดร้องสั่ง โยธา
ล้อมจับมนุษย์มา บั่นเกล้า
ยักษ์หลบวิ่งถึงถลา ถลันกลับ ยุทธแฮ
พัดฟาดขาดแขนเท้า แทตย์ม้วยกลาดสนาม

ฤทธิสู้รฤทธิ์ศักดิ์ทั้ง ตรีพาล พัดเอย
คุมคธาโถมทยาน ยุทธคว้าง
นิลนนท์บุตรพระกาล นิลเอก ขันนา
ชักพระขรรค์พลันล้าง ยักษ์ร้ายมลายชนม์

จอมมลิวันกั้นน้าว ศรพลับ แผลงเอย
เปนวชิรขรรค์พ้น กะบี่ดิ้น
พระพรตหน่วงศรผัน แผลงเกิด พยุแฮ
ล้างรถพระขรรค์สิ้น เสร็จด้วยศรผลาญ

ขุนยักษ์เสียรถสิ้น พลมาร
พิโรธคว่างตรีประหาร กบม้วย
พระพรตฉันศิลปผลาญ ตรีละเอียด สูญเอย
พานเรศคืนชีพด้วย เดชน้องอวตาร

สององค์ลงรถเข้า โหมหัก
เหยียบเข่ายืนบ่ายักษ์ ยุทธแย้ง
แปดหัตถ์บิดโผนชัก ศรพาด แผลงนา
เปนภุชงค์ไล่แว้ง พลกลุ้มพิศม์กาฬ

พระแผลงเปนครุธร้าย ราวี
โฉบฉาบฉวยนาคี ขบคั้น
จักรวรรดิจับมณี จักรขว้าง
เปนศิลาดาดดั้น ดื่นล้างวานร

สองกษัตริย์บัดพร้อม แผลงศร
ศรพระสัตรุศรอญ จักรสิ้น
ศิลป์พระพรตพลันจร จากแหล่ง
ต้องอกจักรวรรดิดิ้น ขาดสิ้นกรกระเด็น

ปางองค์จักรวรรดิต้อง ศรปัก อกเอย
นอนแน่แลพระภักตร พี่น้อง
เห็นสังขคธาจักร จรัสแจ่ม องค์นา
ทราบว่าวงศ์นรายน์พร้อง พร่างอ้อขอษะมา

สองกษัตริย์สดับถ้อย พระยามาร
ทรงคิดแสนสงสาร ยักษ์ท้าว
ออกโอษฐ์โปรดประทาน โอวาท
จงท่านมุ่งหมายด้าว ดึ่งได้ไปสวรรค์

สี่โอษฐ์ออกโอษฐ์โอ้ เอนดู พระเอย
ฝากบุตรอรรคเรศประยู รญาติด้วย
สนมมาตย์ประชาบู รีรัฐ ถวายนา
นบพระละลาม้วย ชีพสิ้นสูญเสียง

เทพไทยในฉะชั้น ดุสิดา
ปรบหัตถ์โปรยบุบผา เพียบพื้น
เสริมพระเกียรติเดชา สองกระ ษัตริย์เฮย
แย้มเยี่ยมพระแกลครื้น ครึกด้าวแดนสวรรค์

ตรัสสั่งพิเภกให้ จัดสรร
ศพส่งเมืองมลิวัน อย่าช้า
เสร็จจะเลิกพลขันธ์ คืนกลับ ไปเอย
ถึงประทับพลับพลาข้า บาทเฝ้าทูลลออง

พิเภกรับสั่งน้อง ทรงสุบรรณ
แล้วสั่งสุพินสรร กลับเต้า
ทูลนางวัชนีพลัน โดยเหตุ ท้าวนา
ให้รีบออกมาเฝ้า โปรดให้ศพผัว

สุพิณรับพจนาตถ์แล้ว ถาจร กรุงแฮ
ถึงกราบทูลสองสมร ถี่ถ้อย
ทรงทราบดั่งอหิรอญ สลบนิ่ง แน่เฮย
สนมประคองสองสร้อย สั่งให้เตรียมขบวน
วัชนี่สูรนาฏทั้ง รัตน์มา ลี่เอย
จัดเครื่องสุพรรณา เนกพร้อม
ทรงวอสุวรรณคลา ถึงพลับ พลาแฮ
จึ่งสุพิณจรน้อม พิเภกให้ทูลฉลอง
พิเภกนำอำมาตย์เฝ้า บทรัช พระนา
ทูลเบิกสองนางกระษัตริย์ เสร็จถ้อย
พระเผยวรพจน์ตรัส สั่งสุ พิณเอย
พาพระนางสองคล้อย เคลื่อนเข้ามาใน
สุพิณรับสั่งแล้ว ถาผาย ผันเอย
นำพระนางถึงถวาย เครื่องน้อม
นางมลักเหลือบชาย เนตรสบ พระนา
ฝากพี่พิศอนุชพร้อม เพริศพริ้งประวิงโฉม
พระมิ่มธุรศเอื้อน โองการ
ตรัสกับสองเยาวมาลย์ หมอบชม้อย
ดังชลทิพโปรยจาน เจือโศก สร่างแฮ
ทูลว่าบุตรข้าน้อย นี้ข้าขอถวาย

ช้ำทูลขอศพท้าว จักรวรรดิ
โปรดประทานนางกษัตริย์ เสร็จน้อม
ลาพงษ์พระจักรพรรดิ ผันภักตร มานา
ทรงพระวอแห่ห้อม ห่อนช้าถึงสนาม

นางยลพระศพกลั้ง กลางดง
จากพระวอส่องทรง โศกล้อน
ตระคองบาทยุคลลง ซบสลบ สองแฮ
สนมประคองส่องฟื้น สั่งให้จัดการ

พนักงานจัดเครื่องพร้อม พลันไว
เชิญพระศพเนาใน โกษฐแก้ว
เถลิงรถแห่กลับไคล คลาสู่ นครเอย
นางสั่งเสนาแล้ว เร่งให้ทำเมรุ

สุพิณรับคำนับน้อม นางกระษัตริย์
ทำพระเมรุเสร็จจัด เครื่องพร้อม
เชิญพระศพจักรวรรดิ ประทับที่ แท่นนา
สองพระนางสุรางค์น้อม นอบเกล้าถวายเพลิง

จบห้องที่ ๑๕๓

ห้องที่ ๑๕๔

ขุนวิจิตรวรสาสน์ แต่ง

ครั้นเสร็จการศพเจ้า   มลิวัน
นางวัชนีสูรพลัน   สั่งใช้
อำมาตย์สุพิณสัน   รับรีบ จรเฮย
ถึงนบพิเภกได้   โปรดเข้าทูลฉลอง

พิเภกทราบเรื่องแล้ว   ลีลา
นำสุพิณสันมา   สู่เฝ้า
นบกิจทูลกัลยา   เสร็จศพ มารแฮ
เชิญเสด็จยูรยาตรเข้า   เหยียบด้าวกรุงมาร

ทรงฟังพระสั่งให้   บุตรรวี
เตรียมพยุหโยธี   แต่งตั้ง
สุครีพรับสั่งดี   ลาศจัด พหลแฮ
สองราชเสด็จยั้ง   หยุดห้องสรงสนาน

เสร็จสรงทรงเครื่องแล้ว   จับศร ไคลเอย
สถิตย์รถเคลื่อนนิกร   เกริกแกล้ว
อำมาตย์สุพิณจร   นำเสด็จ สุแฮ
ถึงประทับรถแคล้ว   เคลื่อนขึ้นปรางค์สุวรรณ

พระสถิตย์เหนือแท่นแก้ว แกมกาญจน์
พานเรศราพทวยหาญ พรั่งพร้อม
ฝ่ายนางวัชนีมาร ชวนธิ ดาเอย
สู่ประสาทนอบน้อม อนุชไท้ผธมสินธุ์
พระยศนางกระษัตริย์ทั้ง สององค์
พลันตรัสปราไสยจง เสื่อมเศร้า
เราจักกลับจตุรงค์ รีบสู่ นครแฮ
ทูลพระพิศณุเจ้า จักป้องเมืองมาร
สดับเสียงพระพรตพร้อง ปราไสย
สองนาฏโสมนัสใน จิตรแผ้ว
นบทูลร่ำพิไร ขอพึ่ง พระเดชเอย
เฉกเช่นร่มฉัตรแก้ว ปกเกล้าประชากร
พึงทูลเสนาะท้าว บรรหาร
สั่งมาตยามาร ใหญ่น้อย
ท่านจงอภิบาล กรุงราพ ณ นอ
เราจักเถิกพลคล้อย เคลื่อนเข้าอยุธยา
สั่งเสร็จสองกระษัตริย์ขึ้น เกยมาศ
เถลิงสถิตย์เหนือราช รถแก้ว
ให้เคลื่อนพยุหยาตร ตราเกริก ดงแฮ
ถึงมยุราเขาแล้ว หยุดขึ้นพลับพลา

(ภาพพระราชทาน)

เสร็จศึกแล้วพระพรตยกพลกลับศรีอยุธยา (ห้อง ๑๕๔)

ส่องประธมผ่องแผ้ว รังษี
สรงเสร็จออกเสนี นอบน้อม
ดำรัสปรึกษาดี ลาศกลับ กรุงเอย
ใครจักเห็นชอบพร้อม พร่ำแจ้งโดยขบวน

พิเภกประณตไท้ ทูลพลัน
ว่าฤดูวสันต์ พยุกล้า
ฝนตกทั่วอรัญ ชลท่วม ทางแฮ
พลไพร่จรจักล้า ภูกน้ำกรำฝน

ฟังทูลพระจึ่งเอื้อน โองการ
เราจักพักพลนาน ห่อนได้
สมเด็จพระอวตาร จักติ โทษแฮ
พลันสั่งสุครีพให้ ตรวจพร้อมพลจรัล

ฝ่ายวะลาหกท้าว เทวัญ
ถึงฤดูวสันต์ ครั้นฟ้า
แผลงฤทธิ์เกิดพยุอัน ธการทั่ว ทิศแฮ
เปนห่าฝนตกหล้า หลั่งน้ำนองดง

เมฆลาจากห้องพิ มานสฐาน
ชูวิเชียรชัชวาลย์ ฝ่ายพ้อน
ปะโรตทัศนาดาล แดสวาศ นุชเอย
หลิ่งโลดไล่เร็วต้อน ตลบเย้าเยาวมาลย์

นางรำหลีกหลบแล้ว โยนมณี
เปนประกายพรายสี ส่องต้อง
ขุนราพยิ่งลานทวี ถวิลโกรธ นักนา
ทรงสาตรศรแผลงก้อง เกี่ยงครื้นคำรน

รามสูรสิทธิศักดิ์ได้ ทัศนา
ดวงมณีเมขลา ล่อเลี้ยว
จับขวานเพชรระเหจมา หมายช่วง ชิงแฮ
ไล่เทพกัลยาเกรี้ยว กราดด้วยเดชมาร

นางยลโทราพกั้น กีดขวาง
โยนกลอกจินดาพลาง ยั่วเย้า
สองยักษ์ไขว่คว้านาง หนีเลี่ยง รอแฮ
ต่างพิโรธดุเร้า ไล่ต้อนตามอนงค์

ฝ่ายพระพรตเสด็จพร้อม พลหาญ มาเฮย
สิบสี่โยชน์ประมาณ มารคได้
มืดเมฆพัดพยุพาน ฝนตก นองนอ
พิโรธจับศรไท้ เทิดจ้องจักแผลง

พิเภกยลหวั่นว้า จิตรหวาม
ทูลแยกยุบลความ ถี่ถ้อย
วิรุณตกมาตาม ฤดูโลก เจริญเอย
เพียงแต่แผลงแหวกคล้อย คลาดพ้นมรรคา

ทรงสดับกำชับให้ ศรสิทธิ์
พลันลั่นบันลือฤทธิ์ ครั่นครื้น
ไล่พลาหกทั่วทิศ เบิดโล่ง ไปแฮ
อึกปะโรตรามสู้พื้น พ่ายเลี้ยวหลีกหนี

ภาณุมาศส่วางแจ้ง โพยมบน
ขจัดเมฆหมดลมฝน ผ่องแผ้ว
ให้เคลื่อนพยุหพล คลาสู่ อรัญแฮ
รีบลุลงกาแล้ว รถยั้งอุทยาน

ตรีชฎากับบุตรทั้ง สุวรรณกัน ยุมาเอย
ทราบอนุชทรงสุบรรณ ประทับด้าว
สวนอโยธยาอัน เกษมสุข
ต่างจักไปนบท้าว ธิราชไท้ทั้งสอง

มณโฑหมองจิตรต้อง จำใจ จรเอย
ทั้งสี่นางครรไล รีบเต้า
สู่สวนประนตไทย ทวิราช
แต่มิ่งมณโฑเฝ้า ภักตรก้มอัญชลี

พระทรงประภาษถ้อย ตรีชฎา แล้วแฮ
เสดจกับอนุชา คลาศคล้อย
ชมสมบัติลงกา ทั่วนิ เวศน์เฮย
แสนสนุกมิใช่น้อย พรั่งพร้อมศฤงฆาร

พลมารพานเรศพร้อม ชวนกัน
เที่ยวเก็บผลพฤกษ์พลัน พลอดล้อ
ลิงชิงยักษ์พัลวัน มารชก ลิงเฮย
ต่างพูดต่างคุยก้อ เก่งปล้ำลำพอง

สองกระษัตริย์พักถ้วน ตรีวาร
สรงเสร็จทรงรถวิมาน มาศพื้น
เคลื่อนจากอโยธยาน พลโห่ เกรียวแฮ
เสียงสนั่นครั่นครื้น รีบเข้าเขตรอรัญ

ถับถึงริมฝั่งน้ำ พักพหล
วายุบุตรแปลงตน เติบแท้
นอนทอดต่างถนน ยาวใหญ่
ลิงยักษ์เสียงเซ็งแส้ ไต่เต้นตามคนอง

เดินทัพขับรถข้าม มหา สมุทรเฮย
โดยด่วนคลอโยธยา หยุดเต้า
รถประทับเกยชลา สองสู่ พระโรงแฮ
พร้อมอสูรพานรเฝ้า บาทไท้ถนิมกาพ

จบห้องที่ ๑๕๔

ห้องที่ ๑๕๕

พระสาธุศีลสังวร แต่ง

องค์นารายน์ดำรัสเอื้อน โองการ
ถามพระน้องโดยสาร ศึกไซร้
ทศพินฤทธิเปรียบปาน ใดใคร่ รู้แฮ
อีกมลิวันได้ รบช้าฤๅพลัน

พระพรตประนตน้อม ทูลคดี
ศึกทศพินวรนี สุรไซร้
บุตรอินทรชิตสองมี ใจภักดิ์ จับนา
เสร็จพิฆาฏจึ่งได้ สู่ด้าวมลิวัน

แรกอนุชคุมทัพย้าย แยกทัพ รบนา
ต้องหอกสุริยาภพ แทบม้วย
บันไลยจักรออกรบ แผลงอีก เล่านา
ศรรัดสัตรุคด้วย หากแก้กันทัน

กุมภัณฑ์จักรวรรดิสู้ อนุชา
ขุนยักษ์แผลงศรมา มุ่งน้อง
หากพระโปรดเกศา ประทานเกราะ กันแฮ
จึ่งพิฆาฏหมดพ้อง พวกพ้นมารพาล

พังพระพรตทูลถี้ถ้วน ทุกประการ
ธตอบว่ามารชาญ รบเร้า
พระเวทสาตรเทพทาน แหตย์ศักดิ์ สิทธิ์นา
หากว่าสองน้องเจ้า ฤทธิล้ำอรินปไลย

โองการซักท้าวพิ ภิกตรึก ไฉนนา
ท่านก็โหรหารภูก เล่ห์รู้
หลงเลี้ยงลูกข้าศึก เปนบุตร ตนนา
อสุรผัดบอกจึ่งกู้ ชีพไว้เปนตัว

พิเภกประนตน้อม สนองยุบล
ข้าบาทหมายบุตรตน แต่ได้
จักรวรรดิยกพลผจญ เจียนจัก ปไลยนา
หากพระเดชปกไว้ จึ่งพ้นภัยพาล

พระจักรีสดับยิ้ม สรวลปรา ไสยเอย
ฤทธิท่านน้อยพาลมา หมื่นไซร้
เพราะนิเวศน์ลงกา เถกิงกึ่ง สวรรค์เฮย
ปวงพวกพาลจึ่งได้ รบร้าชิงนคร

โองการสั่งพระลักษณ์ทั้ง สุมัน ตันเอย
ศึกเสร็จจะรางวัล ทั่วผู้
เครื่องยศแลทรัพย์บรร ดาศักดิ์
ตามซึ่งได้ต่อสู้ ยักษ์ร้ายวายชนม์

พระลักษณ์กับอมาตยน้อม　　อัญชลี แล้วแฮ
มาประชุมมนตรี　　ใหญ่น้อย
ปรึกษาซึ่งผู้มี　　ความชอบ
ตามจดหมายเทียบถ้อย　　แบบเบื้องปางบรรพ์

ปรึกษาว่าเมื่อครั้ง　　หริรักษ์
พระราชทานทรัพย์ศักดิ์　　แก่ทแกล้ว
ซึ่งเสร็จศึกทศภักตร　　เปนแบบ
เปนหลักเทียบเปรียบแล้ว　　เลิกข้อคำเดิม

หนึ่งโปรดพระพรตให้　　คุมทหาร
พิฆาฏทศพินมาร　　เสร็จแล้ว
รีบปรุกรอนราญ　　จักรวรรดิ วอดเอย
ผดุงราษฎร์สองนครแผ้ว　　ผ่องเสี้ยนศึกสูญ

พระสัตรุศออกรบร้า　　จนสลบ
ต้องหอกสุริยาภพ　　แทบม้วย
บันไลยจักรวอดรบ　　แผลงสาตร รัดแฮ
พระกลับผลาญมารด้วย　　เดชล้ำฤทธิรงค์

สองทรงธรรมอนุชไท้　　นฤเบศร์
ควรครอบครองไกยเกษ　　ผ่านเผ้า
ทรงบวรราชเสวตร　　ฉัตรศักดิ เฉลิมแฮ
ให้เครื่องขัติยราชเจ้า　　แก่ไท้ทั้งสอง

ยังบุตรสุริเยศนั้น ชาญไชย
เหาะโลกนภดลไว รับน้อง
คร่าอสุรบันไลย จักรปล่อย ศรนา
ควรเครื่องกระษัตริย์ต้อง จักให้รางวัล

ทศศิริวงษ์ราพท้าว สุจริต
เปนเนตรศึกศักดิ์สิทธิ์ ส่องรู้
ควรให้มกุฎวิจิตร เนาวรัตน์ จรูญแฮ
เพิ่มเกียรติ์ตามควรผู้ พิทักษ์ด้าวลงกา

พระยาอนุชิตล้ำ เดอสรรพ์ ทหารแฮ
หักด่านกรดเพลิงกัลป์ บั่นพ้น
ควรครองเขตรมลิวัน เวียงราพ
ให้เครื่องทรงเครื่องต้น เพิ่มทั้งนางสนม

พระยาอินนุภาพล้าง บันไลย จักรนา
แข่งฆ่าเพตราไกษย ชี่พม้วย
ควรให้เครื่องขัติย์ไพ โรจน์รัตน อร่ามเอย
ทั้งเครื่องอุปโภคด้วย มาศล้วนจำหลักลาย

นิลพัทควรแต่งตั้ง เปนพระยา
อภัยพัททะพงษา ชื่ออ้าง
สังวาลย์มาศรัตนา ภรณ์ประ ทานแฮ
เพิ่มศักดิ์อุปราชข้าง เขตรด้าวชมภู

ชมภูพานกับทั้ง นิลนนท์ นั้นนา
ได้สื่อส่องเมืองผจญ ราพม้วย
ให้มงกุฎรัตนหิรญ อลงกฎ
กับเครื่องอื่นอีกด้วย ชอบได้อาษา

อสุรผัดนำเหตุด้าว ลงกา ทูลเฮย
พิธียักษ์สองครา ถ่มได้
ให้เปนที่พระยา มารนุ ราชแฮ
อุปราชลงกาให้ ช่วยท้าวไอยกา

โอรสอินทรชิตผู้ เชษฐา
ถอบออกทูลกิจจา แก่ไท้
ควรที่เปนพระยา วันยุ ภักตรแฮ
พิทักษ์กุรุราษฐให้ ราษฎร์แผ้วผ่องเกษม

กันยุเวทให้ปกด้าว จักรวาฬ
กันนุชิตนามขนาน ยศไซร้
หนึ่งปาวนะมาร โปรดกลับ กรุงแฮ
ช่วยกิจพิเภกให้ ผ่องแผ้วประชากร

พระลักษณ์กับหมู่ท้าว พระยา ปวงเอย
เห็นชอบคำปรึกษา สู่เผ้า
กราบทูลพระเทพา วตารทราบ เสร็จแฮ
ตามระเบียบเรียบเค้า เงื่อนถ้วนทุกประการ

ทรงสุบรรณผ่องแผ้ว วรกาย
พึ่งเสร็จช้อบรรยาย ถี่ถ้วน
ต้องพระหฤทัยหมาย โดยขนบ
จึ่งประทานบำเหน็จล้วน ชอบได้ปริกษา

ภูธรจึ่งตรัสเอื้อน โองการ
เออพิเภกขุนมาร ฤทธิน้อย
จะเลื่อมศักเพราะหลาน ช่วยรงับ
จงอย่าละเยี่ยงถ้อย ผิดเค้าการธรรม

สองน้องจักรกฤษณ์น้อม ศิระราบ
มนุษย์ยักษ์ลิงกราบ เกลื่อนเกล้า
ได้พระราชทานลาภ เหลือแหล่
ต่างฤดิ์แดเร้า รื่นชื้นรวมชม

พระจอมโมลิศไท้ อวตาร
เสร็จซึ่งปูนบำนาญ บ่ายคล้อย
จากอาศน์สู่รกาญจน์ ยุรยาตร
สถิตย์แท่นมณเฑียรพร้อย พรั่งพร้อมแสนสุรางค์

จบห้องที่ ๑๕๕

ห้องที่ ๑๕๖

พระสาธุศีลสังวร แต่ง

ปางวันยุวิคทั้ง มัจฉา ณุเอย
ครองราษฎร์บาดาลมา เนิ่นได้
คิดถึงพระจักรา กับหณุ มานแฮ
จึ่งสั่งอำมาตย์ให้ ตรวจพร้อมโยธี

อสุรีรีบจดล้วน พลยักษ์
สี่เหล่ารวบรวมพรัก ไพร่พร้อม
สามารถอาจหาญหัก โหมศึก
เทียบรถเทียบพลห้อม แห่หน้าหลังอนันต์

สองกุมารต่างเข้า สนานองค์ เสร็จเอย
ประดับเครื่องสัณห์ทรง เสด็จเต้า
บังคมพระบิตุรงค์ ทูลเหตุ
ลูกจะลาขึ้นเฝ้า นเรศน์ทั้งหณุมาน

พิรากวนกล่าวโอบอ้อม อวยพร
สองบุตรจงถาวร สวัสดิคุ้ม
โอรสประนมกร กราบบาท ลาแฮ
ยกพยุหเคลื่อนกลุ้ม ผุดขึ้นดินดล

พลเดินลั่นสนั่นใกล้ กรุงศรี อยุธแฮ
หยุดทัพแทบคีรี พักร้อน
ต่างตนก็เปรมปรี หายเหนื่อย หน่อยนา
เที่ยวสกดแสกงต้อน กต่ายเนื้อโคมหิงษ

ปางพระยาพานเรศท้าว นามมหา ชมภูเฮย
คิดใคร่เยือนจักรา ธิราชเจ้า
สั่งให้จัดโยธา พลันเสรจ พร้อมแฮ
ทรงรถรีบพลเข้า ป่าไม้มาพลัน

ขุนกระบินทร์นำทัพเข้า เขตรอยุธ ยาเฮย
เห็นแต่รอยนับสมุท มากแท้
ผู้เดียวดอดด้อมมุด รกซุ่ม ดูฤๅ
เห็นชัดบัดวิ่งแต้ บอกท้าวชมภู

ดูดูเห็นศึกเสี้ยน อสุรา ราชเอย
ตั้งอยู่ริมมรรคา อคร้าว
นายหนึ่งภักตรเปนสวา หางมัจ ฉาแฮ
นายหนึ่งเปนแทตย์ท้าว แน่เจ้าจอมพล

ท้าวชมภูทราบซ้ำ สงไสย นักนา
พระพรตเล่าเสดจไป ปราบเสี้ยน
ชรอยอริราชไกล ยกเกี่ยว ยุทธนา
กูจะหักให้เหี้ยน สั่งให้พลผจญ

ขุนพลขับไพร่เข้า โจมตี
ฝ่ายยักษ์เสียท่วงที พ่ายแพ้
สองนายน่อรอรี ขับรถ เรวเฮย
ต้อนหมู่อสูรแก้ หัดถ์สู้หมู่สวา

พานรวนวิ่งแต้ แตกกระจุย
ท้าวขับกระบี่ลุย ไล่คว้าง
ยักษ์รับจับลิงขยุย ขยุกรวบ มารแฮ
เพียงพิภพถล่มล้าง มืดคลุ้มผงคลี

องค์พระศรีภพเจ้า อยุธยา
ออกพระโรงรัตนา มาตย์พร้อม
เสียงสท้านพสุธา พระตรัส สั่งเฮย
อนุชิตจงด่วนด้อม สืบร้ายดีไฉน

วายุบุตรรับสั่งแล้ว เรวคลาน ออกเอย
รีบระเหจเหาะทยาน ลิ่วฟ้า
เหนสองทัพประจันบาน พลันเหาะ ลงแฮ
เข้ากึ่ดกลางขวางหน้า จึ่งห้ามปรามถาม

สองกุมารกราบก้ม เศียรลง
บอกว่ามาเฝ้าองค์ ธิราชไท้
พวกกระบี่ทรนง ฤทธิ์รบ ลูกเฮย
ข้าจึ่งขับพหลให้ รบด้วยพลสวา

มหาชมภูว่าน้า คุมนิกร
มาประนตนรินทร อยู่เกล้า
สำคัญว่าฝ่ายบร มาติด เมืองแฮ
น้าจึ่งขับพลเข้า รบร้ารอญเข็ญ

วายุบุตรพึ้งทราบแล้ว สำราญ สรวลเฮย
นั้นมัจฉาณุกุมาร บุตรข้อย
วันยุวิกผ่านบาดาล ข้าบาท นรายน์เอย
สองอนุชเสร็จศึกคล้อย บัดนี้กลับมา

ชมภูไชหว่านล้อม ฉลาดเฉลย
เราผิดแล้วพ่อเอ๋ย อย่าขึ้ง
สองนายบนิ่งเฉย กล่าวตอบ ท้าวแฮ
หลานก็ผิดภูกซึ้ง โทษข้าขออะไภย

ฝ่ายอนุชิตให้เคลื่อน พลสอง เมืองนา
ถึงนอกวังหยุดกอง ทัพไว้
ผู้เดียวด่วนเฝ้าลออง บาทบัด ทูลเอย
ขอเบิกสามนายไซร้ (๑) สู่เบื้องบทศรี

นฤบดีสดับปลื้ม กมลปรา โมชเอย
โปรดเบิกสามนายคลา สู่เฝ้า
สามทราบต่างรีบมา โดยด่วน
ถึงประนตน้อมเกล้า หมอบเฝ้าพึ้งคดี

---

(๑) ต้นฉบับขาด จึงเติมลงให้ได้สัมผัส.

พระยลกระบี่ทั้ง อสุรินทร์
ทรงชื่นชมสมถวิล กระบี่ท้าว
นานแล้วพึ่งยลยิน ดีที่ สุดเอย
วันยุวิกบาดาลด้าว ทุกข์ร้อนฤๅเกษม

อสุรินทร์ยินพระพร้อง เจริญใจ
จึ่งกราบทูลพระภูวไนย บ่ช้า
พระเกียรติปกเกษไป เปนศุข สวัสดิเอย
ข้าคิดถึงผ่านฟ้า รีบเฝ้าฝ่าธุลี

พระจักรีตรัสถ้อย แต่หะ ณุมานนา
บุตรท่านหางเกะกะ กึดแท้
อนุชิตจึ่งเดชะ โปรดช่วย
พ้นเพศมัจฉาแก้ ปลดเปลื้องรำคาญ

ตรัสว่าอย่าทุกข์ร้อน กบี่ศรี
พระจับพระขรรค์โมฬี แกว่งใกล้
นั่งคุชฐูหลุดเองมี ความศุข สบายเอย
พ่อลูกไหว้แล้วไหว้ เล่าล้นเหลือเกษม

ปรีดาปราโมชถ้วน มันตยา มาตย์เอย
ปโรหิตพราหมณา เนกน้อม
มิเสียทีที่เกิดมา พบบาท ลอองเอย
ต่างชื่นต่างชมพร้อม พร่ำพร้องสรเสริญ

แปลงมัจฉาเสรจแล้ว　　โองการ ตรัสเอย
ซึ่งจักให้หณุมาน　　ปกด้าว
มลิวันจักไกลสฐาน　　เรานัก
ให้มัจฉาณุฤทธิกร้าว　　ปกแคว้นแทนบิดา
จึ่งโปรดตั้งแต่งให้　　เปนพระยา
หณุราชโดยบันดา　　ศักดิไซร้
ไปครองกับรัตนมา　　ลีมลิ วันแฮ
หนึ่งประทานเครื่องต้นให้　　ทั่วทั้งสามนาย
ประทานเสรจจึ่งเอื้อน　　อรรถอะ นุญาตเฮย
สองอนุชพลแทตย์กระ　　บั่นนั้น
ซึ่งมาต่ออรินระ　　ราญศึก เสรจแฮ
ให้นิวัติคืนเขตรขั้น　　สู่ด้าวเมืองตน
สองพระอนุชนารถทั้ง　　ท้าวพระยา
น้อมประนตทูลลา　　คลาดคล้อย
ยกพยุหโยธา　　คืนกลับ
สู่บุเรศใหญ่น้อย　　ทั่วด้าวแดนสฐาน

จบห้องที่ ๑๕๖

ห้องที่ ๑๕๗

หม่อมราชวงศ์พระเจริญ แต่ง

—

สุริวงศ์ราเมศรไท้ ทรงธรรม์
เสวยศุขมไหสวรรย์ เศกสร้าง
สีดาวิมลขวัญ เนตรคู่ ครองนา
อยุธยายศอ้าง เอกแม้นเมืองสรวง

ผ่านภพสบสวัสดิไร้ โรคา พาธเฮย
จนพระนางสีดา นาฏน้อง
ทรงครรภนับมาศา สามล่วง แล้วแฮ
พระจักรกฤษณ์สถิตย์ห้อง หากร้อนหฤไทย

ใคร่ประพาศพนัศด้าว แดนอา รัญเฮย
จึ่งเสดจออกเสนา นบน้อม
สถิตย์พระแท่นบัญชา ตรัสสั่ง
ให้จัดเตรียมจงพร้อม พรุ่งเช้าชมไพร

สุมันตันรับแล้ว บังคม ลาแฮ
หมายบอกทุกหมวดกรม เร่งร้อน
สารวัดตรวจครบสม เหมือนสั่ง
ตามอย่างโพนประพาศต้อน หมู่เข้าขบวนคอย

พลบีนถือล้วนเหล่า ลำพัน
พลดาบสกรรจสรร ทัศสู้
พลง้าวคร่ำสุวรรณ แสงวาบ
พลหอกหัดชำนิรู้ รอบแกล้วกลางสมร
กุญชรกองน่าแกว้น รณรงค์
กองถัดอัศดรยง ยิ่งซ้อม
กองหลวงรักษาองค์ อาจต่อ ยุทธแฮ
เกณฑ์แห่กองหลังพร้อม เสรจไว้ในสนาม
ราตรีมหิศเรศท้าว ไสยา
พระลักษณมีเสนหา ร่วมห้อง
แปดหมื่นสี่พันนา รีนาฎ สนมแฮ
ขับประโคมแซ่ซ้อง ศัพทให้หฤๅไทยเปรม
สางสางสุริยแผ้ว บัดพี
กำหนดแน่ราตรี รุ่งเร้า
ตื่นสรงภักตรผ่องศรี เสาวภาคย์
ชวนพระลักษณเสดจเข้า สู่ห้องสรงสนาน
พนักงานไขสุหร่ายพุ้ง เฉกฝน
สองพระองค์สรงชล ชุ่มแล้ว
ประทินกลิ่นเสาวคนธ์ จรุงรศ รีนนา
ทรงสอดสนับเพลาแพร้ว เพริศล้วนเชิงงอน

ภุษาสีต่างพื้น ทองพราย
ฉลองพระองค์สักสาย ตาบสร้อย
วงประวิชพรรณราย เรือนครุธ
มกุฎกรรเจียกห้อย บุษย์แก้วแกมกาญจน์

สองทรงศรคู่ร้า รณรงค์
สองเสดจยังเกยองค์ กฎแก้ว
สองสั่งเคลื่อนพลตรง ออกพระ ทวารแฮ
สองสถิตย์บนรถแพร้ว พรั่งพร้อมพลผาย

รถเทียมสามคู่ม้า เรวจร
ดุมประไพประภัศศร สุกแพร้ว
กงกำคร่ำแอกงอน งามรับ ธงแฮ
บุษบกบัลลังก์แก้ว กาบช้อยลอยกระจัง

พระลักษณนั่งประนตหน้า หริพงษ์
ขุนรถขับเรียงองค์ อนุชไท้
เครื่องสูงครบสิ่งคง เดินคู่ ขนานนา
ปี่แซ่แตรสังข์ให้ ฆาฏฆ้องกลองผะสาน

พลหาญขานโห่ก้อง กุลาหล
ทุกส่ำสำเริงรณ เกริกเร้า
เสียงเพียงสุธาดล โทรมซุด
พร้อมกระบวนพลเข้า เขตรแคว้นไพรสณฑ์

เดินทางแถวพนัศเลี้ยว เลี้ยวเนิน
ชมหลั่นบรรพตเขิน โขดซ้อน
จตุบททวิบาทเดิน เดียรดาษ ดงแฮ
เงาพฤกษเยนร่มร้อน ชอุ่มช้ออบังสูรย์

เบญจวรรณโผจับหว้า รายเรียง
ดุเหว่าจับกระวานเสียง แซ่ซ้อง
เค้าโมงจับโมงเมียง หมายคู่
ยูงจับยูงยูงร้อง ร่ายฟ้อนแพนหาง

เสือสีห์หมีเม่นเนื้อ กวางทราย
ละมั่งรมาดผาดผันผาย เผ่นเต้น
ลิงโผนโลดผอยหาย เห็นหน้า สนุกนี้
บ้างเที่ยวแอบฟุบเร้น พุ่มไม้ไพรพง

พฤกษาชูช่อก้าน แกมใบ
ดอกดกผลดาษไสว สุกย้อย
พลหาญร่าเริงใน แนวพนัศ สฐานแฮ
เพลินหฤทัยใช่น้อย ที่ด้าวแดนดง

ปางองค์ยุพยอดสร้อย สีดา
สถิตย์แท่นห้องในปรา สาทแพร้ว
สนมนาฏเล่หดารา รายรอบ จันทรแฮ
ยามเมื่อจะคลาศแคล้ว บาทไท้สวามี

พันเอินอุบัติร้อน สรรพางค์
ไป่ศุขหฤทัยลาง หลากล้ำ
เฉกนอนที่ในกลาง กองอัค คีนา
ลมพัดกระพือซ้ำ เทวศคลุ้มฤๅคลาย

ชวนสนมนางนาฏทั้ง มวญมี
จากอาศน์ปราสาทลี ลาศเต้า
โดยฉนวนสู่นะที ตำหนัก น้ำแฮ
ถึงท่านาเรศรเจ้า รีบเร้าลงสรง

กับอนงค์นางนาฏล้วน ลงสนาน
ดำผุดสุดสำราญ รริกรี้
บ้างกระทุ่มชลธาร ฉานฉ่ำ
บ้างเล่นอยู่โยงลี้ ไล่คว้าหากัน

กำนัลบางหมู่ร้อง โหยหวน
เพลงขับเพลงรับครวญ เคร่าคร้อง
ต่างนางต่างสำรวล เริงร่า
แทบท่านะทีซ้อง แซ่ล้วนเหล่าสุรางค์

กษณะนี้ศาจใต้ ธรณี
นางดุลย์ยักษี ชื่อพร้อง
ทราบความว่าเทพี มาสระ สนานแฮ
อาฆาฏมาดหมายจ้อง จิตรร้ายฤษยา

จักลองทำเล่หให้ ลี่ดา
พลัดพรากจากพระรา เมศรไท้
คิดแล้วแหวกคงคา ขึ้นจาก ที่แฮ
ถึงฝั่งแฝงพุ่มไม้ หนึ่งแล้วร่ายมนต์
บัดเดี๋ยวเพศยักษ์เพี้ยน แผกตน
เปนมนุษย์นางนฤมล ไม่ช้า
กรายกรรีบจรดล ถึงท่า สนานนา
น้อมเกษทูลว่าข้า บาทนี้ประมาทไป
ไป่ทันพระแม่เจ้า เสดจสรง
โทษผิดอาญาคง ไป่แคล้ว
ขอพระแม่เจ้าจง งดโทษ
ควรมิควรสุดแล้ว โปรดเกล้าคราวเดียว
พังบีศาจใส่ไคล้ เคลือบกล
คิดว่าจริงไป่สน เท่หถ้อย
ซึ่งมามิทันจน เจียนคลาศ เจ้าเอย
เราไม่ถือโทษน้อย เท่านั้นทำเนา

จบห้องที่ ๑๕๗

ห้องที่ ๑๕๘

หม่อมราชวงศ์พระเจริญ แต่ง

เสร็จสรงอรรคเรศเจ้า กลับสฐาน
ปี่ศาจตามอยู่งาน พัชใกล้
ทูลถามว่าเยาวมาลย์ เห็นทศ กรรฐฤๅ
รูปร่างอย่างไรได้ โปรดข้ากำนัล

ทศกรรฐยักษ์นั้นนี่ สิบมือ
สิบภักตร์มีฤทธิ์ฦๅ ทั่วหล้า
เจ้าจะใคร่เหนฤๅ เราจัก เขียนนา
จึ่งวาดลงไม่ช้า ที่พื้นกดานชนวน

เหมือนรูปจอมราพแล้ว วางลง
ทุกล่ำนางสนมวง แวดล้อม
เพื่อดูประจักษองค์ ทศภักตร ไฉนนา
ต่างว่าน่าเกลียดพร้อม อย่างนี้ฤๅหนง

ปางองค์หริรักษ์เจ้า จอมธรรม์
เที่ยวประพาศอารัญ รื่นชื้น
จนสุริเยศสายัณห์ จวนย่ำ
ให้เลิกพลเพยบพื้น กลับเข้าคืนนคร

บีศาจแปลงแจ้งว่า พระราม กลับเฮย
ชอบจิตรเพราะสมความ คิดไว้
หายวับกับตาตาม ฤทธิเพศ ผีนา
สิงรูปเถขาให้ ไป่ได้ลบหาย

บัดกำนัลใหญ่น้อย ชาวใน
เหนรูปนางหายไป ต่อหน้า
ได้คิดบีศาจไพ รีหลอก หลอนแฮ
ต่างวิ่งหวีดหวาดว้า วุ่นล้มลนลาน

พอพระหริรักษ์ไท้ เสดจถึง เกยเฮย
นาเรศร์สีดาจึ่ง ลูบล้าง
รูปราพไป่ลบริ่ง ลายยิ่ง กระจ่างแฮ
สุดคิดทรงซ่อนข้าง ฝ่ายใต้บรรจฐรณ์

ภูธรประทับแล้ว ลงรถ
พอย่ำพระทรงยศ สู่ห้อง
ผธมพระแท่นรันทด ระทมเทวศ
คันระคายดุจต้อง เรือดรี้นไรตอม

เดชมารดาลเดือดร้อน อินทรีย์
ดังถูกเพลิงจุดทวี เทวศล้ำ
เหลือบเห็นหมู่นารี เรียงนั่ง อยู่นา
ยิ่งพิโรธกำนัลซ้ำ แซ่งเย้ยกูไย

กระทึบบาทหัตถ์เงื้อ ขรรคไชย
ไล่เหล่าคำนัลใน วิ่งช้อง
สีดาทราบหฤทัย หวาดหวั่น
สั่งเร่งสาวใช้พร้อง พระผู้อนุชา

สาวใช้รับสั่งเร้า เรวทูล
พระลักษณ์สดับอาดูร ด่วนเฝ้า
ยอกรแทบบาทมูล พระเชษ ฐาแฮ
ถามเหตุพระผ่านเกล้า เคียดข้อความใด

ภุชพงษ์ทรงสดับถ้อย คำถาม นั้นนา
ได้สติตอบยุบลตาม แต่ต้น
ไสยาศไป่หลับความ รคายนัก น้องเอย
เจ้าจุ่งไปตรวจค้น ทั่วทั้งมณเฑียร

พระลักษณ์รับสั่งแล้ว อัญชลี กรเอย
ตรวจทั่วในมณฑีร์ เที่ยวค้น
เห็นกดานรูปอสุรี วางซ่อน อยู่นา
เกรงพระอาญาล้น หยิบแล้วทูลถวาย

พระองค์เห็นแล้วยิ่ง เดือดดาน
เหวยอี่ชาวพนักงาน ทั่วหน้า
ใครลอบวาดรูปมาร มาซ่อน ไว้เฮย
ทั้งหมดนางไป่กล้า ตอบถ้อยทูลแถลง

สีดาทูลรับแจ้ง โทษา นุโทษเอย
ล่วงพระราชอาญา ยิ่งผู้
เพราะปีศาจแปลงมา ลวงหลอก
ทุกเหล่ากำนัลรู้ เล่ห์ล้วนเปนพยาน

ภูบาลพิโรธโอ้ สีดา
รักยักษ์ลอบเลขา ซ่อนไว้
เจ้าลักษณ์เร่งเรวพา ปลงชีพ เสียพ่อ
แล้วแหวะดวงใจให้ แห่งข้าขอดู

พระลักษณ์ฟังไม่เอื้อม อาจทาน ทัดเฮย
รับสั่งพาเยาวมาลย์ คลาศเต้า
ลับเนตรพระภูบาล สองโศก สลดแฮ
นางว่าพระน้องเจ้า จักมล้างหนไหน

อนุชาว่าที่นี้ ในนคร
จำจักไปพนันดร ด่วนเต้า
ทูลพลางรีบพาจร ในราช ตรีแฮ
ถึงป่ากาลวาตเข้า ร่มไม้ไทรพิศาล

นางทรงกำสรดแล้ว ขอลา น้องเอย
โทษพี่มิควรมา ชีพม้วย
ชั่วดีพระอนุชา ทราบชัด หฤทัยพ่อ
เวรก่อนหากเตือนด้วย เร่งเจ้าจงประหาร

พึ่งนางแสนโศกแล้ว สนองสาร
น้องไป่อาจสังหาร พี่ได้
เชิญไปจุ่งสำราญ เทอญแม่
ซบภักตรกับบาทให้ สอื้นสอื้นอาดูร

ลักษณ์เอยไยเจ้าล่วง บัญชา
ฦๅว่าเราตกมา หัตถ์เงื้อม
แสดงสรรแต่วาจา ดิปลอบ เราฤๅ
ความคิดเราพอเอื้อม อาจรู้ใจชาย

ยินคำนางพ้อคิด ความสรรพ สมนา
จำจะทำตามรับ สั่งใช้
ษมาโทษชักขรรค์หลับ ตาหวด ไปแฮ
ขรรค์หลุดจากกรไท้ อนุชล้มสลบลง

ขรรค์เปนพวงดอกไม้ ลอยมา
สวมพระสอสีดา ดุจคล้อง
บัดนางทอดทัศนา อนุชนิ่ง สลบแฮ
คิดว่าองค์พระน้อง แน่ม้วยชีวงปลง

คลำกายยังอุ่นรู้ วิสัญญี
เสียงสัตย์ลูบองค์ศรี อนุชไท้
พระลักษณ์กลับสมฤดี ฉงนจึ่ง ถามแฮ
ไยพี่คงชีพได้ ดอกไม้ไหนมา

นางเฉลยว่าเมื่อเจ้า พ้นถง
คิดว่าตายเดชคง สัตย์ไซร้
ขรรค์เปนบุษย์มาลย์วง สอพี่
พลางหยิบพวงดอกไม้ ยื่นให้อนุชา

มาลาคืนกลับได้ เปนขรรค์
พระลักษณ์เหนมหัศจรรย์ เจิดหล้า
สรเสริญเสร็จลาผัน ภักตรกลับ กรุงแฮ
ร้อนอาศน์อินทรเจ้าฟ้า เพ่งรู้เรวลง

ถึงดงนฤมิตรเนื้อ นอนตาย
ชายป่าริมทางผาย อนุชไท้
พระลักษณ์สบสมหมาย มุ่งจิตร มฤคนา
แวะแหวะดวงใจได้ ด่วนเข้าธานี

ถึงถวายทรงรับเอื้อน โองการ
ใจเช่นใจเดียรฉาน ชั่วช้า
เสียแรงรักเพียงปราณ แปรจิตร ได้แฮ
ดำรัสพลางผ่านฟ้า เสดจเข้าห้องสุวรรณ

จบห้องที่ ๑๕๘

ห้องที่ ๑๕๙

ขุนวิสุทธากร แต่ง

ปางพระเยาวยอดสร้อย สีดา
ครั้นพระลักษณ์อนุชคลา คลาศผ้าย
เออองค์หฤทัยอา วรณหวั่น หวาดแฮ
แปรภักตรเหลียวขวาซ้าย เปลี่ยวเศร้าทรวงสยอง

นางฟังพาลมฤคแสร้ สนั่นไพร
จักรจั่นอึ่งกเรไร หริ่งร้อง
เสียงสุโนคกระแสงใส สยองเยือก เย็นนา
ลิงค่างบ่างชนีพร้อง เพรียกให้หวนโหย

เสียวทรวงสมรมิ่งเศร้า แสนศัลย์
ชลเนตรนองภักตรพรรณ เผือดคล้ำ
สั่นรทดหฤทัยรัน ทดเทวศ
จักอยู่จักจรก้ำ กึ่งให้หันหวน

ข่มโศกทรงตริได้ โดยบัญ ญาแฮ
หญิงอยู่เดียวจักพลัน สบร้าย
ไป่พ้นอุบัทวัน ตรายโทษ ทวีแฮ
จำจิตรจำจักผ้าย เพื่อพ้นภัยพาล

ตริเสร็จนางนบน้อม วิงวอน เทพยเฮย
สรวมหมู่อมรสิงขร ป่าไม้
เมตตาช่วยรอนถอน ทรเหตุ ปวงนา
จึ่งพิทักษ์เผือให้ คลาศแคล้วไภยกระลี

เสี่ยงเสร็จอัคเรศเต้า โดยอรัญ
โอภาษสว่างแสงจันทร์ แจ่มแผ้ว
ครวญพลางพร่ำจาบัลย เดินโศก รทดแฮ
สอื้นสอึ๊กอาดูรแล้ว กลับรื้อรำพรรณ

ปางจากบุเรศร์น้อม ผนวชทรง พรตแฮ
ไร้ราชสมบัติลง ตกไร้
มิหนำราพพลัดองค์ พรากสวาศ ไกลแฮ
เสวยทุกขระทมไหม้ แทบม้วยอาสัญ

เสร็จศึกประสบพร้อม เพรียงกัน
ถวัลยรัชศุขเกษมสันต์ หนึ่งน้อย
ดลยุคซุกเวรุทัน ถึงแทรก ผจญแฮ
ให้จากไอสวรรย์คล้อย คลาศร้างกลางคัน

ชรอยกรรมเราก่อนให้ เขาพลัด กันฤๅ
กรรมวิบากดลซัด ชาตินี้
เสวยเทวศระทมขจัด ศุขเสื่อม สวัสดิแฮ
สบทุกขแสนยากกี้ เมื่อไซ้จักเกษม

โอ้ลักษณ์พ่อบ่ได้ ดวงกระมล พี่นา
กลับสู่ภุชพล มอบเผ้า
ทรงบงบ่ทรงยล สมราช หฤทัยแฮ
พระจะลงโทษเจ้า หนักน้อยเปนไฉน

คิด ๆ น่าใคร่กลั้น จิตรถอน ชีพเฮย
หวนห่วงบุตรอาวรณ์ เทวศเศร้า
โอ้ดวงจิตรมารดร ดาลสู่ ครรภ์ฤๅ
ยังไม่เห็นภักตรเจ้า จักต้องพลอยสลาย

เดชะบุญบุตรข้า แต่หลัง
ได้ก่อสะสมรัง เริ่มสร้าง
อีกเดชเทพจงสั่ง หารโทษ ทุกข์แฮ
สรรพะภัยจงร้าง นิราศได้ดลเกษม

เสรจสัตยเสาวนิจแล้ว อาดูร
ชลเนตรนองเนตรภูล พร่ำไห้
วังเวงวิเวกยูร ยาตรแต่ เดียวนา
ในถิ่นเถินทางไร้ เพื่อต้องจำจรัล

จึ่งองค์เทเวศร์เจ้า ไตรยตรึงษ์
นฤมิตรเพศเปนมหึงษ ไต่เต้า
สุอรนาฎทำตลึง แลไถ่ ถามแฮ
โฉมแม่ไยมาเศร้า โศกสอื้นเอองค์

ภควดีเผยตอบสิ้น เสร็จสาร
แรกจวบจากศฤงฆาร ตกไร้
ถามถึงสิทธาจารย์ สถิตย์เขตร ใดพี่
มหิงษ์ช่วยนำแนะให้ ถุด้าวอาศรม

มหิงษเทเวศร์เอื้อน โองการ
ดูก่อนยอดเยาวมาลย์ อย่าเศร้า
มาเราจักนำสฐาน นักสิทธิ สถิตย์นอ
ตรีเนตรนำนางเต้า สู่แคว้นบริเวณ

พอรุ่งลุเขตรด้าว กุฎี
แห่งพระวัชมฤคชี เชี่ยวแกล้ว
เทเวศร์กลับคืนตรี ทศเทพ ภพนา
อัคเรศร์ปรีดาแล้ว นบน้อมพระมุนี

ดาบศยลยอดสร้อย สีดา ถามเฮย
ไฉนมิ่งสมรมา ถิ่นนี้
แต่เดียวน่าสงกา นามแม่ ใดแม่
รูปอยู่นานแต่กี้ ไป่พ้องพานเหน

โฉมยงทรงเล่าสิ้น ความหลัง
ตราบลุอาศรมหวัง พึ่งไท้
ทรงพรตธพึงสัง เวชจิตร นักนอ
อยู่เถิดตาจักได้ ช่วยเลี้ยงอุปถัมภ์

นักสิทธินฤมิตรห้อง กุฎี
ใต้ร่มพฤกษามี ชัฏชั้น
ตั้งเครื่องอุปโภคศรี ครบเสร็จ ประสิทธิแฮ
นางสถิตย์อาศรมนั้น สร่างเศร้าทรวงหมอง

นางเนาสำนักไท้ ทรงญาณ
ปฏิบัติพระอาจารย์ ค่ำเช้า
มีจิตรภักดิสมาน เสมอบิ ดรแฮ
ไม่เกี่ยงรังเกียจเผ้า ไผ่รื้อระวังระไว

ครั้นครรภ์ทศมาศถ้วน กำหนด
จวนประสูตรโอรส หน่อเหน้า
วายุทบท่วนทด กำเริบ แรงนา
ปั่นป่วนประชวรเร้า ทั่วทั้งสรรพางค์

ทรงญาณตรนักสิ้น สมฤดี
งกเงิ่นจับคนฑี ไขว่คว้า
ฉนฉานเศกวารี พึมพร่ำ อยู่นา
โอ้อกครานี้ข้า จับต้องกลใด

บันดาลเทเวศร์แจ้ง ชวนชา ยาเฮย
สุจิตรสุธรรมา หนุ่มเหน้า
สุนันท์สุชาตา อัคเรศร์ สี่เอย
กับหมู่อับศรเต้า เสด็จแคว้นอาศรม

ถึงอาศรมบทห้อง กุฎี
ตรัสสั่งสี่มะหิษี พรั่งพร้อม
จงเฝ้าพระลักษมี ผดุงบาท เธอนา
มวญหมู่อับศรล้วน แวดเข้าประคองครรภ์

สี่ดาอรรคเรศร์ได้ ยลนาง สวรรค์แฮ
คลายวิตกทุกขจาง จากเศร้า
ศุภฤกษจวบอรุณสาง วายุรวด แรงแฮ
ประสูตรพระกุมารเจ้า หน่อเนื้อหริวงษ์

อินทรทรงสังข์ชื่อพรอง พิไชย ยุทธแฮ
เป่าสนั่นศัพทเกรียงไกร ครั่นครื้น
นางสวรรค์โสรจสรงดะไนย ราชเสรจ ประดิษฐ์แฮ
เหนือทุกูลพัตรพื้น ภาคห้องพานมณี

นางยลบุตรแช่มช้อย เฉิดเฉลา เลิศแฮ
แสนสวาศยอดยุพเยาว หน่อน้อย
โกสีย์ล่ำเทพเคา รพประสิทธิ พรนา
เสรจสู่พิมานคล้อย คลาศทั้งบริวาร

จบห้องที่ ๑๕๙

ห้องที่ ๑๖๐

ขุนวิสุทธากร แต่ง

ภควดีศรีสวัสดิ์ว้า เหว่ขวัญ หายเฮย
อยู่เปลี่ยวเดี่ยวทรวงศัลย์ หม่นไหม้
อุ้มโอรสรำพัน เพื่อนยาก แม่เอย
ไร้สิ่งสมบัติไร้ ญาติไร้บิตุรงค์

คราจนคราน้ี้แม่ สุดขัด สนแฮ
สบสิ่งสรรพ์สมบัติ สุดไร้
แต่ธำมรงค์จรัส เดียวติด มานา
แม่จะทำขวัญให้ พ่อผู้กลอยเขญ

ถอดแหวนผูกหัตถ์ให้ บุตรา
สรวมสวัสดิเกษา ผ่องแผ้ว
โอรสนิทรนางมา นบนัก ธรรมแฮ
ฝากลูกลาคลาศแคล้ว สู่น้ำเชิงไศล

ยลสวาลูกเกาะหน้า กกหลัง โลดแฮ
หวั่นจิตรสุดคิดสัง เวชพร้อง
เหวยสวาจะระวัง ลูกอย่าง ไรนอ
เล็กเล็กพาเที่ยวจ้อง จักล้างฤาไฉน

พานรเฉลยว่านี้ ธรรมดา เราแล
บุตรรักต้องจำพา สถิตย์ใกล้
ทุกข์ไภยสิ่งใดนา มิไม่ กลัวแฮ
นางละบุตรนางไว้ ห่างนั้นดีไฉน

เทพีสดับสดุ้งคิด โดยไว เชาว์นา
รีบกลับศาลาไลย ลุแล้ว
อุ้มราชดะไนย รีบสู่ เฉนียนแฮ
สรงโสรจเยาวราชแผ้ว ผ่องพ้นมลทิน

สิทธาสมาธิแล้ว ลืมหลาน น้อยแฮ
กลับนึกได้ลนลาน รีบเต้า
บงบ่พบกุมาร เที่ยวเสาะ แสวงเฮย
ไม่ปะเหนื่อยนั่งเศร้า เร่าร้อนฤดีดวง

จำกูจักก่อตั้ง การอา หุติแฮ
ชุบราชกุมารา ลอบไว้
ก่อนนางกลับจรมา ลุปริ เวณแฮ
วาดรูปกุมารได้ เสร็จแล้วถเกิงกูณฑ์

เทวีสรงเสร็จเต้า ศาลา
นบพระสิทธาเห็น จึ่งพร้อง
นางฝากบุตรกลับพา ไปไป่ บอกเลย
ทำรูปให้วุ่นต้อง แต่งตั้งพิธกรรม

ครานี้ไม่ต้องก่อ กาลา กุณฑ์แฮ
หยิบรูปเลขาจะ ลบได้
นางทัดพระสิทธา พระโปรด พระเฮย
เชิญชุบเกิดจักได้ อยู่ด้วยนัดดา

นักสิทธิว่าชอบแล้ว นงคราญ
กลับก่อกาลากรานต์ รุจกล้า
ร่ายเวทใส่กุมาร รูปที่ เพลิงเฮย
เกิดมหัศจรรย์หล้า ลั่นคลุ้มโพยมหน

พอสว่างมืดเมฆแผ้ว กุมาร เกิดแฮ
ในที่ท่ามกลางกรานต์ แน่งน้อย
พระร่ายเวทเกิดธาร พรรษดับ เพลิงเฮย
อุ้มกุมารคลาศคล้อย ส่งให้เทวี

อรรคเรศทรงรบแล้ว ปรีดา
อุ้มแอบนารถสองรา แช่มช้อย
ยลโฉมบียบุตรสา ทรชื่น ชมแฮ
งามยิ่งงามไม่น้อย ลักษณล้ำเสมอกัน

นางขอสมเยศให้ กุมาร สองเฮย
นักสิทธิสอบคูณหาร เลือกใช้
โดยขัตติยนามขนาน รอญโทษ ปวงแฮ
อายุบริวารได้ ปลอดพ้นกาลกิณี

จึ่งว่าโอรสเจ้า แจ่มจันทร์
มงกุฎสมยาสรร เศกซร้อง
กุมารบุตรบุญธรรม์ นามถบ น้องนา
จงนิราศไภยพ้อง สวัสดิแผ้วสองเกษม

ภควดีประนตน้อม อำลา พระแฮ
อุ้มกุมารสองคลา สู่ห้อง
ให้ขีระธารา สองบุตร เสวยเฮย
ถนอมดไนยพี่น้อง ค่ำเช้าผดุงสงวน

จนสองไวยวัฒน์ได้ สิบฉนำ
นางสู่พระนักธรรม นอบไหว้
สองนารถไป่ชาญชำ นาญสาตร์ ศิลป์เลย
พระโปรดสั่งสอนให้ เพื่อแผ้วกันไภย

มุนินทยินชอบด้วย บังอร
เปนธุระตาจะสอน สั่งให้
นางเผยพจน์สุนทร ปลอบกุ มารแฮ
ตรัสเสรจอภิวาทไหว้ กลับห้องปริเวณ

จึ่งองค์นักพรตล้ำ ปรีชา
สอนสั่งไตรยวิทยา หน่อน้อย
ให้สองเร่งศึกษา เสรจสรรพ เวทเฮย
ไวว่องคล่องไป่ด้อย เผดจพลั้งดังแถลง

จึ่งเหลาเวพุคอ้ม เปนคัน ศิลป์แฮ
ศรหนึ่งลูกสามพลัน [๑] แบ่งให้
สองหลานละคันสรรพ์ ส่วนอุป เท่าเฮย
สองรับจากหัตถ์ไท้ ประนตแล้วลาจร

สุสฐานร่มโศกเชื้อ ผกาไสว
เปนที่จงกรมใน เขตรนั้น
หักดอกโศกบั้กไกล ห้าสิบ วานา
ศรซัดแผลงตรงขั้น ดอกต้องกระจายพรู

นักสิทธิยลหน่อน้อย สองชาญ เชี่ยวแฮ
จึ่งเริ่มกาลากรานต์ กิจแกล้ว
ร่ายเวทวิศณุกาล เกิดมหัศ จรรย์ฮา
กุณฑ์ถเกิงโพลงแพร้ว ทางรุ้งเพลิงกัลป์

เกิดเปนเทพบุตรแคล้ว กลางยัญ เพลิงแฮ
ทายเทิดศิลป์สองคัน เพริศแพร้ว
กับศรหกเล่มบรร จบประกับ กันนา
นักสิทธิหยิบออกแล้ว เทพยนั้นพลันหาย

พระอวยพรเพิ่มแล้ว ส่งศร ให้แฮ
เยาวราชรับพรธนู เทิดเกล้า
ลาไอยะกาจร สู่ชะนะ นี่นา
นางทราบโสมนัศเฝ้า ชื่นชื่นชูกระมล

---

(๑) ต้นฉบับขาด จึงเติมลงให้ได้สัมผัส.

ทั้งสองไสยาศพร้อม กับเพลา แม่แฮ
ตรัสจะลาชมเขา ช่อไม้
เทวีปลอบยุพเยาว์ อนุญาต สองนา
ไปพ่ออย่าไกลให้ เร่งรู้ระวังกัน

สองทรงศรสาตรแล้ว กราบมาร ดรแฮ
สองราชจรดลสฐาน ป่าไม้
ชมสัตว์ส่ำพฤกษสาร โชดศิ ขรเฮย
เพลินเที่ยวชมเพลินไท้ ลุด้าวหิมพานต์

ยลรังแสนอ้อมใหญ่ สาขา คลึ้มเฮย
พระเชษฐบอกอนุชา เชิดชี้
จะลองเดชศรปรา กฏเกียรติ ไว้นอ
แผลงพฤกษารังนี้ เพื่อให้แหลกลาญ

ทรงแผลงพิฆาฏต้น พระยารัง
หักโค่นโค่นเพิกพัง แหลกล้ม
บันฦๅนฤนาทดัง ตลอดทั่ว ภพแฮ
มานุษย์เทพาก้ม ภักตรว้าหวาดสยอง

จบห้องที่ ๑๖๐

ห้องที่ ๑๖๑

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร แต่ง

พระมกุฎพระลบรั้ง แรมพนา เวศแฮ
เสรจโค่นขุนพฤกษา แหลกล้ม
ครรไลสุสฐานอา ศรมบท
สู่พระมาตุเรศก้ม กราบแจ้งอนุสนธิ

ฟังดไนยนงลักษณปลื้ม เปรมจิตร
ว่าพ่อชไมยมิตร ร่วมไร้
สมเปนเอกอดิศร์ วรเผ่า พันธุนา
สิทธิศักดิ์สมวงษ์ได้ ดั่งนี้ดีเหลือ

เชษฐองค์โอรสเอื้อน อัดถ์ถาม พลันนา
พระแม่จึ่งแถลงความ หนึ่งน้อย
บิตุราชลูกรักนาม ไฉนนั่น พระนา
สถิตยที่แดใดข้อย คิดอั้นฉงนฉงาย

ชลไนยนองเนตรแจ้ง เหตุหน หลังแฮ
ว่าท้าววรยุคล คู่ไร้
อันองค์พระจุมพล ชนกนารถ พ่อฤๅ
นามพระราเมศรได้ ผ่านด้าวอยุธยา

นางแสดงโดยเหตุเบื้อง　　บรรพกาล นั้นนอ
ยกสาตรวิวาหวาร　　แต่งตั้ง
ตราบต้องทุกข์ทรมาน　　มาพึ่ง ชฎิลแฮ
จบเรื่องเอารสทั้ง　　นาฏซ้องโศรกศัลย์

บ่างบรมรามราชเจ้า　　อยุทธยา
เสดจออกหมู่มาตยดา　　ดาษเฝ้า
ยินก้องเกิดโกลา　　หลเหตุ มหันตแฮ
หลากหฤไทยท่านเร้า　　เร่งซั้นสอบถาม

โหราจารยแจ้ง　　เจนคำ รับเฮย
รับราชโองการธรรม　　ธเรศไท้
สอบทั่วเสร็จทุกคำ　　ภีรภาคย์
สอบบ่เหนเหตุให้　　อัดอั้นอกฉงน

ต่างประนมนอบเกล้า　　กราบทูล
ข้าแต่นเรนทรสูรย์　　ผ่านหล้า
คำภีรบ่แจ้งมูล　　เหตุกิจ นี้เลย
แต่ลิขิตคดีช้า　　เนิ่นโน้นมีปาน

บ่างบรรพธรรมิกะเจ้า　　รอบสา กลเฮย
กับพระไตรยอนุชา　　เพริศแพร้ว
ลองฤทธิราชศรา　　วุธผาด แผลงแฮ
ถวายพระทูลกระหม่อมแก้ว　　ที่คล้อยคืนสวรรค์

สรเทือนสรทกฟ้า ดินดาล
เหตุก็พอปูนปาน เปรียบได้
ชรอยผู้เรืองฤทธิชาญ เชิงสาตร์
ถองวราวุธใกล้ เขตรแคว้นแดนนคร

ผิผู้เรืองฤทธิ์นี้ ใจตรง อยู่ฤๅ
คงบ่ขัดประสงค์ ท่านได้
ผิวคิดขบถคง แขงแข่ง คำนา
หักก่อนดีกว่าให้ แก่กล้ามาผจญ

ขอจงแต่งอัศวอ้าง อุประการ นามฤๅ
ครบเครื่องสุวรรณสาส์น สอดห้อย
เลี้ยงสัตยปล่อยสู่สฐาน นิคมเขตร์ ขันธ์แฮ
ให้บุตร์วายุคล้อย คลาศด้อมดอดตาม

ในสาส์นจงแจ้งว่า พระจักรา ราชแฮ
ผดุงภพเพ่งกรุณา ทั่วหน้า
คาบนี้มหัศจรรย์ปรา กฎเกิด เปนแฮ
จึ่งปล่อยม้าหมายรู้ เรื่องแจ้งใจชน

ใครครองวรสัจตั้ง ต้นกตัญ ญูนา
จงสการอัศวอัน อาศน์ไท้
ใครจ้องจู่จับขัน ขับขี่ ก็ดีแฮ
คือขบถบไว้ ชีพต้องตายเตียน

คงจะประจักษ์แจ้ง ใจชน ได้นา
ใครซื่อใครคดคน คิดร้าย
ผิวพบพวกทรพล ผู้ประทุษฐ์ ไทย์แฮ
จับอย่าเหลือเหล่าอ้าย อาจเอื้อมโอหัง
พังสารซั้นสั่งให้ หนุมาน
รีบสู่ไกยเกษส์ฐาน ถิ่นด้าว
ทูลสองอนุชาชาญ ไชยเยศ
เชิญเสดจกนิฐท้าว เร่งร้อนเรวถึง
วายุบุตรรับสั่งคล้อย คลาจร
สุแหล่งไกยเกษนคร ไป่ช้า
ทูลองค์อดิศร สองกระษัตริย์
โดยพระจอมเจ้าหล้า ตรัสใช้เชิญองค์
สองทราบดำรัสเร้า เร่งพหล
เพียบพยุหบาตรพล พรั่งพร้อม
ยกรัดรีบเดินดล อยุทธเยศ
สองสู่สุรราชน้อม นอบเฝ้าพังสาร
จักรพงษภูวนารถเอื้อน องการ
เหตุอุบัติบันดาล กึกก้อง
สงไสยว่าไภยพาล พวกอะมิตร์ มีนา
จึ่งจะให้พระน้อง จับเสี้ยนไอสวรรย์

จักร่างลิขิตคล้อง คออา ชานา
ปล่อยออกนอกนัครา รีบเต้า
อีกขุนกระบินทรวา ยบุตรติด ตามแฮ
ให้อนุชยกพลเร้า รีบต้อนตอนหลัง

ยุคลขัดติยเท้า ทูลสาร
สรวมชีพใต้บทมาลย์ ยื่นหล้า
การเพียงรำบาญ อรินทรราช นี้ฤๅ
ตกพนักงานข้า พี่น้องสองศรี

พระหยิบสองเกราะแก้ว กันอา วุธเฮย
เรืองฤทธิสิทธิศักดา เดชล้ำ
เคยทรงสู่ศึกมา ทุกคาบ ครั้งแฮ
ประสิทธิแก่อนุชซ้ำ สั่งให้เตรียมพหล

สองราชรับพจนแล้ว ลาคลา
จากพระโรงสู่พลับพลา สั่งให้
โหรเฒ่าเหล่าพฤฒา จารย์จัด พิธีนา
มาตยรับโองการไท้ ธิเบศน้องอวตาร

ขุนม้าจุงมิ่งม้า มาพลัน
อาลักษณ์เชิญสาสนสุวรรณ ผูกเข้า
เวียนเทียนเจดรอบบัน ลือสุรนาท ประโคมแฮ
สรวงประกาศเทพเจ้า ข่าวทั้งไตรยสฐาน

สรรพเสร็จปล่อยอัศวแคล้ว คลาจร
วายุบุตรตามอัศดร ดุ่มเต้า
ป่างองค์อดิศร สองกนิฐ รามแฮ
ทรงรถยกพลเต้า สุดท้ายผ่ายหลัง

กล่าวกลับองค์พี่น้อง เนากุฎี ดงเอย
ลาบาทพระชลนี นาฏเจ้า
จักใคร่เที่ยวไพรศรี หวังศุข จิตรแฮ
นางสดับดานจิตรเร้า รุ่มร้อนฤไทยไหว

พลันห้ามบี้ยบุตรด้วย เกรงภัย
สองบ่พังร่ำไร โศกสอื้น
จนจิตรจึ่งอวยไชย ยอมอนุ ญาตนา
สองสดับกลับชื่นชื้น ชอบน้ำใจเกษม

ลาแม่แลลาเบื้อง นักธรรม แล้วแฮ
โทราชกุมารผัน ผาดคล้อย
เที่ยวชมพฤกษไพรสัณฑ์ แสนสนุก สนานนอ
ชมล่ำสัตวใหญ่น้อย กินถ้ำลำลหาน

จบห้องที่ ๓๖๑

ห้องที่ ๑๖๒

นายจิตร เสมียนมิวเซียม แต่ง

สององค์บ่งมิ่งม้า อุปการ
กายเสวตรโอษฐ์เท้าปาน ชาดป้าย
ภักตรดำผูกเบาะอาน ล่อเอี่ยม เอกแฮ
ยุรยาตรกิริยาย้าย ย่างแม้นเหมือนหงษ์

ชมพลางส่องต่างทิ้ง เถาวัล คล้องแฮ
มาติดทรงสรวลสรร แซ่ซ้อง
พิศพบกล่องผูกพัน สอแสะ มานา
พระบุตรเบิดพบพ้อง เพ่งอื่นอ่านสาส์น

ศุภสาส์นราเมศเจ้า จอมนรินทร์
ไวยกูลจากกระสินธุ์ ปราบเสี้ยน
มีพระกระมลจิน ตนานึก ฉงนแฮ
โดยศัพท์กำปนาทเพี้ยน ผิดกี้กาลปฐม

ส่งไส้ยอริราชร้าย เริงทนง
จึ่งปล่อยอุปการทรง เสี่ยงม้า
ใครคิดหรยศองค์ อาจร่วม อาศน์แฮ
พิฆาฏชาติช้า ชั่วสิ้นวงษ์สูญ

อ่านจบสาส์นเสร็จแล้ว ตรัสพลัน
หากว่ามาขอกับกัน จักให้
มาทแม้นจักโรมรัน เรารบ มันพ่อ
การขบถทดโท่ไท้ บ่แจ้งจิตรฉงน

ตรัสพลางพระเผ่นขึ้น อัศดร
กวัดแกว่งพระแสงศร สาตร์คว้าง
องค์อนุชแล่นตามจร พระเชษ ฐาแฮ
งามลออเอี่ยมอ้าง เอกแม้นอัมรินทร์

กำแหงวายุบุตรลุ้ม ตามสกด รอยแฮ
เพ่งพบสองทรงยศ หน่อเหน้า
หนึ่งชีและหนึ่งบท จรวิ่ง ตามแฮ
โฉมเฉิดเฉกผ่านเกล้า พิศณุไท้ผธมสินธุ์

ฤๅสองอรนารถนี้ ลองฤทธิ
จึ่งอาจร่วมอาศน์สถิตย์ ที่ท้าว
มันคือปัจจามิตร จักจับ ถวายนา
ตริเสร็จแผลงเดชห้าว จะจ้วงจับประจัน

หน่อนรินทร์ผินภักตรพ้อง ขุนสวา
ฉุนโกรธชักสาตรา ฟาดต้อง
กระบินทร์ซวดซวนถลา สลบนิ่ง นอนแฮ
พลางยุบลบอกน้อง กระบี่นี้ทนงหาญ

ชรอยนายใช้ดอดด้อม ดูพา ชี่เฮย
จึ่งบอกกลัวชีวา ปลดเปลื้อง
มาทใครจักตามมา เราต่อ กรพ่อ
ตรัสสรรพขับม้าเยื้อง ย่างห้อรเหจหัน

ลูกลมคืนกลับได้ สมประดี คิดแฮ
ฉิกุมารมีฤทธิ์ แต่จ้อย
ดีกูแทบชีวี วายวอด เจียวนา
อินทรชิตเด็กยังน้อย กว่านี้ไหนไหน

คิดพลางคลายเพศแกล้ง กลับกาย เปนเฮย
ลิงเล็กสีเทาผาย ดุ่มเต้า
หักผลพฤกษาถวาย พระพี่ น้องนอ
พระบ่สงไสยเค้า ตรัสเอื้อนโอษฐ์แถลง

หณุมานทำชอบชั้น เชิงประจบ
เหนประมาทโดดตลบ ไล่คว้า
พระบุตรฟาดถูกซบ หมอบนิ่ง นอนแฮ
บัดเพศกลับคงหน้า อนุชกริ้วกระหน่ำตี

เชษฐาว่าอ้ายนี้ อหังการ
พิฆาฏให้วายปราน เถิดน้อง
กนิฐตอบคำขาน อย่าฆ่า เลยนอ
มันปล่อยไปสู่พ้อง พบเจ้านายมัน

พังกนิฐคิดชอบแล้ว ถอนลัด ดาแฮ
ผูกกระบี่ไพล่หลังมัด แอ่นแต้
ยางไม้จรดลายหัดถ์ เปนเรื่อง สาปฮา
ใครใช่เจ้าของแก้ อย่าได้ดังประสงค์

วายุบุตรคืนชี้พ้น ฤๅหลุด
บัดกลับสุอนุช จักรแล้ว
พระถามฤกมารุต แถลงเรื่อง จบเฮย
ทรงสดับเสดจแคล้ว สู่แก้ขุนกระบินทร์

ลดาไม่ปลดเปลื้อง ทรงตัด
บ่ขาดบงแช่งชัด ที่หน้า
พระจึ่งออกโอษฐ์ตรัส บอกหณุ มานแฮ
จงท่านเผ้าผ่านฟ้า กฤษณท้าวยังสฐาน

จนกระบินทรยินตรัสเศร้า ใจเสีย
อกเผ่าเพียงไฟเลีย ลวกไหม้
โอ้กูจะคิดเยีย ใดปลด อายนา
มาทมิเผ้าท่านไท้ เทวศร้อนฤๅหาย

คิดแล้วลาบาทเบื้อง บทบงษุ์
เดินดัดพุ่มพง ป่ากว้าง
สุอยุทธยาตรง กรากสู่ เผ้าแฮ
ก้มเกษลงแทบข้าง บาทแล้วรำพรรณทูล

หริยินผินภักตรพ้อง หณุมาน
ต้องสาปถูกมัดประจาน จิตรข้อง
โกรธตรัสเหม่ใครหาญ จักวอด วายเฮย
บัดยื่นหัดถ์ลูบต้อง วลิเปลื้องจากสวา

หณุมานกรานกราบแล้ว สนองทูล
เบื้องบาทบดินทร์สูรย์ สุดถ้อย
พระตรัสสั่งหณุยูร ยาตรเร่ง อนุชแฮ
ให้จับอ้ายเด็กจ้อย จิตรเอื้อมโอหัง

ลูกลมรับพจนขึ้น เมฆา
ถึงทัพอนุชา ท่านแจ้ง
พระให้เร่งโยธา เดินด่วน ไปเอย
พลเพียงเพี้ยงเบียดแบ้ง ป่าล้มเรนนอน

ปางสองน้องพี่ได้ ยลพล มาแฮ
ยืนสกัดกล่าวยุบล ไต่ถ้อย
สองท่านจักไปหน ใดบอก หน่อยฮา
พาพวกมาไม่น้อย กิจเกื้อการไฉน

น้องนรินทรยินพจนอื้น ตอบพลัน
เฮ้ยเด็กอย่าโมหัน สู่รู้
เองร่วมอาศนทรงธรรม์ โทษยิ่ง ใหญ่แฮ
เราจักจับสองผู้ ขบถไท้ไปถวาย

ตรัสพลางแผลงสาตรโต้ ตอบผลาญ สาตรแฮ
ต่างอาจต่างรุกราญ รุกเกรี้ยว
ศรพระบุตรสังหาร สองกษัตริย์ สองแฮ
แล้วกลับเปนบ่วงเลี้ยว ไล่ล้างพลขันธ

วายุบุตรบัดโดดเข้า ราวี
พระหวดต้องศรศรี ซบดิ้น
สองกระษัตริย์สมประดี ร่ายเวท เปนแฮ
แผลติดยดพลสิ้น บาศต้องบ่วงกระศัลย์

พระพรตจบสาตรขึ้น เสี่ยงพลัน
นึกเดชทรงสุบรรณ กอบเกื้อ
แผลงปราดเกิดลมผัน พัดบ่วง หมดแฮ
บัดกระทบหน่อเนื้อ นารถกลิ้งกลางอรัญ

ลูกลมโถมจู่จ้อง โจมจับ
รวบพี่น้องหนีลับ หลีกได้
บัดพาพระบุตรกลับ ยังน่า รถแฮ
ถวายแก่อนุชไท้ ธเรศเจ้าจอมราม

จบห้องที่ ๑๖๒

ห้องที่ ๑๖๓

หม่อมเจ้าภุชงค์ แต่ง

พระพรตภูวนารถกริ้ว กุมาร
ว่าเหม่ลูกอะหังการ เก่งแกล้ว
เล่นเร่งมัดประจาน จงมั่น
สั่งเสร็จทรงรถแล้ว เลิกรี้พลจร

ถึงนครหยุดทัพแล้ว เสดจดล วังเอย
ส่องราชนบบาทยุคล เชษฐไท้
ทูลความแต่เดิมผจญ จนเสร็จ ศึกนา
จับพี่มัดมาได้ แต่น้องดอกหนึ่

จวบศรีอยุทธเยศได้ สดับสาร
พิโรธดุจเพลิงผลาญ พลุ่งฟ้า
ดำรัสเรียกนครบาล โดยด่วน
จงรีบจับเด็กกล้า กาจร้ายไปจำ

ทัณฑกรรมครบเครื่องห้า ประการ เทียวเฮย
นำเที่ยวกระเวนขาน โทษพร้อง
บักขาหย่างทรมาน มันนั่ง แลนา
ครบตติยวารต้อง ตัดเกล้าสังหาร

นครบาลรับสั่งแล้ว ลีลา
มาเรียกองครักษหา เครื่องพร้อม
จองจำกุมารา ตามสั่ง
พาเที่ยวกระเวนอ้อม นิเวศน์ให้ชนเห็น

ควรเปนสังเวชทั้ง หญิงชาย นาพ่อ
เหนต่างเหนใจหาย ร่ำไห้
เพชฌฆาฏสี่นายราย รดมเร่ง ทหารแฮ
ถึงที่แตลงแกงได้ หยุดแล้วตรวจตรา

รีบหาขาหย่างตั้ง ตามการ
เอานักโทษทรมาน นั่งแล้ว
ดาบแดงครบมือทยาน ยืนรอบ
นายใหญ่ใจเพชรแกล้ว เร่งฆ้องเตือนขาน

สงสารพระบุตรเศร้า หมองศรี สดดนา
หวนนึกถึงชนนี นาฏท้าว
อีกพระบิ่นโยคี แลพระ ลบเอย
เราจักลาญชีพร้าว ห่อนได้อำลา

ฝ่ายสุราเทเวศเสื้อ เมืองประจักษ์
ว่าหน่อพระหริรักษ รุ่มร้อน
ชวนกันช่วยพิทักษ โดยเดช
กางกลคลายตลึงบ้อน ทิพยทั้งสุคนธ์ทรง

บ่างองค์พระลบยั้ง ยังพนา ดรเอย
เหนอมิตรจับเชษฐา คลาศแคล้ว
พลันจากพุ่มพฤกษา ประสับ ศรแฮ
พลางเกบศรเชษฐแล้ว กลับด้าวอาศรม

บังคมนักสิทธิทั้ง ชนนี
แสนโศกจักทูลคดี ห่อนได้
สองราชหวั่นวาที ถามปลอบ
บัดพระลบนารถไท้ ค่อยกลั้นกันแสง

ทูลแถลงเดิมพบม้า มีสาร ศรีแฮ
สารว่าองค์อวตาร แต่งตั้ง
ลูกจับขี่มีพาล พฤนทร์ต่อ ยุทธ์แฮ
เขาจับเชษฐารั้ง รีบเข้าธานี

เทวีทราบสยบแล้ว ลาญเชญ
นักสิทธิบอกเหตุเหน ห่อนร้าย
พระลบรับจับเพญ เพียรสืบ
นางคล่อยคลายโศกคล้าย เมฆแผ้วโฉมจันทร์

รำพันตรัสสั่งแล้ว ถอดแหวน ส่งแฮ
พระลบรับสอบแสน โศกเศร้า
นบนาฎคลาศจากแดน ดาบศ มาเฮย
ถึงนิเวศน์รีบเข้า พักต้นไทรทอง

นบสนองเทเวศถ้วน สากล
เชิญช่วยบังนำดล เชษฐท้าว
สรวงเสร็จสิบคำคน สังเวช
พระลบทราบแสนร้าว อุระร้อนแรงฉงน

เดชดลอมเรศร้อน ทิพยา อาศน์เอย
ทรงเพ่งทราบกิจจา หน่อไท้
ตรัสเรียกนาฏรำพา พลางสั่ง ความแฮ
เยาวเรศรับพจน์ไว้ หว่างเกล้าพลันลา

ลอยมาถึงหยุดด้าว แดนทาง
จึ่งสฤษดิ์รูปเปนนาง มนุษย์น้อย
กระเดียดม่อชลพลาง เดินด่วน
ถึงแทบทวารช้อย เนตรเยือนยลกุมาร

สงสารสุดเทวศแล้ว นางถาม ปลอบเอย
ไยพ่ออนุชโฉมงาม โศกเศร้า
พระลบบอกจักตาม ดูฆ่า คนแฮ
มาห่อนทันเขาเข้า นิเวศน์แล้วตูถวิล

นางยินพลางว่าน้อง ควรไกล
อยู่ฉุกนักโทษคระไล ลอดลี้
เขาจักมัดอนุชไป แทนโทษ
เพราะลักษณนักโทษนี้ เฉกน้องถนัดโฉม

เราโสมนัศน้อย ในการ บุญแฮ
ห้วงอุทกอวยทาน อนุชน้อย
พระลบคิดคำขาน พลางกล่าว วอนเฮย
ตูจักขอบุญต้อย ตักน้ำมาพลัน

สาวสวรรค์อวยม่อเยื้อน ยินดี
พระลบรับจรลี ท่าน้ำ
ตักเต็มถอดแหวนทวี วอนเสี่ยง
เสร็จด่วนมาอวยซ้ำ สั่งอ้อนโมทนา

รำพารับม่อคล้อย ยังประชุม ชนเฮย
บอกเพชฌฆาฏคุม แค่นแล้ว
พลางนางส่งชลกุมภ์ สฤษดิ์แด่ พระบุตรนา
สรงเสร็จสบแหวนแก้ว สอดก้อยกุมาร

บันดาลคาโซ่ร้อย หลุดลง
ใครห่อนแลเห็นองค์ หน่อไท้
สาวสวรรค์รีบนำตรง เดินด่วน
นางบอกหนทางให้ พระบุตรแล้วคืนสวรรค์

พลันพระบุตรแจ้งว่า เทวา ดุลเอย
แสนชื่นรีบลีลา จวบน้อง
สองโศกต่างพรรณา ในทุกข์ ยากแฮ
คิดยิ่งเคืองจักต้อง ต่อสู้ดูกระบวน

เหนควรสอบริบคล้อย คลาไคล
ถึงป่ากาลวาตไพร พฤกษแพร้ว
บัดปวงหมู่พลไกร เพชฌฆาฎ
เหนนักโทษหายแล้ว ตื่นค้นอลเวง

เหลือเกรงจำจิตรต้อง กราบทูล ฉลองเฮย
ปางบื่นราชนเรนทร์สุริย์ ทราบถ้อย
โกรธายิ่งเพิ่มภูล เทียบดั่ง เพลิงแฮ
ตรัสเร่งเตรียมทัพคล้อย เสร็จแล้วเสด็จสรง

อ่าองค์ราชสี่ไท้ สนานชล
ทรงเครื่องศิริวิมล มาศพร้อย
เสร็จทรงมกุฎกล กุก่อง
ทรงจับศรขรรค์คล้อย เสด็จขึ้นรัถา

เสนานายกน้อม เศียรถวาย ไชยแฮ
เบิ่ดโห่เดินทัพคลาย เคลื่อนคล้อย
ออกจากนิเวศน์ขยาย พยุหจัตุ รงค์แฮ
พลเพียบพลนับร้อย ฤทธิห้าวหาญสนาม

จบห้องที่ ๑๖๓

ห้องที่ ๑๖๔

หม่อมเจ้าภุชงค์ แต่ง

ปางรามอิศรราชทั้ง สามอนุ ชาเอย
เสดจรถรีบพลพยุห ยาตรเต้า
บันฦๅโห่อึงอุ โฆษขึ้ กลองแฮ
เสียงลั่นผงคลีเร้า รอบด้าวดงตาล

กุมารสองราชน้อย ทรงศร
คอยอยู่เหนพลจร จวบใกล้
มีลิงเผือกนำนิกร กองทัพ
เหนสี่กระษัตริย์ไท้ สถิตย์เบื้องรถทอง

จึ่งองค์วรเชษฐพร้อง ชวนนารถ อนุชเอย
เราจักแผลงศรสาตร สืบกล้า
ตรัสพลางแผ่ฤทธิอาจ เฉกราช สีหแฮ
เดินออกขวางทัพท้า เร่งท้าชวนผจญ

ปวงพลกองทัพหน้า หนุนขนาน
พอพบสองกุมาร กาจกั้น
ทุกคนต่างลนลาน ระย่อ
เข็ดฤทธิคิดเกรงอั้น อ่อนท้อทอยหลัง

ทันใดองค์พระพรตแจ้ง เสียงพล อึงเอย
เหลือบพบสองดรุณรณ ฤทธิแกล้ว
พลางทูลบิ่นภูวดล ดูเด็ก ทนงแฮ
ปางพระรามพิศแผ้ว เพ่งพริ้มโฉมกุมาร

ภูบาลตริไตรน้าว ศรไป
หวังมัดสองดรุณใจ กาจแกล้ว
พลางตรัสเร่งรถไชย รุกเรียบ
ทรงเสี่ยงศรเสร็จแล้ว ลั่นเลี้ยวหวาดไหว

ศรไชยเปนถ่อนร้อน เพลิงถกล ตลอดเอย
เยาวราชแผลงเปนฝน ดับล้าง
ปางรามลั่นศรผจญ เปนครุธ อเนกนา
ศรพระบุตรกลับคว้าง ไขว่ล้อมครุธหนี

ศรศรีสองราชสู้ เสมอกัน
จึ่งพระบุตรสฤษดิสรร เสี่ยงน้าว
ศรกลับเกิดอัศจรรย์ จวบเนตร
เปนเครื่องสการท้าว ถ่องถ้วนอเนกงาม

ปางรามทราบเสี่ยงน้าว ศรประสาน
เปนเครื่องทิพยกระยาหาร ฉัตรกั้น
เยาวราชหยิบคาวหวาน เสวยเล่น พลางเอย
จักรกฤษณ์คิดอัดอั้น จึ่งเอื้อนบัญชา

ดูราสองเด็กน้อย ณรงค์ฤทธิ
ศรท่านกับเราสฤษดิ์ ห่อนถ้าง
ควรสืบสุจริตคิด คลายโกรธ
เราจักขอถามบ้าง ท่านนี้วงษไฉน

สองไทยเยาวราชซ้อม ปฤกษา กันแฮ
ควรเกี่ยงราชบอกมา ก่อนบ้าง
ตริพลางตอบราชา เชิญกล่าว ก่อนเอย
ตูเด็กชิงกล่าวอ้าง อาจเอื้อมบมีงาม

พระรามฟังเสนาะแผ้ว พิศวง
ตรัสว่าเราคือองค์ กระษัตริย์ท้าว
นามรามราชดำรง อยุทธเยศ
สามนารถราชฤทธิห้าว นั่นน้องเราเรียง

สองราเยาวราชแจ้ง บิดร ถนัดเอย
นึกเคียดทูลภูธร เทียบถ้อย
ตูสองกอบนามกร พระบุตร ลบแฮ
เปนบุตรสีดาสร้อย กระษัตริย์ไท้บิตุรงค์

หริวงษทรงตริแล้ว ผันภักตร
ดำรัสถามพระลักษณ์ ไล่ย้อน
สีดาเมื่อวันจัก ไปฆ่า
อนุชฆ่าจริงฤๅล้อน เงื่อนเร้นเปนไฉน

ทันใดพระลักษณ์ว้า หวาดสยอง ใจเอย
ใจหนึ่งดีใจปอง หน่อน้อย
ชมหลานยิ่งคนึงหมอง จิตรเทวศ ถวิลแฮ
พลางโศกพลางทูลถ้อย แต่ต้นจนปลาย

พระนรายน์ทราบสดแล้ว บัญชา
บุญช่วยดลสีดา รอดม้วย
หลานอนุชกอบบุญญา ยงยิ่ง
ตรัสตริพลางเสด็จด้วย อนุชเต้าตามกุมาร

ภูบาลปลอบลูกน้อย เสนอความ เดิมเอย
เดิมพ่อแสนพยายาม ยากไร้
ภายหลังวู่วามลาม เพราะบาป ดลเอย
จงอย่าถือนำให้ สบสร้อยมารดา

สองรายุพราชแล้ร้ง สนองสาร
ตูแม่ลูกจัณฑาล ถ่อยแล้ว
โทษผิดห่อนควรสมาน เสมอเก่า
สองกล่าวพลางรีบแคล้ว หลบเข้าไพรไป

ภูวไนยราชสี่ทั้ง วายุบุตร ขยันเอย
อีกสุมันต์มนุษย์ ใหญ่น้อย
สงสารต่างแสนสุด โศกร่ำ ไรนา
พลางต่างรีบตามต้อย ติดเข้าดงดาน

กุมารยลสี่ไท้ ตามมา
จึ่งรีบยังศาลา ลอดแคล้ว
ชวนกันปิดทวารา เรียบรอบ
พลันนบชนนี้แล้ว เล่าแจ้งจบความ

โฉมงามทราบโศกอุ้ม โอรส พลางแฮ
ตรัสว่าพระทรงยศ ยอดแค้น
ควรฤๅช่างคิดคด จักฆ่า ลูกแฮ
นางตรัสพลางโศกแม้น จักม้วยมรณา

ราชารามเมศเฝ้า ฟังถนัด
จึ่งค่อยวิงวอนตรัส ปลอบน้อง
นางฟังยิ่งโทมนัส อเนกร่ำ
พลางรีบมาวอนพร้อง พฤฒิไท้เสด็จพลัน

นักธรรม์ถอดสลักแล้ว เผยทวาร ดูเอย
เห็นสี่ราชนมัสการ กราบไหว้
จึ่งมานั่งสถิตย์สฐาน ถามเหตุ การณ์แฮ
รามราชทูลขอให้ ช่วยอ้อนวอนนาง

เวทางค์ดาบศคล้อย ยังอนงค์
บอกว่าพระรามทรง โศกอ้อน
รับผิดใคร่พบองค์ อรรคเรศ
นางทราบคลายเคียดค้อน ค่อมให้เสด็จมา

สิทธารีบเสด็จแจ้ง จักรี พลันเอย
จักรกฤษณ์รีบจรลี สู่สร้อย
วิงวอนปลอบมเหษี แสนโกรธ นักนา
พระจึ่งขอลูกน้อย หน่อไท้สององค์
โฉมยงทูลอึดเอื้อน อาวรณ์
พระยิ่งแสนทุกข์ถอน แทบม้วย
นางเหนพระภูธร โศกยิ่ง
จึ่งเรียกลูกมาด้วย นบเกล้าสฤษดิ์ถวาย
นารายน์รับหน่อน้อย เหนือตัก ตระกองเอย
นางตรัสสอนลูกรัก ร่ำพร้อง
จักรีผ่องผินภักตร์ ชวนหน่อ นารถแฮ
พลางตรัสลานุชน้อง นบไท้สิทธา
อิศราราชสั่งทั้ง สองกุมาร
เสด็จสู่รถสุริการ ก่ำพร้อย
ปวงพลหมู่ทวยหาญ เหิมโห่
เดินทัพกลับคืนคล้อย สุด้าวดลบุรี

จบห้องที่ ๑๖๔

ห้องที่ ๑๖๕

พระธรรมกิติ แต่ง

องค์รามครั้นรุ่งแผ้ว　　พาสอง หน่อนา
ออกพระโรงเรืองรอง　　สั่งให้
โหรหาศุภฤกษ์ฉลอง　　ขวัญพระ ลูกเอย
โหรรับคำนวนได้　　ฤกษ์น้อมทูลถวาย

รุ่งรวิยี่สิบห้า　　นิมิตร
อมฤตยโชคประสิทธิ์　　สวัสดิแผ้ว
ทรงทราบสั่งโดยกิจ　　อมาตยจัด การแฮ
ทำทั่วพนักแล้ว　　เสร็จพร้อมพิธีเฉลิม

สองกระษัตริย์เสดจเข้า　　โสรจสรง เสร็จเอย
ราเมศกุมารทรง　　เครื่องพร้อม
หมู่ราชประยุระวงษ์　　ในฝ่าย น่านา
โดยเสดจเดินแห่ห้อม　　สู่เบื้องบัลลังก์

ราชครูเวียนแว่นแล้ว　　ดับควัน โบกเอย
กระแจะเจิมเฉลิมขวัญ　　หน่อน้อย
มโหรศพเล่นครบครัน　　ฉลองพระ กุมารแฮ
เสร็จกระษัตริย์ต่างคล้อย　　ต่างแคล้วสู่ฐาน

โอรสคิดมาตุเศร้า โศกํ ครวญเอย
พระตรัสให้รับชนนี กลับด้าว
ว่าชนกโศกแสนทวี เทวศเศร้า นางนอ
แม้มิกลับมอบนางท้าว แก่เถ้าแสนสุรางค์

พอรุ่งออกสั่งแจ้ง สุมัน ตันแฮ
รับราชโองการพลัน จักพร้อม
สองสรงเสรจเครื่องผัน ผายสถิตย์ ดุรงค์แฮ
ขบวนรถกำนัลล้อม เลื่อนร้วพลจร

รอนแรมลุกุฎีแล้ว ลงพา ชีเอย
ยุรยาตรนบสิทธา ก่องถอย
สองราชกุมารลา พระวัช มฤคแฮ
มาสู่อาศรมน้อย นอบน้อมชนนี

กุมารทูลพระแม่ด้วย บิตุรงค์ สั่งเอย
ว่าพระโศกแสนทรง เทวศไห้
โทษพระบิตุเรศจง ยกโปรด ลูกนา
เชิญเสดจดังก่อนได้ ปกป้องปวงสนม

สีดาทรงสดับทั้ง สองวอน
สังเวชร้อมานะสมร ชุ่นข้อง
เจบจิตรบ่คิดจร จักอยู่ พนัศนอ
แม้พระดับชีพต้อง สู่ด้าวถวายเพลิง

สองสดับพจนพ้อ พาที ทูลนา
มอบสนมแด่ชนนี ไป่เอื้อ
สุดวอนจึ่งลาลี ลาศลุ เผ้าเอย
พระแม่ว่าจักเมื้อ ต่อท้าวสัญชนม์

รามเรียกกระบี่ทั้ง สุมัน ตันเอย
กับอนุชสามพลัน เล่าแจ้ง
จำเราจักลวงขวัญ เนตรนบ ศพแฮ
เสร็จสั่งอุบายแสร้ง เตศลึกลใน

สามอนุชอำมาตยทั้ง หณุมาน
รับสั่งมาพระลาน รีบเร้า
ลูกลมนฤมิตรการ เมรุเสร็จ ทูลเอย
พระตรัสเรียกนางเถ้า แก่แจ้งกิจกล

จงจัดนางชะแม่ให้ โศกา
ประจวบสีดามา อย่าแคล้ว
อีกสองกุมารพา หลบเล่น ไกลแฮ
สั่งกระบี่ไปกุฎิแล้ว เสดจเบื้องโกษฐบัง

ลูกลมเหาะลุน้อม สีดา ทูลเอย
ทำโศกแสนโศกา ซบเข้า
พระกฤษณ์พระมรณา เชิญจุด เพลิงแฮ
นางบ่รู้กลเศร้า สร่างแล้วลามุนี

พานเรศแปลงรูปให้ กายมหันต์
เชิญนาฏสู่หัตถ์พลัน เหาะเร้า
สุเมรุส่งนางผัน ผายสดับ โศกแฮ
หายกริ่งกรรแสงเศร้า ซบล้นสมประดี

จักรกฤษณ์แฝงโกษฐ์ได้ เห็นนาง สลบเอย
ช้อนตระกองอรวาง นาฏฟื้น
ไฉนบ่คิดอางขนาง ทำเล่ห์ ฉนี้นา
ไตรโลกยจักสรวลครื้น ว่าแล้วเรวหนี

พระกฤษณ์ไล่ไขว่คว้า เยาวมาลย์
วิ่งตอบราชบรรหาร เหตุอ้าง
ความสัตย์พระจะผลาญ ชีพไม่ ม้วยแฮ
ตั้งแต่วันสั่งถ้าง ขาดแล้วฤๅคืน

รามเรียกอนุชทั้ง สามองค์
กับกระบี่เร็วจง กักไว้
วรนุชสุดคิดทรง สัตยเลี้ยง พลันนา
ภูมิดลดาลให้ ช่องด้วยสัตยสมร

อรรคเรศรลงปล่องได้ โดยถวิล
เห็นหัตถ์อรยุพิน พระคว้า
นางสลัดหลุดเลยลิน ลาลุ น่าฅนอ
สฤษดิรักษหลากอ้า อกโอ้อัศจรรย์

วิรุณนาคกล่าวถ้อย ถามสมร
นางตรัสโดยสุนทร ทบเท้า
สมเดจพระสี่กร คือภัศ ดานา
นาคประนตเชิญเจ้า สถิตย์ยังปรางค์มณี

รามสั่งกระบี่น้อม นบลา ไปเอย
ชำแรกพสุธา เที่ยวค้น
จวบนาฎบริภาษพา นรรับ ผิดแฮ
อภิวาทยุรยาตรพ้น สู่ท้าววิรุณ

หณุมานร่วมอาศนด้วย นาคินทร
ฝากเสรจแทรกธรนิน ฤเผ้า
ทูลว่าพระยุพิน เนานาค พิทักษนอ
ทรงทราบกรรแสงเศร้า โศกร้อนแรงถวิล

พระเลี้ยงศรสั่งซ้ำ ทรงแผลง
เรวฤลงกาแสดง เดชก้อง
พิเภกนบพระแสง เหาะฤ เผ้าแฮ
ตรัสว่าเคราะห์เราต้อง เหตุร้ายแรงไฉน

ขุนราพลงเลขแล้ว ทูลพลัน
พระเคราะห์ต้องจรจรัล จากด้าว
ปราบอสุรอาธรรม์ ทวาทศ มาศแฮ
เสรจกิจหมดเคราะห์ท้าว เที่ยงได้อนงค์คืน

พระสดับคลายโศกซ้ำ โสรมนัศ
ทรงถอดสังวาลยรัตน์ รับให้
ขุนยักษนบน้อมหัดถ์ รับสอด สรวมแฮ
พลางกราบทูลลาไท้ เสร็จเมื้อเมืองมาร

ทรงสั่งชี้สั่งอนุชทั้ง กุมาร สองเอย
จงอยู่เปนประธาน แหล่งหล้า
พระลักษณ์หนุมานชาญ ไปกับ เราแฮ
สองกระษัตริยไม่ช้า เสดจเฝ้ามาตุรงค์

ราเมศกับลักษณน้อม อัญชลี
ลาบาทพระชนนี ร่ำเศร้า
สามนางประสาทศรี สวัสดิโชค ไชยแฮ
สองรับพรลาเข้า สู่พื้นไพรพนม

ดลมหาสาคเรศกว้าง สุดตา แลเอย
สองพระสู่บ่าพา นเรศรแก้ว
เหาะรีบค่ามคงคา ดลเขตร มารแฮ
ลงจากบ่ากระบินทรแล้ว สถิตย์ไม้ไทรครึ้ม

จบห้องที่ ๑๖๕

ห้องที่ ๑๖๖

พระธรรมกิติ แต่ง

องค์กุเวรณราชร้าย ฤทธิรุตม์
ครองนครกาลวุธ แว่นแคว้น
อรรคเรศเกษนีนุช นางกระ ษัตริยเอย
บุตรชื่อตรีบั๊กกันแม้น เนตรท้าวเธอถนอม

ตรีบั๊กกันลาชนกทั้ง ชนนี
จักประพาศพนาลี ล่าเนื้อ
ลากลับสั่งโยธี เสร็จสู่ สรงเอย
ทรงเครื่องทรงศรเงื้อ ส่งาทั้งคธาทรง

มาทรงสินธพเท้า เทียมลม
พลกากลีหมู่ชม ชอบเต้น
เร่งรีบสู่พนัศพนม แนวป่า
เที่ยวไล่เสือเนื้อเร้น แรดช้างกวางสมัน

ยักษเหนสองมนุษย์น้อย กับลิง
สถิตย์ร่มพระไทรพิง พักร้อน
ตบหัดถ์ชอบใจจริง จะจับ เล่นแฮ
เหวยพวกเราเข้าต้อน แต่ให้จับเปน

พลยักษ์วิ่งวกล้อม　　หลายพัน
รามสั่งลุกลมถลัน　　ไล่ล้าง
โลดพิฆาฏฟาดฟัน　　ฝูงยักษ์ ตายแฮ
กาลวุธโกรธโดดง้าง　　ง่าเงื้อกระบองโบย
　ลิงหลอกกลอกกลับล้อ　　เหลือคนอง
ยักษ์ง่าลิงคว้าตะบอง　　ยักษ์ได้
ตีแทงถูกโรมดขมอง　　กาลวุธ ม้วยแฮ
ตรีฉะเศียรโยนให้　　ตกหน้าพระยามาร
　ตรีปะกันพิโรธเท้ม　　กระทืบแผง
ขับพวกพาชีแรง　　เรียกท้า
หวดซ้ายป่ายขวาแทง　　ทีพลาด
ลิงถีบถูกคอม้า　　พับม้วยมารกระเดน
　มารหมุนผลุนโลดโต้　　ตีลิง
ลิงกลับจับยักษ์ชิง　　เปลี่ยนปล้ำ
ต่างเจนต่างจัดจริง　　ใจฉกาจ เก่งแฮ
ลิงจับสองเท้าซ้ำ　　ฟาดพื้นผาโผง
　มารกลับตบหัดถ์เย้ย　　หยาบหยัน
ตูปราบทั่วทิศสวรรค์　　ต่ำใต้
ว่าพลางก่งศรพลัน　　แผลงฉ ฉิวแฮ
ศรกลาดเกลื่อนมาใกล้　　กลุ่มกลุ้มตลุมบร

พระลักษณ์แผลงสาตรแก้ กันกัก
ศรถูกอกอสูรอัก ชีพม้วย
พลที่รอดวิ่งพัก เดียวหอบ มาแฮ
ถึงนัคเรศทูลด้วย เหตุต้นจนปลาย

กุเวรณุราชท้าว เธอสดับ แสดงเฮย
แจ้งว่าโอรสกับ ไพร่ม้วย
พิโรธเร่งเกณฑ์ทัพ ตามรบ เรวแฮ
จักจับมนุษย์ด้วย ฆ่าให้ประไลยชนม์

เสนามาจัดถ้วน กระบวนทัพ
พลรถคชม้าสรรพ สาตรพร้อม
เสร็จทูลกุเวรณุสดับ เสดจสู่ ปรางค์แฮ
ตรัสสั่งนางในน้อม นบเบื้องบทมาลย์

เสร็จสรงทรงเครื่องต้น ตามฉบับ
แบบพิไชยยุทธสรรพ สอดแล้ว
กุมศรพระกรจับ ตะบองแกว่ง
ได้ฤกษเพชรฤกษแกล้ว เสดจขึ้นรถทรง

สถิตย์เหนือราชรถแก้ว แกมสุวรรณ
เทียมราชสีห์พัน แผดร้อง
ขุนรถขับรถผัน พหล ฮึกแฮ
เสียงสนั่นสนั่นก้อง กึกหล้าแหลกไหล

สังข์แตรแซ่ศัพท์ฆ้อง กลองดัง
พลมุดดันทุลัง โลดเต้น
ฟันฟิ้ภพเพียงพัง พลแผ่น มาฮา
ล้วนแต่หมายเขม้น มาดล้างลุยณรงค์

พระกฤษณ์ตรัสสั่งให้ หณุมาน
ออกรับทัพนำทหาร หักห้าว
ลูกลมไล่มารทยาน ยับยุ่ง ไปแฮ
นายทัพการสูรกร้าว ตรวจให้พลผจญ

ยักษโถมลิงถีบล้ม กลางแปลง
ฉวยหอกของยักษแทง ยักษกลิ้ง
การสูรสาตรสิ้นแรง สุดฤทธิ์
ลิงโลดโดดแทงทิ้ง ราพร้ายวายชนม์

ท้าวกุเวรณุราชยั้ง ยืนรถ
เหนทัพนำม้วยหมด มุ่นกริ้ว
กระทืบบาทเร่งแพทยทศ พลทัพ โถมแฮ
ถดไล่คลุกรุกติ้ว ต่อต้อนตีตลุย

นารายน์กับวรนุชซ้ำ แผลงศร
ล้างพวกอสูรมรณ์ หมดสิ้น
ลิงโลดโดดต่อกร กระทืบรถ แหลกแฮ
สาระถีสีหดิ้น ดาดม้วยลิงหยัน

จอมมารเสียรถทั้ง อสุรพล
แสนโกรธแผลงศรรณ ฤทธิร้าย
เปนเพลิงลุกลามลน แหลกพฤกษ ไพรแฮ
ร้อนยิ่งเพลิงกลับย้าย แยกล้อมลามโพลง

พระกฤษณ์พินิจน้าว ศรแผลง
พิรุณร่วงรดเพลิงแดง ดับสิ้น
กุเวรณุราชฤทธิแรง รณเร่ง รบนา
สองพระหวดยักษดิ้น กลับขึ้นรณรงค์

ยักษ์กลับจับเหนี่ยวน้าว แผลงศร
เปนนาคอักนิฐสลอน ไล่เลี้ยว
พระกฤษณ์ปล่อยศรจร จากแหล่ง
เปนครุธฉุดคาบเคี้ยว ขบคั้นนาคี

ศรซ้ำเสียบอกท้าว กุเวรณุยักษ ม้วยเฮย
โดยฤทธิพระหริรักษ รุ่งฟ้า
เทพย์ทั่วทศทิศทัก ถวายพระ พรเฮย
โปรยสุมาลย์กลิ่นกล้า กล่าวซ้องสรเสริญ

เสร็จศึกอสุรแล้ว จักรี
ชวนพระนุชกระบี่ ลาศพ้น
สิบห้าโยชน์วิถี ทางทุ เรศนอ
ถึงโศกใหญ่ใต้ต้น ร่มระย้าหยุดเยน

กุมภัณฑ์ณุราชเจ้า ดงดอน
ทรงเครื่องอุรคจร จิตรแกล้ว
เหนมนุษย์วานร นึกอยาก กินแฮ
กวัดแกว่งคธาแพร้ว ผละเข้าตีลิง

ลิงชักตรีเพชรจ้อง โจมแทง
ยักษ์ปัดสบัดแรง รวบได้
ลิงหลุดผลุดลำแดง เดชโดด ณรงค์เฮย
จับยักษ์ขว้างไปไว้ หว่างโพ้นหิมพาน

มารแผลงฤทธิ์ลุร้อง ถามวงษ
ลิงบอกนามตามตรง ว่าท้าว
สมเดจนรายน์องค์ เอกกระ ษัตริย์เอย
เราชื่อหณุมานห้าว หากรู้ตูแถลง

กุมภัณฑ์ณุราชรู้ สารภาพ
ขอโทษโปรดพ้นสาป เสรจแล้ว
เปนเทเวศวอนกราบ ลาบาท พระเอย
ไปหิรัญคีรีแผ้ว ผ่องพื้นพิมานสฐาน

จบห้องที่ ๑๖๖

ห้องที่ ๑๖๗

พระธรรมกิติ แต่ง

เบื้องบุตรสุริยเจ้า ขีดขิน
สิบแปดมกุฏกระบินทร์ ราชแกล้ว
ได้บำเหน็จธานิน กรุงราพ พิทักษ์แฮ
ต่างรักษากิจแผ้ว ผ่องด้วยสัตยา

วันหนึ่งทราบเหตุแจ้ง จิตรประจักษ์
สมเดจพระหริรักษ ร่ำกริ้ว
สั่งให้ประหารอัค คเรศรรับ โทษเอย
เดชะสัจขจัดพลิ้ว เพลี่ยงพ้นชนม์ปไลย

อรรคเรศร์ประเวศดั้น ดงดาน
พึ่งพระสิทธาจารย์ ขจัดเศร้า
คลอดราชกุมารชาญ ไชยเดช เจริญแฮ
ทรงพระชนะษาเจ้า จวบได้สิบสี่ปี

จักกฤษณ์รับพระลูกไว้ ธานี พระเอย
ถวิลพิโยคมารศรี จากห้อง
ถามท้าวทศคีรี วงษ์กล่าว เคราะห์แฮ
พระเสดจกับพระน้อง นุชิตด้วยเดินไพร

ท้าวพระยาพานเรศพร้อม ปฤกษา
จำจักตามพระอิศรา ร่วมร้อน
จะศุขอยู่ยังธา นีไม่ ควรเฮย
เจ้าทุกข์ข้าสะท้อน ทุกท้าวนำพา

เหนชอบสอบขัดข้อ ควรจร
ต่างแต่งองค์อลงกรณ์ ก่องแก้ว
สั่งกิจมอบการนคร เสรจเหาะ เหินแฮ
บันจบครบนายแล้ว รีบเมื้ออโยธยา

ครั้นถึงสงที่ท้อง สนามพลัน
มาสู่สุมันตัน ต่างพร้อง
กิจราชทุกสิ่งสรรพ์ ทราบรหัศ เหตุเฮย
เชิญท่านนำพวกพ้อง สู่เฝ้าสี่องค์

สุมันตันพลันพจน์เชื้อ เชิญจร
นำพระยาพานร เนื่องเฝ้า
ต่างตนประนมกร กราบสี่ กระษัตริย์นา
อำมาตย์ทูลเบิกเค้า ระบุน้อมนามฉลอง

สุครีพทูลว่าพร้อม กันมา
เฝ้าบาทพระอนุชา บดนี้
ทราบกิจพระจักรา นฤราช กรุงเอย
พระเสดจทิศใดชี้ ช่องข้าโดยผดุง

สดับสารปานเปรียบได้ ดุสิต
ตรัสบอกเบื้องบูรพทิศ ท่านเต้า
เราสองปฤกษากิจ ตามเสดจ พนัศนา
พระโปรดให้อยู่เฝ้า นิเวศด้วยสองหลาน

สิบแปดมกุฎพร้อม ทูลลา
นบสี่กระษัตรา เสรจแล้ว
ออกจากอยุธยา ยูรยาตร เรวแฮ
หมายทิศบูรพาแผ้ว รีบร้อนจรแสวง

ลัดทุ่งมุ่งมาทเมื้อ หมายดง
ขึ้นโขดข้ามเขาวงก์ วากถ้ำ
แยกกันเสาะสืบลง ลัดเลี้ยบ ไปแฮ
ค้นทั่วแถวแนวน้ำ หาดห้วยเหวผา

แต่ละตนหาญฮึกเหี้ยม เดชา
แรมเถื่อนหลายทิวา เที่ยวค้น
ไป่จวบพระมหิศรา หลากจิตร จรแฮ
มาสุโศกใหญ่ต้น ต่างแจ้งประจักษ์องค์

หณุมานเหนพวกท้าว พานรินทร์
สาราชรับกระบินทร์ สู่เฝ้า
บังคมบาทธิบดินทร์ สองกระ ษัตริย์แฮ
กรประนมเหนือเกล้า ตริข้อคำแถลง

พระดำรัสกิจด้าว แดนพา นรเฮย
อำมาตย์หมู่ประชา ทั่วแคว้น
กระเษมศุขฤๅพยา ธิเบียด เบียพนอ
ฤๅว่าโศกล่ำแค้น ขุ่นข้องรคายไฉน

สุครีพประณตไท ทูลสาร สนองเอย
พระเดชปกเกษปาน ฉัตรแก้ว
ไป่ทุกข์ไป่พพาน สักสิ่ง ใดนา
เจริญทั่วประเทศแผ้ว ผ่องด้วยบารมี

ข้าบาททราบเสดจดั้น ดงดาน
กับพระอนุชาชาญ ชิดใช้
เปนสามกับหณุมาน มาเปลี่ยว องค์นา
จึ่งรีบสืบเสาะได นบเบื้องบทมาลย์

ตรัสว่าเรานิราศร้าง บุรี
พิเภกทายเคราะห์ปี หนึ่งพ้น
ห้าเดือนเจดวันดี ลาศสู่ พนัศนา
ขอบจิตรคิดตามค้น คับแค้นมาไย

ข้าบาทฉลองบาทสู้ สัจจัง
กว่าชีพจะมรณัง นอบน้อม
เจ้าทุกข์ร่วมทุกข์ยัง ศุขสู่ ศุขนา
ขอพระโปรดข้าห้อม แห่เต้าตามสนอง

ทรงชวนพระลักษณ์ทั้ง พานร พร้อมเอย
ตะพฤกษโศกบทจร จากนั้น
ข้ามทุ่งมุ่งดงดอน เนินโขด ไศลแฮ
ดงดึกพฤกษาดื้น สรดื้นดวดรหง

สารพัดสัตว์ป่าแล้ เสียงใส
จักจั่นเรื่อยเรไร หริ่งร้อง
วังเวงวิเวกใน เนินพนัศ
หวนคนึงถึงน้อง นึกเศร้าทรงกระสัน

พระชมพิหคครื้น ครึ้มดง
บินว่อนร่อนราลง เพรียกพร้อง
ลางหมู่จับรุกข์รหง หันสู่ คู่เฮย
สนั่นสุโนคพลอดซ้อง เสนาะน้ำเสียงหวาน

นางนวลนึกนาฏหน้า นวลผจง
เคยพี่แนบนวลอนงค์ แน่งน้อย
นวลนกนกยังหลง ลานสวาท นกนา
นวลพี่สุดแสนสห้อย ห่วงน้องนวลผจง

นกแก้วเคียงคู่เคล้า คลอเรียง
เสมือนเมื่อสมรเคียง พี่พร้อง
จากพรากจากลำเนียง นุชคร่ำ ครวญนา
ถวิลที่วันพรากน้อง นบตั้งโกษฐ์สุวรรณ

เขาไฟไฟฟอกต้อง　　เตมทรวง เราฤๅ
เขาบ่ร้อนเรียมตวง　　แต่ร้อน
เหนสาลิกาดวง　　จิตรพี่ รทมเอย
พระโศกโศกาสะท้อน　　ทุกข์มือกระมลเกรียม

รังนานนามนกนี้　　น่านึก นางเอย
นานจากนานตรองตริก　　ตริถ้อย
รวังไพรพี่รวังศึก　　อสุรเสรจ ปราบนา
รวังขนิฐใช่น้อย　　นุชโอ้รวังองค์

นกหว้าบินว่อนท้อง　　เวหาศ
เฉกพี่ว่าวอนสวาท　　บ่เกื้อ
เบญจวรรณเมื่อวันนาฎ　　หนีพี่ ไปนอ
ลงแทรกพสุธาเมื้อ　　มุ่งด้าวบาดาล

กินลมเพียงพี่สู้　　กินชล เนตรเอย
กินทุกข์รทมปน　　เปรียบเช้า
ร่ำรักโศกแสนทน　　เทวศหว่า ทรวงแฮ
ประล่ำกำสรดเศร้า　　เสดจไร้แรมดง

จบห้องที่ ๑๖๗

ห้องที่ ๑๖๘

หลวงรัฐยาธิบาลบัญชา แต่ง

ถึงไศลพระให้หยุด โยธา พร้อมเฮย
เสดจสถิตย์เงื้อมผา ผ่องแผ้ว
สุครีพกระบินทร์มา หมอบกลาด
เกบพฤกษ์ผลถวายแล้ว ตักน้ำสรงเสวย

ลับรวิศศิเรื่อย รังษี
ธินทร์จิตร์ทวี เทวศลห้อย
ถึงองค์พระลักษมี เสมอชีพ
ไยจะทราบว่าเรียมสร้อย โศกเอื้อเพื่อสมร

จวนรุ่งรางขอบฟ้า ภออรุณ
เสนาะศัพท์คณาสกุณ ไก่ก้อง
ชวนพระลักษณ์กระบี่ขุน หนึ่งไพร่ พร้อมนา
พลันบทจรจ้อง จวบชั้นเชิงศรี

แสดงวายุภักษ์เจ้า กรุงวิเชียร
กายนกอินทรีเศียร แทตยไท้
บาทดุจครุธบึกเขียน ขนรยับ
แม่นกพ่อยักษ์ได้ อยู่เวิ้งจักรวาพ

พลยักษ์พลนกนั้น นับแสน
คิดรบจบเมืองแมน มหิทธิ์ร้าย
ขุนมารใคร่เที่ยวแดน หิมวาศ
ทรงเครื่องขับพลย้าย เหาะข้ามทะเลหลวง

บหิ่งถึงโขดเงื้อม ขุนเขา หยุดเอย
เหนมนุษย์ลิงเนา ร่มไม้
คาดจิตรคิดจักเอา เปนภัก ษานา
เล็บเฉี่ยวรามลักษณ์ได้ เหาะพ้นพานรินทร์

เหล่าลิงเหาะติดเต้า กุมภัณฑ์
โจมจับรับรบกัน กึกก้อง
ฉุดหางปึกพันลวัน อุตลุด
ยักษ์หนึ่งลิงหลายจ้อง จับกลุ้มรุมโรม

สุครีพฉวยบาทซ้าย อสุรา
วายุบุตรฉุดบาทขวา เย่อยื้อ
ชิงได้ลักษณ์รามา สองแบก ไว้พ่อ
วายุภักษ์ดุดื้อ ต่อต้านทหารลิง

สิบแปดมงกุฎล้วน ตัวขยัน
ต่างถีบต่างแทงพัน ต่างล้อม
ขุนแทตยแผดเสียงพลัน เรียกไพร่ พลนา
เรวพ่อเรวเร่งอ้อม โอบสู้หมู่กระบินทร

มารพลกล่นเกลื่อนกลุ้ม กลางโพยม
ต่างโกรธกระโดดโถม รบร้า
กระบี่บุกรุกโรม รอฤทธิ์ ราพฤๅ
พลยักษ์ยุทธพลาดถ้า ชีพม้วยหมดกอง
วายุภักษ์ฉยักษ์กลิ้ง กลาดสมร
กวัดแกว่งกระบองรอน กระบี่ล้ม
สิบแปดมกุฎจร จับบาท ปีกแฮ
ตีถูกมารซุดก้ม สบแก้มเศียรกาย
ยักษ์เดียวเชี่ยวขับสู้ ศึกลง
เจบปวดยิ่งยวดจริง จิตรร้อน
สองปีกบั่ดบ้องชิง ช่องออก ห่างเฮย
บินรีบเรวหลบล้อน ซุ่มเข้าเมฆิน
ปวงกระบี่เหาะแยกย้าย กันหา ยักษ์เฮย
องคตนิลพัทสา มารถแกล้ว
แทงพื้นอสุรา ฉาญชีพ
วายุบุตรแบกลักษณ์แล้ว สุครีพนั้นนรายน์
ถึงเขาประทับไท้ ทั้งสอง องค์เอย
ธประภาสแก่พลผอง เพราะพริ้ง
คำพิเภกเราตรอง เหนถูก แท้นา
เหม็นกลิ่นศพมารกลิ้ง ตรัสแล้วยาตรพล

เดินทางดงเถื่อนถ้ำ แถวพนัศ
ชมส่ำคณาสัตว์ ซับซ้อน
พระหวนจิตรประหวัด ถึงเอก อรเอย
ชลเนตรคลอเนตรร้อน รักถ้ำดำเนิน

ตรีวารผ่านโชดเข้า สวนขวัญ
บุเรศสิงขรขัณฑ์ เขตรใกล้
ดลสระโบกขรณีอัน ชลเบี่ยม ขอบนา
เสด็จสู่สนานให้ เหือดร้อนเยนเกษม

หอมหวนอวนกลิ่นสร้อย เสาวคนธ์
ถวิลสวาสดิ์วิมล มิ่งท้าว
พระลักษณ์เดดผักอุบล ทูลเกษ ถวายเฮย
บงกชปวงอคร้าว เบิกแย้มแซมศรี

เหล่าลิงลงเล่นน้ำ เหลือคนอง
ดำโลดโดดลำพอง เดชล้ำ
ขสรงเสร็จทั้งสอง เสด็จจาก สระนา
เหนรุกข์รังสูงง้ำ รงับร้อนแรมพหล

นนทกาลกับไพร่ห้า พันตน
ซึ่งพิทักษ์สระอุบล บัดรู้
ว่ามนุษย์ลิงพล มาหมิ่น มารนอ
เรียกไพร่เรวพลันสู้ สอึกอ้อมล้อมลิง

ยักษ์ถามยามโกรธแท้ ทันใด
เหวยมนุษย์มาแต่ไหน บอกบ้าง
อาจองทนงใจ เล่นสระ สวนนา
จักมลายชีพล้าง เลี่ยนทั้งลิงเลว

ทรงศรสดับถ้อย อสูรถาม
บอกชื่อคือพระราม ฤทธิ์แกล้ว
เองช่างพูดหยาบหยาม จักขู่ ใครเฮย
ชีวิตรมึงไม่แคล้ว คลาศพ้นลิงผลาญ

นนทกาลขับไพร่เข้า ตลุมบอน
พลกระบี่ตีตัดตอน ตอบแก้
ฉวยฉุดฉีกขากร ยักษ์วอด ยับเฮย
เหลือแต่นนทกาลแต้ วิ่งเข้าเวียงไว

ทูลอุณาราชถ้วน ทุกประการ
สองมนุษย์กับลิงหาญ ฮึกห้าว
เหยียบสวนฆ่าพลมาร หมดหมวด ข้านา
จู่ลู่ดูถูกท้าว ดั่งถ้อยทูลเสนอ

ฟังจบขบเขี้ยวเผ่น แผดโท โสแฮ
ลิงมนุษย์มาตั้งโต ข่มได้
เรานี้ก็อิสโส ฦๅตลอด โลกยเอย
พลันสั่งอำมาตย์ให้ จัดพร้อมพลมาร

นนทยักษ์รับสั่งแล้ว จรลี
เกณฑ์ทัพทำบาญชี ชื่อพร้อม
หลายเพศแผกกันมี มาอเนก
เปนชนัดคอยน้อม ธเรศเจ้าจอมเวียง

อุณาราชเข้าที่ สรงชล
โชลมลูบเสาวคนธ์ รสฟุ้ง
ทรงเครื่องยุทธโสภณ มงกุฎ เกจเฮย
ยลรยับรัตนรุ้ง หัตถ์คว้าขรรค์ศร

รีบจรทรงรถแก้ว แกมสุวรรณ
เทียมคชสิงห์อัน อวบอ้วน
สารถีแกว่งคธาผัน ภักตรเพ่ง พลพ่อ
พัดโบกบังสุริยล้วน มยุรชั้นกันชิง

นฤนาทพิณพาทย์ฆ้อง กลองประ โคมแฮ
ด่วนทัพโดยระยะ มารคเต้า
เสียงโห่เสทือนพะ สุธาภาคย์
ล้วนแต่เริงฤทธิ์เร้า มุ่งหน้าอุทยาน

จบห้องที่ ๑๖๘

ห้องที่ ๑๖๙

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ แต่ง

—

ปางจักรกฤษณ์สถิตย์ยั้ง ยุทธยาน ราพเฮย
พร้อมอนุชนารถทวยหาญ ดาษเต้า
ทรงสดับศัพท์พลมาร โห่สนั่น มาแฮ
ตรัสว่าจอมราพเร้า เร่งรี้พลมาร

นิลพัทอสุรผัดทั้ง มัจฉา ณนอ
สามประนตทูลอาษา ศึกไท้
ราเมศรโปรดสามพา นเรศรับ จรัลแฮ
ถึงที่ชายป่าใกล้ ทัพเข้าสกัดทาง

ก่องหนามาปะทะพ้อง สามกระบินทร์
มารฮึกหาญทมิฬ ไล่ล้อม
สามกระบี่แกว่งตรีผิน ผันไล่ หลวงแฮ
มารแตกบ่อาจอ้อม โอบได้โดยหวัง

ลิงผังผายไล่ล้าง มารกระจาย เกลื่อนนา
นนทจักรเหนยักษ์ตาย แตกแพ้
โกรธขับนิกรหมาย มุ่งจับ ลิงแฮ
พลยักษ์หาญโห่แส้ร ฮึกสู้ปจัญบาน

กระบี่ราญมารยิ่งเข้า รุมรบ
ฉิงฟาดฟันตายศพ กลาดด้าว
ยักษ์ยั้นเดชลิงหลบ หลีกกระ จายแฮ
แตกย่นจนรถท้าว แทตย์ไท้จอมอสูร
นิลพัทประกาศเย้ย เหวยอุณา ราชเฮย
เองทรนงศักดา ไป่รู้
พระเสด็จปราบถงกา แถมลิ วันแฮ
ราบเรียบไป่อาจสู้ ทั่วแคว้นแดนปจิม
บัดเสด็จปราบเบื้อง บูรพา นี้ฤๅ
ตรีบั๊กกันกุเวรวา ยุภักษ์ม้วย
กุมภัณฑราชโทษา พ้นสาป โปรดแฮ
เองจักหาญยุทธ์ด้วย ธิราชนั้นพลันมลาย
จงเร่งประนตเบื้อง บาทบงสุ์
เหน่าจักยืนคง ชีพช้า
อุณาราชบดียินองค์ ทลึ่งตวาด ตอบแฮ
เหวยอย่าอวดยกหน้า มนุษย์น้อยใครกลัว
ตัวกูผู้ศักดิ์แกล้ว การยุทธ์
ผจญจบภพสามทรุด แหลกร้าว
เหล่าเองเชื้อมนุษย์ จักมอด พลันนา
พลางถั่นศรหมายมล้าง มกุฎให้แหลกหาญ

ศรมารเปนนาคกลุ้ม เกลื่อนสมร
พ่นพิศม์ชูเศียรสลอน ไล่ล้าง
สามกระบี่ราญรอน รวบฟาด แหลกแฮ
นาคหมดโจนโผนคว้าง เผ่นขึ้นรถอริน
นิลพัทโถมถีบท้าว อสุรี ตกเฮย
อสุรผัดฆ่าสารถี มอดม้วย
มัจฉาณุพิฆาฏสี หราชหัก รถแฮ
แหลกยับเปนจุณด้วย เดชแกล้วสามทหาร
พระยามารผุดลุกขึ้น ยืนยัน
กริ้วโกรธเพียงเพลิงกัลป์ กาจกล้า
กระทืบบาทเร่งพลขันธ์ ยงยุทธ์
สามกระบี่ถอยรบท้า พ่อล้อประลองเชิง
สุครีพองคตทั้ง วายุบุตร
อีกสิบแปดมงกุฎ ดาดเต้า
เหนยักษ์รุกโรมรุด ใกล้เกลื่อน มานา
ต่างแกว่งอาวุธเข้า ไล่ล้างอสุรา
อุณาราชยลกระบี่เข้า โจมปจัญ
ยักษ์พ่ายตายอนันต์ แน่นหล้า
กริ้วโกรธแกว่งศรผัน ผาดไล่ กระบินแฮ
หรีรักษ์ยลยักษ์กล้า เสดจเข้ารณรงค์

บาทขวาเหยียบเข่าซ้าย　　กำธร
หัตถ์แกว่งพระแสงศร　　หวดซ้ำ
อุณาราชประจัญกร　　โจนเหยียบ ชงฆ์แฮ
สองแย่งยุทธ์หมายพล้ำ　　เพลี่ยงถ้าทีผจญ

ภุชพลบาทซ้ายเหยียบ　　เข่าขวา ราพเฮย
ศรหวดถูกอุณา　　ราชกลิ้ง
ขุนยักษ์ยิ่งโกรธา　　ผุดลุก ทยานแฮ
กรจับศรลั่นทิ้ง　　เปรื่องเปรี้ยงปกายพราว

เปนก้อนเหล็กโชติด้วย　　เพลิงดาษ ดงแฮ
หริรักษ์ทรงพรหมาศ　　ลั่นอ้าง
ครื้นครั่นพรุณสาด　　เพลิงดับ เสรจเฮย
ศรละลิ่วลอยคคว้าง　　ปักต้องอกอสุรา

จอมสิงขรปวดปิ้ม　　ชีวา วอดแฮ
ร่ายเวทถ้วนเจดครา　　ลูบได้
ถูกศรที่ตรึงกา　　ยาหลุด สยายแฮ
เหนื่อยจิตรคิดพักไท้　　รับเมือสระสนาน

ปางพระโคศภผู้　　ทรงญาณ
ทราบว่าพระอวตาร　　ปราบเสี้ยน
คิดจะสู่ทูลสาร　　โดยสั่ง ศุลีเอย
หมายเฉภาะเหาะมุ่งเมี้ยน　　แมกฟ้ามาพลัน

ถึงสถิตย์ทูลเบื้องดึก ดำบรรพ์
อุณาราชเปนเทวัน ก่อนโพ้น
ขาดเฝ้าพระสาปสรร ศฤษดิ์รูป อสูรแฮ
ผ่านมหาสิงขรโน้น เขตรท้าวอสุรา

ปกาสิตสั่งซ้ำ ทำประจาน
เฉพาะกกแก้วสังหาร จึ่งม้วย
ตริ์งยักษบั๊กทรมาน แสนโกฏิ ปีนอ
ชีที่กกถวายด้วย เสรจเมื้อกุฎีดง

หริวงษ์ทรงสดับแจ้ง การรอน ราพเฮย
โสมนัศหัดถ์ทรงถอน กกแก้ว
อุณาราชโสรจสาคร เสรจสว่าง สกนธ์แฮ
หวนฮึกมานะแคล้ว คลาดเข้าโจมตี

พระจักรีเสดจเข้า รณรงค์
ศรหวดถูกราพองค์ บั่นคว้าง
ซ้ำพาดกกแก้วทรง ศรลั่น ไปแฮ
ต้องอกอสูรร้าง ชีพเมื้อตริ์งผา

พระสาปเกิดไก่แก้ว คอยขัน ขานเฮย
ค้อนเหล็กนนทรีรัน เมื่อเขี้ยอน
เสรจสาปอสุราธรรม์ ถีถาศสู่ สวนแฮ
เทพต่างโปรยผกาเอื้อน โอษฐ์ซร้องถวายพร

ฝ่ายแทตยซึ่งเร้นแอบ	อรัญวา
เหนเหตุพระราชา	อยู่เกล้า
รีบทูลนาฏไวยกา	สู่รอรรค เรศแฮ
ทั้งปจันธิดาเจ้า	ทราบสิ้นแต่หลัง

สองพึ่งสองสุดเศร้า	โศกสลด ฤไทยนา
สองทุ่มทรวงกำสรด	เทวศไห้
ชายาว่าทรงยศ	เฉลิมโลก เมียเอย
เมียจักตายตามไท้	สู่เมือเมืองสวรรค์

นางประจันว่าโอ้พระ	บิตุรงค์
พระโปรดพระคุณคง	คู่ฟ้า
บ่ทันจะสนององค์	บิตุเรศ เลยนา
พระด่วนเสดจทิ้งข้า	บาทให้อาดูร

กำนัลว่าโอ้พระ	โพทอง
พระเดชเคยปกครอง	ครอบเกล้า
เสดจลับนับจะหมอง	ใจเทวศ ถวิลเอย
ต่างก่อนทรวงไห้เศร้า	ยเยือกทั้งวังอสูร

จบห้องที่ ๑๖๙

ห้องที่ ๑๗๐

ขุนหลวงพระไกรศรี แต่ง

ปางพระกฤษณุรักษ์เจ้า　　จอมสฐาน อยุทธแฮ
ปราบอุณาราชมาร　　มอดแล้ว
สถิตย์อาสน์อุทยาน　　กับอนุช ท่านเฮย
เพียบหมู่เหล่าพหลแกล้ว　　กบิ่เฝ้าบาทบงชุ์

พระมีสิงหนาทเอื้อน　　โอษฐ์ประภาศ
เดิมพิเภกทายคาด　　เคราะห์ร้าย
ปีหนึ่งนับนิราศ　　แรมเถื่อน
แต่จากอยุทธยาย้าย　　ย่างเข้าขวบปี

เราปราบอสุระสิ้น　　เศิกพาล แล้วเฮย
สุครีพเตรียมพลทหาร　　แห่ห้อม
ขุนกบี่รับโองการ　　เตรียมเสรจ ทูลนา
พระเสรจทรงเครื่องพร้อม　　สพรั่งด้วยพลกระบินทร์

พระนารายน์เสดจดั้น　　แดนดง
ชมพฤกษ์บักษีถง　　จับจ้อ
เขาขันคู่เคียงคง　　คิดอนุช นางเฮย
นกกู่คูพลอดอ้อ　　ออกเอียงฝ่ายฝูง

พิศพรรณพิหคแล้ว เสียงใส
ดุเหว่าจับพวาไพร พลอดพร้อง
พิกุลเกดแก้วใบ สบัดผลัด ดอกเฮย
เสียงชนีเหนี่ยวร้อง เมื่อสิ้นสุริยแสง

กาลิงกาศักแก้ว กาชล
นางแอ่นนางนวลปน เปดน้ำ
เขาไฟไก่ป่ายล ยินกู่ เดียวเฮย
เดียวแต่ตูเต้าซ้ำ ตกไร้แรมสมร

พระพรตสัตรุศพี่น้อง เนาเมือง อยุทธเฮย
อิกบุตรลบฤทธิเรือง เดชห้าว
สี่กระษัตริย์ระฤกเนือง นิจนับ วันนา
ตั้งแต่เสดจจากด้าว ครบถ้วนจำนวนปี

พระพรตสัตรุศน้อง อวตาร
ตรัสปฤกษากับหลาน ผ่องแผ้ว
ตริงานสั่งรัดการ รับเสดจ พระรามแฮ
สั่งเสรจทรงเครื่องแล้ว เสดจทั้งสี่พระองค์

ข้าราชการก็กก้อง เกณฑ์กัน
ตำรวจเตรียมหอกหัน แห่หน้า
ทนายเลือกพลพัน พวกหอก แห่เฮย
หกเหล่านั่งกองถ้า ที่ท้องแถวถนน

ชาวชนบททั่วทั้ง　　พระนคร
มานั่งคอยยอกร　　นบเกล้า
พวกเถ้าแก่ถวายพร　　เพ้อพูด พิ้มแฮ
จีนแต่งโต๊ะเครื่องเจ้า　　จุกตั้งตามถนน

พระนารายน์ล่วงแคว้น　　เขตรดง
ทรงนึกนับทิวาคง　　สิบห้า
หมายเมืองมุ่งมาดตรง　　ขอบนัค เรศแฮ
ราวบ่ายสุริยเผือดฟ้า　　ยาตรเยื้องยังนคร

สี่กระษัตริย์พระเนตรตั้ง　　ทัศนา
เหนพระจอมจักรา　　เสดจใกล้
กระษัตริย์สี่หรรษา　　โสมนัศ นักแฮ
รีบออกรับเสดจได้　　ก่อนผู้อื่นหลาย

สองอนุชสองบุตรน้อม　　บังคม บาทแฮ
หมู่มุขมนตรีประนม　　นบเกล้า
ปวงชนต่างชื่นชม　　ยอพระ เกียรดิ์เฮย
พิณพาทย์สังข์แตรเร้า　　เรื่อยซ้องสำเนียง

ชาวประโคมพรั่งพร้อม　　คอยฤกษ์
โหรลั่นฆ้องไชยเบิก　　หึ่งก้อง
มโหรทึกอึงเอิก　　อึงร่ำ รัวแฮ
พราหมณ์อ่านเวทสยมซ้อง　　ศับท์แส้พรถวาย

พระสี่กรยลบุตรน้อง นอบประนม น้อมนา
พระหฤทัยชื่นชม ชุ่มชื้น
ชวนอนุชกับบุตรสม ทบเสด็จ พลันเฮย
ดลสฐานปรางค์พื้น รีบเฝ้ามาตุรงค์

สององค์ประนตน้อม ทั้งสาม ชนนีเอย
ตรีกระษัตริย์ยลลักษณ์ราม รีบร้อน
เสด็จมาลูบขนองถาม ถึงทุกข์ ยากแฮ
แม่อยู่หลังทรวงสท้อน แทบบิ้มวายชนม์

พระรามก้มเกษน้อม กราบทูล
เดิมปราบตรีปกันอสูร มอดม้วย
กุเวรบิตุระอาดูร ดาลเดือด พิโรธแฮ
ยกพะยุห์ยาตรมาด้วย ลูกล้างสองอสูร

ราพกุมภัณฑ์นุราชร้าย แรงฤทธิ์
เหนลูกมารมาประชิด รบร้า
อสูรทราบหลากจิตผิด เรารบ นรายน์แฮ
ยอมประนตขอโทษข้า จึ่งให้ไปสวรรค์

ไปภบวายุภักษ์ร้าย ร่อนรา
โฉบเฉี่ยวสองลูกยา รวบไว้
เผ่นโผนสู่นภา ลิบลิ่ว
กระบี่ตามสองลูกได้ กลับล้างมารปไลย

ถึงส่วนอุณาราชร้าย กุมภัณฑ์
ได้รับสัปยุทธมั่น มุ่งร้าย
ลูกถอนกกแก้วยัน ยิงอุระ ยักษ์เฮย
ตรึงแน่นมิให้ย้าย ติดพื้นภูผา

สามชนนีนาฏเจ้า จอมอนงค์
ฟังเรื่องโอรสทรง โศกเศร้า
ซ่างตกทุกข์ระทมองค์ อุระแม่ ร้อนพ่อ
พ่อกลับคืนนครเข้า ปกป้องประชากร

ไอสวรรย์แม่มอบให้ คืนหมด
เครื่องราชอิศริยยศ ยิ่งล้ำ
ถวัลย์ราชเกียรติปรากฏ ทุกทั่ว ทิศเฮย
ชนม์พิพัฒน์ถาวรค้ำ คู่ฟ้าธรณิน

นารายน์รับเสาวนิตแล้ว ลาจร
เสดจสถิตย์พระบัจฐรณ์ แท่นไท้
ทรงพระราชอนุสร ถึงกระบี่ ทหารเฮย
ความชอบควรปูนให้ ยศทั้งอลังการ

เสดจออกประทับยั้ง ยังราช อาสน์เอย
ตรัสสั่งคลังอำมาตย์ มากม้วน
ให้จัดเครื่องประสาธน์ บำเหน็จ ทหารเฮย
มงกุฎสังวาลล้วน เพชรแก้วแกมกาญจน์

จักรรัตน์ตรัสเรียกให้ หนุมาณ
รับเครื่องอลังการ มกุฎแก้ว
ตรัสเรียกเหล่าทหาร ครบหก กระบินทร์เฮย
ต่างรับเครื่องยศแล้ว เคลื่อนคล้อยถอยหลัง

พระราชทานบำเหน็จแล้ว ตรัสสอน
ทั่วพระยาพานร นอบน้อม
เอาใจใส่การนคร ดับทุกข์ ราษฎร์แฮ
กระบิ่กราบบังคมพร้อม พรั่งก้มประนมกร

ท้าวพระยาพานเรศน้อม ทุกบุรินทร์
ลาพระจอมนฤบดินทร์ จากเฝ้า
มาสั่งพวกพลกระบินทร เตรียมสรรพ เสร็จแฮ
ต่างด่วนเหาะรีบเร้า สู่เข้าสถิตย์สฐาน

ศรีจักรกฤษณเจ้า จักรพงษ์
ไสยาศอาสน์เอองค์ อกว้า
ตรอมตรึกนึกอนงค์ อรรคเรศ ท่านเอย
โอ้แต่จากอกช้ำ เนิ่นร้างแรมสมร

จบห้องที่ ๑๗๐

ห้องที่ ๑๗๑

ขุนท่องสื่อคนเก่า แต่ง

ปางองค์อำมเรศร์ท้าว เธอปรา รภเฮย
พระกฤษณ์ปราบอสุรา เรียบแล้ว
จึ่งชวนทั่วเทพา อีกอับ ศรแฮ
จรสุไกรลาศแผ้ว ผ่องเผ้ามหิศรา

พระสยมบรมนารถไท้ ฤทธิ์ดี อินทรเอย
ชุมเทพอับศรศรี สู่เผ้า
พระตรัสว่าร้อยปี จักจวบ ลหานฤๅ
เปนยอดมงคลเค้า คู่ฟ้าเชิญรบำ

โกสีย์อภิวาทแล้ว มีบัญ ชาเอย
เทเวศอับศรสวรรค์ ฝ่ายพ้อน
รำเลี้ยวเกี้ยวกรผัน ผายเปลี่ยน เพลงฮา
เทพยกับอับศรย้อน ยาตรเยื้องแบบรบำ

สหัสไนย์ทูลศิวลั้น สายความ
เรื่องพิโยคพระราม ร่ำเศร้า
สรวมเดชพระจอมสาม ภพโปรด ผดุงนา
ดับโศกส่องผ่องเกล้า โลกได้เจริญศรี

ศิวสั่งจิตุราชน้อม   นบดา จรแฮ
ขับรถแทรกพสุธา   สุด้าว
เทียบเกยวิรุฬภา   พบลัก ษมีเอย
เทเวศแจ้งเหตุท้าว   ศิวใช้มาเชิญ

สีดาปราโมชถ้อย   เทวัญ
ลีลาศทรงรถพลัน   นาคล้อม
เทเวศอัศวะผัน   ผายสู่ พิมานแฮ
รถเรียบเทียบเกยพร้อม   นารถขึ้นบังคม

ปางองค์อิศรราชเจ้า   จอมไกร ลาศเอย
ถึงพิบัติไฉนจง   เล่าแจ้ง
ลักษมีร่ำพิไร   ราวเรื่อง เสรจนา
ทราบอสุรบีศาจแกล้ง   กล่าวเล้าโลมสมร

พลางสั่งจิตุบทให้   เรวรับ รามเอย
เทเวศคุมรถขับ   จากฟ้า
ถึงอยุทธเยศประทับ   เทียบน่า พระแกลแฮ
ทูลว่าจอมเจ้าหล้า   ตรัสใช้เชิญจร

พระแสนโสรมนัสถ้อย   เทวัญ
ชวนสามอนุชพลัน   ยาตรเยื้อง
ถึงมาตุรงค์อัญ   ชลิตนาฏ สามแฮ
ทูลว่าจอมอิศรเบื้อง   บาทให้หาคลา

สามพระชนนิศแจ้ง　　เปรมปรี์ สอนเอย
จงพ่อพูลสวัสดิ์　　ชื่นช้อย
สมคำทศคีรี　　วงษ์กล่าว ไว้นา
สี่กระษัตริย์รับถ้อย　　นบแล้วมาสนาน

เสร็จสรงทรงเครื่องแล้ว　　บัศร
สี่กระษัตริย์ทรงรถจร　　แจ่มฟ้ำ
อนุชิตฤทธิรอน　　รีบเร่ห็จ ตามแฮ
บันลุไกรลาศหล้า　　รถเข้าประทับเกย

ตรัสชวนอนุชทั้ง　　สามองค์
ยุรยาตร์จากรถทรง　　สู่เฝ้า
ถวายหัตถ์เนตร์ชายบง　　พระลัก ษมี่เอย
จักใคร่อุ้มเกรงเจ้า　　จักรหล้าธาตรี

พระมเหศรศักดิ์พร้อง　　พลันถาม รามเอย
แจงแจ่มจบใจความ　　เชิดชี้
ให้พิฆาฏนงราม　　แลลูก รักนา
นางกล่าวโทษทั้งนี้　　แน่ฉนั้นฤาไฉน

พระพิษณุรักษ์เอื้อน　　วัจนา
พลางร่ำพลางโศกา　　สะอื้น
ขอพระโปรดโทษา　　นุโทษ ข้าเอย
จริงดั่งนางทูลพื้น　　แผกเกล้ากระหม่อมมิ์

พระคุ้มจิตร์เอื้อ เอนดู
ผินภักตรปลอบอรพธู อ่อนถ้อย
สองดุจทิพกำภู ฉัตรโลกย์ เฉลิมแฮ
รามก็รับผิดอ้อย อิ่งโอ้อาวรณ์

เราจักภิเศกให้ พรสวัสดิ์
หายโศกหายโทมนัศ เถิดเจ้า
อัคเรศทราบเหตุตรัส เกรงเกลือก กริ้วนา
จำจิตร์รับใส่เกล้า กราบก้มกรรแสง

พระสยมตรัสสั่งให้ เทวัญ
จัดเครื่องพิธีบัน เจิดตั้ง
ปวงเทพรับพจน์ผัน ผายจัด วิมานแฮ
ฉัตรแท่นบายศรีทั้ง แว่นแก้วกรดสังข์

จวนฤกษ์อำมเรศพร้อม พระอุมา
จัดเครื่องทรงเชิญรา เมศร์แล้ว
เชิญพระลักษมีคลา สนานเสรจ สองเอย
ทรงทิพย์อาภรณ์แพร้ว ผ่องล้ำเลขา

สององค์สรงเสรจท้าว มัฆวาน
นำกระษัตริย์อวตาร เคลื่อนคล้อย
ปวงเทพย์คู่เคียงประสาน หัดถ์เรียบ จรแฮ
สามพระศรีอนุชน้อม อีกทั้งกระบี่ตาม

พระอุมานาฏนั้น นำสี ดาเอย
ฝูงเทพย์อับศรสี ลาศล้อม
ถึงทิพย์พิมานมณี อิศรราช สัยแฮ
ภาประทับแท่นพร้อม คู่เข้าเคียงองค์

ชั้นบนนักสิทธิซร้อง มนตพร ประสิทธิเฮย
ชั้นถัดนางอับศร เทพไท้
ชั้นสามวิทยาธร คนธรรพ
ครุธนาคกินรให้ สถิตย์พื้นพิมานสถาน

ได้ฤกษฆาฏฆ้องเบิก บายศรี
อินทร์เป่าสังข์ดนตรี ครั่นก้อง
ศิวส่งแว่นมณี เวียนเจด รอบแฮ
เสรจดับเทียนเจิมพร้อง พร่ำอ้ออวยไชย

เสรจพรภิเศกแล้ว ทรงตรัส สั่งเอย
จงกลับกรุงศรีสวัสดิ์ สร่างเศร้า
รามกับสี่กษัตริย์ อนุชิต ลาแฮ
พร้อมเทพทรงรถเร้า สุด้าวอยุทธยา

ถึงเกยรถเทียบท้าว โกสีย์
กับเทพย์ลาจรลี สู่ฟ้า
จักรกฤษณ์พระลักษมี อีกอนุช สามเฮย
ดลราชปราสาทห้า กษัตริย์เผ้ามาตรุงค์

จักรีทูลแต่ต้น จนปลาย เสร็จแฮ
สามพระชนนีวาย เทวศร้อน
จากอาสน์กระกองสาย พระสุณี สาเอย
ต่างร่ำกำสรดส้อน ทั่วหน้านางใน

สีดาอภิวาทแล้ว กราบทูล
เหตุเพราะเคราะห์กรรมมูล มากได้
ชนนิศร์อย่าอาดูร ดาลเทวศ ถวิลเอย
สามสดับศรีสะใภ้ โศกสิ้นกลับเกษม

รามชวนสามอนุชทั้ง ลักษมี
ลาพระมาตุรงค์ศรี ลาศคล้อย
สุปราสาทเทพี พบราช บุตรนา
กรกระกองลูกน้อย แนบเนื้อถนอมขวัญ

ปางพระจักรรัตน์แก้ว กับสี ดาเอย
ผดุงประชาพราหมณ์ชี พวกค้า
เมืองออกนอกในทวี รุกขมาศ หิรัญแฮ
เสิมพระเกียรติเจ้าหล้า ธิราชแผ้วผ่องเกษม

จบห้องที่ ๑๗๑

ห้องที่ ๑๗๒

หม่อมเจ้าพระประภากรบวรวิสุทธิวงษ์ แต่ง

—

อสูรนามคนธรรพไท้ เถลิงถวัลย์
เดองดึดศรีสินบรร เจอดหล้า
เนาปราสาทสามพรร โฌภาษ ผงาดแฮ
สามมุขสุกมาศจ้า ก่องแก้วแกมสม

แหล่หลายสมบัติล้ำ ล่มสรวง ลงฤๅ
พลคฤกผึกเจนหลวง ถล่มเสี้ยน
นันทามหิษีดวง สมุรบิ่น สนมนา
คเนหมื่นสี่พันเหี้ยน ถ่องหน้านวลสนม

ดรุโณรสราชแก้ว กลางยุทธ
นามวิรุณพัทผุด ผ่องพร้ม
คนธรรพราชกาจผรุศ เรืองศักดิ์
ไตรภพยำเดชบึ้ม บั่นถ้าปองโถง

เพรงเคยเสวยสุขด้วย ภาวิรุณ พัทแฮ
ไป่ยำอิษิกูณฑ์จ้า มละเว้น
ปางตริเตร่พนภุญช์ มางชมฤค
ชมพฤกษผาสกุณเหล้น แหล่งด้าวแดนเผือน

ตรัสชวนวโรรสแกล้ว กลอยหทัย
พ่อไม่สบายมาไป ไล่เนื้อ
สั่งอมาตยตรวจไตร เตรียมพยุห์ ยักษ์แฮ
นนทกาลมาตยเกื้อ เกษน้อยโดยกระแส

เกณฑ์พลพยุหตั้ง ตามวิถี นาฮา
ผูกคชรวางในพี ผ่องห้าว
หมอควาญสนอบแดงดี ไดกระชับ ขอแฮ
ประดับดูอคร้าว เครื่องข้างไฉไล

ขุนแสะผูกแสะล้วน ลมแรง เสมอฤๅ
ผูกแสะนำแสะแซง แบ่งครื้น
แลเมลืองเครื่องแสะแพง เพียบค่า ขูแฮ
สนะแย่งทองตอบพื้น แต่งผู้เถือหลัง

ขุนรถเที่ยมรถเกี้ยร เรือนทอง
เทียมสัตว์สิงห์ผกผยอง ขับคว้าง
กัญจุกอ่าระถึกผอง เขมามาศ ดวงแฮ
งอนธวัชลำเรียวสล้าง สลับล้วนสามราย

ราบเรียบพลยาตรกล้า กลางสมร
อาวุธรริบถกลกร ไขว่แคว้ง
สีฟ้าสนอบสรวมรอญ เศอกสง่า งามฤๅ
ชาญศึกฝึกเจนแจ้ง แบบมล้างบรมลาย

โทไทคไลโสรจน้ำ จรุงถออง โปรยเฮย
ภูษิตสนับเพลาทอง พศซ้อย
ฉลององค์เกราะเพชรฉลอง สอเนื่อง นบแฮ
ตาบทิศสังวาลห้อย เฟื่องเบื้องปรัศสอง

ธำมรงค์พาหุรัดทั้ง วไลยราย เส้นเอย
กรรทวยชายไหวชาย คู่แพร้ว
ผ้าทิพย์ทับชายปลาย ห้อยสบัด รจิตแฮ
มกุฎกาบกรรเจียกแก้ว อ่าแล้วซัดคธา

กุมศรกวัดผ้ายสู่ รถชไมย
เถลิงรถชอาศน์อำไพ พัตร์แพร้ว
แอกงอนอ่อนงามไบ ธวัชโบก
เรือนรถกำกงแก้ว ก่องเก้าแกมกาญจน

สามยอดสูงเยี่ยมฟ้า บุษบก อร่ามเฮย
สีหสี่พันเทียมผก แผดร้อง
ไลทันพาดธนูยก ขับพ่าง ถมแฮ
สลับเครื่องสูงกลองฆ้อง โห่ก้องเดินขบวน

โดยหว่างพนมพนัศเจ้า จอมยักษ์
ชมทิชแทบทางพัก พึ่งไม้
ไส้แสกสู่โศกสัก เล่นสู่ สนนอ
เพลินพิศพักพหลไว้ ทุ่งเวิ้งทิววัน

ชวนวิรุณเหิรแสะห้าว หัดถ์กราย หอกฮา
เรียกแสะทหารชาญหลาย ไล่เนื้อ
สองซัดสัตว์ชงัดตาย ตากแน่น ไผทแฮ
บ้างด่าวบ้างโดดเงื้อ ตรวดซ้ำตรวยเสีย

ชนกหักคอเนื้อสูบ เลือดภักษ์
เอาศรเหยียบยองคว้ัก เนตรกล้ำ
พลตุรงค์พวกเดินกัก มฤคฉวัด เฉวียนฮา
ยิงฟาดโยนพ้นห้ำ พุ่งเท้งพวยแทง

หักขาฉีกอกง้าง งาสาร
กวางแรดโคโตฟาน ฟาดเคี้ยว
เสือสิงห์หมีหิงชหาญ เหนหวด ห้ำฮา
จอมแทตยปรบหัดถ์เบี้ยว โอษฐ์ซี่สรวลเชวง

มีหมู่นักสิทธิ์สร้าง พรตกถา กูณฑ์เฮย
เจริญเวทตามเพิงผา ชวากวุ้ง
บ้างสมาธิ์ตรากแสงอา ทิตย์เคร่ง ครัดนอ
บ้างยาตรยืนระวังพุ้ง ข่มบ้องเอนทรีย์

คนธรรพ์ตามฤคแล้ว จากตุรงค์
เถลิงรถประพาศดง ชนัดห้อม
ห้าโยชน์กิ่งจิ่งบง ไศลใหญ่ สูงแฮ
ธารทกพยุหยาตรพร้อม สอาดส้อานสราญแสน

ขับรถดดเลี้ยวเล่น เลงกะฎี
เล็กเล็กเนินคีรี เรี่ยตั้ง
คเนคนึ่งซึ่งฤๅษี สรรพรต ปองนอ
ตูไป่ยายี้ยั้ง ยิ่งกล้ากตาภูณฑ์

จักแสดงเวทให้หมู่ มานพ เทพนอ
นานจักเรืองมาลบ หลู่ได้
อานุภาพปราบจบ จักรแต่ ตูเอย
จำส่ายพรตกรรมให้ เหือดสิ้นไหติสูญ

ตริเสร็จตรัสสั่งพ้อง พลโรม
ปวงยักษแสดงเดชโจม จับเค้น
รันชีป่าป่ายโทรม สบสนุกนี้ ยิ่งนา
ปวงนักสิทธิ์จิตรเต้น ต่างลี้ลำโบย

บางฉวยเปลือกไม้แสบก ขลาคา กรองเฮย
บางจรดธารหัตถ์ผวา ปะทะกลุ้ม
บางแอบพุ่มหวายหนา โพรงพฤกษ ศิขรแฮ
บางร่ายกำบังคุ้ม ฤทธิกล้าคลาหาว

ปวงยักษหนุนโห่ร้อง อึ้งอุด
หลายสิ่งนานากุฎี แหลกถ้วน
มลายเสร็จบื้นอสูรสุด ทนงนึก หาญนอ
แหล่งนาคนรสรวงล้วน ฤทธิ์สู้กูไหน

หวังราญเวียงราชทั้ง ธาษตรี
สั่งเลื่อนรถพหลลี ลาศห้อม
ลัดดงลุด่านบุรี ไกยเกษ
ไคลจรวดเมฆเรียดล้อม จรอกรุ้งฉเพาะยูร

บทวลัญช์มานุษยท้าว แทตยยล เหนฮา
รอยกรุงหยุดพหล แถบห้วย
นนทกาลแฮะขับพล พังด่าน สูเฮย
ชาวด่านจับมาด้วย ด่วนได้โดยถวิล

บังคัลบังคับให้ หักพลัน นาฮา
ผองยักษหักหาญรัน ไล่ล้าง
ชาวด่านผ่าวเผือดผัน ผผกพ่าย พังนอ
ฉวยบุตรฉุดพธูคว้าง แข่งหัวของแหน

พลจับมนุษยฉุดหมั้น มัดมา ถวายแฮ
ทรงซักเสรจสั่งลีขา เศอกถ้อย
นนทกาลแต่งมอบคลา ถวายกษัตริย์ สูนอ
ขุนด่านรับสาส์นคล้อย สู่แคว้นเวียงหลวง

จบห้องที่ ๑๗๒

ห้องที่ ๑๗๓

พระพิบูลยไอสวรรย์ แต่ง

—

ผู้รักษาด่านได้ สาส์นอสุร
ต่างด่วนชวนกันยุร ยาตรเต้า
ถึงเมืองบอกเค้ามูล สารส่ง ท่านนา
อำมาตยรับรีบเข้า สู่ห้องพระโรงคัล

น้อมเศียรประณตแล้ว ทูลแถลง
โดยข่าวขุนด่านแจง ขจัดข้อ
ราฆษส่งสารแสดง โดยกิจ ศึกเฮย
พระสดับหฤทัยท้อ สั่งให้อ่านสาส์น

สาส์นทรงองค์ท่านท้าว คนธรรพ์
ครองดิศรสินอัน เอกอ้าง
ประสงค์มิ่งมไหสวรรย์ พระเสวตร ฉัตรนา
ผวะขัดบัดลุยล้าง แหลกม้วยหมดเมือง

สดับสารพระสุดแค้น เคืองคำ
รีบส่งเสนาประจำ ค่ายป้อม
จงจัดจ่ายเครื่องสำ หรับรบ เรวแฮ
เร่งแต่งราชสาส์นน้อม นอบเจ้าอยุทธยา

อาลักษณแต่งเสรจแล้ว ถงสุวรรณ ถานเฮย
ใส่กล่องมณีสรร ส่งให้
หมื่นสินธพรับจรัล เรงรีบ
กระโดดขึ้นม้าไม้ หวดห้อจรดล

หมู่อำมาตย์ใหญ่น้อย นายทหาร
มากะเกณฑ์กวดการ เร่งเร้า
หมายตามทเบียนบาญ ชี้ชื่อ คนนา
ใครขาดเฆี่ยนขับเข้า ค่ายบ้อมประจำซอง

ฝ่ายคนธรรพ์ณุราชแค้น คอยสาร ตอบเฮย
ไม่ส่งตามหฤไทยทยาน ยิ่งกริ้ว
รับสั่งมาตยหมู่มาร หมายประกาศ เกณฑ์แฮ
เทียมรถคชเข้ารีว รีบด้นเดินขบวน

เสียงลั่นพิฦกก้อง โกลา หลแฮ
ชนชาติอรัญวา หวาดร้อง
จูงหลานลูกลากถลา หลบแล่น เตลิดแฮ
อสุรทัพเถยล่วงท้อง ทุ่งเข้าเขตรนคร

ผาดเหนปรางค์มาศแม้น เมืองอินทร์
สามยอดเยี่ยมเมฆิน ค่อนฟ้า
ให้หยุดรถอสุริน รวมทัพ
สั่งราชโอรสกล้า กลาดล้อมเวียงพลัน

พลเมืองสามารถสู้ ซัดสาตร ลงเฮย
สัประยุทธต่างตายกลาด เกลื่อนกลิ้ง
พลมารขับช้างชาติ ชนะศึก
ไสกระแทกดิ่งทิ้ง ย่อท้ายแทงกำแพง

ทหารน่าที่จ้อง จุดชนวน
ปืนตับรับรบขบวน ทัพช้าง
ยิงยิงยิงวิ่งสวน ควันแล่น หลวงแฮ
แทงประตูรู้ล้าง แหลกล้มลุยทลาย

กองทัพนับหมื่นเข้า ในนคร
ไล่พิฆาฏราษฎร ดื่นดื้น
ที่เล็ดลอดเหลือมรณ์ จับมัด มานา
เกบริบราชบาทว์สิ้น ต่อซ้ำทำลาย

องค์ท้าวไกยเกษไท้ เชอชรา
งันงกตกแท่นถลา ลุกล้ม
ฉวยได้อ่อเตี้ยพา โดนพวก สนมแฮ
คิดว่ามารคลานก้ม ภักตรร้องมองทาง

พอมีพระสติตั้ง ดำรง องค์เอย
พาพระอรเอกอนงค์ นาฏเต้า
ออกจากปราสาททรง รถรีบ เสดจนา
ถึงพระโควินทเข้า กราบก้มกรรแสง

แสนสนมสนั่นร้อง ชุลมุน
หลวงแม่จ่าจอมคุณ คั่งค้าง
พันลวันวิ่งพลันผลุน ตามเสด็จ
ถลาลุกคุกคลานบ้าง บ่นเพ้อรำพรรณ

บ้างผ้านุ่งห่มสั้น สมประดี
เครื่องแต่งตกกระจกหวี เหวี่ยงกลิ้ง
ยัดเยียดเบียดเสียดสี เสียงกรีด เกรียวแฮ
ตามไม่ทันท้าวทิ้ง เที่ยวร้องรอบเวียง

ฝ่ายพระยายักษ์เข้า วังใน
รับสั่งให้หาไกย เกษท้าว
อมาตยทูลว่าท้าวไท เธอประลาต แล้วนา
เกรงพระเดชจอมด้าว เสด็จด้นดำเนิน

ฟังทูลอสุรท้าว เธอทรง สรวลเฮย
เสด็จทิ้งแท่นอลง กฎพร้อย
ดำริเรื่องรณรงค์ รบชนะ
ได้สนมน้อยน้อย นึกยิ้มยามรวย

พระโอรสอาจรู้ บิตุเรศร
ประทับประธมร่มเสวตร์ ฉัตรชั้น
เสร็จเที่ยวทอดพระเนตร นางนัก สนมนา
เหนสอนอัดอั้น อกโอ้สังสาร

พระกรายกริ้มตรวจหน้า นางสนม
ยามโศกยังสวยสม สิ่งเศร้า
จึ่งปลักปลอบชอบชม เชิงแปลก ปลาดแฮ
ขยับยุดนุชหนึ่งเข้า สู่ห้องสองเขษม

เสนีกับสี่ท้าว ปฤกษา กันเฮย
จะคิดล่อลวงมหา ยักษไว้
คอยท่าทัพอยุทธยา จวนยก พยุห์แฮ
พอคิดเสรจสบได้ ช่องเข้าทูลอสูร

คราวฤดูดอกสร้อย กุสุมาลย์
แสนสอาดอุทยาน ใหญ่กว้าง
ครั้งก่อนพระโองการ ไกยเกษ
เสรจประทับประธมค้าง ค่ำร้องศักระวา

ท้าวพึ่งรับสั่งให้ เกณฑ์ขบวน
จะเสดจประพาศสวน ดอกไม้
อสุรรับสั่งจวน รีบจัด แห่เฮย
พร้อมเสรจตามสั่งไท้ ท่าท้าวทางฉนวน

ฝ่ายคนธรรพ์ณราชเจ้า จอมอสูร
แสงหิรัญเรืองจรูญ รุ่งฟ้า
พระทรงราชรถยูร ยาตรอุท ยานเฮย
พร้อมหมู่มุขทุกหน้า แน่นทั้งนางใน

เสด็จถึงสวนสั่งให้ เกณฑ์ขบวน พลเฮย
รายรอบขอบเขตรสวน เสร็จแล้ว
เธอเสด็จเที่ยวทบทวน กลับพลับ พลาแฮ
ทรงประทับแท่นแก้ว ตรัสด้วยนางใน

ฝ่ายอนงค์แน่งน้อย นางเสนอ
เข้าหมอบเคียงบำเรอ ร่ำพร้อง
ทำเลศล่อหฤทัยเธอ ทอดสนิท
เล่นมโหรีร้อง ดอกสร้อยซ้อมละคร

ท้าวทอดพระเนตรฟ้อน ฝูงอนงค์
แลตลึงลืมองค์ ออกเต้น
พระรำร่ายไล่วง เวียนรอบ โรงแฮ
ดำรัสล้อคลอเคล้น คลั่งด้วยนางใน

หลายเวรเล่นเลิกแล้ว จากสวน
รับสั่งให้เดินกระบวน แห่ห้อม
เสด็จพระราชวังจวน เจียนพลบ
สาวสุรางค์ต่างล้อม ลาศเข้าคืนนคร

จบห้องที่ ๑๗๓

ห้องที่ ๑๗๔

หม่อมเจ้าประภากรบวรวิสุทธิวงษ์ แต่ง

ขุนและเคยศึกด้าว	เคืองไทย เกษเฮย
เตือนควบตัดเขตรไหย	เหจพ้น
ลุอยุทธจากยานไคล	คลาสู่ อมาตยแฮ
เคียมส่งราชสาส์นด้น	ลับข้อเดิมไข
สุมันตันเร่งร้อน	รีบพา เผ้านอ
ถึงพระโรงรจนา	นอบเกล้า
ฉลองคนธรรพ์กริชา	ทวยแทตย์
ยี่ย่ำไทยเกษเร้า	ด่านร้างแรมพหล
ขวนปลงเวียงราชร้า	รีบฉัตร
จึ่งพระไอยกาตรัส	สั่งใช้
ทูตและสื่อเหมบัตร	ถวายบาท บงษุ์นอ
พลางคลี่สาส์นงานไท้	อ่านถ้อยเสนาะฉาน
สาส์นเลิศเสาวลิขผู้	พระไอย กาเอย
ผดุงราษฎร์ชีชาวไทย	เกษด้าว
อำนวยพระพรไชย	ชาญศักดิ์ เลิศนา
แต่ภาคย์ผธมสินธุ์ท้าว	เดชฟ้าดินไหว

ไท้ที่พำนักนี้สร้าง　　　สามภพ
ดับด้าวดวงแดสงบ　　　สงัดล้น
บัดนี้เทือกทานพ　　　คนธรรพ นามพ่อ
ยกจัตุรงค์มาปล้น　　　ด่านปล้ำปลงเวียง

ตาชราโรยร่างร้า　　　ราพศึก ไฉนฤๅ
ชืมาตยราษฎรใจตึก　　　ตึกเต้น
ขอเดชหริพรรภก　　　ลาญมั่ว มารพ่อ
ไกยเกษศุขไป่เว้น　　　ว่างด้วยหลานณรงค์

องค์หรินท์ยินกริ้วพ่าง　　　พิศม์อรรค นี่ฤๅ
เหม่เหม่คนธรรพยักษ　　　หยาบช้า
กูผู้ฤทธิสิทธิศักดิ์　　　ศรสาตร กูเฮย
ฤๅจ่อมเลือดอสูรกล้า　　　กลาดม้วยหึงปาง

สงครามครานี้พรต　　　สัตรุศ พ่อเอย
หลานพ่อสองปลองยุทธ　　　เยี่ยงไว้
จงสองพ่อฤทธิรุด　　　รังทัพ ใหญ่พ่อ
มงกุฎกองขันให้　　　ทัพหน้าลบกุมาร

ไปปราบพวกหยาบช้า　　　ราวี
เถกองเกียรติ์พงษเพญศรี　　　เผือดเสี้ยน
อนิลบุตรจรลี　　　แหล่งขืด ขินเฮย
เกณฑ์กะทวยหาญเที้ยร　　　ฮึกทั้งแทตยสวา

มารุตโอรสห้าว ถวายหัตถ์
จากพระโรงรายรัตน รุ่งรุ้ง
องอาจผาดแผลงทัด ทิศทก ทั่วแฮ
ถอยลิ่วปลิวหาวคุ้ง คฤหท้าวขีดขิน

บรรลุนบแจ้งต่อ บุตรไกง
ตามสั่งทรงครุธครไล ถ่องถ้อย
ยักษลิงอาจดำไผท เปนอาทิ์ หนั่นนา
สุครีพสรรครบคล้อย คล่ำเต้าเวียงหลวง

ทัพถึงจึ่งหยุดพื้น พลหาญ
พักหอบขอบปราการ ก่อห้อม
เถือบหาดลาดแนวธาร แถวฝั่ง
ทวยฝ่ายนายทหารพร้อม พรั่งขึ้นโรงคัล

ต่างนบต่างนอบไท้ ทำนูล
กำหนดพลลิงอสูร เสร็จสิ้น
ต่างแขงต่างขันทูล ขอเผดจ เศอกแฮ
กำจัดดัษกรดิ้น จุ่งได้โดยผสงค์

ทรงสังขพึ่งชื่นชื้น ชอบหไทย
เผยพจน์บุตรรำไพ แผ่แกล้ว
ลำดับทัพพออุไร อรุณจัก ยกเฮย
รวิบุตรบังคมแล้ว หลีกคล้อยเตรียมพหล

พระลบพลทัพหน้า　　เนื่องรบ เรองเฮย
ลิงแหล่งชมภูครบ　　คฤกห้าว
พระมงกุฎพลขนบ　　ขนอบยุทธ ยิ่งแฮ
ลิงเหล่าขี่ดขินด้าว　　เดชซร้องกองขัน
กองหลวงพระพรตพั้น　　มานุษย์
พายลำตรคาดกะตุด　　อาบหว้าน
กองหลังพระสัตรุศ　　อสุรกิ้น โทเฮย
ทายลำอายุธสท้าน　　เทียบร้วรายสถล
เตรียมพลเสรจสี่ไท้　　ธสนาน
ไขสุคนธ์ธารสุ　　หร่ายแก้ว
สำอางพร่างลอองกาญจน์　　จรุงกลิ่น
สอดสนับเพลาเฉลาแพร้ว　　พร่างชั้นพลอยสาม
พระอาภูษิตเกี้ยว　　กรองทอง
พระกุมารม่วงตอง　　ย่องพร้ง
ไหวแครงรัตพัตรฉลอง　　องค์ต่าง ทรงแฮ
อินทธนูสะอิ้ง　　เอี่ยมสร้อยสังวาล
ทับทรวงตาบทิศแก้ว　　โลหิต
พาหุรัดปรวิชวาลย์　　นาคเลี้ยว
พระอามกุฎชวลิต　　กรรเจียก จรัสแฮ
พระกุมารผกาเกี้ยว　　ปิ่นแก้วก่องฉาย

ขรรค์จิตรัตนขัดทั้ง สี่ทรง ศรฮา
งามสง่าคลาคัลภุชงค์ อาศนน้ำ
พระกฤษณกับสามองค์ พระชนะ นั้นอ
โอบพระกุมารกล้า กลิ่นหน้ารับขวัญ

พลันอวยไชยสี่ผู้ เพ็ญฤทธิ
ราพอย่ารอญศรสิทธิ์ สี่เจ้า
เจริญยศทั่วทศทิศ สามแหล่ง คร้ามพ่อ
สี่กษัตริย์ซบเศียรเกล้า รับด้วยหรรษา

สี่ดานาเรศร์เอื้อน โอษฐ์ผึ้ง ฝากนอ
พรตสัตรุศฤทธิรัง รักษ์เกื้อ
หลานยุทธไป่เคยยัง เยาวหย่อน เฉลียวนา
โรมราพขอกนิษฐ์เอื้อ โอบอ้อมอุปถัมภ์

สนองเสาวนีพระแม้น มารดา โลกย์เอย
ดับหม่นกมลหลานภา ระน้อง
สี่องค์ต่างคมลา หกกษัตริย์ แลแฮ
เสด็จสู่รถลั่นฆ้อง ธุชเยืองทวยยูร

ดูรถดุมรัตนรุ้ง เรืองฉาย
กงคร่ำกำเครือลาย ฉลักพร้อย
บัลลังก์แบ่งลดถาย ภาพรอบ พื้นนา
ลายกจ่างลวดกจังช้อย เฉิดแก้วแกมโสม

บุษบกบันลบัดชั้น เหมสลับ รัตนเฮย
สินธพลี่เทียมวับ เครื่องม้า
สารถีสี่รถขับ ดุรงค์ย่าง พยศแฮ
ครบสิ่งเครื่องสูงจ้า ปี่ชั้นแตรสังข

กองเบิ่งกลางป่าฮื้อ หาวเหิร ธุลีเฮย
กำเลื่อนกงลุยเถิน เถื่อนก้อง
ลิงยักษเหล่าแยกเดน โดดแข่ง คนองนอ
เสียงโห่แสนฮึกต้อง ต่อเสี้ยนเตมผสงค์

ด่วนเดินดลด่านด้าว ไกยเกษ
เชญข่าวชาวเชตรไข ขอดข้อ
เวียงไชยว่างไชเยศร์ ยักษอยู่ เวียงนา
พระปิ่นปวงราษฎรท้อ ทอดทิ้งไอสวรรย์

กรมทุกข์เกรียมทั่วไท้ ถมทุกข์
แดดั่งพิศม์ศรบุก บ่อนได้
ยลไศลล่ำสัตวรุกข์ ราวป่า
ยลห่อนภักพลได้ ด่วนดั้นดงเดิน

จบห้องที่ ๑๗๔

ห้องที่ ๑๗๕

หลวงบรรหารอัตถคดี แต่ง

—

ปางองค์พระพรตทั้ง พระสัตรุศ
พระลบพระมงกุฎ แก่นไท้
เดินทัพจวบนครุตม์ ไกยเกษ แล้วนา
สุครีพเกณฑ์ไพร่ให้ ปลูกตั้งพลับพลา

สี่องค์ทรงสถิตย์ยั้ง ยังพลับ พลาเอย
สมทบสี่กองทัพ แวดล้อม
สิงยักษมนุษย์คับ คั่งค่าย หลวงแฮ
เสือป่าแมวเซาด้อม ดอดดั้นกันรวัง

บัดพลคนธรรพร้าย แรงทมิฬ
นายไพร่เสาะสัตว์กิน ไป่เว้น
ออกจากนัคเรศถิ่น ถาถุ พนัศนอ
เจอสัตว์ต่างจับเค้น ต่างค้นอึ่งคนึง

ได้มหิงษสิงหแรดช้าง กวางทราย เสือแฮ
บ้างมัดแบกหามตพาย หาบหิ้ว
สิงกองน่าซุ่มราย เหนราพ มานอ
เผ่นผึ่งหูเลิกคิ้ว ตะคอกเคียวพ้นหลอน

แทตยประหม่าทุ่มทิ้ง　　สัตว์หลุด เตลิดแฮ
ออกวิ่งลิงโจมฉุด　　ฉะเกล้า
เหลือตายตื่นหนีมุด　　รกวิ่ง ไปเฮย
สวาวกกลับคืนเข้า　　ซุ่มซุ้มดังเดิม

พวกกุมภัณฑ์เลี่ยงพ้น　　ไภยสวา
หายเหนื่อยบนพฤกษ์ตา　　ตื่นเซ่งอ
ยลถนัดค่ายพลับพลา　　พลันกู่ กันแฮ
แนะโน่นกองทัพเน้อ　　มนุษย์นั้นนายพล

ทราบชัดลัดแล่นเข้า　　นครพลัน
แจ้งกิจอำมาตย์จรัล　　รีบเฝ้า
กราบทูลเหตุเศิกอนันต์　　มนุษย์ยักษ ลิงนา
ตั้งค่ายรายโอบเข้า　　เขตรท้ายพระนคร

คนธรรพ์ทราบศึกเร้า　　ราวี
ปรบหัตถตรัสเปล่งสี　　หน้าท้า
เรายกเหยียบบุรี　　ปราบราพ เรียบแฮ
จบแผ่นดินแดนฟ้า　　ระย่อสิ้นเศิกไภษย

พลางตรัสประชดเย้า　　หยอกอนงค์ ในเอย
นายทัพมนุษย์คง　　คู่เจ้า
เรียมขามเขตฤทธิรงค์　　แรงมนุษย์ นักนอ
เริงร่ารีบเสดจเข้า　　สู่ห้องทองผธม

ปางพระพรตสถิตย์ห้อง พลับพลา
ทรงตริถึงไอยกา แก่นไท้
ยักษ์อยู่ครอบนัครา จักเสดจ ไดนอ
ยิ่งคิดพระยิ่งให้ ขุ่นแค้นไพริน

ไป่ผธมกรมจิตรร้อน รนทวี เทวศเอย
จวบรุ่งเสียงภุมรี ร่อนร้อง
ทรงเครื่องเสรจเสดจลี ลาศออก อาศน์แฮ
ปวงมาตยสงบเสียงพร้อง ต่างน้อมจอมนรินทร์

พระมีสีหนาทอ้าง อวตาร สั่งแฮ
ให้ราชเอารสผลาญ เศิกนี้
จักชูพระเกียรดินาน นับเนื่อง ไปนอ
ไดชอบราชกิจชี้ อย่าช้าจงแถลง

ขุนพานรใหญ่น้อย สนองพจน์
กลซึ่งชิงไชยบท แบบใช้
จัดทูตสื่อสารทด ถองเล่ห์ ถมนา
แขงแข่งแรงรุนได้ ด่วนล้างทลวงหาญ

พระทรงเหนชอบเบื้อง แบบบู ราเฮย
ตรัสสั่งให้ชามพู วราชผ้าย
ขุนลิงรับสายู รยาตรเหาะ ระเหจแฮ
บรรลุแทบถิ่นท้าย นิเวศน์เลยวตรงพลาน

ลอยแลเห็นเทตยท้าว คนธรรพ์
สถิตยอาศน์มาตยานันต์ นอบเฝ้า
กระบินทรเปล่งเสียงกรร โชกขู่ ถามเฮย
โจรป่าใฉนจึ่งเจ้า จู่ปล้นราชฐาน

พระทรงสังข์สั่งให้ อนุชา
กับพระเอารสา ธิราชท้าว
ทรงศรสิทธิศักดา เดชกเดือง
ยกจัตุรงค์พักด้าว ดื่นพื้นพนสณฑ์

พระดำรัสสั่งใช้ มาหวัง บอกแฮ
รักชื่อกลัวชีวัง วอดแล้ว
รีบจรกราบถวายบัง คมบาท พระเอย
แชงขัดคงไม่แคล้ว บุตรน้อยนารายน์ผลาญ

คนธรรพ์ยินศัพทเบื้อง บนยล ลิงเฮย
ลอยพิหาศเหินสกนธ์ เก่งกล้า
ทรงพิโรธขบทนต์ กระทืบ บาทแฮ
อุเหม่เองหยาบช้า ชาติเชื้อเดียรฉาน

เราพงษ์พรหมเมศล้ำ โลกา
หวังประพาศพนาวา แวะเข้า
ไกยเกษขัดราชพา ที่โทษ มหันต์เฮย
จึ่งขับจัตุรงค์เร้า รบได้เขตรนคร

เองนามใดรับถ้อย แทนนาย มาเฮย
ไฉนหยิ่งยกยศหลาย เลิศด้วย
อ้างอวดศักดาหมาย มาหมิ่น กูฤๅ
นายบ่าวจะมอดม้วย ไม่ช้าอย่าทนง

กระบินทร์ปรบหัตถ์ล้อ หลอนตวาด ยักษ์เฮย
เราชื่อชามพูวราช ฤทธิ์กล้า
เปนทหารเอกรองบาท บรมจักร กฤษณแฮ
เองอย่าเหิมฮึกท้า เทียบสู้เศิกพระกาล

มารดุว่าอ้าย ชาติลิง แล้วเฮย
ยกยศปดแอบอิง อวดโอ้
รีบไปบอกนายชิง ไชยกับ กูนา
เองไม่ควรเคียงโต้ ต่อต้านการณรงค์

ลิงโผลงแผ่นพื้น พสุธา
กรแกว่งตรีวรา วุธแก้ว
ประกายพร่างพรายตา ยักษตก ตลึงแฮ
กระบี่แสดงเดชแกล้ว กลับขึ้นเมฆิน

ลอยตลิ่วปลิวลิบฟ้า แฝงตน มานอ
ฝ้นหมอกออกเมฆดล ค่ายยั้ง
ลงเฝ้าพระจอมพล ประกาศ ถามเอย
ขุนกระบินทร์ทูลตั้ง แต่ต้นจนปลาย

พระพรตโสมนัศยิ้ม ยอชม กระบี่นอ
แท้ที่เปนทหารบรม ราชใช้
อาษาราชการสม ควรคู่ บุญนา
ถอดประวิชประทานให้ กระบี่น้อมรับพลัน

คนธรรพ์คับจิตรแค้น คำสวา
อัปยศอมาตยา ใหญ่น้อย
ฉุนพิโรธเร่งเสนา จัดพยุหะ พลเฮย
สองทัพสมทบร้อย โกฏิล้วนเหล่าฉกรรจ์

พัทกาลยักษน้อม คำนับ มารแฮ
เตรียมจัตุรงค์สันสรรพ สาตรพร้อม
บ้างขี่สัตว์บ้างกลับ กลายรูป ปลาดฮา
เตรียมทัพสรรพเสรจน้อม นอบไท้ทูลแถลง

ชาวเมืองเลื่องข่าวท้าว ชามพู วราชนา
มาข่มคนธรรพ์ดู เดชด้อย
ยินดีออกจากบู รีคุ ค่ายแฮ
สามิภักดินับร้อย พึ่งพ้องสมภาร

จบห้องที่ ๑๗๕

ห้องที่ ๑๗๖

หลวงบรรหารอัตถคดี แต่ง

พระพรตตรัสสั่งซ้อม　　สองหลาน ท่านนา
พระลบทัพหน้าชาญ　　เชี่ยวแกล้ว
จอมพลพระบุตรหาญ　　หักศึก นาพ่อ
อาทัพกองโกรยแผ้ว　　เผดจเสี้ยนดัษกร

สั่งสุครีพนิลพัทให้　　จัดทัพ
สองกระบี่เทียบพลสรรพ　　เสรจถ้วน
พลกระบินทรทัพหน้ากับ　　ทัพใหญ่ ยงเฮย
สองทัพหลังพลล้วน　　มนุษย์ทั้งกุมภัณฑ์

สององค์ทรงเครื่องแล้ว　　กุมศร เสดจเอย
เถลิงรัตนบวร　　ฉัตรกั้ง
ได้ฤกษเร่งรถจร　　พลโห่ สนั่นแฮ
สมรภูมิตั้ง　　ทัพหมั้นสุบรรณนาม

คนธรรพ์นุราชทั้ง　　ราชบุตร
ทรงเครื่องพิไชยยุทธ　　รยับแพร้ว
จับศรจักรวราวุธ　　จรสถิตย์ รถเฮย
เร่งขับพลากรแกล้ว　　เกริกด้าวดลสนาม

วรุณพัทบุตรท้าว คนธรรพ์
ยลกระษัตริย์พลขันธ์ ศึกสู้
ดูหมิ่นว่าเดกอัน ธรดึ่ม วายฤๅ
ไปแข่งเคียงควรผู้ ใหญ่โต้ต่อณรงค์

พระลบเฉลยฉลาดแก้ กันอา ท่านแฮ
เองเทียบบาทมุลิกา ท่านไท้
บ่ควรคู่อิศรา เรื่องเดช
เพียงแต่เดกอาจได้ เผดจเกล้ามารถวาย

บุตรมารดานเดือดกริ้ว ตรัสตวาด
เหม่ ๆ เองบังอาจ อวดกล้า
ทหารเรวเร่งจับฟาด พ้นอย่า ยั้งเฮย
พลยักษบึกบึนบ้า บึนเข้าประจันบาน

พลลิงโลดรุกเร้า รบรับ ยักษแฮ
ดุต่อดุโดดจับ ฟาดทิ้ง
พ้นแทงแย่งยุทธสับ สนกลาด กลุ้มนา
พลยักษแตกตายกลิ้ง เกลื่อนพื้นสมรภูมิ

อสุรผัดโผนเผ่นร้า รณวุธ
นิลราชตรีจักรยุทธ แย่งแย้ง
มัจฉาณุฉวยฉุด กุมภะ สุรเฮย
นิลเอกตรีกันแกล้ง กลั้นสู้ดูหาญ

ขุนกระบี่สั่มล้าง กุมภัณฑ์ สี่เฮย
บุตรราพจักรเพลิงควัน เครื่องล้อม
พระพรตเลี่ยงศรพลัน แผลงดับ จักรนา
ถูกรถยักษหักพร้อม อัศวล้มสาญประไลย์

ลูกยักษภักตรคว่ำล้ม โลดหลบ ถลาแฮ
โถมถึบรถพระลบ ทลิ่งล้าง
เหยียบบ่าอสุรสบ ท่าท่า สู้เฮย
พระลบทรงศรง้าง หวดต้องมารกระเดน

ราพแผลงศรสิทธิแกล้ว เปนอา วุธแฮ
หล่นเสียบพลสวา วอดสิ้น
พระลบลั่นศิลปประดา ดานเดช
ต้องวิรุณพักดิ้น แด่วม้วยลิงเกษม

คนธรรพบงบุตรม้วย เมินภักตร สอื้นเอย
ชลเนตรหยดร่ำรัก รุ่มเศร้า
ดุจใครลอดแขวะควัก ดวงจิตร เจียวพ่อ
ถือพิโรธเร่งรถเร้า รุกร้นพลไกร

พระบุตรเหนราพร้าย รุกพล มาแฮ
จึ่งเร่งรถขับพหล ฮึกแกล้ว
ทัพปะทะกันกล ชลกระทบ ผาเฮย
ต่างเดือนราชรถแก้ว สกัดกั้นกงสนาม

พระยายักษฮักฮึกเกรี้ยว โกรธตรัส
เหม่มากาจสกัด กีดหน้า
ไม่รู้จักพิบัติ ชีพวอด ไว้เอ่ย
ตาบู่เองยังว้า วิ่งทิ้งเมืองหนี

บุตรจักรรัตนตรัสโต้ ตอบพระยา มารแฮ
สมเดจพระไอยกา แก่แล้ว
เองจึ่งหักหาญภา ราลดอก ได้เฮย
ชีพท่านฤๅจักแคล้ว คลาศพ้นกรเรา

แทตย์กระทืบบาทแค้น ขับทหาร
เรวเร่งรดมกันผลาญ อย่ายั้ง
โยธีฝ่ายทัพมาร มุททุ
ต่างแกว่งหอกดาบดั้ง โดดเข้าโถมผจญ

ลิงพลโผนเผ่นต้าน ตีพล ยักษนา
เปนหมู่หมู่แรงรณ รบเร้า
แทตย์เสียท่าเหลือทน ถอยล่า ไปแฮ
นายยักษกองหนุนเข้า สกัดต้อนพลผจญ

ฝ่ายสุรเสนอึกทึ้ง สุรการ
เหนยักษรุกรำบาน บุกจ้ำ
แกว่งขรรคโดดสังหาร ยักษวิ นาศแฮ
สองกระบินทร์ทลวงห้ำ รถม้าคชาปไลย

สี่ขุนมารทลึ่งเงื้อ คธารัน
สองกระบินทร์โถมถลัน หลบคว้า
แทตย์ตีกระบี่พัน ราพหวด สวาแฮ
ทรหดอดทนว้า วุ่นสู้ชุลมุน
สุรเสนเหยียบบ่าทั้ง สองมาร
สองราพร้ายสุรการ จับไว้
ขึ้นเหยียบบ่าแทตย์ทยาน ยงยุทธ
ยักษ์สี่ลิงสองได้ เผดจเกล้ามารโยน
พระยายักษยลยิ่งแค้น เคียดสวา
ทรงลั่นศรศักดา เดชก้อง
กระจายทั่วนภา กาศหล่น ลงเฮย
ถูกพวกพลสวาร้อง โดดดิ้นมลายปราณ
บุตรสี่กรโก่งน้าว พลายวาต แผลงแฮ
เปนพยุหกรดเกริกผาด พัดกชั้น
ต้องพลราพพินาศ นอนก่าย กันนา
รถยักษหักสบั้น กระบี่พื้นคืนเปน
อสุรินท์ตกรถคว้า อาวุธ
ขึ้นเหยียบรถพระบุตร ย่างย้าย
ต่างองค์ต่างสัปยุทธ์ ยักษพลาด ทีนา
พระบุตรโปรยราพร้าย ตกพื้นปัถพี

ธลงจากรถขึ้น	ถังษา มารเอย
หัตถ์จับเกษอสุรา	รบเร้า
ศรทรงหวดแทตยถลา	ถอยห่าง กันแฮ
ยักษกลับขับพลเข้า	แข่งหน้าดาประดัง
พระกุมารหน่วงน้าว	ศรศรี แผลงแฮ
พลาญพวกยักษชีวี	วอดสิ้น
ศรเปนสี่นารี	รำร่าย เรียงเอย
แกล้งกล่าวชดสิ้น	พ่อเย้าหยันมาร
ราพเชินเมินภักตรเศร้า	กำสรด
เสียบุตรไพร่พลหมด	มอดม้วย
องค์เดียวเปลี่ยวทรวงสลด	ตลึงเพ่ง นางเอย
จับจักรคว่างไปด้วย	เดชล้อมบุตรนรายน์
พระบุตรแผลงสาตรล้าง	จักรทลาย
ศรเสียบอุรยักษวาย	วอดแล้ว
เทพโปรยบุบผชาติผาย	โอษฐแซร่ ซร้องนา
สองกุมารกมลแผ้ว	กลับเผ้าบีตุฉา

จบห้องที่ ๑๗๖

ห้องที่ ๑๗๗

ขุนท่องสื่อคนเก่า แต่ง

สองสมเดจอนุชไท้ ทรงสังข์
สถิตยเทพบัลลังก์ รถแก้ว
เหนพระนัดดาพั้ง คึกเสร็จ กลับแฮ
ทวีราชจากรถแล้ว รีบเข้าปลององค์

พระพรตโอบอุ้มพระ มงกุฎ
พระลบพระสัตรุศ กอดไว้
รับขวัญพระหลานสุด สายสวาศ อาเฮย
สมเกียรติเปนหน่อไท้ กฤษณผู้ผดุงธรรม

สี่กระษัตริย์ต่างเสดจขึ้น รถไคล
โดยด่วนถุกรุงไกย เกษพร้อม
เสวกประชาใน นัคเรศ ทราบแฮ
ต่างรีบมาคอยน้อม นอบเกล้าถวายพร

ถึงสฐานรถเข้าเทียบ เกยสุวรรณ
กระษัตริย์สี่สู่โรงคัล มาตยเฝ้า
ประทับแท่นทองพรรณ พจนาดถ์ ถามฮา
สมเดจพระไอยกาเจ้า เสดจได้ไครตาม

เสนาประนตน้อม ธิบดินทร์
ทูลว่าพระโกวินท์ รับไว้
ฝ่ายในทราบรบิน ราชปทับ พระโรงแฮ
ต่างพรั่นผดคิดได้ ด่วนขึ้นเตรียมคอย

พระพรตฤๅลาศเข้า ปรางค์รัตน
ปทับแท่นทรงตรัส เกริ่นถ้อย
ขุนราพรวบสมบัติ บำเหน็จ ไฉนนา
อนงค์นบน้ำเนตรย้อย เยี่ยงต้องอสุนี

ฝืนจิตรคิดกล่าวแก้ กราบทูล
ไม่ชั่วเหมือนชั่วพูน เพิ่มซ้ำ
กลัวไภยสุดจักยูร ยาตรพึ่ง พักนา
เหลือจะให้เหนน้ำ จิตรข้าบาทบงษุ์

พึ่งกล่าวพผ่าวอ้าว อาวรณ
เสดจสู่ราชบรรจฐรณ์ แท่นแก้ว
คนึงนาฎอึกราษฎร โดยยักษ หยามเฮย
โอ้พระไอยกาแคล้ว คลาศห้องเหมสฐาน

แต่รันจวนจวบแจ้ง รังษี
ออกพระโรงเสด็ม นอบเกล้า
พระตรัสสั่งให้ตรี ธาเทียบ พลแฮ
สุครีพรับรีบเร้า จัดพร้อมพหลหาญ

สี่กระษัตริย์เสดจเข้า สรงเสรจ
ทรงเครื่องประดับเพชร ผ่องพื้น
กระษัตริย์สี่องค์เสดจ เถลิงราช รถเฮย
ยกพยุหยาตราครื้น ครั่นก้องพนัศสฐาน

ฝ่ายท้าวไกยเกษทั้ง พงษพันธุ์
อำมาตย์อีกกำนัล ทั่วหน้า
สดับเสียงพิฦกผัน ผายวิ่ง วนฮา
เข้ากอดนักสิทธ์ว้า วุ่นกลุ้มรุมรดม

สี่รถขับเร่งร้อน ราวไพร
ถุเขตรศาลาไลย หยุดยั้ง
ลงจากราชรถไชย จรรีบ มาแฮ
ถึงนบนักสิทธ์ทั้ง ท่านไท้ไอยกา

พระจอมไกยเกษเอื้อน โองการ
กรกอดสองพระหลาน ร่วมร้อน
เล่าทุกข์ซึ่งทรมาน หมดเรื่อง แล้วเฮย
ห้ากระษัตริย์โศกสท้อน ทั่วหน้านางใน

โคว์นท์ยินศัพทแสร้ โศกบวาย
จึ่งกล่าวพจนพิปราย เปรียบแก้
ทุกขศุขสิ่งอันตราย สำหรับ ตนนา
ผิว่าใครพบแม้ ดับได้จึ่งดี

พระภูมิ์สดับถ้อย　วายทุกข์
ตำรัสถามความยุก　แต่กี้
คราวอสุรบุกรุก　รบรับ ไฉนพ่อ
สองราชกุมารนี้　หน่อเนื้อกระษัตริย์ไหน

สองหลานขานตอบถ้อย　ไอยกา
สองกุมารบุตรรา　เมศรท้าว
มงกุฎลบสมยา　ปรากฏ
ศรสิทธิเรืองห้าว　หักเสี้ยนเศิกแสวง

เมื่อพระพิศณุได้　ทราบสาร
รับสั่งสองกุมาร　เคลื่อนคล้อย
ข้าสมทบทวยหาญ　มาช่วย ทราบแฮ
ถึงด่านหลานทราบถ้อย　ว่าไท้เสี้ยนคร

จึ่งขับพลเร่งร้า　ราพชวาย
พลประยุทธยักษตาย　แตกบ้าง
วิรุณพัทบุตรชาย　รบลบ ผลาญนอ
มงกุฎพิฆาฎมล้าง　ชีพท้าวคนธรรพ์

เสรจศึกยกพยุหเต้า　ตามมา เผ้าแฮ
องค์พระไอยกา　สดับถ้อย
ว่าชะนะอสุรา　ราชชื่น ชมเฮย
อุ้มกุมารหลานน้อย　แนบเอือนอวยไชย

สองไนยนาดถน้อม รับพร
พระพรตสัตรุศวอน ท่านไท้
บัดนี้เสื่อมดัษกร เชิญเสดจ กลับเอย
ต่างประนมหัดถ์ไหว้ กล่าวถ้อยสามุนี

พระนักสิทธิจึ่งเอื้อน อวยพร
ห้ากระษัตริย์ประนมกร รับแล้ว
ไอยกากับหลานจร ยังร่ม ไทรเอย
ทรงเครื่องอาภรณแพร้ว เพชรพร้อยพรายพราว

กรายกรยุรยาตรขึ้น รถทรง
มงกุฎลบสององค์ รถหน้า
รถไกยเกษรถอนงค์ ประเทียบ งามแฮ
พระพรตสัตรุศล้า รอรั้งหลังพล

แตรสังข์พิณพาทยก้อง โกลา หลเฮ้ย
เสียงพวกพลโยธา โห่ผ้าย
เสียงรถคชอัศวา ไววิ่ง
มวญหมู่มฤคร้าย เร่เร้นเผ่นหนี

สี่กระษัตริย์กับทั้ง ไอยกา
ประทับแรมมรรคา ค่ำค้าง
กำหนดเจ็ดทิวา ฤถึง
ไกยเกษบุรีร้าง เริศไร้โรยนรินทร

รถถึงจึ่งเทียบแก้ว เกยไชย
เสดจสู่ปรางค์อำไพ ห่อนช้า
สถิตย์ถึงแท่นอุไร เรืองโรจ
สบภักตรสนมเสนอหน้า โศกช้ำระกำทรวง

พระสั่งวิเสศเลี้ยง พลขัณฑ์
คาวและหวานครบครัน ทั่วหน้า
ประทานเครื่องบีลันท สิ่นัด ดาแฮ
บำเหน็จสิ่งสินข้า บาทถ้วนทวยหาญ

การเสรจสี่กระษัตริย์เฝ้า นบลา
ตรัสสั่งให้ทูลรา เมศรเจ้า
สี่ราชรับรีบมา ทรงเครื่อง เสรจเอย
ขึ้นรถเคลื่อนพลเร้า รีบผ้ายไพรพนม

เดิรพลประทับร้อน แรมมา
บรรลุอยุทธยา หยุดผ้าย
รถเรียบเทียบเกยคลา ไคลจาก รถแฮ
งามสี่กระษัตริย์คล้าย อมรขึ้นปรางค์สุวรรณ

จบห้องที่ ๑๗๗

ห้องที่ ๑๗๘

ขุนพินิจจัย แต่ง

สี่กระษัตริย์ต่างน้อม บังคม
พระกฤษณบรม ราชไท้
กับสามชนนิศสม เดจลัก ษมี่เอย
แต่สัตรุศนัดดาไหว้ พระลักษณ์ด้วยปรีดา

พระพรตประนตน้อม ทูลบรร ยายเอย
มงกุฎผลาญคนธรรพ์ ชีพม้วย
วิรุญพัทกุมภัณฑ์ ลบพิ ฆาฏแฮ
พลยักษ์บัลไลยด้วย เดชทั้งสองหลาน

เสร็จศึกตามรับท้าว ไอยกา
พบที่โกวินดา บศเถ้า
เชิญเสดจกลับภารา ถวัลยราช เสร็จเอย
สมเดจไอยกาเจ้า สั่งให้ทูลฉลอง

พระชราโรคเรื้อ รบกวน
คิดพระชนม์เหนจวน จวบแล้ว
ขอมอบชีพประมวญ ฝากศพ พระนา
สรวมบาทบงกชแก้ว ก่อเกื้ออนุกูล

ทรงสังข์พึงชื่นชื้น ชูกระมล
ชมชอบโดยยุบล กนิฐพร้อง
ลักษมีกับพระชน นินาฏ ลามนอ
ปราโมชสองพี่น้อง แน่งน้อยประหารมาร

จงเจริญพระยศล้ำ เลอไกร จักรเอย
บำบัดธุพาลไภย ผ่องพ้น
บำราศโรคกษัย สูญเสื่อม เทอญพ่อ
พระเกียรติพระฤทธิล้น เลิศฟ้าธาตรี

สิบกระษัตริย์เสรจถ้อย สนทนา
พอจวบจวนเวลา ดึกแล้ว
ต่างองค์ต่างยาตรา เถลิงราช ปรางค์เอย
พลันสถิตย์แท่นแพร้ว พรั่งพร้อมอนงค์เสนอ

พระจักรกฤษณกับด้วย ลักษมี
สถิตย์แท่นราชาวดี จรัสพร้อย
งามดุจมาศมณี ปดับรุ่ง เรืองแฮ
พนักงานแน่งน้อย นอบน้อมบทมาลย์

นางบำเรอสังคีตซ้อง เสียงประสาน
เรื่อยรับขับคำหวาน วาบแจ้ว
สำเนียงสนิทเสนาะปาน ฉเวงเทพย ครวญ.อย
เพลินพระหฤไทยแผ้ว ผ่องไท้ไสยา

(ภาพพระราชทาน)

พระพรตกลับเฝ้าพระราม พระรามปูนบำเหน็จทั่วทุกคน (ห้อง ๑๗๘)

จวนหิรัญเรื่อรุ้ง แสงรวี
รวยกลิ่นสุมาลี ชื่นชื้น
แตรสังข์ระฆังตี เสนาะล่ำ เลี่ยงนา
ทรงสุบรรณผธมพื้น เสดจเข้าสู่สนาน
แสรงสรงทรงเครื่องแล้ว ผันผาย
เถลิงแท่นมณีพราย พรั่งพร้อย
เสวตรบวรฉัตรฉาย ชูเฉิด
พร้อมหมู่เสนาน้อย ใหญ่เฝ้าพั้งกระแส
พระทรงดำรัสด้วย อนุชา สองนา
สมเดจพระไอยกา แก่แล้ว
ชอบแต่พ่อนัดดา ดิในยนารถ ผดุงแฮ
ปวงกระบินทร์จงแคล้ว เคลื่อนรั้งยังนคร
พระพรตพระสัตรุศผู้ ภักดี
พานนเรศรเจ้าธานี ทั่วหน้า
ต่างตนต่างมาตี ลาศจาก พระโรงเอย
เทียบรถคชมิ่งม้า พรั่งพรอมจตุรงค์
สองกระษัตริย์สู่ห้อง สรงสินธุ์
ทรงเครื่องรัตนโกมิน อร่ามรุ้ง
ยุรยาตรเยี่ยงองค์อินทร เถลิงราช รถแฮ
ขบวนเคลื่อนชุลีพุ้ง เพื่องด้าวดงรหง

พระชมรุกขชาติช้อย อรชร
พวงพุ่มผกาเกสร ส่งสร้อย
หงษเหมวิหคสลอน หลายหลาก
จตุบาทคลาศคลาคล้อย คู่เย้ายวนเกษม

ทรงทัศน์ตรัสเร่งรัว จตุรงค์ จรัญเอย
ล่วงมรรคาแดนดง ด่วนเต้า
ดุไกยเกษนครทรง ตรัสสั่ง ปทับแฮ
เสร็จยุรยาตรเข้า สู่ห้องปราสาทศรี

ต่างพระยาพานเรศรเหี้ยม หาญฮึก
บางเหาะาบางพหลคึก คักเงื้อ
ขี่แคร่ขี่คเชนทรศึก ขับควบ ดุรงค์แฮ
บางขี่กระแทะเกวียนเกื้อ กอบด้วยสเบียงตาม

ต่างตนดลเขตรด้าว แดนธา นินเอย
เข้านครสู่ปรา สาทแล้ว
เกษมสุขพิรมยา สวัสดิทั่ว แดแฮ
สามิภักดิพิทักษ์แผ้ว เศิกเสี้ยนพาลกษัย

สมเดจนฤเบศเจ้า จักรี
กับเอกอรรคลักษมี คู่ส้าง
ครองนัคเรศนามศรี อยุท ธยาเฮย
ขอบเขตรอาณากว้าง เพี้ยบพ้นพูลเกษม

โอรสจักรกฤษณเจ้า จอมพงษ
ศรีลักษณวิไลยองค์ อาจกล้า
ต่างเนตรพระบิตุรงค์ รอบราช กิจเฮย
ทุกประเทศเขตรหล้า พร่ำพร้องสรรเสริญ

ธำรงทศพิธแจ้ง จบพิจารณ
ปราบหมู่อาสัตยพาล พ่ายพ้น
สยองเดชอาจาร ทุกนัค รานอ
สมบัติไพบูลยพ้น เลิศทั้งทหารหาญ

ละตนละพวกพื้น พงษ์กระบินทร
แหวกสมุทดำธรณิน คล่องคล้อย
ดั้นหมอกออกเมฆิน หาญเหาะ ได้เฮย
ล้วนแต่เทพยใหญ่น้อย เนื่องอ้างอุบัติตาม

โหราทิพเนตรแจ้ง ทศทิศ
ไตรเพทแพทยสาตรสฤษดิ รอบรู้
เดือนดาวฤกษ์มูลกิจ แลศึก เสรจแฮ
สุจริตกอบกู้ เกี่ยงแก้การผจญ

กรุงศรีอยุทธเยศทั้ง มิถิล ลาเอย
ไกยเกษราชธานิน เนื่องอ้าง
สามภพดุจเมืองอินทร์ อมรเศก สรรแฮ
แผ่พระเกียรติเกริกกว้าง ทั่วพื้นชมภู

ทุกประเทศราชน้อม บรรณา การเอย
รุกขมาศหิรัญผกา พรั่งพร้อม
บุตรีแลนัดดา ดรุงค์คช ลักษณแฮ
สรรพสู่มานบน้อม เนืองเข้าประนตถวาย

โดยเดชหริรักษผู้ ผดุงธรรม์
พระลักษมีลาวรรณ ร่วมไร้
กับสามอนุชอัน อุบัติร่วม วงษเอย
พร้อมพระไวยกูลได้ ดับร้อนไตรยดา

ปราบราพเริงฤทธิร้าย แรงพาล
บางพวกพ้นสำปหาร สู่ฟ้า
ทานพเทพยพรหมมาน คนธรรพ นาคแฮ
แสนศุขสวัสดิทั่วหน้า ส่ำซ้องสโมสร

เฉิดเช่นฉัตรทิพทั้ง สี่คัน
ร่มทั่วจักรวาพบรร เจิดหล้า
ไพรีเรียบเปรียบฉัน เฉกน่า กลองแฮ
พระเกียรติยืนชั่วฟ้า โลกยสิ้นฤๅสูญ

จบโคลงรามเกียรติ์

โคลงประจำภาพรามเกียรติ์

ที่มุมพระระเบียงอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ชมพูพานเรศท้าว จุฑจักร
สขาบทรงสุรศักดิ์ ใหญ่ล้ำ
สวมชฎาดุจองค์มัฆ พานเปรียบ เสมอฤๅ
ครองภพชมพูก้ำ กึ่งหล้าฦๅหาญ

ขุนภักดีอาษา แต่ง

อินทรชิตเดิมชื่ออ้าง รณพักตร
เทพย์ประสาศศรศักดิ์ สิทธิให้
ทรงมกุฎมนุษย์ลักษณ์ สีเทห์ เขียวนอ
เขี้ยวงอกลงบุตรไท้ แทตย์ท้าวทศกัณฐ์

พระยาศรีสิงหเทพ แต่ง

นามขุนกระบี่นี้ องคต เสนอนอ
กากาจราชเอารส ฤทธิ์ล้ำ
สีเขียวดุจมรกฎ มกุฎกลีบ สามแฮ
เถลิงยศอุปราชล้ำ เขตรด้าวขีดขิน

ขุนวิจิตรวรสาตร แต่ง

นิลปานน้อยด้าว ชมพู นครเฮย
พวกสิบแปดมกุฎชู ชื่อไว้
คือองค์พระราหู มาจุ ตินา
สี่เล่ห์ลำฤทธิ์ได้ เลิศล้ำฤทธิรงค์

พระยาศรีสิงหเทพ แต่ง

สุริยาภพบุตรท้าว จักรวรรดิ
กุมหอกนามเมฆพัท กาจเกรี้ยว
ทรงเครื่องขัตติยจรัส ชฎามนุษย์ งามนา
กายเฉกสีชาดเขี้ยว งอกงุ้มงอนลง

พระยาศรีสิงหเทพ แต่ง

พาลีพานเรศเจ้า ขีดขิน นครเฮย
เอารสองค์อมรินทร์ ฤทธิ์กล้า
ทรงชฎาดออิน ทรีย์สด เขียวนอ
ใครรบสบแรงถ้า ถึ่งเปลี้ยเสียสูญ

กรมหมื่นเทวะวงษ์วโรประการ แต่ง

สุครีพเอารสไท้ ทินกร
สรวมชฎาอาภรณ์ เพริศพร้อม
อุปราชขีดขินนคร เอกอมาตย์ งามแฮ
สีสกนธ์กลย้อม ชาดกลั้วสกลกาย

กรมหมื่นเทวะวงษ์วโรประการ แต่ง

เกยูรนามเยี่ยงนี้ ในสกนธ์ นั้นฤๅ
สีม่วงแก่ม้วมน เผือดคล้ำ
วิรุฬหกเวหน หากแบ่ง ภาคแฮ
ชูช่วยราเมศห้ำ หั่นเสี้ยนศึกอสูร

กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช แต่ง

สีเหลืองวานเรศร้าย เริงแรง
สุรกาญจน์นามแสดง เดชห้าว
มหาไชยเอกองค์แปลง เปลี่ยนภาคย์
มาช่วยวาสุเทพท้าว ล่มล้างเหล่าอสูร

....

แสดงโดยรูปภาพนี้ ปโคนทับ
เมื่อประชุมพลนับ หนึ่งเข้า
หงเสนเทียบสีกับ เวียนทัก ษิณาแฮ
มงกุฎกลน้ำเต้า อยู่ด้วยจักรา

ขุนท่องสื่อคนเก่า แต่ง

ราพแสงอาทิตย์เชื้อ พรหมพงษ์
มงกุฎกระหนกทรง ฤทธิ์เร้า
ฉวีวรรณลักษณองค์ อสูรเฉก ชาดแฮ
บุตรพระยาขรเจ้า เขตรแคว้นโรมคัล

หลวงอินทร์อาวุธ แต่ง

วิรุณปักษ์มะรุเจ้า จุติลง
เปนกระบี่มายุรยง อาจอ้าง
สีม่วงอ่อนภักตรมง กุฎสิบ แปดนา
รองบาทนรายน์ล้าง เศิกล้นทมิฬสูญ

หลวงอินทร์อาวุธ แต่ง

ขุนพานรชื่อชี้ ชมภู พานเฮย
ไคลเหงืออิศวรฤๅ ชุบกล้า
หงษ์ชาดลักษณ์ดู แดงเทอด ชรรค์แฮ
สวมมกุฎไชยเฉิดฟ้า บุตรเลี้ยงพาลี

....

ไพรศพผันภาคย์ตั้ง ตัวสวา หนึ่งแฮ
สีเลื่อมเหลืองเทียมทา มาศแพร้ว
เกษรทมาลา ฎๅเดช
ทุกราพรฤทธิ์แล้ว กลอกเกล้ากลัวมือ

....

ชามพูวราชเท่ห์แม้น ชาดทา ทาบฤๅ
ทรงมกุฎไชยเดชปรา กฎก้อง
ไตรเพทเชี่ยวชาญอา ยุนับ กัลปเอย
เมื่ออุบัติแต่ปล้อง ไผ่ไม้นักธรรม์

ขุนภักดีอาษา แต่ง

(ภาพพระราชทาน)

ฤๅษีพาหนุมานมาถวายตัวต่อทศกรรฐ์ (ห้อง ๑๐๔)

มารันกาญจนเนื้อ นามตรง
มงกุฎหางไก่ทรง ฤทธิ์ห้าว
โล่พศนครคง เขตรครอบ ครองแฮ
บุตรวรประไพนางท้าว บิตุนั้นลัศเตียน

พระองค์เจ้าเกษมศรีสุภโยค แต่ง

กุมภัณฑ์พันภักตรเกล้า เบญจะ ปดลฤๅ
นามสหัสสะเดชะ เสวตรแผ้ว
สองพันหัตถ์พรหมประ สาศอริ แกลนแฮ
คธาเพชรสุรเดชแกล้ว ปกเกล้าปางตาล

พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ แต่ง

ทศกรรฐ์สิบภักตรชั้น เศียรตรี
ทรงมกุฎไชยเขียวสี อาตมไท้
กรยี่สิบพรศุลี ประสาศฤทธิ์ ยิ่งนา
ถอดจิตรจากตนได้ บื่นด้าวลงกา

พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ แต่ง

กระบินทรบุตรมารุตนี้ นามหณุ มานเนอ
ผิวเผือกตรีเทพอุ กฤษฐ์แกล้ว
แสดงเดชสี่ภักตรดุ แปดหัตถ์ หาญแฮ
โฉมเพชรอิกเขียวแก้ว กับทั้งกุณฑล

หลวงบรรหารอัตถคดี แต่ง

ขุนพานเรศรนี้ นิลพัท นามนอ
คือบุตรพระกาลชัด สืบเชื้อ
น่ารักเทียบสีจัด สิบแปด มกุฎแฮ
เปนเผ่าชมพูเกื้อ เกิดด้วยเดชราม
ขุนศรีราชอักษร แต่ง

รูปราพตนนี้ชื่อ ปรากฏ นามเอย
กุมภกรรฐ์นุชาทศ ภักตรท้าว
เปนอุปราชเรืองยศ ผิวพิศ เขียวแฮ
ทรงหอกโมกขศักดิ์ห้าว มหิทธิ์เหี้ยมหาญณรงค์
ขุนพิสณฑ์สังฆกิจ แต่ง

นิลนนท์พานเรศนี้ ในพงษ์
สิบแปดมงกุฎทรง เดชก้อง
สีกายก่ำดั่งหงษ์ สืบบาท
บุตรพระเพลิงเกิดพ้อง เพื่อล้างพลมาร

....

นิลเอกตนนี้พระ พินายตง อุบัตินา
เปนพวกสิบแปดมง กุฎแกล้ว
เนื่องขัตติยวงษ์ นครเขตร ชมพูแฮ
สีดุจดามพแผ้ว ผ่องแม้นสุริยัน
พระยาศรีสิงหเทพ แต่ง

ไวยบุตรกระบี่นี้ เพรงขาน นามเอย
พรุณเทพอวยพรรษธาร ทั่วหล้า
จุติช่วยพิษณุราญ รอนราพ
สีเฉกเมฆมัวฟ้า มืดคลุ้มฉอุ่มฝน

ขุนพิสณฑ์สังฆกิจ แต่ง

ขุนพานเรศรูปนี้ นามมี
คือวิสันตราวี บอกสิ้น
อังคารเทพยุดี ถาศแบ่ง มาฤๅ
กายก่ำเล่ห์สีลิ้น จี้ล้วนแลงาม

กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช แต่ง

คนธงนำทัพไท้ อวตาร
นามว่าไชยามพวาน ภาพนี้
สีเทาพระอิศาณ เทวบุตร์
จุติจากสวรรค์ถี้ แบ่งเพี้ยงภาคย์ผัน

....

ทวยหาญพระกฤษณ์ผู้ ชาญสมร
คือพฤหัสบดีจร จากฟ้า
มาลุนทเกษร นามกระบี่
สีเมฆเรืองฤทธิ์กล้า กลั้นแกล้วการณรงค์

พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ แต่ง

พระยาสดายุเส้น ชนส์ เชี่ยวนอ
บินสุดสายเมฆมี้ เรี่ยวแกล้ว
เดชดิลกฤทธิ์ ทวิชเลื่อง ภาแฮ
เนาพิมานเขาแพรว เพริศอ้างอัศกรรณ

พระยาราชสัมภาราภร แต่ง

พระยาสัมพาที

(ศิลาจารึกโคลงภาพ กะเทาะหายไปทั้งแผ่น)

พิราพพิโรธร้าย เริงหาญ
แรงราพคอนคชสาร สิบได้
สิ่มวงแก่กายมาร วงทัก ษิณานอ
สวนปลูกพวาทองไว้ สถิตย์แคว้นอัศกรรณ

พระยาศรีสุนทรโวหาร แต่ง

ขุนด่านอากาศด้าว แดนดง กาเฮย
แปดหัตถ์สี่ภักตรบง รอบข้าง
กายเส้นผ่องสีคง ควรครั่น คร้ามฤๅ
อากาศประไลยอ้าง เหตุห้าวเหิมหาญ

พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ แต่ง

บุตรกรีเกิดกับเจ้า จอมดง กาเอย
นามทศคิรีธรทรง ฤทธิ์ร้าย
หงษ์ดินผ่องผิวมง กุฎกาบ ไผ่แฮ
นาสิกเปนงวงคล้าย เงื่อนเค้าชนนี

พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ แต่ง

โอรสคชกับท้าว ทศกรรฐ์
นามทศคิรีวัน ออกอ้าง
มงกุฎกาบไผ่พรรณ เขียวสด
งวงงอกออกเช่นช้าง ส่อเชื้อหัศดี

พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ แต่ง

อสุรผีเสื้อสมุท มหิมา
ผิวดุจหงษดินทา ทาบเนื้อ
รักษาด่านชานมหา สมุทใหญ่
แขวงเกาะลงกาเชื้อ ชาติแท้ทมิฬมาร

หมื่นพากย์โวหาร แต่ง

พานเรศรูปนี้ นามกร
ว่าวิมลวานร เนื่องอ้าง
สีดำแบ่งภาคจร จากพระ เสารแฮ
เนาบุเรศเขตรกว้าง ชื่อพร้องชื่ดจิน

ขุนมหาสิทธิโวหาร แต่ง

พระศุกรอุบัติขึ้น เปนสวา
เหลืองเลื่อมวรรณโฉมา คมิ้นย้อม
มีนามแน่นิลปา สันแหละ พ่อเฮย
แรงฤทธิเดชเก่งพร้อม แพร่ทั้งชมพู

ขุนวิสูตรเสนี แต่ง

จันทร์จุติเปนเพศพื้น พงษ์สวา (๑)
สีเสวตรตำแหน่งอา ลักษณ์ไท้
นามสัตพลีตรา ชอบผิด ทหารแฮ
สิบแปดมงกุฎไว้ ชื่อชี้ชูเฉลิม

....

วานรเตียวเพชรนี้ นามสุ รเสนแฮ (๒)
คือพระพุธสุดดุ เดชล้ำ
อาจปราบอสูรลุ ฦาฤทธิ์ เรวแฮ
สีแดงสุดเก่งกล้า เกือบแม้หณุมาน

....

มังกรกรรณบุตรท้าว ธรพงษ์ แผนนา (๓)
มกุฎนาคพักตรเขียวยง ยิ่งผู้
ทรพีอุบัติตรง ศิวะสาป สรรแฮ
ครองเขตรโรมคัลรู้ เชี่ยวใช้เชิงศร

....

รูปวิรูปักษ์ท้าว เทวินทร์ แทตย์นา (๔)
เปนใหญ่ในภุชคินทร์ ทั่วหล้า
อยู่ทิศปัศจิมระบิล บรรพ์บอก ชัดแฮ
ใช้มกุฎชัยหน้า ม่วงต้องตามพงษ์

....

ริรูปมัยราพณ์เจ้า กรุงบา ดาลแฮ (๕)
สีม่วงอ่อนอสุรา ฤทธิ์แกล้ว
เปนโอรสมหา ยมยักษ์ นั้นนอ
ทรงมกุฎกะหนกแพร้ว เผ่าพ้องพรหมินทร์

....

เอารสพญาทูษณ์รู้ เวทฉมัง (๖)
นามวิรุฬจำบัง แก่นท้าว
ครองชนบทมกุฎดัง หางไก่ ฉลายแฮ
กุมหอกหายตัวห้าว มุขแม้นหมึกมอ

....

ม้ารีศบุตรยุพแก้ว กากะนา สูรฤๅ
ขาวผ่องผิวกายา อย่างนี้
มีมงกุฎโสภา สามกลีบ ซ้อนแฮ
ชีพลับคราวเมื่อลี้ ลาศเต้าเปนกวาง

พระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค แต่ง

โคลงประจำภาพหมายเลข (๑) ถึง (๖) คัดจากสมญาภิธานรามเกียรติ์ แทนแผ่นศิลาจารึกซึ่งขาดหายไปทั้ง ๖ แผ่น (๖ ภาพ)

อสูรวายุภักตรเจ้า ธานี วิเชียรเอย
ยักษ์ชนกนกอินทรี แม่ณเกล้า
ท่อนล่างเล่ห์ยักษี กายภักตร เขียวแฮ
มงกุฎกาบน้ำเต้า ครีบแม้นแขนสุบรรณ

....

แปดหัตถ์สี่เสวตรนี้ อัศธา ดาเอย
ภักตร์สี่ทรงขรรค์ศรา วุธห้าว
มกุฎชัยสี่ยอดปรา กฎเช่น พรหมแฮ
ครองเขตรวัทกันด้าว หน่อไท้ลัศเตียน

นายกุเรเตอร์ทัด แต่ง

ตรีเศียรสามภักตรแผ้ว เสวตรสี กายเอย
ครองภพมัชวารี ฤทธิห้าว
หกหัตถ์มกุฎตรี ยอดอย่าง อสูรแฮ
เรียงร่วมมารดาท้าว แทตย์ไท้ทศเศียร

กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช แต่ง

หลานลมหลานราพทั้ง หลานปลา
หลานมนุษยบุตรมัจฉวา นเรศรพ้อง
ยลหางอย่างมัศยา กายเสวตร สวาแฮ
นามมัจฉาณุบ้อง กึ่งหล้าบาดาล

กรมหมื่นพิชิตปรีชากร แต่ง

วายุบุตรบี่ยหน้า กบินหมาย เหมือนนอ
กายเกษเพศเบญกาย มาคุนั้น
สมเยศอสุรผัดผาย เกียรติ์เกริก ไกรแฮ
อุปราชไอยกากั้น ศึกกิ้งลงกา

กรมหมื่นพิชิตปรีชากร แต่ง

แสดงรูปภาพนี้ชื่อ ชิวหา
ผัวนาฏสำมนักขา คู่เคล้า
ผิวภักตรเทียบเทียมทา หงษชาด แลแฮ
สรวมมกุฎรูปน้ำเต้า ฤทธิ์ลื่นแผ่พโยม

ขุนโอวาทวรกิจ แต่ง

จัตุภักตรสองชั้นชื่อ จักรวรรดิ
ทรงมกุฎหางไก่รัตน์ ฤทธิ์ล้ำ
อาวุธครบแปดหัตถ์ สหายทศ กรรฐ์เฮย
ขาวผ่องครองนครค้ำ เขตรแคว้นมลิวัน

พระยาราชวรานุกูล แต่ง

บี่นตุรำธิราชเชื้อ พรหมา
นามอัศกรรณมารา บอกไว้
สองปดลเจดภักตรา มงกุฎ มนุษย์แฮ
กายม่วงแก่มิตรไท้ แทตย์ท้าวทศกรรฐ์

กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช แต่ง

พิเภกน้องแทตย์ท้าว ทศกรรฐ์
คือแว่นเวศสุญาณสรร สิบส้าง
เพทางคสาตรขยัน ยลยวด ยิ่งเฮย
ทรงมกุฎน้ำเต้าอ้าง อาตม์พ้นขจีพรรณ

นายทัดกุเรเตอร์ แต่ง

สมญาโคมุทผู้ พิศดาร
สีประทุมโรยปาน เปรียบได้
คือองค์พระหิมพานต์ บั้นภาคย์ มาแฮ
หวังรบราพณลองใต้ บาทเบื้องอวตาร

....

พานรนิลราชกร้าว ฤทธิไกร
สีเช่นชลไหลใส สดแพร้ว
คือพระสมุทไคล คลาศแบ่ง ภาคฤๅ
เปนทหารหรีแกล้ว เศิกกล้าราวี

พระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค แต่ง

รังภาพรูปบอกแจ้ง เพศพรรณ
ขุนกบี่กุมิตัน ชื่ออ้าง
ฉวีสีสุวรรณสรร ส่อเหตุ เดิมพ่อ
พระเกตุแบ่งภาคร้าง โลกย์โพ้นเปนสวา

พระเทพกวี แต่ง

เบญกายกายผ่องแผ้ว ผิวขาว
บุตรพิเภกงามพราว เพริศพริ้ม
อาษาตัดศึกคราว แปลงรูป นั้นนา
งามเงื่อนสีดาขึ้ม เทพขึ้นเปนไฉน

นายฤกษ์ หมื่นพากยโวหาร แต่ง

เถลิงรูปนาเรศนี้ สุพรรณมัจ ฉาเฮย
ผิวเทียบทองทาผัด ผ่องพ้น
ธิดาทศเศียรกระษัตริย์ มาตุเรศ ปลาแฮ
ที่ลักคาบศิลาค้น สมุทครั้งถมถนน

ขุนพิสณฑ์สังฆกิจ แต่ง

สำมนักขาชื่ออ้าง อสุรพันธุ์
นาฎขนิษฐ์ทศกรรฐ์ แก่นไท้
ฉวีกายสกลวรรณ เขียวสด สอาดนอ
เปนเอกชาเยศรได้ อยู่ด้วยชิวหา

ขุนมหาสิทธิโวหาร แต่ง

แถลงนามนางราพร้าย ฤทธิ์
กากะนาสูรสิ์ ม่วงคล้ำ
สัณฐานโอษฐ์อสุรี ดุจปาก กาแฮ
ภักตรเพศยักขินีน้ำ จิตรห้าวฮึกเหิม

หลวงฤทธิพลไชย แต่ง

พานรัตน์นั้น นามนิล ขันธ์พ่อ
กายเถื่อมสีหงษดิน เดชแกล้ว
คือพระพิเนศผิน ผันภาค มานา
เปรียบดุจขุนพลแก้ว เกิดเกื้อบุญราม

ขุนวิสูตรเสนี แต่ง

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๑

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๑